TAMARA CRISTEI
OLGA COSOVAN
ADRIAN GHICOV
TATIANA CARTALEANU

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

XII

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Tamara Cristei
Adrian Ghicov
Olga Cosovan
Tatiana Cartaleanu

Limba şi Literatura Română

MANUAL PENTRU CLASA A XII-A

CARTDIDACT

CUPRINS

Modulul I

LIMBA ȘI CREAȚIA LITERARĂ. INTERPRETAREA TEXTULUI ȘI FORMAREA CITITORULUI

- **Istoria limbii: Originea limbii române. Etapele evoluției limbii literare** 10
- **Personalitatea literaturii și individualitatea creatoare** 15
- **Cititorul, spiritul critic și postmodernitatea** 21
- **Limba națională și limba literară. Domenii de funcționare a limbii naționale și a limbii literare** 28
- **Proba competenței textuale: ESEUL** 32

Verifică-ți performanțele: **expertul–opera–cititorul** 36

Modulul II

CITITORUL ȘI VORBITORUL DESPRE CREAȚIA PERSONALITĂȚII LITERARE

Unitatea didactică 1

MIHAI EMINESCU, un creator de valoare națională și universală

Cugetătorii gîndesc spiritul lumii. Ei nu pot fi văzuți și înțeleși decît de cei care pot să urce o clipă spre dînșii 41

– Coordonate biobibliografice

- **Poet cu sufletu-n lumină și gîndurile-n cer** 43
  - – *Numai poetul...*, o metaforă a demiurgiei artistice 43
  - – Opera eminesciană, un spațiu liric al revelațiilor 46
  - – Eu mă pregătesc să devin poet. *Cărțile* 47

- **Natura sau spațiul cosmicizat al iubirii** 50
  - *Să fie sara-n asfințit,* un vis al iubirii 50
- **Iubita, imagine a eternității** 52
  - *Din valurile vremii...,* o sublimare a iubitei 53
  - *Cezara* sau iubirea ca univers compensativ 55
- **Lumea-i așa cum este și ca dînsa sîntem noi** 60
  - *Geniu pustiu,* o expresie a titanismului romantic 61
- **Timpul sau obsesia devenirii universului** 66
  - *Cu mîine zilele-ți adaogi...*, o viziune asupra trecerii 68
  - *Scrisoarea I,* o insolită proiecție a temporalității 70
  - *Odă (în metru antic),* „chintesență elegiacă" a eminescianismului 76
- **Redactarea textelor de diferite stiluri** 80
- **Crezul publicistului: *Am lucrat din convingere*** 84

Competența absolventului la examenul de bacalaureat 89

***Verifică-ți performanțele:* scriitorul–opera–cititorul** 90

Unitatea didactică 2

MIHAIL SADOVEANU, un arhitect al ceremonialului narativ

Scriitorul trebuie să fie într-un permanent contact cu viața, cu durerile și bucuriile ei 93
- Coordonate biobibliografice

- **Creația lui Mihail Sadoveanu, expresie a sufletului românesc** 97
  - *Povestea cu privighetoarea* sau modul liric al percepției artistice 98
- **Prezentarea orală a textelor elaborate** 102
  - *Baltagul* sau calea reinstituirii dreptății 105
  - *Zodia Cancerului*, o alegorie despre timp, dragoste și puterea politică 115

Competența absolventului la examenul de bacalaureat 127

***Verifică-ți performanțele:* scriitorul–opera–cititorul** 130

Unitatea didactică 3

LUCIAN BLAGA sau *nebănuitele trepte* ale cunoașterii

Creația răscumpără toate suferințele 133
– Coordonate biobibliografice

- **Poezia este un veșmânt în care ne îmbrăcăm iubirea și moartea (sinteză)** 138
- **Elemente de analiză stilistică a textului** 140
- **Eu am crescut hrănit de taina lumii** 143
  – Poetul este singura ființă care își poartă inima în afară de sine: *Autoportret* ... 144
  – *Vreau să joc!*, o formă a ludicului programatic 146
  – *Liniște* sau misterul cunoașterii luciferice 148
- **Dorul, o stare transorizontică** 150
  – *Dorul-dor; Dorul* 150
- **Eu cred că veșnicia s-a născut la sat** 152
  – *Sufletul satului; Satul minunilor* 152
- **Lumea sub semnul profanului: *Paradis în destrămare*** 154
- **Sub un cer de vrajă** 156
  – Drama poetică *Meșterul Manole*. Sugestii pentru o lectură independentă 156
- **Metafora revelatorie sau misterele creației** 158
- **Filozofia este o știință a întrebărilor (sinteză)** 162
- **Limbajul mass-mediei în actualitate** 165
- **Competența absolventului la examenul de bacalaureat** 170

Verifică-ți performanțele: **scriitorul–opera–cititorul** 172

Unitatea didactică 4

ION DRUȚĂ sau *toiagul păstoriei*

Duc vorba în lume așa cum îmi vine:
cu rădăcini, cu ramuri, cu frunze cu tot 175
– Coordonate biobibliografice

- **Vocația explorării matricei existențiale** 177
  - *Horodiște* sau spațiul devenirii 177
- **Viața ca un zbucium creator** 181
  - *Sania* sau himera creativității 181
- **Și peste tot – frunze galbene, frunze de jale, frunze de dor...** 186
  - *Frunze de dor* sau iluziile dragostei 186
- **Credința e copacul ce freamătă pururea în sufletul omului** 195
  - *Biserica albă* sau aspirația către înalt 195
  - Albul aici nu e atît o culoare, cît un destin 200
- **Competența de informare și documentare: utilizarea dicționarelor și a INTERNETULUI** 204
- **Cîntecul de tinerețe, cîntecul de mai tîrziu, cîntecul de dincolo de toate...** 208
  - *Doina* sau esența sensibilității naționale 208
- **Eseul *Mozzart la sfîrșitul verii* sau lecțiile sacrului** 217

Competența absolventului la examenul de bacalaureat 222

***Verifică-ți performanțele:* scriitorul–opera–cititorul** 224

Unitatea didactică 5

GRIGORE VIERU sau *numele tău*, poezie

Șlefuirea cuvîntului, desăvîrșirea metaforei, adîncirea și limpezirea ideii poetice nu au capăt în timp 227

– Coordonate biobibliografice

- **Poetul candorii și al copilăriei** 230
  - Copilul ca *homo ludens* sau logica jocului 232
- **Cîntărețul valorilor fundamentale: Limba română, Mama, Dragostea, Creația** 234
- **Moștenitorul lui Mateevici** 234
  - *În limba ta; Pentru ea*

- **Radicali internaționali în sisteme terminologice. Limbajul informatic și al mediilor electronice** 238
- **Cea mai frumoasă carte din lume este o mamă** 242
  – *Făptura mamei; Tu ești un geniu; A căzut cerul din ochii tăi...*
- **Am văzut, am întîlnit lumina dragostei** 249
  – *Leac divin; Valul, frunza; Blestem de dragoste; Brațele mele; Pădure, verde pădure*
- **Literatura este o metaforă din care te hrănești ca din pîine** 262
  – *Metafora; Harpa*

Competența absolventului la examenul de bacalaureat 269

***Verifică-ți performanțele:* scriitorul–opera–cititorul** 270

Unitatea didactică 6

MARIN SORESCU sau despre ironia mîntuitoare

Cu mine se întîmplă ceva: o viață de om 273
– Coordonate biobibliografice

- **Poetica regîndirii misterelor** 274
  – *Am legat...*, o poezie a bucuriei și a durerii 277
  – *Sincronizare*, o viziune ironică asupra umanului 279
  – *Semne* sau despre fețele ludicului 281
  – *Cu toate pînzele...* în marea iubirii 283
  – *Iona* sau redescoperirea propriului eu 285
  – *Viziunea vizuinii* sau despre dimensiunea intertextuală a literaturii 289

Competența absolventului la examenul de bacalaureat 299

***Verifică-ți performanțele:* scriitorul–opera–cititorul** 300

Popas în cîmpul actualității literare

MIRCEA CĂRTĂRESCU sau recuperarea postmodernă a tradiției

– *Cîteva cuvinte despre Ioana* sau o ilustrare a biografismului poetic 304
– *Garofița*, o lectură parodică a tradiției literare 306

Explicarea formulelor-titlu distinctive de lectură, receptare, predare, învățare și evaluare

PRE–TEXT:

Activități de accedere în lumea creației scriitorului, valorificînd caracteristici și dominante specifice individualității creatoare.

PLĂCEREA TEXTULUI:

Descoperirea și negocierea sensurilor operei, în baza lecturii și interpretării unor texte literare reprezentative pentru creația scriitorului.

METATEXTUL CRITICULUI:

Documentarea cu puncte de vedere consacrate, în raport cu diverse aspecte ale creației scriitorului, integrarea și prezentarea corectă, coerentă, convingătoare a acestora în propriul demers interpretativ.

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactarea, orală și scrisă, prezentarea, adecvată și argumentată, a diverselor tipuri de exerciții și/sau compoziții școlare despre valoarea operei scriitorului și despre individualitățile creatoare studiate.

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Verifică-ți performanțele!
evaluarea achizițiilor școlare în formula competențelor de exprimare orală și scrisă.

ARS COLLABORANDI

Colaborînd, producem, inventăm!
lucru în echipe

ARS DISCENDI

Învață învățînd!
activități pentru elaborare individuală acasă, la bibliotecă

LEGO, ERGO SUM

Citesc, deci exist!
texte pentru lectură și reflecție

SCRIBO, ERGO SUM

Scriu, deci exist!
redactarea compozițiilor școlare

Modulul I

LIMBA ŞI CREAȚIA LITERARĂ. INTERPRETAREA TEXTULUI ŞI FORMAREA CITITORULUI

COMPETENȚELE ABSOLVENTULUI

Dezvoltarea comunicării orale şi scrise:

- formularea propriilor opinii despre anumite concepții, idei, gînduri din texte nonliterare şi metaliterare;
- cunoaşterea etapelor definitorii ale evoluției limbii române;
- aplicarea unor criterii şi tehnici de elaborare a eseului.

Exersarea abilităţilor de cititor şi de vorbitor:

- inițierea în cele trei discipline ale ştiinței literaturii;
- familiarizarea cu anumite personalități de referință ale domeniilor respective;
- documentarea şi aplicarea unor termeni funcționali ce facilitează înțelegerea şi interpretarea textelor orale şi scrise.

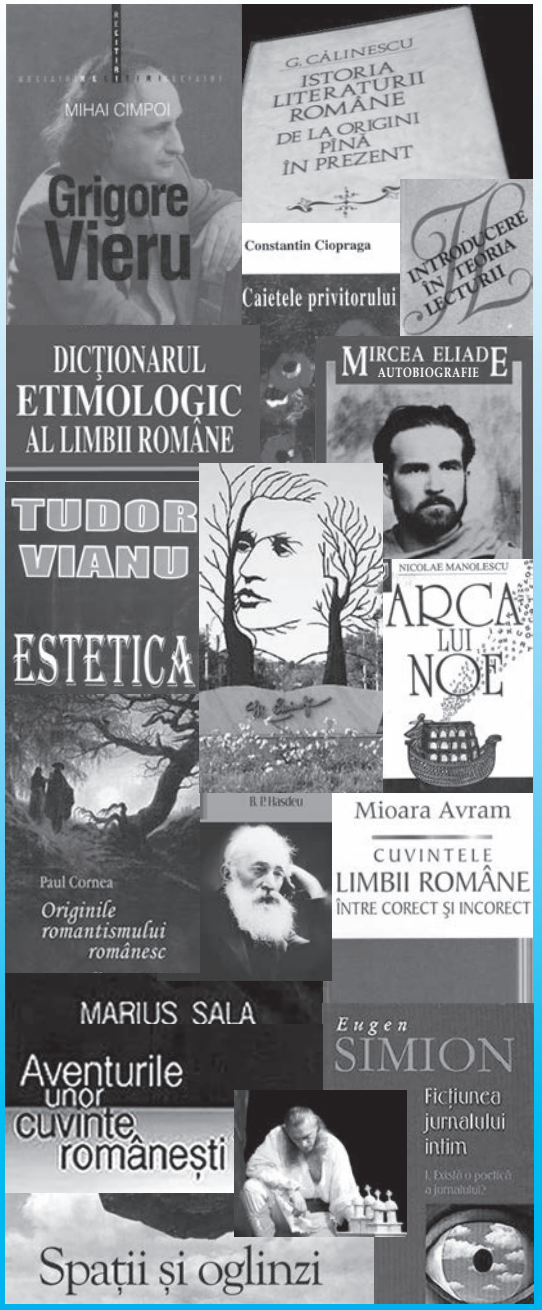

O PANORAMĂ A PERSONALITĂȚILOR DE REFERINȚĂ

VALORI • ATITUDINI • CREAȚIE

- formarea unei viziuni culturale asupra procesului literar românesc;
- stimularea motivației pentru lectură şi conştientizarea gustului estetic, în baza unor texte literare şi metaliterare;
- dezvoltarea gîndirii reflexive, critice prin documentarea cu idei, concepții ale unor istorici, teoreticieni şi critici literari consacrați.

1 ISTORIA LIMBII: ORIGINEA LIMBII ROMÂNE. ETAPELE EVOLUȚIEI LIMBII LITERARE

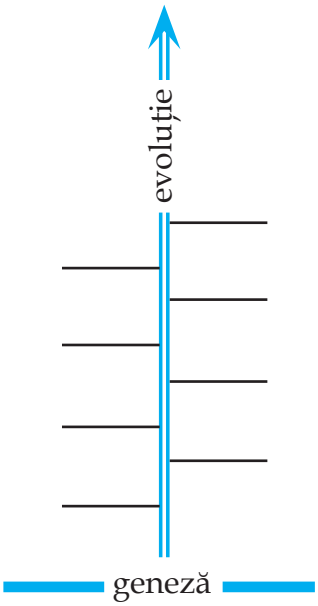

1. **Amintește-ți de la cursul de istorie ce înseamnă *romanizarea Daciei.***

1.1. **Ce limbă se vorbea pe acest teritoriu pînă la romanizare și cum a evoluat ea?**

2. **Aranjează pe axa timpului evenimentele istorice relevante pentru constituirea poporului român și evoluția lui.**

2.1. **Comentează care a fost impactul contactelor interetnice asupra formării și dezvoltării limbii.**

3. **În baza exemplelor din tabel, argumentează că limba română este o limbă romanică:**

LIMBA					
latină	**română**	**spaniolă**	**franceză**	**italiană**	**portugheză**
Filius, -i	Fiu	Hijo	Fils	Figlio	Filho
Digitus, -i	Deget	Dedo	Doigt	Dito	Dedo
Caballus, -i	Cal	Caballo	Cheval	Cavallo	Cavalo
Farina, -ae	Făină	Harina	Farine	Farina	Farinha
Video, videre, vidi, visum	A vedea	Ver	Voir	Vedere	Ver
Stella, -ae	Stea	Estrella	Etoile	Stella	Estrela
Palma, -ae	Palmă	Palma	Paume	Palma	Palma (da maõ)

4. Comentează rolul cuvintelor din exercițiul 3 în vocabularul limbii române actuale. Utilizează întrebările de reper:

- Din ce cîmp lexical fac parte?
- De ce e nevoie de aceste cuvinte în permanență într-o limbă?
- Ce cuvinte au derivat de la ele?

Marius Sala, academician

5. Citește opiniile care aparțin:

A. Unui lingvist contemporan; **B. Unui literat din secolul XIX.**

A

„Româna s-a dezvoltat în condiții diferite de cele ale celorlalte limbi romanice, într-o izolare totală de restul domeniului romanic şi de latină (contactele cu limbile romanice au început în epoca modernă). Unul dintre rezultatele cele mai cunoscute ale acestei situații speciale este faptul că româna a fost în contact cu aproape toate limbile slave, atît în variantele lor moderne, cît şi cu variantele vechi (vechea slavă, primul idiom slav notat în scris, şi slavona, care nu a evoluat ca celelalte limbi slave vii, ci s-a păstrat cu vechile caracteristici, ca limbă a bisericii şi culturii în orientul Europei, un rol similar aceluia al latinei medievale în occidentul Europei). Acest contact permanent de mai bine de un mileniu a făcut ca împrumuturile slave ale românei să nu constituie o masă nediferențiată...”

B

„Cînd neamurile barbare au inundat România ca un răpide şuvoi, găsind pînza limbii urzită, luau suveica şi, prin dreptul celui mai tare, aruncau unde şi unde cîte un fir de bătătură de-a lor, groasă şi noduroasă. Astfel se țesu limba noastră. Pentru a scoate acum acele lătunoioase fire, trebuie a destrăma toată pînza...”

Constantin Negruzzi

5.1. Constată tangența de idei şi remarcă specificul exprimării scrise.

5.2. Selectează 2–3 idei ce relevă evoluția limbii române.

6. Informează-te din textul ce urmează despre frecvența în limba română actuală a cuvintelor latinești. Constată deosebiri dintre sistemul lexical şi cel gramatical.

Limba română este o limbă romanică ce s-a dezvoltat din latina populară, preluînd de la aceasta nu numai lexicul de bază, ci și structurile gramaticale, formele morfologice ale cuvintelor, pe care vorbitorii le-au supus unor modificări fonetice. Iată de ce unitățile de vocabular, care pornesc de la același cuvînt din limba latină, trecînd *rodajul* uzului de circa 2 000 de ani, sună azi diferit în română, franceză, italiană, spaniolă, portugheză, catalană, retoromană, sardă, provensală. Cuvintele moștenite, deși nu sînt foarte numeroase în raport cu lexicul de azi (doar circa 1 300 de cuvinte latine sînt preluate

de toate limbile romanice), au, de regulă, o frecvență mare în limba actuală, și-au acumulat, în procesul evoluției, numeroase sensuri și au generat, prin derivare și compunere, alte unități de vocabular.

Sistemul lexical al limbii este cel mai flexibil: după necesitate, vorbitorii dintr-o epocă formează sau împrumută anumite cuvinte, care apoi pot ieși din uz, dacă nu mai sînt necesare. Sistemul gramatical însă este mai stabil: de la constituirea limbii române ca idiom sînt aceleași forme de număr pentru aceleași părți de vorbire, aceleași moduri și timpuri pentru verbe, multe păstrate din latină chiar.

6.1. Demonstrează, prin exemple similare, evoluția limbii române literare.

7. Cercetează sinonimele verbului *a ordona* şi originea lor în limba română.

7.1. Plasează-le într-o schemă care să conţină cuvinte moştenite din latină, împrumutate din limbile slave şi din limbile romanice moderne sau formate pe teren românesc şi analizează-le sensul, încadrînd 2–3 dintre ele într-un text propriu.

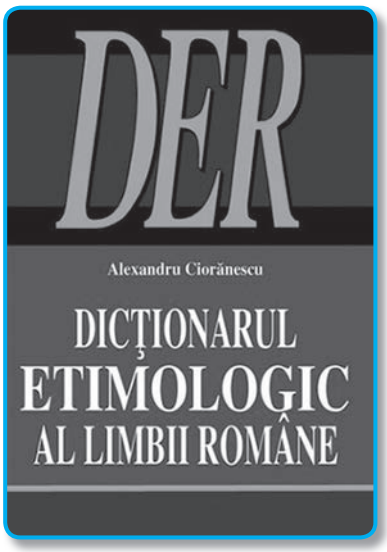

Etimologia este ştiinţa despre originea şi evoluţia în timp a unei forme lingvistice: cuvînt, aspect sintactic sau morfologic, pronunţie.

A ORDONA	fr. *ordonner*
A comanda	fr. *commander*
A decide	fr. *décider*, lat. *decidere*
A dispune	fr. *disposer*, lat. *disponere*
A fixa	fr. *fixer*
A hotărî	din *hotar*
A porunci	sl. *poročiti*
A stabili	it., lat. *stabilire*
A statornici	din *statornic*
A prescrie	fr. *prescrire*
A orîndui	sl. *urenditi*
A rîndui	din *rînd*
A soroci	din *soroc*
A învăța	lat. *invitiare*
A judeca	lat. *judicare*

7.2. Stabileşte ce diferenţe semantice, stilistice, funcţionale există între aceste cuvinte.

8. Citește fragmentul și descoperă o explicație fundamentală despre procesul de formare a limbii române.

„Limba română nu este o simplă structură logico-lingvistică cu rațiuni de comunicare, răsărită întîmplător la un moment dat dintr-o altă limbă ori dintr-un amestec de limbi, ci un dat de la Dumnezeu, așa cum sînt toate limbile, cu un trup și un spirit, cu o istorie, un destin și un rost. Ea deține un nucleu, o esență, care este una și aceeași de mii de ani, cu mult înainte ca această limbă să se fi numit «română». Pe acest trup s-au așezat diferite haine, după împrejurări și modă: haina slavă, cea turcească, haina maghiară sau grecească, jobenul franțuzesc sau jeanșii americani."

Aurora Petan

8.1. Dezvoltă sensul explicației, argumentînd-o cu informație relevantă din istorie, cultură, religie etc.

9. Documentează-te cu privire la etapele evoluției limbii române literare, fixate în tabelul de la pagina următoare.

9.1. Reține ce se produce esențial la fiecare etapă.

9.2. Formulează 1–2 concluzii cu referire la procesul istoric de dezvoltare a limbii române.

10. Pronunță-te asupra afirmației din *Rînduri–Gînduri*, formulînd un răspuns posibil la întrebarea lui B.-P. Hasdeu.

10.1. Pornind de la situația actuală, analizează, conform algoritmului propus, modul în care se dezvoltă limba română.

- Cine (și cum) introduce cuvinte, expresii noi?
- Cum se constituie formele gramaticale ale cuvintelor noi?
- Cine are grijă de respectarea normei?

11. Actualizează-ți cunoștințele din clasele precedente și expune-ți opinia despre rolul mass-mediei, al literaturii și culturii, al științei și educației în evoluția limbii române ca limbă literară.

12. Cercetează un articol de ziar, raportînd lexicul din acesta la procesul de înnoire a vocabularului limbii române actuale.

1. Urmărește o emisiune televizată în limba română, pe care o consideri bună sau foarte bună, și pronunță-te despre calitatea exprimării orale a realizatorilor. Comentează trei exemple elocvente.

Rînduri - Gînduri

• *Astăzi însă, cînd lingvistica derivă nu numai cuvintele, ci încă sonurile, formele gramaticale, construcțiunile sintactice, semnificațiunile, orice alt ingredient al limbii, se cuvine oare ca* etimologia *să mai rămînă închisă nestrămutat în cercul cel strîmt al* cuvintelor?

B.-P. Hasdeu

ARS DISCENDI

ARS DISCENDI

2. **Selectează, dintr-un dicționar potrivit, trei aforisme despre valoarea limbii române în actualitate.**

3. **Apreciază, într-o compunere-raționament, rolul oamenilor de cultură la dezvoltarea limbii literare, pornind de la afirmația eminesciană:**
Văd poeți ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere...

ETAPELE EVOLUȚIEI LIMBII ROMÂNE LITERARE

1521

Prima atestare documentară – *Scrisoarea lui Neacşu*.

1532–1656

Se constituie variantele principale ale limbii române literare (munteană, moldoveană, bănățeană-hunedoreană, nord-ardeleană) şi se definitivează forma scrisă a acestora.

1656–1780

Are loc modernizarea limbii, mai ales la nivel de fonetică; norma se constituie în baza graiului muntenesc.

1780–1836

Se completează masiv vocabularul românesc prin împrumuturi neoromanice, se caută o normă unică pentru limba română literară. Această perioadă este un moment de tranziție în procesul de unificare şi modernizare a limbii literare.

1836–1881

Se precizează şi se impun, prin cultură, normele supradialectale ale limbii române literare de astăzi.

1869

Se elaborează sistemul ortografic în baza alfabetului latin.
Ulterior, are loc înnoirea radicală a vocabularului.

1881

S-a acceptat oficial ortografia limbii române de către Academie.
Din acest an şi pînă în prezent s-au constituit varietățile funcțional-stilistice ale limbii române, s-a completat vocabularul, s-a întreprins investigația masivă a limbii şi a dialectelor ei.
Scriitorii români au contribuit la stabilirea şi cizelarea normei literare, operele lor servind ca model de funcționare a limbii române în epoca respectivă.

2 PERSONALITATEA LITERATURII ȘI INDIVIDUALITATEA CREATOARE

Motto:

„Scriitorii mari, reprezentativi, fixează, modelează estetic
și prind în încheieturi, la rîndu-le, fizionomia timpului lor."
Constantin Ciopraga

PRE-TEXT

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Studii:

- Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni;
- 1937–1942 – Facultatea de Litere şi Filozofie, Universitatea „Al. Ioan Cuza", Iaşi.

Activitate:

- Profesor de liceu – Iaşi, Paşcani;
- Asistent, apoi, succesiv, lector, conferențiar şi profesor la Facultatea de Filologie, Universitatea „Al. Ioan Cuza", Iaşi;
- Istoric literar, critic literar, eseist, exeget.

Lucrări fundamentale (selecție):

- *Personalitatea literaturii române* (1973, 1996) – tradusă în limbile engleză şi franceză;
- *Nisipul* (1989) – roman;
- *Mihail Sadoveanu – fascinația tiparelor originare* (1981) – monografie;
- *Caietele privitorului tăcut* (2001) – memorialistică.

Constantin Ciopraga
(1916–2009)
Istoric de prestigiu
al literaturii române

METATEXTUL CRITICULUI

„Critica este un produs al timpului modern.”

Mihail Sadoveanu

Rînduri - Gînduri

- *Criticul este un cititor mai bun, mai atent, mai sensibil, dar, totodată, analistul stărilor lui și al operei care le provoacă.*

- *Criticul trăiește și se observă trăind. Se dăruiește și se rezervă. Primește impresii puternice, dar apoi le clasifică în categorii generale, le leagă de cauze obiective.*

Tudor Vianu

- **Citește textul și urmărește factorii care au contribuit la formarea personalității literare a autorului.**

MĂRTURISIREA DE CREDINȚĂ LITERARĂ

Practica arată că temeliile unei viitoare afirmări intelectuale se schițează încă din adolescență. Scriu fiindcă de timpuriu simțeam nostalgia unei fraze dense; m-au atras întîi cuvintele, metaforele, asocierile expresive; literatura de idei devenea apoi tărîm de elecțiune; **mă întregea și îmi revela – în diverse registre – fețele văzute ori nevăzute ale omenescului.** De două ori printre premianții concursurilor naționale organizate de către Societatea „Tinerimea Română” – acestea îi dădeau aripi liceanului de la Fălticeni, oraș modest, desigur, dar cu dimensiune culturală remarcabilă. Coleg la Liceul „Nicu Gane” cu Horia Lovinescu (cu o clasă înainte), ne băteam, amîndoi, pentru premiul întîi. Stăteam în băncile prin care trecuseră Artur Gorovei, Mihail Sadoveanu, Eugen Lovinescu și alții – modele vii. Locul unde nu s-a întîmplat nimic era, în fapt, un topos al sintezelor clare.

Critica și istoria literară erau de mult preocupări acaparante. S-au adunat, în timp, douăzeci de cărți; mi-am exprimat opțiunile în peste o mie de articole, cronici și studii. Sadoveanu m-a prins din adolescență, în ambianța lui; mă preocupă încă după ce l-am comentat în sute de pagini; îi cercetez acum inedite! Am publicat monografii (Hogaș, Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu), cărți despre literatura interbelică și comentarii despre poezia actuală. Cum nu există scriitor, oricît de pătrunzător, care să îmbrățișeze lumea în absolut, nu există nici critic, oricît de perspicace, care să sesizeze totul.

Cartea mea cea mai importantă? Mă opresc la *Personalitatea literaturii române* (1973; ediție adăugită, 1996) – o panoramă, o hartă a reliefurilor definitorii! M-a posedat totdeauna proiec-

tarea fenomenului creativ românesc într-o durată a noastră. Cu numeroase accente comparatiste, lucrarea respectivă a fost tradusă în engleză și franceză. Scriitura mea critică se vrea o confesiune: **scriind despre un creator sau altul, m-am construit, concomitent, pe mine însumi ca personaj reflector și afectiv.** Nu scriu deloc ușor – cum s-ar părea. Refac de cîteva ori multe pagini, încordat în căutarea versiunii optime. Cartea de critică trebuie să fie la fel de atrăgătoare precum un roman. Limbajul sofisticat, pedanteria, abuzul de erudiție îndepărtează. Nu cred în oamenii care au răspunsuri de-a gata – la toate. Nimeni nu este omniscient!

Trăgînd o linie concluzivă, sînt dator să subliniez ideea de rotunjime; se rînduiesc între preferințele mele: Platon, Dante, Shakespeare, Baudelaire, Eminescu, Unamuno, Proust, Joyce, Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Blaga, Eliade, Stănescu și alții. **Cu toții avem nevoie de modele, dar să nu uităm îndemnul unui mare elin: „Fii tu însuți!”…** L-am admirat pe Garabet Ibrăileanu pentru finețea analitică, dar și pentru capacitatea sintetizatoare; mi-a privit adesea în conștiință Tudor Vianu, model de echilibru și erudiție; l-am stimat pe George Călinescu pentru sclipirile lui de geniu. Și nu-l las deoparte pe Albert Thibaudet, cel atît de seducător ca eseist.

Constantin Ciopraga

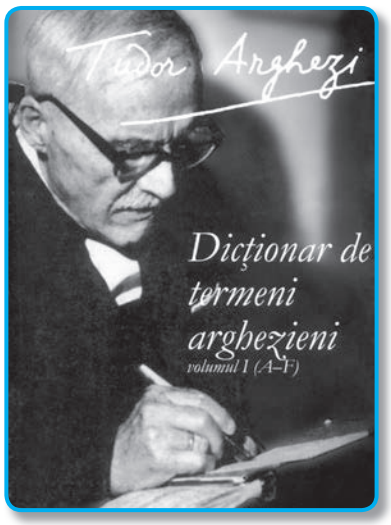

„Critica aparţine unui resort sufletesc superior.”

Tudor Arghezi

1. Alcătuiește, în baza consemnărilor criticului, o listă a factorilor observați, după etapele formării personalității proeminente:

a) școala;
b) lecturile;
c) modelele umane;
d) scrisul cărților.

2. Propune un alt titlu pentru eseu, care ar sugera atitudinea față de cele aflate din mărturisirea de credință a autorului.

2.1. Argumentează opțiunea, utilizînd și date biobibliografice.

3. Exprimă-ți opinia față de cele afirmate în frazele evidențiate în text, exemplificînd cu date din propria experiență.

4. Elaborează o fișă de idei selectate din fragment, care te vor călăuzi în formarea propriei personalități.

1. Construiește, pornind de la textul lui Constantin Ciopraga, un șir de obiective pentru realizarea cu succes a generației pe care o reprezinți.

1.1. Redactează, în baza lor, un eseu nestructurat.

ARS DISCENDI

METATEXTUL ISTORICULUI LITERAR

- **Citește fragmentele, observînd secvențele în care ți se explicitează anumite particularități ale literaturii române.**

DESPRE PERSONALITATEA LITERATURII ROMÂNE

(fragmente)

FENOMEN dintre cele mai complexe, o literatură este suma unei multitudini de conștiințe individuale, care, prin intermediul limbii, se întîlnesc în conștiința socială și în mutațiile timpului istoric, aprofundînd prin cuvînt fizionomia unui popor. Ce altceva este, în fond, o epocă literară, decît un act de tezaurizare, o totalitate a cărților care rămîn? Firește, a cărților care-i rezumă spiritul. Trăsăturile stilistice ale unei epoci sînt, în general, mai tari decît voința individuală. De la prototipurile arhaice, cu aerul lor naiv, elementar, pînă la mostrele artei moderne, între scrieri foarte distanțate în timp circulă un fluid spiritual mai mult sau mai puțin sesizabil. De la Varlaam și pînă la Sadoveanu, urechea unui rafinat va distinge, nu fără emoție, o rezonanță colectivă, vădit integratoare.

Într-o literatură domină coarda epică, interesul pentru lumea fenomenală, dinamismul, în alta, reflecția sau accentul liric…

DESPRE CONȘTIINȚA FENOMENULUI AUTOHTON. Nu e de conceput literatură cu identitate proprie, care să nu aibă un cadru specific, o cauzalitate istorică, un resort etnic.

Practic, în interiorul arcului carpatin, cît și pe versantele exterioare, pînă la Dunăre și Mare, se va distinge, în planul existenței milenare, idealul omului de omenie, calitate implicînd toleranță, blîndețe, un sentiment al umanului cristalizat într-o lungă confruntare cu violența și nonumanul. Particularitatea sufletească decurgînd de aici, subliniată divers în literatură, comportare afabilă, temperată.

CULTURĂ FOLCLORICĂ ȘI RELAȚII EUROPENE. Căutînd munții pentru a rezista în fața dificultăților, înaintașii se plasau pe o poziție defensivă. N-a fost pur și simplu o „retragere din istorie” (potrivit formulării lui Lucian Blaga), ci o modalitate practică de a conserva ființa națională. Condițiile pentru o literatură cultă lipsind, s-a dezvoltat lent, organic însă, una din cele mai compacte creații folclorice, încît se poate spune că aceasta a reprezentat mult timp conștiința de sine a poporului român. Pînă la Alecsandri și Eminescu, chiar după ei, nota Ion Pillat, poezia populară a deținut față de creația cultă „același rol pe care îl au, în alte literaturi mai vechi, perioadele lor clasice”. Pe cînd alte literaturi au beneficiat de modelele clasicismului și Renașterii, literatura română, fără să fi ră-

mas străină de impulsurile de la Atena, Bizanț și Roma, s-a instalat pe fundamentul generos al folclorului, crescînd prioritar din propria ei substanță! Situîndu-se pe temeliile unui clasicism folcloric, acesta a constituit mai mult decît o *preparație*: o sursă și un model.

DESCHIDERE SPRE UNIVERSAL. S-a observat, din unghiuri deosebite, că secolul al nouăsprezecelea, al afirmării naționalităților, a fost, totodată, unul al deschiderilor sporite spre universal. Veche sau tînără, orice cultură e avidă de idei sau (cu un termen astăzi în vogă) de experiențe, pe care, potrivit necesității, le verifică, le asimilează ori le respinge.

SECOLUL XX: MOBILISM ȘI CONFIGURĂRI. În interiorul literaturii noastre la început de veac al XX-lea, ideea de generație indică mai degrabă un fenomen de *coexistență* pe fundalul aceleiași epoci, decît unul de *raliere*, cum se petrecuse lucrurile cu generația pașoptistă sau cu aceea a lui Eminescu–Caragiale–Slavici, care se plasau pe terenul unor exigențe fie și parțial apropiate…

Fapt de reținut: într-un anumit stadiu al devenirii, o generație notifica teza, iar o alta antiteza. Semantic, așadar, continuitatea nu e un proces liniar, un simplu fenomen de succesiune, ci competiție vie, dinamică, acerbă uneori, pentru impunerea unui model.

Constantin Ciopraga

1. Identifică în text și explică:
- noțiunile de *literatură* (în general), *epocă literară*;
- conceptele de *generație, continuitate, ideal, model*.

1.1. Prezintă, într-o sinteză orală, ce ai aflat nou din metatextul istoricului literar despre particularitățile literaturii române.

2. Lucrînd în echipe, exemplificați, prin lecturile proprii, afirmațiile din fragmente:

ARS COLLABORANDI

a) În interiorul arcului carpatin, cît și pe versantele exterioare, pînă la Dunăre și Mare, se va distinge, în planul existenței milenare, idealul omului de omenie, calitate implicînd toleranță, blîndețe, un sentiment al umanului cristalizat într-o lungă confruntare cu violența și nonumanul.

b) Pe cînd alte literaturi au beneficiat de modelele clasicismului și Renașterii, literatura română… s-a instalat pe fundamentul generos al folclorului…

c) S-a observat, din unghiuri deosebite, că secolul al nouăsprezecelea, al afirmării naționalităților, a fost, totodată, unul al deschiderilor sporite spre universal.

3. Actualizînd cunoștințele dobîndite în clasa a XI-a despre evoluția literaturii din perspectiva curentelor literare, observați în ce secvențe ați putea interveni, completînd sinteza cu altă informație, ce ar exemplifica anumite realizări ale literaturii române.

Agenda teoreticianului

- Personalitate principală/personalitate secundară, într-un raport de relativism continuu – moduri de coexistență atît la indivizi, cît și la individualități creatoare într-o literatură;
- Personalitatea în *stricto sensu* – unicatul, irepetabilul;
- Personalitatea în sens larg – comuniunea unor destine creatoare multiple;
- Tipuri de generații:
  - *generația pierdută* (Hemingway), cea din Primul Război Mondial;
  - *generația etică* (André Malraux), cea hotărîtă să schimbe lumea;
  - *generația de sacrificiu*;
  - *generația descumpănită* (Cezar Petrescu);
  - *generația patetică* (Miron Radu Paraschivescu).

4. Completează schema (sau construiește o altă variantă) cu exemple de personalități și opere literare care pot reprezenta personalitatea literaturii române.

4.1. Prezintă schema, argumentînd opțiunile.

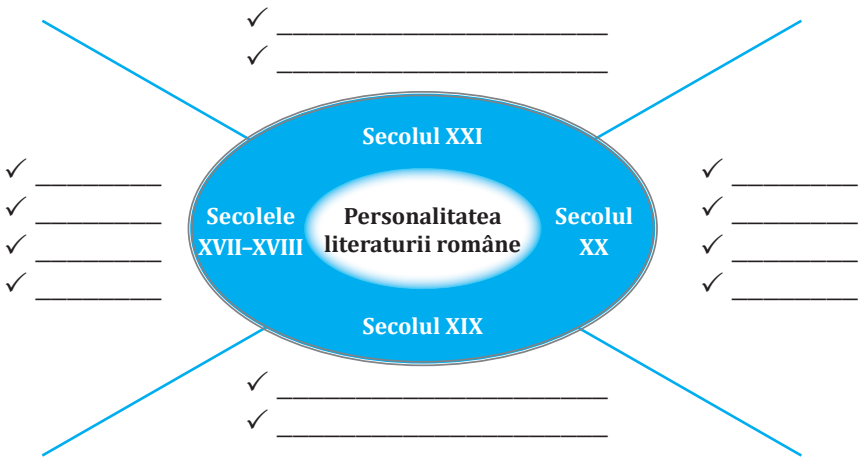

5. Meditează asupra conceptului de *individualitate umană creatoare* din relatarea criticului Eugen Simion:

„Astăzi știm mai bine că așa-numitele individualități omenești sînt produsele de interferență a mai multor influențe sociale. Prin poarta individualității pătrundem pe căile mai multor feluri generale de a fi. Acestei împrejurări i se datorește că nu numai vorbitorii comuni, dar și scriitorii cei mai de seamă prezintă între ei afinități ca unii care aparțin anumitor cercuri ale societății și unii care sînt mișcați de anumite curente intelectuale, morale și estetice.

Pentru cercetătorul de azi există nu numai stiliști, dar și stiluri; nu numai scriitori individuali, dar și grupări care îi conțin, curente care îi poartă."

5.1. Actualizează noțiuni și exemple ce vizează genuri și specii literare, curente culturale și literare, pe care le-ai studiat în clasele a X-a și a XI-a, raportîndu-le la ideea din finalul citatului.

Ars discendi

1. Pornind de la afirmația lui Constantin Ciopraga: *Literatura unui popor este, în rezumat, un autoportret colectiv, un amplu tablou în mișcare*, **redactează un eseu cu tema:**

- *Personalități literare românești în dialog cu mine, cititorul;*
- *Personalități și opere ale literaturii române pe care le-aș prezenta unui prieten dintr-o țară străină.*

3 CITITORUL, SPIRITUL CRITIC ȘI POSTMODERNITATEA

Motto:

„A spori motivațiile lecturii înseamnă a înmulți șansele individului de a se înțelege pe sine și a-i înțelege pe alții."
Paul Cornea

Paul Cornea

PRE–TEXT

1. **Informează-te din *Agenda cititorului* și:**
   a) reține termenii prin care sînt definite societatea și cultura contemporană;
   b) determină ce mai ai de făcut pentru a deveni un cititor cu spirit critic.
2. **Cunoaște personalitatea lui Paul Cornea și precizează prin ce te-a impresionat.**

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Este fiul lui Leon Constantin Luca, maistru tipograf, şi al Olgăi. Şi-a făcut studiile la Liceul Evreiesc de Băieți „Cultura" din Bucureşti, unde îl are profesor pe dramaturgul şi eseistul Mihail Sebastian. Este licențiat în litere şi filozofie al Universității din Bucureşti în 1948, secția sociologie. Devine doctor în filologie în 1971. A deținut funcții importante, înainte de 1990, în Consiliul Culturii, în domeniul cinematografiei, şi a fost cercetător la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „George Călinescu". După 1990 a devenit secretar de stat la Ministerul Educației Naționale şi decan al Facultății de Litere, între 1990 şi 1993. Specialist în perioada preromantismului românesc şi a romantismului. Teoretician literar cu interese în zona literaturii comparate şi a teoriei literare. În prezent este profesor asociat la Facultatea de Litere a Universității din Bucureşti şi unul dintre cei mai importanți interpreți ai fenomenului literar (critică, teoria şi istoria literaturii, literatură comparată).

Agenda cititorului

- În societatea şi cultura contemporană, postindustrială sau postmodernă, se evidențiază o pronunțată tendință de emancipare a cunoaşterii, o tendință spre fragmentarism, ce are drept consecință pluralitatea limbajelor.
- Cititorul cu spirit critic este inteligent, isteț, are capacitatea de imaginație şi umor, grație căreia explică, comentează, discerne, apreciază valoarea etică şi artistică a unei opere.

Volume publicate (selecție):

- *Studii de literatură română modernă*, Editura pentru Literatură, 1962;
- *Anton Pann*, studiu monografic, Editura pentru Literatură, 1964;
- *De la Alexandrescu la Eminescu*, Editura pentru Literatură, 1966;
- *Originile romantismului românesc*, Minerva, 1972;
- *Oamenii începutului de drum*, Cartea Românească, 1974;
- *Conceptul de istorie literară în cultura românească*, Editura „Eminescu”, 1978;
- *Regula jocului. Versantul colectiv al literaturii*, Editura „Eminescu”, 1980;
- *I. Heliade-Rădulescu interpretat de...*, Editura „Eminescu”, 1980;
- *De la N. Filimon la G. Călinescu*, 1982;
- *Itinerar printre clasici*, Editura „Eminescu”, 1984;
- *Introducere în teoria lecturii* (volumul a fost tradus în limba italiană în 1993), ed. I, Minerva, 1988, ed. a II-a, Polirom, 1998;
- *Aproapele şi departele*, Cartea Românească, 1990;
- *Semnele vremii*, Editura „Eminescu”, 1995.

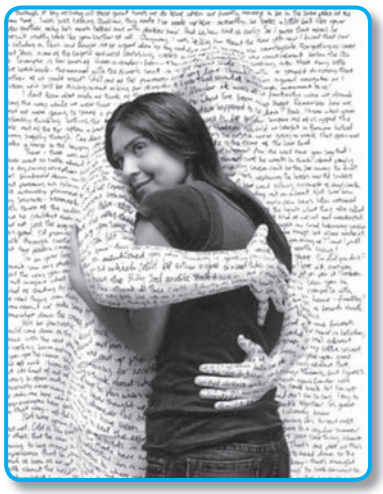

A fi „în acord” cu textul înseamnă a ţi-l face prieten.

3. Opinează:

- Cititorul și lectura sînt astăzi în pericol?
- Care sînt, din punctul tău de vedere, cauzele reducerii numărului de cititori și a ariei lecturilor?

3.1. Consultă opinia colegului şi elaboraţi repere pentru un proiect care, în viziunea voastră, ar propune soluţii de redresare a situaţiei.

4. Reflectează şi conchide: Ce rol îi vei acorda lecturii în viitoarea activitate profesională?

5. Conturează, succint, un profil al cititorului postmodern, utilizînd observaţiile proprii, rezultatele unor sondaje, opiniile unor critici literari, pedagogi, colegi etc.

6. Precizează, într-o listă de recomandări, calităţile unui lector ce ar face faţă timpului actual al „exploziei” informaţionale.

6.1. În scopul realizării acestei sarcini de lucru, citeşte şi aplică idei din studiul renumitului teoretician Paul Cornea.

7. Conturează un portret al cititorului de azi în relaţie cu:

- ***Bibliotecile şi librăriile.***
- ***Cărţile electronice. Bibliotecile electronice.***

METATEXTUL TEORETICIANULUI

LECTORUL: FUNCȚIILE, TIPURILE ȘI COMPETENȚELE

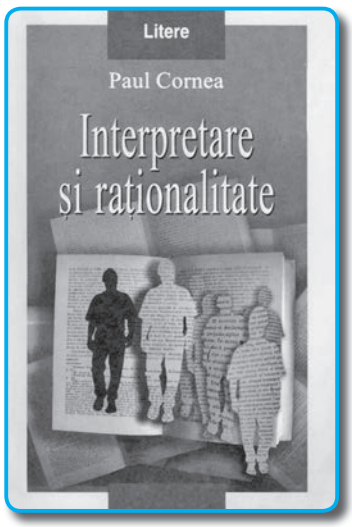

Funcțiile lectorului

Orice text se adresează unui destinatar, fie numit, fie nenumit. Lectorul are, înainte de toate, sarcina de **a înțelege**, de a afla ce vor **să spună** semnificanții, ceea ce se traduce prin decodificarea semnelor și **interpretarea** lor; el nu e o mașină care să descifreze automat, în limitele unui program învățat, ci un subiect dotat cu inițiativă și capacitate opțională; din mai multe piste posibile de sens o alege pe cea mai plauzibilă ori pe cea corespunzătoare obiectului urmărit. Aceasta înseamnă că procesul comprehensiunii depinde de capacitatea sa intelectuală, dar și de gradul în care stăpînește codurile, de aceea se numește **competență lectorală**.

O a doua funcție, îndeplinită de cititor, **e de a evalua, cu alte cuvinte, de a lua atitudine față de textul pe care-l performează**, din punct de vedere afectiv (reacții emotive) și axiologic (judecăți de valoare, de tipul îmi place/nu-mi place, aprob/dezaprob etc.). Evaluarea e nemijlocit legată de personalitatea lectorului și de apartenența sa socioculturală. De notat că, în procesul lecturii, comprehensiunea și evaluarea funcționează solidar, stimulîndu-se reciproc, încît separarea lor e posibilă mai mult în plan teoretic decît practic.

Cea de-a treia funcție a cititorului e **cooperativă**. Ea rezultă din primele două: de vreme ce finalitatea actului de comunicare scriptică ține de competența și structura personalității, e firesc ca emitentul unui text să ia în considerație ambii parametri chiar din faza elaborării.

Competența lectorală

Putem postula noțiunea de competență lectorală ca totalizare a cunoștințelor necesare citirii și înțelegerii textelor (nu cîte și ce fel de cunoștințe îi sînt necesare cuiva spre a citi, ci care sînt categoriile de cunoaștere pe care le solicită în general lectura).

Agenda cititorului

Concepte operaționale:

- **semnificat** – concept, conținut;
- **semnificant** – înveliș sonor, expresie;
- **lectură** – citire, decodificare, receptare;
- **comprehensiune** – surprinderea unor sensuri de către cititor.

Funcțiile lectorului:

- **performarea** – decodificarea semnelor textului literar şi interpretarea lor;
- **evaluarea** – conştientizarea şi exprimarea atitudinii afective şi axiologice față de text;
- **cooperarea** – aplicarea, în compoziții orale şi scrise, a primelor două funcții, prin cooperare.

Agenda cititorului

Tipurile de lectori:

- **alter ego**, autorul;
- **vizat** (destinatar);
- **prezumtiv** (ideal);
- **virtual**, model implicit, care însumează intenția autorului şi competența cititorului;
- **înscris**, cititorul reprezentat ca personaj în text;
- **real** (empiric), cititorul propriu-zis.

Competența:

- aptitudinea de a produce şi înțelege un număr infinit de enunțuri.

Sub această din urmă prismă, spre a face lecturile mai clare, ar fi util să considerăm competența lectorală ca o sinteză a cel puțin trei competențe: comunicativă, literară sau științifică, culturală…

I Competența comunicativă scoate în evidență că vorbirea curentă nu e deductibilă nemijlocit din cunoașterea limbii, ea presupune în plus capacitatea de a traduce, în speță de a alege stilul (adecvat) în serviciul strategiei corespunzătoare unei situații date…

II Trăsătura ei definitorie (a competenței literare) o constituie creativitatea, deoarece în orice lectură literară nu e vorba doar de utilizarea (adecvată „situației") a diverselor convenții, care formează genul, stilul, gruparea, autorul, ci și de capacitatea de a inventa sensuri complementare, de a stabili legături și de a produce inferențe.

III Competența culturală cuprinde, la nivel minimal, corpusul rezumativ al cunoștințelor de bază în diverse domenii, mica enciclopedie difuzată de învățământul elementar obligatoriu. Ea tezaurizează „adevăruri" de proveniență diversă, foarte discutabile, dar creditate cu o autoritate egală și indiscutabilă.

1. Actualizează conceptele operaționale din rubrica *Agenda cititorului* şi precizează sensul şi utilitatea lor în procesul înțelegerii operei literare, consultînd şi explicațiile cercetătorului Paul Cornea – cititor exeget.

2. Lucrînd în echipe, discutați cele trei probleme:
funcțiile (1); tipurile (2) și competențele lectorului (3).

2.1. Urmăriți realizarea condițiilor:

- alcătuiți un dicționar al conceptelor din definiții succinte;
- exemplificați funcțiile, tipurile și competențele cititorului prin situații, argumente din experiența proprie de lector al operelor literare;
- relevați, din rubrica *Metatextul teoreticianului,* aspecte noi, importante pentru formarea unui cititor competent;

ARS COLLABORANDI

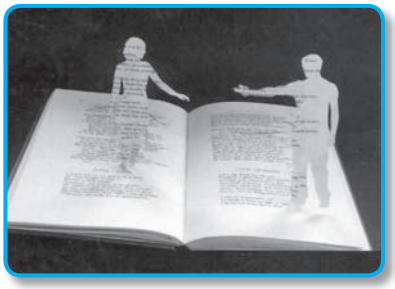

Curiozitatea, inițiativa şi căutarea asigură un dialog elevat cu opera.

- selectați pentru discuția în plen:

  a) unele idei pe care nu le înțelegeți sau nu le acceptați;
  b) unele concluzii utile de reținut pentru a dobîndi competența de lector conștient, activ, cu spirit critic.

3. Determină tipurile de lector/lectură la care se poate face trimitere prin afirmația lui Goethe: *Subiectul îl vede oricine, avîndu-l în fața ochilor, conținutul îl găsește doar cel ce are însuși ceva de adăugat, iar forma rămîne pentru cei mai mulți o taină*.

3.1. Autoevaluează-ți propria competență lectorală prin prisma:
a) ideilor conținute în citatul de mai sus;
b) noțiunilor din schema propusă la pagina 27.

4. Gîndiți și realizați un joc de rol, asumîndu-vă diverse tipuri de lectori, susținute de Paul Cornea. Informați-vă din *Agenda cititorului*.

Model:

a) Selectați 1–2 texte/fragmente și „dialogați” cu ele din perspectiva lectorului profan, a lectorului-autor – alter ego, a lectorului virtual etc.
b) Organizați o masă rotundă, în procesul căreia să abordați noțiunea de text din perspectiva diverșilor lectori.

5. Selectează 1–2 afirmații din rubrica *Metatextul teoreticianului* și dezvoltă-le cu exemple, idei proprii.

6. Redactează un eseu pe una dintre temele:
- *Lecturile în formarea personalității mele;*
- *Cum aș deveni un lector pe potriva timpului contemporan mie.*

COMPREHENSIUNE ȘI INTERPRETARE

Actul fundamental al comprehensiunii poate fi definit ca o „negociere a sensului”.

În opoziție polară cu uzul liber al textului, interpretarea e o lectură, prin excelență avizată, tinzînd spre maximă fidelitate a restituirii sensului. Iată deci mai clar trasate particularitățile interpretării: o lectură controlată, rațională, sistematică, întreprinsă de expert sau critic, uneori și de cititorul care le împrumută metoda.

Agenda cititorului

Nume de referință și lucrări reprezentative din istoria, teoria și critica literară românească:

- **Tudor Vianu**: *Arta prozatorilor români;*
- **Eugen Simion**: *Scriitori români de azi;*
- **Nicolae Manolescu**: *Istoria critică a literaturii române;*
- **Mihai Cimpoi**: *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia;*
- **Mihail Dolgan**: *Eminesciene, Druțiene, Vierene;*
- **Eliza Botezatu**: *Ultimul Meniuc;*
- **Eugen Lungu**: *Spații și oglinzi;*
- **Mircea Cărtărescu**: *Postmodernismul românesc;*
- **Nicolae Leahu**: *Poezia generației '80;*
- **Emilian Galaicu-Păun**: *Poezia de după poezie.*

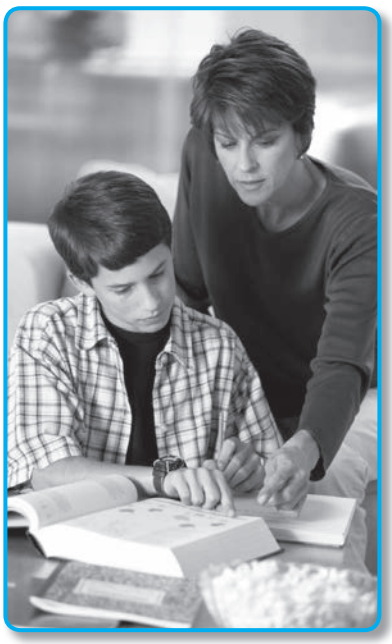

Înţelegerea lecturii ca eveniment al cunoaşterii

ARS DISCENDI

Interpretării îi revine de a confirma sau infirma intuițiile primei lecturi, de a examina metodic întreaga cuprindere a textului, de a reduce distanța dintre ceea ce e manifest și ceea ce e latent.

7. **Reflectează asupra propriului proces de lectură şi explică, prin enunţuri scurte, cum se produce înțelegerea operei citite.**

Model:

a) Clarificarea lexemelor, expresiilor – citirea cu dicționarul;
b) .....

8. **Argumentează, aplicînd noţiunile la exemplul unei opere literare, ce valoare au pentru cititor cele trei condiţii/procese:**
   a) înțelegerea _____
   b) comprehensiunea _____
   c) interpretarea/comentarea _____

9. **Concluzionează: în ce condiţii un cititor licean poate realiza o interpretare a unui text literar?**

1. **Examinează schema propusă în pagina următoare şi determină rolul disciplinelor care îţi pot întemeia, îţi oferă cunoştinţele şi instrumentele necesare pentru a fi un cititor competent şi performant.**

1.1. **Transpune schema pe foaia de caiet, completînd-o cu noţiuni/date însuşite la orele de literatură.**

OPȚIONAL

2. **Informează-te selectiv, în funcţie de temele studiate, din următoarele surse bibliografice:**

   Scriitori români de azi de E. Simion, *Vieru, adevăratul* de M. Dolgan, *Reflecții despre roman* de A. Gavrilov, *Arca lui Noe* de N. Manolescu.

   - Repartizează-le în funcție de informația, problemele și modul de abordare a acestora în cadrul celor trei discipline (vezi schema de la pagina următoare).
   - Argumentează-ți opțiunile, realizînd o succintă prezentare a uneia dintre lucrări.

Defineşte-ţi relaţia:
Eu şi cărţile mele

3. **Formulează, într-un text coerent, un răspuns argumentat la întrebarea: Cum ți-l imaginezi pe cititorul cu spirit critic în epoca postmodernă?**

DISCIPLINELE CE STUDIAZĂ LITERATURA

Istoria literară

Ştiinţă care studiază evoluţia unei literaturi naţionale sau a celei universale.

Istoria literaturii nu este o ştiinţă strict obiectivă; ea presupune, din partea celui care o profesează, o participare activă, în sensul unei asimilări şi interpretări proprii a fenomenului cercetat.

Istoricul literar are o platformă proprie, el operează cu un sistem al său de a gîndi şi a judeca valorile, uneori chiar şi cu o terminologie proprie.

Se disting:

- istoria literară ca ramură a filologiei;
- istoria literară internă, bazată pe stabilirea unor filiaţii pur literare între opere, autori, curente etc.;
- istoria literară externă, bazată pe cercetarea factorilor exteriori care au contribuit la geneza operei literare;
- istoria literară comparată.

Istorici literari renumiţi:
N. Iorga, O. Densusianu,
I. Negoiţescu, G. Călinescu,
N. Manolescu etc.

Critica literară

Ştiinţă aplicată la studiul operelor individuale, ale cărei legi şi metode de cercetare urmează să ţină cont de particularităţile obiectului, ale artei cuvîntului, întrucît aceasta este o modalitate specifică de cunoaştere a lumii. Deoarece opera literară este creaţie, criticul literar trebuie să posede acea receptivitate specifică care îi va asigura apropierea de opera literară, manifestînd calităţile virtuale ale unui artist.

Critica literară ştiinţifică înseamnă explicarea multilaterală a operei: sinteză a intuiţiei personale cu un criteriu estetic, judecata critică presupune abordarea operei din unghiuri foarte diverse. Esenţială rămîne apropierea operei literare prin confruntarea cu adevărul omenesc pe care îl exprimă, care îi asigură criticii gradul de obiectivitate necesar pentru a fi ştiinţă.

Personalităţi marcante ale criticii literare:
T. Maiorescu, G. Ibrăileanu,
E. Lovinescu, G. Călinescu,
T. Vianu, N. Manolescu etc.

Teoria literară

Ramură a ştiinţei literaturii, care, în interferenţă cu istoria şi, mai ales, cu critica literară, studiază atît probleme ale esteticii generale, cît şi probleme referitoare la fenomenul literar. În ansamblul ştiinţei literaturii, teoria literaturii are drept obiect „termenii universali" ai literaturii; ea studiază principiile, categoriile, criteriile literaturii, noţiunile de „literatură", „gen literar", „operă literară", „structura operei literare", „curent literar" etc.

Principalul izvor al teoriei literare sînt tocmai operele literare, urmate apoi de diferite scrisori, articole-program, variante ale operei literare etc., pe baza cărora se pot generaliza fapte ce definesc personalitatea artistică, stilul unui curent literar etc. Ca ştiinţă, teoria literaturii se află în strînse relaţii cu discipline ca: filozofia lingvistică, istoria artei şi culturii etc.

Teoreticieni consacraţi:
T. Vianu, C. Noica,
M. Dragomirescu,
E. Lovinescu, P. Cornea,
A. Marino, M. Călinescu,
N. Manolescu etc.

**Trei discipline care, prin colaborare,
te formează ca cititor eficient şi competent.**

4 LIMBA NAȚIONALĂ ȘI LIMBA LITERARĂ. DOMENII DE FUNCȚIONARE A LIMBII NAȚIONALE ȘI A LIMBII LITERARE

1. Prezintă, oral, trei situații de comunicare diferite, utilizînd sugestiile imaginilor alăturate.

1.1. Analizează, în mod special, codul: ce variantă a limbii utilizezi într-o anumită situație de comunicare cotidiană?

2. Citește fragmentul și raportează-l la activitatea ta de comunicare, ilustrînd răspunsul prin secvențe din propria practică.

Activitățile comunicative se înscriu în contextul domeniilor. Domeniile pot fi foarte diverse, însă, în raport cu învățarea limbilor, este pertinent de a separa patru sectoare majore: **domeniul public, domeniul personal, domeniul profesional** și **domeniul educațional.**

a) Domeniul public

Îmbrățișează schimburile sociale ordinare (relațiile comerciale și civile, serviciile publice, activitățile culturale, activitățile de divertisment în locurile publice, relațiile cu mass-media etc.).

b) Domeniul personal

Cuprinde atît relațiile familiale, cît și practicile sociale individuale.

c) Domeniul profesional

Include toate activitățile unui actor social și relațiile acestuia ce țin de exercițiul funcțiilor sale.

d) Domeniul educațional

Este domeniul în care actorul social se află într-un context (de cele mai multe ori instituționalizat) de instruire cu scopul de a dobîndi anumite cunoștințe sau deprinderi specifice.

Cadrul european comun de referință pentru limbi

3. Compară contextele de comunicare și determină în ce domenii se desfășoară aceasta.

- Doi adolescenți prieteni discută despre automobile și proprietățile lor.
- Un savant ține un discurs despre realizările sectorului pe care îl conduce.
- Niște copii se joacă în curtea blocului.
- Un elev citește informația de pe site.
- Un vînzător face publicitate mărfii.

4. Detaliază cum vei comunica în domeniul profesional.

4.1. Argumentează necesitatea comunicării eficiente în variate domenii profesionale.

5. Evaluează-ți competența de comunicare printr-un joc de rol: *Interviu de angajare.*

Imaginează-ți că soliciți un loc de muncă, în corespundere cu vîrsta și experiența pe care o ai (plasator/plasatoare într-o sală de spectacole, recepționer/recepționeră, casier/casieră, conducător auto, agent de publicitate). Răspunde oral la întrebările angajatorilor, de exemplu:

- De ce soliciți acest loc de muncă?
- Ce studii sau experiență posezi pentru acest domeniu?
- Ce apreciezi în activitatea profesională pe care ai ales-o?
- Ce te pune în gardă?
- Cît timp ai de gînd să activezi în acest domeniu?
- Ce perspective de creștere profesională vezi?

N.B. În rol de angajator, completează lista cu alte întrebări!

GRILĂ DE EVALUARE A COMPETENȚEI DE COMUNICARE ORALĂ

Înțelegerea întrebării	Oferirea unui răspuns prompt și clar	Adecvarea intonației și a tempoului	Folosirea adecvată a elementelor nonverbale (mimică, gestică, poziție corporală)	Respectarea normelor limbii literare (rostirea, utilizarea cuvintelor adecvate, corectitudinea formelor gramaticale și a structurii enunțurilor)
0 – 1 – 2	0 – 1 – 2	0 – 1	0 – 1	0 – 1 – 2 – 3 – 4

6. Citește textul informativ și reține specificul limbii române ca limbă națională.

6.1. Raportează informația la vorbirea de zi cu zi a colegilor. Formulează două concluzii.

Limba națională include toate actele comunicative care se realizează de către vorbitorii ei. De la un caz la altul, diferă gradul de respectare a normei, dar vorbitorii/conlocutorii se pot înțelege.

Limba română, ca **limbă națională**, funcționează în varianta **literară** (variantă în care se respectă normele de rostire, scriere, normele lexicale, semantice, gramaticale). Este limba instituțiilor oficiale, a instruirii, a presei, a literaturii.

Diferențierea teritorială a limbii române este cauzată de dialectele și graiurile ei, care se manifestă în rostirea unor cuvinte, în forme și structuri gramaticale.

Comunicarea cotidiană (**vorbirea curentă**), ca variantă a limbii naționale, atestă abateri de la norma literară, dar aceste abateri nu afectează codul în ansamblu: în dialoguri cotidiene, recurgem la enunțuri incomplete, eliptice, utilizăm cuvinte din altă limbă, fără ca ele să fie încetățenite și incluse în dicționarele de limbă română, iar rostirea unor cuvinte poate fi afectată de cea dialectală sau poate fi incompletă.

7. Documentează-te despre funcționarea limbii române pe glob (www.wikipedia.com, enciclopedia *Limbile lumii*). Discută cu un coleg aspecte solicitate din acest subiect.

8. Prezintă o selecție de afirmații ale scriitorilor/oamenilor de cultură despre limbă. Pentru repere inițiale, utilizează informația din *Rînduri–Gînduri.*

8.1. Descifrează una dintre afirmații și comenteaz-o în limita unei file de caiet.

9. În baza lecturilor și a studiului literaturii, comentează relația dintre:

Limba scriitorului → Limba epocii în care trăiește

Limba epocii pe care o prezintă → Limba personajelor literare create

9.1. Concluzionează: care dintre variante este mai aproape de limba literară?

10. Remarcă și comentează aspecte ale specificului local al limbii care se vorbește în comunitatea ta sau în comunitatea din care provin părinții tăi, ce țin de: *rostire, lexic, structură gramaticală.*

Rînduri - Gînduri

- *Cu existența sau căderea limbii oricărui popor stă sau cade și istoria aceluia. Unde a încetat limba, a încetat și viața lui, iar morții nu mai au istorie.*

Timotei Cipariu

- *Limba are sufletul ei. De aceea e nu numai un mijloc de a exprima cugetul, simțirea ori voința, ci este chiar izvor de cultură.*

Simion Mehedinți

11. **Exprimă-ți atitudinea față de păstrarea diferențierii teritoriale a limbii.**

11.1. **Compară graiul cu portul popular și cu tradițiile culturale.**

PROIECT DE GRUP

12. **Examinați modul în care scriitorul creează un anumit mediu lingvistic, în baza a 3 romane citite sau studiate anterior.**

ARS COLLABORANDI

ALGORITM:

- Unde se desfășoară acțiunea? Cînd?
- Care este specificul vorbirii personajelor?
- Ce le conferă un anume colorit local?
- Care este statutul social, nivelul de studii sau de cultură al personajului/personajelor?
- În ce rezidă maniera individuală de comunicare a personajului?
- Ce diferență există între vocea autorului și vocea personajului creat?

1. **Citește secvența de interviu cu filologul Rodica Zafiu. Selectează o idee pe care o împărtășești și adu argumente.**

ARS DISCENDI

La ce bun oamenii competenți în vorbire și în scriere, în aceste vremuri?

„După etapa tulbure în care era important să spui primul, cel mai repede, oricît de prost, ceva, va reveni o stare a concurenței firești. Și atunci modul în care vei spune ceva va conta. Sigur că avem nemulțumiri cînd vedem că ajung în posturi de conducere oameni care nu știu să vorbească. Dar, cînd piața va fi saturată, cel care știe să vorbească, vorbitorul cel mai competent, va avea avantaje. Pe cine ați alege dintre doi oameni aparent egali, în situația în care unul are un CV cu greșeli de exprimare sau de scriere?"

2. **Exemplifică și comentează:**

- Ce înțelegi prin *limbajul tinerilor*?
- Prin ce diferă de limba generației a treia?
- Ce se suprapune, în limbajul tinerilor, drept cod peste comunicarea verbală?

Rînduri - Gînduri

• *Așa sîntem cu toții: niște glasuri ale lumii, poetizînd o clipă, spre a ne cufunda apoi în tăcerea ei.*

• *O limbă e ca o ființă vie, care-și creează o adevărată oaste, ca să se apere sau să atace.*

Constantin Noica

OPȚIONAL

3. **Elaborează un eseu argumentativ la subiectul** *Cunoașterea limbii literare ca o premisă pentru studii (sau pentru succes profesional, angajare în cîmpul muncii, carieră).* **Utilizează și sugestiile lui Constantin Noica din *Rînduri–Gînduri.***

5 PROBA COMPETENȚEI TEXTUALE: ESEUL

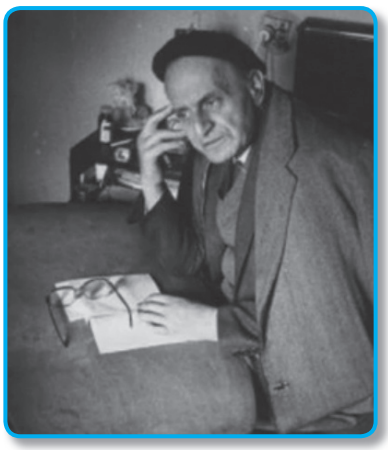

Constantin Noica
(1907–1987)
Filozof, poet, eseist, publicist şi scriitor român

Motto:
„Cum să nu avem mai multe implicații de gînd, cum să nu fie cerul nostru mai încărcat de probleme şi surprize decît zonele de cer care au fost atît de mult explorate?"
Constantin Noica

- **Citeşte fragmentele din eseul ce aparţine lui Constantin Noica şi determină comuniunea şi diferenţa de sens dintre lexemele din titlu.**

COMUNICARE ȘI CUMINECARE

(fragmente)

Cînd un vorbitor de limbă română comunică unui lingvist străin că în limba noastră „complet" a sfîrșit prin a fi „cumplit", sau cădere poate însemna și urcare, savantul respectiv își face o fișă. Eventual, la unul din congresele următoare de romanistică, folosește fișa pentru o comunicare. Savantul, așadar, a primit o comunicare – dar nu e sigur că a și cuminecat.

Toată viața și toată societatea, laolaltă cu toată cultura, sînt o chestiune de comunicare; dar sînt totodată și una de cuminecare. Progresăm printr-un spor de comunicare, dar nu progresăm cu adevărat dacă nu obținem și un spor de cuminecare.

Progresul extraordinar din ultimii 400 de ani este, în parte, datorat comunicării, scrie Norbert Wiener, în cartea sa despre *Cibernetică și societate* din 1954. Limbajul, precizează el, este, în fond, comunicare – ceea ce se știa; dar și organismul poate fi privit ca un mesaj, ceea ce nu se știa întotdeauna; ba limbajul, adaugă autorul, poate fi și al mașinilor, iar acest lucru nu se știa defel. Și cînd același Wiener spunea că legea însăși, din lucruri, poate fi privită ca una de comunicare – ca o unitate ori structură sigură de sine, comandînd diversității exemplarelor ei –, atunci înțelegi bine cît de vast și adînc, nu numai de rodnic, a devenit gîndul comunicării în zilele noastre.

Și totuși comunicarea nu e totul; poate nici la mașini, cu siguranță nu la oameni. Comunicarea este de ceva, cuminecarea e în sînul a ceva, întru ceva. Comunicarea trebuie să fie și, în orice caz, tinde să fie fără rest; cuminecarea nu se petrece decît dacă există un rest, și

cu atît mai bine cu cît zona de rest e mai mare. Comunicarea e de date, de semnale sau chiar de semnificații și înțelesuri; cuminecarea e de subînțelesuri. Viața și societatea nu ar fi nimic fără înțelegere și înțelesuri, dar ar fi totodată prea puțin fără subînțelegere și subînțelesuri. Acum, într-o lume de comunicare lărgită, se cere omului cuminecarea în largul societății și al omenescului.

Extraordinarele noastre mijloace de comunicare, începînd cu tiparul și, acum, cu radioul și televiziunea, tind să fie tot atîtea feluri de a cumineca. Umanitatea a cuminecat, în clipa cînd a aflat de inundarea Florenței, iar oameni care n-au văzut-o și n-o vor vedea niciodată au vibrat sub emoția pierderii a ceva din „restul" ființei lor. Arta, oricît de abstractă, înțelege să fie cuminecare. Limbajul însuși al acelei literaturi exasperate, de astăzi, un limbaj care ne spune adesea că nu se poate comunica nimic, transmite totuși ceva care e uneori mai adînc decît comunicarea. Cuminecăm chiar întru neputința de-a comunica. Cuminecăm întru fericire și nefericire, iar societățile în care partea de comunicare e mai întinsă decît cea de cuminecare nu-și pot împiedica tineretul lor – ca recent prin Apus – să se răzvrătească sau să plece pe sub poduri. De-ar putea găsi scris pe vreunul din ele: cuminecare! Poate ar regăsi atunci, dacă nu de-a dreptul comunitatea umană, măcar binefacerea culturii ei.

Cuvîntul acesta „cuminecare", purtător de atîtea afirmări, nu este numai al limbii noastre. Vine de la latinescul *communicare* și, prin latina ecleziastică, a căpătat în toate limbile romanice același sens, de a se împărtăși de la, a se împărtăși întru ceva. Cuminecăm cu limbile romanice în spiritul acestui cuvînt.

Am încercat în cîteva capitole, comunicînd înțelesuri adesea uitate ale unor cuvinte românești, să sporim cuminecarea în spiritul limbii noastre, adică împărtășirea de la trupul și sîngele ei – dacă e adevărat că tot ce e viață și societate, limbă și cultură, sînt deopotrivă comunicare și cuminecare.

Căci lumea omului nu e una dezbinată de hotarele, aparent rigide, ale indivizilor, ci una ce cuminecă prin hotarele mișcătoare ale *ființelor* și persoanelor umane. Iar în lumile pe care a știut să le închege, ca din nimic, *femeia,* ca și în lumile satelor, *satelor* și cătunelor, cuminecarea era legea.

Toate acestea le comunică limba noastră despre o lume care s-a făcut o dată cu ea și care se poate oglindi în ea, ca în partea ei de cer. Cînd însă te întrebi dacă lumea aceasta românească, așa cum s-a împlinit ea, poate pluti pe apele atît de repezi ale istoriei de astăzi, cuvintele ei vin să-ți răspundă: nu numai că poate pluti – vîslește.

METATEXTUL CITITORULUI

1. **Actualizează calităţile eseului, precizate în *Agenda cititorului* din pagina următoare, şi identifică-le în textul citit.**

2. **Descrie cum înţelegi tipul de comunicare: *cultă, inteligentă, subtilă, rafinată.***

METATEXTUL CITITORULUI

Agenda cititorului

Calități ale eseului:

- Deschiderea relevantă a temei.
- Conceptualizarea temei într-o viziune proprie, dar plauzibilă.
- Mişcarea liberă a ideilor.
- Flexibilitatea judecăților de valoare.
- Originalitatea şi elocvența demonstrației.
- Ineditul unor asocieri şi disocieri în demersul demonstrativ.
- Selecția liberă şi individuală a exemplelor elocvente.
- Relevarea accentuată a propriei personalități.
- Individualitatea şi fluența stilului.

3. Explică „paradoxurile" lingvistice pe care le trece în revistă autorul: *„complet" a sfîrşit prin a fi „cumplit", sau cădere poate însemna şi urcare.*

3.1. Pentru informație, consultă un dicționar etimologic.

4. Selectează, din text, 2–3 explicații ale eseistului cu referire la cele două concepte: *comunicare* şi *cuminecare*.

5. Interpretează valoarea anumitor exemplificări din text. Reflectează cine trebuie să fie cititorul ideal al acestui tip de texte? De ce?

6. Discută, referindu-te la istoria actuală şi la lexicul modern al limbii române, afirmația finală a autorului:

Cînd însă te întrebi dacă lumea aceasta românească, aşa cum s-a împlinit ea, poate pluti pe apele atît de repezi ale istoriei de astăzi, cuvintele ei vin să-ți răspundă: nu numai că poate pluti – vîslește.

7. Meditează, în limita a 2–3 enunțuri, asupra intenției autorului:

Am încercat în cîteva capitole, comunicînd înțelesuri adesea uitate ale unor cuvinte românești, să sporim cuminecarea în spiritul limbii noastre, adică împărtăşirea de la trupul şi sîngele ei – dacă e adevărat că tot ce e viață şi societate, limbă şi cultură, sînt deopotrivă comunicare şi cuminecare.

8. Identifică 2–3 idei de bază pe care autorul şi-a construit eseul.

9. Explică în ce mod autorul dezvoltă conceptele prin idei şi exemple.

10. Selectează, din text, 1–2 opinii ce te-au impresionat şi motivează-ți opțiunea.

11. Formulează, în baza ideilor autorului, tema eseului. Remarcă ce ai descoperit original în felul de expunere, de provocare a cititorului de către autor.

ARS DISCENDI

1. Pregătește-te pentru scrierea unui eseu liber, valorificînd idei din textul studiat.

În acest scop:

- ✓ **parcurge atent schema *Eseul, un alter ego al tău*;**
- ✓ **precizează cîteva etape de elaborare a textului;**
- ✓ **completează casetele din schemă, aranjînd, într-o anumită logică, cîteva repere din șirul propus: *cuvînt-cheie, idee comună, temă, idee esențială, exemple din lecturi, concept, idee-imagine, gînd esențial, opinie proprie, exemple din viață*;**
- ✓ **formulează tema despre care dorești să scrii;**
- ✓ **redactează textul eseului într-o cheie personalizată.**

SCRIBO, ERGO SUM

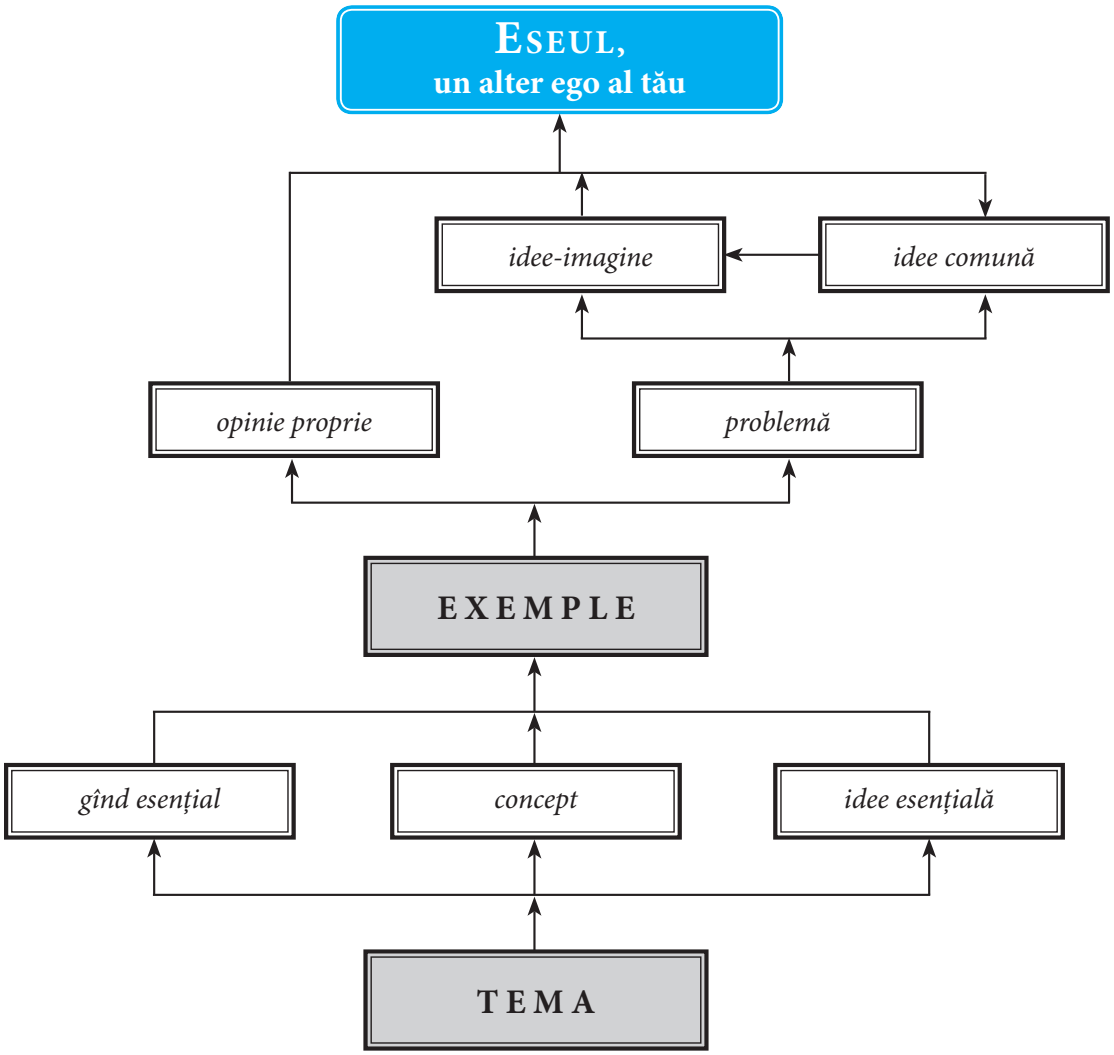

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C	Coordonate ale personalității creatoare Elemente de limbă și comunicare
Identificare și înțelegere	
Nivelul de competență B	Lectura și înțelegerea, explicarea și interpretarea operei critice, a fenomenelor ce vizează evoluția limbii și literaturii române
Modelare și aplicare	
Nivelul de competență A	Valori și atitudini asumate din opera critică de către elevul-cititor
Imaginație și creativitate	

EXPERTUL-OPERA-CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Prezintă, în 7–10 rînduri, limba română ca limbă națională, menționînd trei sfere de funcționare a limbii literare.	3 p.
Include, într-o listă, cîte două titluri de lucrări reprezentative pentru domeniul criticii literare românești.	4 p.
Rescrie, din textele critice cercetate, trei idei cu referire la conceptele de: *cititor*, *înțelegere și interpretare a operei*, *personalitate a literaturii*.	3 p.
Actualizează coordonate biobibliografice relevante ale unei personalități literare și demonstrează, cu date concrete, faptul că ele îți servesc drept model de carieră profesională consecventă.	6 p.
Analizează relația care există între istoria limbii și istoria literaturii naționale, exemplificînd prin referire la etape de evoluție și la personalități reprezentative.	6 p.
Raportează ideea lui George Călinescu despre rolul istoriei și al criticii literare pentru destinul operei la unul dintre textele literare preferate: *Valoarea criticii stă în descoperirea de relații interioare nebănuite, care uimește pe cititorul, pînă atunci dezorientat, și-l face prieten al operei.*	8 p.
Determină o comuniune de idei dintre opiniile proprii și cele ale unui critic literar cu referire la o operă sau la un autor și expune-le în două enunțuri.	8 p.
Exprimă-ți atitudinea argumentată față de ideea criticului și istoricului literar român Tudor Vianu: *Opera literară este rezultatul unei elaborații, arta este o formă specială a muncii.*	10 p.
Selectează, din temele studiate, o problemă despre care preferi să judeci și transpune-o într-un plan de elaborare a unui eseu.	24 p.
Redactează eseul tău, în corespundere cu planul elaborat.	28 p.

În total: 100 de puncte

Modulul II

CITITORUL ŞI VORBITORUL DESPRE CREAȚIA PERSONALITĂȚII LITERARE

COMPETENŢELE ABSOLVENTULUI

Dezvoltarea comunicării orale şi scrise:

- redactarea şi lansarea argumentată a textelor proprii, aparținînd diferitor stiluri;
- valorificarea unor aspecte de analiză stilistică, semiotică şi hermeneutică a textului literar.

Exersarea abilităţilor de cititor şi de vorbitor:

- formarea reprezentărilor globale şi prezentarea viziunilor proprii despre aspectele valorice ale unor individualități creatoare de referință din literatura română, prin raportare la particularitățile creației;
- realizarea şi argumentarea comentariului analitic al propriilor lecturi despre operele reprezentative pentru individualitatea artistică a scriitorului, corelat cu viziuni critice consacrate.

UN FLORILEGIU DE JUDECĂȚI VALOROASE

VALORI • ATITUDINI • CREAȚIE

- cultivarea sensibilității de cititor eficient, competent, informat pentru receptarea operelor literare, înțelegerea şi scrierea textelor nonliterare;
- consolidarea interesului pentru lectură printr-un dialog continuu cu sensurile şi semnificațiile textului reprezentativ;
- pledarea argumentată, printr-un comportament textual adecvat, în favoarea creației unei personalități literare şi a textului valoros.

• Fără îndoială, există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pământul și modul de-a fi al poporului, pentru a produce ceva permanent.
Mihai Eminescu

• Talentul implică sinceritate.
Mihail Sadoveanu

• Cel ce creează nu simte nevoia mîntuirii.
Lucian Blaga

• Operație pe ochi cu laserul vagului – aceasta e poezia.
Marin Sorescu

• A face literatură sau a face teatru este un fel de a trăi.
Ion Druță

• Lucrarea în cuvîntul poetic este ca truda plămînilor în aerul iernii: tragem în noi faptul rece de viață și expirăm înfierbîntat afară.
Grigore Vieru

• Ce simt, ce văd, ce gîndesc, în împrejurările obișnuite ale vieții mele de om obișnuit, formează conținutul poeziei, care devine preponderent ca importanță față de formă.
Mircea Cărtărescu

UNITATEA DIDACTICĂ 1

MIHAI EMINESCU, UN CREATOR DE VALOARE NAȚIONALĂ ȘI UNIVERSALĂ

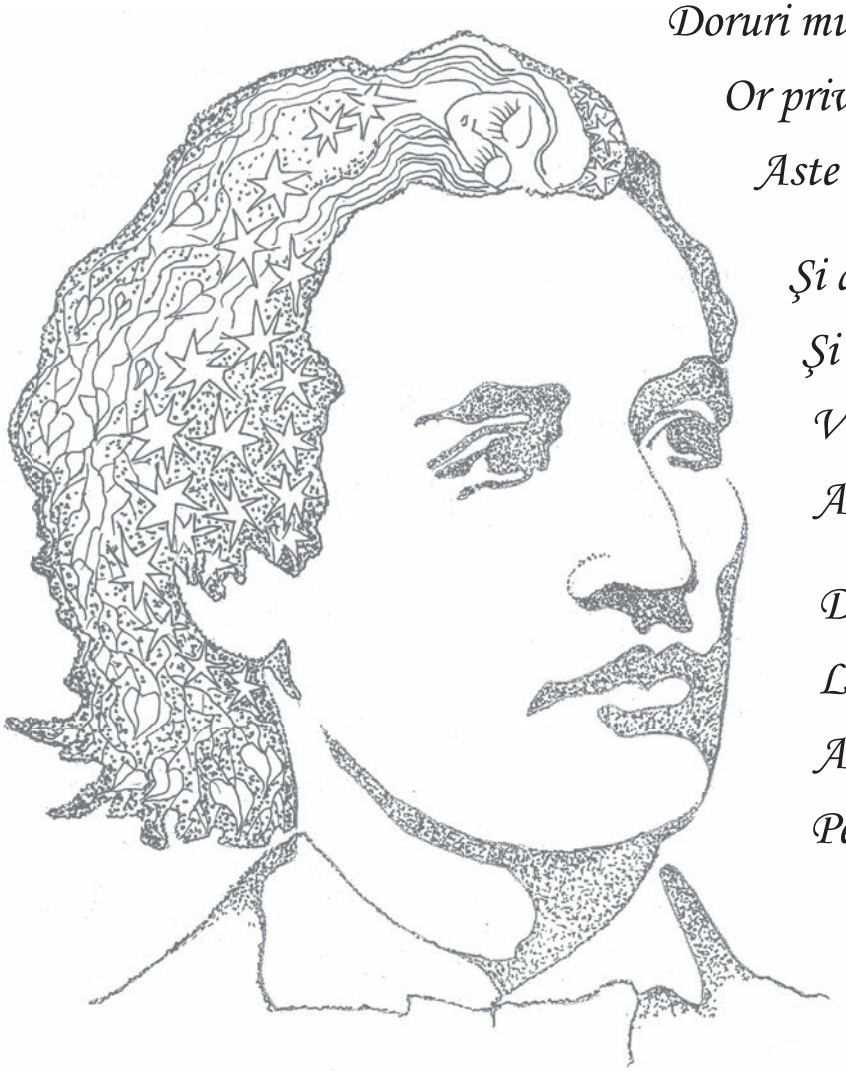

De vor trece într-o viață
Doruri multe-ndefinite:
Or privi sub flori albastre
Aste pagine citite

Și dureri scînteietoare,
Și tablouri înfocate
Vor pătrunde tremurînde
Aste suflete curate.

Da, la voi se-ndreaptă cartea-mi,
La voi, inimi cu aripe.
Ah, lăsați ca să vă ducă
Pe-altă lume-n două clipe.

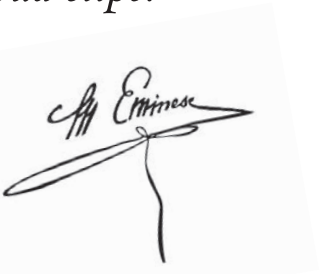

PRE–TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Cugetătorii gîndesc spiritul lumii. Ei nu pot fi văzuți și înțeleși decît de cei care pot să urce o clipă spre dînșii."

Mihai Eminescu

1. **Explică, prin exemplul lui Mihai Eminescu, sensul afirmației din *mottoul* temei, actualizînd cunoștințele dobîndite în clasa a XI-a.**
2. **Documentează-te din diferite surse și elaborează, în baza informației actualizate, un referat despre personalitatea și aportul lui Mihai Eminescu în dezvoltarea modernă a literaturii române.**
3. **Citește fragmentul în care Mihai Cimpoi, un eminescolog consacrat, prezintă personalitatea poetului. Selectează și ierarhizează ideile ce te-au interesat în două categorii:**

a) cele pe care poți la moment să le dezvolți și să le susții prin exemple;	b) cele despre care e necesar să te informezi, extinzîndu-ți lecturile.

„Eminescu este, prin pluridimensionalitatea sa prismatică, un adevărat aisberg. Scufundat cu o parte din bloc în apele începuturilor genetice ale lumii, înălțat cu o parte dincolo de lume, în infinitul plăsmuit de Demiourgos și închis astfel în sine, încît «doar el aude plînsu-și», el rămîne încă – și va rămîne o veșnicie – un Necunoscut... Ne gîndim mai cu seamă la odiseea receptării, la modul în care «aisbergul» a fost explorat și înțeles...

Desprins din calotele glaciare (hiperionice) ale spiritului și mergînd spre zonele calde ale sufletului, avînd reflexele astrale ale înseși nemărginirii, aisbergul cunoaște temperaturi diferite, este familiarizat cu categorii fundamentale ca Departele și Adîncul, Cerescul și Terestrul, Mișcarea și Oprirea. Aventura capitală în care se lansează este cea a cunoașterii...

Personalitatea este Totul unitar construit din părți. Orizontul și bogăția vieții intelectuale nu configurează această personalitate dacă nu pătrunzi mai adînc resorturile sufletești fundamentale și nu înțelegi forma pe care o ia viața de sentiment (acel șir de «doruri vii și patimi multe») din care se hrănește cugetarea. Personalitatea lui Eminescu se alimentează din sevele intime ale științei, din «adînca interiorizare», din intensitatea vieții racordată la puterile conștiinței de sine..."

„Între biografie și operă stă personalitatea, care nu poate fi lămurită deplin decît prin controlul reciproc al amîndurora."

Dumitru Caracostea

- **Citește textul în care Lucian Blaga determină anumite dominante ale procesului de formare și afirmare a poetului Mihai Eminescu și reține informația nouă, raportînd-o la ideea lui Dumitru Caracostea.**

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Mihail Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850, în Botoşani. Şcoala primară şi vreo două clase de liceu le face în Cernăuți. Neastîmpărul geniului său în devenire nu-i îngăduie însă o dezvoltare „normală" pe băncile din ce în ce mai mari ale şcoalei. Într-o vîrstă în care alții nu ies încă din straiele copilăriei, el simte mizeria crescîndă a vieții. Descinde cu diferite trupe teatrale în pribegie prin depărtate ținuturi româneşti, desigur fără a fi răsfățat de capricioşii actori în rolul de „sufleor".

În 1869, Eminescu ajunge la Viena, unde, ca student „extraordinar", ascultă diferite cursuri universitare, cetind mult. L-au muncit îndeosebi chinurile filozofiei; îndrăzneşte chiar o tălmăcire a *Criticii rațiunii pure* de Kant, îndrăgeşte pe Schopenhauer şi, prin acesta, metafizica indiană cu misterioasa frază de inițiere: „tat twam asi", al cărei reflex poetic se va găsi şi în opera sa. Începe să-şi tipărească poeziile în „Convorbiri literare" (cele dintîi şi le publicase în „Familia" lui Iosif Vulcan, care i-a schimbat şi numele: Eminescu din Eminovici). Noua învăpăiere a sufletului său pentru Veronica Micle, pe care o cunoaşte în timpul acesta, l-a ridicat, desigur, nu numai o dată în văzduhul curat al inspirației. Titu Maiorescu îi propune să-şi ia doctoratul la Berlin, dîndu-i-se un bun prilej de a deveni profesor universitar. O fatalitate ciudată a voit însă ca Eminescu să se întoarcă în țară fără doctorat. Timpuri grele îşi anunță nopțile nedormite. Se face pe rînd: director de bibliotecă, revizor şcolar, profesor, redactor (de la 1877 pînă la 1883 la ziarul „Timpul" din Bucureşti). E o perioadă de muncă intensă, de mistuitoare griji, de greutăți şi de insomnie, totodată însă perioada celor mai însemnate creații poetice ale sale. În anul 1883, Eminescu [...] îşi caută sănătatea la Dobling, lîngă Viena. Moare, printr-un accident, într-un spital din Bucureşti, în 1889.

1. **Completează-ți cunoştințele, consultînd reperele biografice dintr-o ediție a operelor eminesciene, şi schițează o relatare a celor mai importante momente, în opinia ta, din viața poetului, structurate după subiectele:**

a) Zilele-mi copile și albe;
b) Anii cînd visam la academii;
c) Cel mai de căpetenie lucru era lectura;
d) El era luminos, sugestiv și plin de vervă. (I. Slavici);
e) Tot mai citesc măiastra-i carte. (Al. Vlahuță)

6 POET CU SUFLETU-N LUMINĂ ȘI GÎNDURILE-N CER

Motto:

„Tu crezi că eu degeaba m-am coborît din stele?..."
Mihai Eminescu

PLĂCEREA TEXTULUI:

Dialoghează și descoperă sensurile operei

Numai poetul..., o metaforă a demiurgiei artistice

- **Citește textul poeziei și precizează ce gînduri, stări, reprezentări ți-a provocat lectura.**

NUMAI POETUL...

Lumea toată-i trecătoare.
Oamenii se trec şi mor
Ca şi miile de unde,
Ce un suflet le pătrunde,
Treierînd necontenit
Sînul mării infinit.

Numai poetul,
Ca pasări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea
timpului:
În ramurile gîndului,
În sfintele lunci,
Unde pasări ca el
Se-ntrec în cîntări.

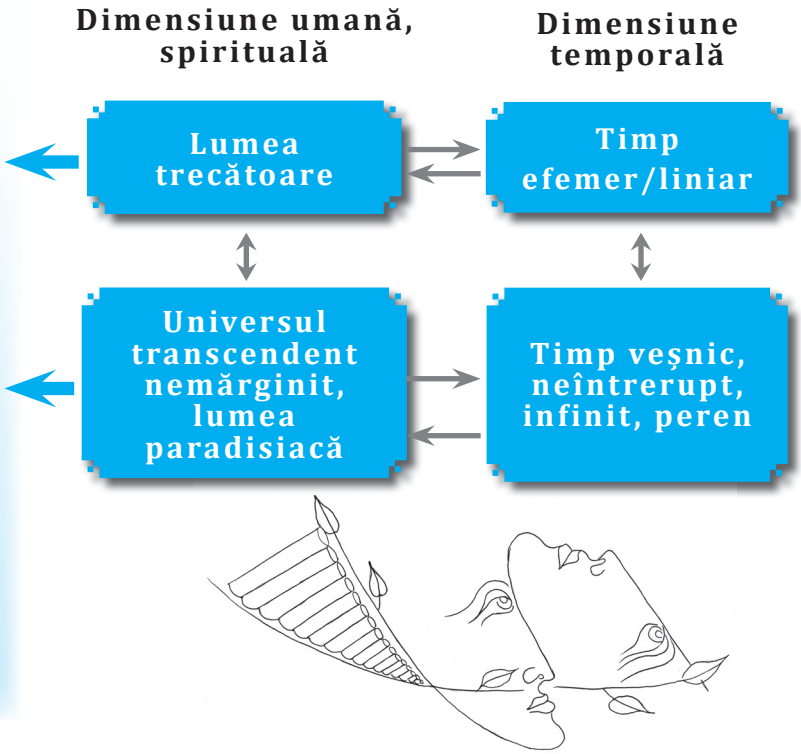

Agenda criticului

• *Poezia* Numai poetul... *face parte din compunerile juvenile, datată aproximativ 1867–1868 şi publicată postum.*

Text de surprinzătoare modernitate, grație strofei a doua.

Perpessicius

• *Muzicalitatea, sobrietatea stilului; prezentul etern sugerat de verbele la timpul prezent; lipsa podoabelor stilistice, repetarea sintagmei „numai poetul”, ce devine laitmotiv; enumerarea, inversiunea; versurile scurte – dau ritm poeziei, spărgînd parcă dramatismul meditației şi trimițînd la* Dintre sute de catarge.

Constanța Bărboi

1. **Extrage o secvență care te impresionează şi comenteaz-o.**

2. **Examinează valoarea semantică a elementelor lexicale în combinatorică: *sînul mării infinit, nemărginirea timpului, ramurile gîndului, sfintele lunci.***

3. **Descifrează titlul poeziei şi explică rolul reluării titlului în text.**

4. **Motivează, prin cîte două argumente, valoarea stilistică a punctelor de suspensie din titlu şi a celor două puncte din text.**

5. **Interpretează, în baza schemei, semnificația construirii textului poeziei pe structura unei antiteze:**

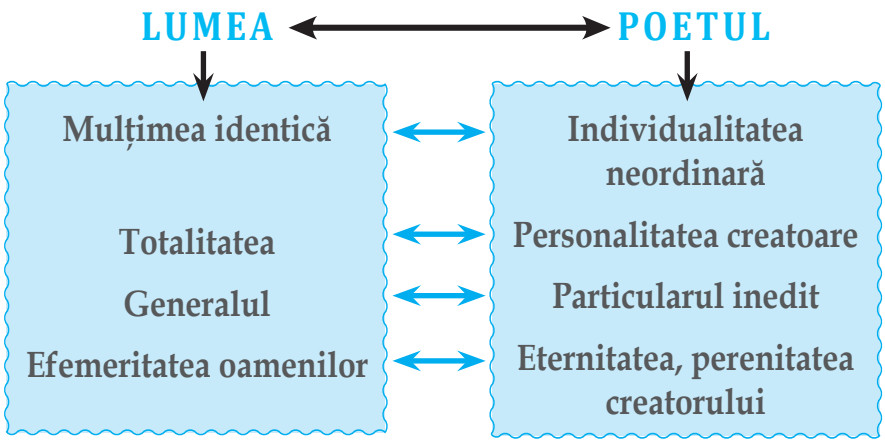

6. **Identifică motivele din text care definesc:**
a) „lumea trecătoare”; **b)** „nemărginirea timpului”.

6.1. **Construiește o formulă grafică prin care să demonstrezi corelația dintre motive.**

7. **Determină tema/motivul principal al textului, argumentînd opțiunea.**

8. **Comentează sugestia celor două comparații din fiecare strofă, angajînd pentru exemplificare simbolurile şi metaforele din text.**

9. **Precizează 3–4 calități ale creației şi personalității unui poet care poate „trece peste nemărginirea timpului”.**

9.1. **Exemplifică răspunsul prin trei nume elocvente de poeți din literatura română.**

10. **Demonstrează, prin două argumente concludente, că poezia este o artă poetică.**

11. **Argumentați, prin detalii din text, afirmația consacratului eminescolog Perpessicius, utilizînd informația din *Agenda criticului*. Lucrați în echipe conform reperelor:**

a) recunoașterea în poezie a unor detalii inedite;
b) relevarea actualității temei, problemei, stării de spirit;
c) comentarea prezenței antitezei, a ideilor și realităților opuse, lipsite de valoare – semn al modernului;
d) confirmarea conștiinței moderne de judecățile de valoare, de ideile teoretice, de starea de contemplare a energiilor naturii inepuizabile, de filozofia ciclică, de convingerea absolută a posibilității creației.

(După Adrian Marino. *Modern, modernitate, modernism*)

11.1. **Dezvoltați, în răspunsuri, precizările Constanței Bărboi din *Agenda criticului.***

12. **Confirmă sau contestă ideea:**
Numai poetul... trece peste nemărginirea timpului...

13. **Comentează trei sugestii comune pe care le vezi între metafora grafică din această pagină și mesajul poeziei.**

14. **Demonstrează, în baza explicațiilor din *Agenda cititorului,* că meditația *Numai poetul...* este o metaforă a demiurgiei artistice.**

1. **Memorizează poezia și recit-o, valorificînd tonul fundamental meditativ.**

2. **Demonstrează, într-o compoziție, valabilitatea mesajului global al poeziei, interpretînd, prin asociere, exemple relevante din poeții preferați.**

OPȚIONAL

3. **Compară acest text cu altele, similare ca tematică (din creația aceluiași scriitor, din creația altor artiști ai cuvîntului din secolul XIX, din creația poeților contemporani).**

3.1. **Remarcă asemănările de viziune asupra statutului, rolului poetului în societate și în timp.**

1. **Citește poezia *Dintre sute de catarge* și identifică două similitudini și două deosebiri, în raport cu mesajul celor două texte.**

ARS COLLABORANDI

În ramurile gîndului...

Agenda cititorului

- **Demiurg**
  Nume dat în filozofia lui Platon creatorului divin care a făcut lumea; creatorul universului.

- **Demiurgie artistică**
  Facultate a creatorului de a-și pune în aplicare principiul activ și creator în planul literaturii și al artelor.

ARS DISCENDI

LEGO, ERGO SUM

Opera eminesciană, un spațiu liric al revelațiilor

Miracolul creaţiei
de Ion Puiu

1. **Realizaţi un concurs: *Cel mai pasionat cititor al creației eminesciene*. Participanţii la concurs vor fi angajaţi:**
   a) să scrie pe un poster, într-un timp limitat (2–3 min.), cît mai multe titluri de opere cunoscute/citite;
   b) să recite fragmente din creația eminesciană;
   c) să comenteze, la indicație, valoarea mesajului unor opere studiate/preferate;
   d) să recunoască opera din care face parte un fragment sau despre care s-a pronunțat un consacrat critic literar;
   e) să încadreze numele poetului într-un top de zece nume de mari poeți ai literaturii române, argumentînd opțiunea.
2. **Actualizează-ţi lecturile din operele poetului într-o succintă reflecţie despre impactul acestora asupra conştiinţei proprii de cititor şi asupra modului de a înţelege oamenii, lumea, universul.**

Rînduri - Gînduri

• *El s-a proiectat pe orbita și în Panteonul valorilor românești și universale, devenind steaua polară la care se raportează azi și se va raporta cît va fi limba noastră pe lume.*
Zoe Dumitrescu-Bușulenga

3. **Aminteşte-ţi poeziile-arte poetice eminesciene pe care le-ai studiat şi expune-ţi părerea despre crezul artistic al poetului, idealul său de creator.**
4. **Meditează asupra ideii lui Mihai Eminescu şi confirm-o prin exemple din operele eminesciene studiate/cunoscute:**
   O adevărată literatură, trainică, care să ne placă nouă și să fie originală și pentru alții, nu se poate întemeia decît pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, pe geniul lui.
5. **Raportează metafora grafică din această pagină, realizată de către Ion Puiu, la un text eminescian şi precizează ce revelaţii noi ai trăit?**

Eu mă pregătesc să devin poet. *Cărțile*

1. Numește trei factori definitorii în formarea propriei personalități.

1.1. Pronunță-te:

a) Ce este prioritar, formarea unei personalități culturale sau profesionale?

b) De ce ai avea nevoie, în primul rînd, pentru a-ți asigura succesul propriei deveniri profesionale?

- **Citește textul poeziei *Cărțile* și identifică factorii principali pe care Eminescu îi relevă în devenirea sa ca poet.**

CĂRȚILE

Shakespeare! adesea te gîndesc cu jale,
Prieten bun al sufletului meu;
Izvorul plin al cînturilor tale
Îmi sare-n gînd și le repet mereu.
Atît de crud ești tu și-atît de moale,
Furtună-i azi și linu-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe
Și-nveți ce-un ev nu poate să învețe.

De-aș fi trăit cînd tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atît – cît te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
– Destul că simt – tot ție-ți mulțumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greșind cu tine chiar, iubesc greșeala:
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Repere:

- *comuniune afectivă;*
- *receptare spirituală diversă;*
- *multitudinea stărilor de spirit și a ipostazierilor lirice;*
- *profunzimea cognoscibilă a creației;*
- *valoarea operei shakespeariene în formarea sentimentului și a gustului artistic, în complexul proces de înțelegere a vieții și a lumii;*
- *Shakespeare ca model;*

- *sursele formării individualității creatoare eminesciene:*

1 _____

2 _____

3 _____

- *calitățile „maestrului”:*

1 _____

2 _____

3 _____

Cu tine da... Căci eu am trei izvoară
Din care toată mintea mi-o culeg:
Cu-a ta zîmbire, dulce, lină, clară,
A lumii visuri eu ca flori le leg;
Mai am pe-un înțelept... cu-acela iară
Problema morții lumii o dezleg;
Ș-apoi mai am cu totul pentru mine
Un alt maestru, care viu mă ține...

Dar despre-acela, ah, nici vorbă nu e!
El e modest și totuși foarte mare.
Să tacă el, să doarmă ori să-mi spuie
La nebunii – tot înțelept îmi pare.
Și vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie.
Nici el nu vrea să-l știe orișicare,
Căci el vrea numai să-mi adoarmă-n brață
Și decît tine mult mai mult mă-nvață!

William Shakespeare
(1564–1616)

Dramaturg, poet şi creator de sonete englez, considerat a fi cel mai mare scriitor al literaturii engleze.

2. Construiește, în baza operelor eminesciene cunoscute, un top din cinci nume al celor mai citiți şi citați scriitori de către poet, nume reținute din prima temă.

3. Exprimă-ți opinia, actualizînd cunoștințele dobîndite în clasele a X-a şi a XI-a şi exemplificînd cu detalii din text:

- De ce poetul „adesea” îl invocă pe Shakespeare în reflecțiile sale?

3.1. Argumentează cu detalii din prima strofă, angajînd şi sugestiile din reperele alăturate textului.

- De ce Eminescu îl recunoaște, în strofa a doua, pe Shakespeare ca factor principal în devenirea sa ca personalitate creatoare?

3.2. Comentează mărturisirile poetului din această strofă, invocînd 1–2 opere shakespeariene cunoscute.

4. Interpretează sensul urmărit prin interogația retorică din strofa a doua.

5. Argumentează semnificaţia celor „trei izvoară” din care îşi adună poetul „toată mintea”, fixînd ideile în tabelul ce urmează:

Shakespeare	Un înţelept	Un alt maestru
Cu-a ta zîmbire dulce, lină, clară,	*cu-acela iară*	*care viu mă ţine...*
A lumii visuri eu ca flori le leg;	*Problema morţii lumii o dezleg;*	*tot înţelept îmi pare.*
✓	✓	✓

6. Recitește textul și formulează răspunsuri plauzibile la întrebările pe care și le-a pus cunoscutul filozof N. Steinhardt:
„Și cine-i acela de-al treilea maestru care-l ține viu pe poet?”

– E iubita?
– E iubirea în sine, ca atare?
– E daimonul său?
– Geniul său (în dublul înțeles)?
– E oare însuși Domnul?
– E, pur și simplu, dragostea în forma ei cea mai simplă?

Eu rămîn ce-am fost: romantic.

7. Motivează semnificaţia titlului poeziei *Cărţile.*

8. Demonstrează, prin detalii relevante din text, că poezia este o artă poetică.

1. Apreciază, actualizînd cunoştinţele, într-o succintă prezentare, rolul lecturilor eminesciene în constituirea creaţiei sale.

2. Descoperă un al patrulea izvor al creaţiei eminesciene în textul:

„De vorbiți mă fac că n-aud,
Nu zic ba și nu vă laud;
Dănțuiți precum vă vine,
Nici vă șuier, nici v-aplaud;
Dară nime nu m-a face
Să mă iau dup-a lui flaut;
E menirea-mi: adevărul
Numa-n inima-mi să-l caut.”

2.1. Comentează valoarea lui în corelaţie cu cele „trei izvoară”, invocate în poezia *Cărţile.* Relevă deosebirile de ton al discursului liric.

ARS DISCENDI

3. Estimează, într-un succint eseu, crezul artistic al lui Mihai Eminescu, implicînd poeziile studiate şi răspunzînd la interogaţia retorică: *Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul?* **din *Criticilor mei*.**

1. Citeşte poezia *Aducînd cîntări mulţime* şi determină intenţia autorului în creaţia sa, cititorul dorit de către poet şi starea lui de spirit.

LEGO, ERGO SUM

7 NATURA SAU SPAȚIUL COSMICIZAT AL IUBIRII

Motto:

„Din cerurile-albastre / Luceferi se desfac, / Zîmbind iubirii noastre...”
Mihai Eminescu

Să fie sara-n asfințit, un vis al iubirii

- **Citește poezia *Să fie sara-n asfințit*, imaginîndu-ți atmosfera cadrului naturii.**

Să fie sara-n asfințit
Și noaptea o să înceapă;
Răsaie luna liniștit
Și tremurînd din apă;

Și să împrăștie scîntei
Cărărilor din crînguri,
În ploaia florilor de tei
Să stăm în umbră singuri.

Și capul meu de grije plin
De brațul tău se culce
Sub raza ochiului senin
Și negrăit de dulce,

- *natura celestă*
- *natura terestră*
- *motivul luminii*
- *sentimentul iubirii*
- *idealul iubirii*

Ca iar cuminte să mă fac,
Căci tu îmi prinzi tot gîndul,
Ca cerul ce privește-n lac
Adîncu-i cuprinzîndu-l.

Cu farmecul luminei reci
Simțirile străbate-mi:
Revarsă liniște de veci
Pe noaptea mea de patemi

Și deasupra mea rămîi
Durerile de-mi curmă
Și fii iubirea mea dentîi
Și visul meu din urmă.

Rînduri - Gînduri

• *Eminescu, ca și Dante, este un poet al iubirii... El este un om care știe că esența dăinuirii este iubirea, forma supremă de existență pe care o cunoaște omenirea.*

Ioan Alexandru

1. **Explică valoarea stilistică a lexemelor-regionalisme fonetice: *sara, răsaie, grije, negrăit, patemi, dentîi.***
2. **Motivează dorința eului liric de a se coborî pe pămînt „sara-n asfințit”, relaționînd semnificațiile timpului înserării cu alte texte cunoscute.**
3. **Comentează imaginea răsăritului de lună ca moment astral culminant al proiectării visului de iubire.**
4. **Observă corelarea solemnității fenomenului naturii, a gesticii eului liric și a stării lui interioare și interpretează valoarea acestei viziuni poetice.**

5. **Estimează, oral, în două enunțuri, procesul de cosmicizare, de spiritualizare a iubirii în textul poeziei.**

6. **Identifică relațiile intertextuale cu poemul *Luceafărul*, poezia fiind un preludiu al acestuia, utilizînd sugestiile motivelor și ale elementelor de cronotop.**

7. **Raportează textul la poeziile studiate sau lecturate individual (*Lacul, Dorința, Floare albastră, Sara pe deal, Luceafărul etc.),* relevînd 2–3 caracteristici ale naturii în lirica eminesciană.**

8. **Generalizează, prin argumente proprii, sugestia universului poetic din text, identificînd corespondențele dintre natură și iubire.**

8.1. **Demonstrează că autorul a dat textului un caracter cosmic, universal.**

ARS DISCENDI

1. **Memorizează poezia și rostește-o în tonul ei firesc: feeric.**

2. **Comentează mesajul poeziei, angajînd și finalul elegiei *Pe lîngă plopii fără soț...*:** Tu trebuia să te cuprinzi / De acel farmec sfînt / Și noaptea candelă s-aprinzi / Iubirii pe pămînt.

LEGO, ERGO SUM

Agenda criticului

Grupul celor trei sonete, corespunzînd, fiecare, unei trepte temporale mereu mai îndepărtate, aduce o structură simetrică, reluînd, în terținele fiecărui sonet, aceeași mișcare, mișcarea plutitoare de apropiere a imaginii iubitei... Gîndul însuși e depășit de aglomerarea rece a timpilor, dar, din adîncuri de dincolo de gînd, invocația se naște, iarăși, ca o rugăciune sau ca un cîntec a cărui putere magică, nesigură totuși, desface din neguri icoana luminoasă a femeii.

Ioana Em. Petrescu

1. **Realizează, în paralel, o lectură a sonetelor I, II și III din ciclul *Sonete,* scris în 1879, cînd, în opinia criticilor, poezia speranței și așteptării se schimbă în cea a amintirii și reveriei elegiace.**

1.1. **Precizează și, utilizînd informația din *Agenda criticului*, interpretează:**

a) prezența și sugestia naturii în primul sonet și lipsa ei din celelalte două;

b) schimbările ce s-au produs în relația îndrăgostiților din lirica poetului;

c) corelația motivelor: timpul – dragostea – iubita – creația;

d) sugestia limbajului iubirii în discursul liric al sonetelor.

2. **Interpretează versul final al textului, actualizînd regula sonetului că ultimul vers concentrează un sens dominant al poeziei, avînd, uneori, caracter de maximă.**

3. **Reconstituie, într-o compoziție personalizată, imaginea obsesivă a *minunii cu ochi mari și mîna rece*, relevînd condiția *puterii nopții, privirii (ochi, geană), zîmbirii*, utilizînd și detalii din Sonetul II.**

8 IUBITA, IMAGINE A ETERNITĂȚII

Motto:

„Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele se-adună."
Mihai Eminescu

1. **Enumeră cîteva nume de femei devenite muze pentru marii poeți ai literaturii universale și motivează valoarea acestui fenomen.**

2. **Informează-te despre îndrăgostirile lui Eminescu:**

a) Casandra Lupului din Ipotești, prima dragoste adolescentină. Fata cu „păr blond", „de aur și mătase", „cu talia-i ca-n marmură săpată" s-a stins la 20 ianuarie 1864, avînd numai 19 ani. (*Mortua est!*)

b) Fiind sufleor la Teatrul Național, a admirat platonic o interpretă, Lina Popescu. (*La o artistă*)

c) În 1872 o cunoaște, la Viena, pe Veronica Micle, sentimentul de dragoste manifestîndu-se din anul 1874, cînd poetul se întoarce la Iași. Au urmat poeziile din așa-numita „perioadă veroniană", 1874–1877. (*Dorința, Lacul, Crăiasa din povești, Floare albastră, Gîndind la tine, O, dulce înger blînd... etc.*)

d) Pe cînd lucra la „Timpul", 1877, avuse o admirație fugară față de Mite Kremnitz, cumnata lui Maiorescu, traducătoare a convorbiriștilor în limba germană. (*Atît de fragedă...*)

e) Contemporanii mărturisesc și o admirație a inteligenței fiicei pictorului Lecca, verișoara lui Caragiale, Cleopatra, care locuia pe ulița Cometei, într-o casă în fața căreia se înălțau niște „plopi fără soț". (*Pe lîngă plopii fără soț...*)

Ilustrație de
Sabin Bălașa

3. **Opinează: cine a fost adevărata muză a poetului? Argumentează cu detalii din texte, documente și mărturii ale contemporanilor.**

4. **Conturează, în baza poeziilor studiate, un portret fizic și moral al iubitei, relevînd elemente ce definesc semnificația ei angelică.**

5. **Citește cîte o poezie ce ține de fiecare poveste de dragoste a poetului și notează într-o fișă de lectură:**
   - starea de spirit a eului liric;
   - semnificația imaginii iubitei.

5.1. **Formulează cîteva concluzii.**

Din valurile vremii..., o sublimare a iubitei

- **Citeşte textul poeziei, urmărind sensul metaforei din titlu: este vorba de scurgerea timpului sau de noianul amintirilor?**

DIN VALURILE VREMII...

Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai –
Și fața străvezie ca fața albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri!
Cu zîmbetul tău dulce tu mîngîi ochii mei,
Femeie între stele și stea între femei
Și întorcîndu-ți fața spre umărul tău stîng,
În ochii fericirii mă uit pierdut și plîng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s-o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o-nec
Și mîna friguroasă s-o încălzesc la sîn,
Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o țin.

Dar vai, un chip aievea nu ești, astfel de treci
Și umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu brațele în jos
În trista amintire a visului frumos...
Zadarnic după umbra ta dulce le întind:
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

Ilustraţie
de Ion Puiu

1. **Recitește textul cu un ton elegiac, ținînd cont de opinia consacratului eminescolog Perpessicius că poezia este o „elegie de concentrată esență veroniană”.**

2. **Extrage unitățile de vocabular care, semantic, se relaționează cu ideea de *val* și cu cea de *stea*, reprezentînd grafic rețeaua de cuvinte identificate în text.**

Rînduri - Gînduri

• *Veacul nostru a omorît religia divină, religia în adevăratul înțeles al cuvîntului, și a creat în locu-i o religie nouă, religia dragostei. Dumnezeu s-a coborît din înălțimile visului și a cedat locul iubitului și iubitei, care astfel se ridică mai sus de lumea noastră pentru a pluti în înălțimile sublime ale idealului.*

Nicolae Iorga

ARS DISCENDI

Ilustrație la opera poetului de Elena Chinschi

3. **Interpretează valoarea stilistică a verbelor din text, în raport cu starea eului liric.**

4. **Stabilește notele comune și noutățile descoperite în discursul poeziei, fixîndu-le într-o diagramă Venn și comentîndu-le semnificația.**

5. **Explică semnificația efectului: îndepărtarea de iubită intensifică dorința de a o recupera din trecut, de a o apropia prin intermediul reveriei. Valorifică versurile uneia dintre cele zece variante ale poeziei:**

„Apoi că te-ai dus departe, te-am căutat mereu
Tu, gingașă mireasă a sufletului meu,...
Bolnavi de arătare-ți rămas-au ochi-mi triști
Înamorați de tine, de cum ușor te miști."

6. **Comentează detaliile artistice care, în opinia ta, produc o sublimare a imaginii iubitei.**

7. **Sintetizează mesajul discursului de îndrăgostit, conducîndu-te de versul întîi, strofa întîi; versul întîi, strofa a doua și ultimul vers al textului; acestea relevînd intenția de recreare a imaginii iubitei de către eul poetic.**

8. **Motivează rolul devenirii titlului ca laitmotiv și ca marcă a simetriei textului.**

1. **Justifică, prin argumente din text, articularea discursului poeziei din trei strofe-părți, memorizînd una dintre ele, la alegere.**

2. **Alcătuiește un dicționar de expresii poetice la tema *Iubita și iubirea*, selectate din textele studiate sau citite individual.**

3. **Utilizînd idei din *Rînduri–Gînduri*, scrie un eseu nestructurat în care să interpretezi idealul iubitei în viziunea lui Mihai Eminescu, cu genericul**

***Femeie între stele și stea între femei*.**

OPȚIONAL

4. **Argumentează și exemplifică, într-un eseu nestructurat, afirmația criticului Constantin Parfene:** *Amintirile sînt fascinante, dar proiecția lor într-o suprarealitate, în visul cu ochii deschiși ai contemplației devine sublim, fiind vorba, se înțelege, de sublimul iubirii.*

Cezara sau iubirea ca univers compensativ

1. **Opinează: ar putea omul să-şi împlinească destinul fără iubire?**

- **Citeşte fragmentele din nuvela *Cezara*, reflectînd la aceeaşi problemă: puteau destinele protagoniştilor să se realizeze fără iubire?**

CEZARA

I

Era-ntr-o dimineață de vară. Marea-și întindea nesfîrșita-i albăstrime, soarele se ridica încet în seninătatea adînc-albastră a cerului, florile se trezeau proaspete după somnul lung al nopții, stîncile negre de rouă abureau și se făceau sure, numai p-ici, pe colea cădeau din ele, lenevite de căldură, mici bucăți de nisip și piatră...

În zidul lung și nalt al mănăstirii, privit din grădină, se văd ferești cu gratii negre, ca ferestrele de chilii părăsite, numai una e toată-ntrețesută cu iederă și în dosul acelei mreje de frunze-ntunecoase se văd în oale roze albe ce par a căuta soarele cu capetele lor. Acea fereastră dădea într-o chilie pe pereții căreia erau aruncate cu creionul fel de fel de schițe ciudate...

Pe scaun șade un călugăr tînăr. El se află în acele momente de trîndăvie plăcută pe care le are un dulău cînd și-ntinde toți mușchii în soare, leneș, somnoros, fără dorințe. O frunte naltă și egal de largă asupra căreia părul formează un cadru luciu și negru stă așezată deasupra unor ochi adînciți în boltele lor și deasupra nasului fin. O gură cu buze subțiri, o bărbie rotunjită, ochii mulțumiți, cum am zice, de ei înșii privesc c-un fel de conștiință de sine, care-ar putea deveni cutezare, expresia lor e un ciudat amestec de vis și rațiune rece.

Agenda cititorului

Numele propriu **Cezara** dezvăluie de la început temperamentul sangvin, firea voluntară a personajului, mai cu seamă dacă-l raportăm nu la ilustrul său purtător roman, ci la sensul de „împărat" al numelui comun, valoare cu care este utilizat în numeroase limbi europene.

Ieronim, nume cu valoare mistică la origine, este folosit la popoarele catolice. În antroponimia românească se încadrează în seria împrumuturilor culte.

Euthanasius, nume derivat din substantivul comun „euthanasie" şi potrivindu-se concepției bătrînului care-şi pregăteşte sfîrşitul în cascada unui rîu – întoarcere absolută în natură.

S-apropie de fereastră și se uită în grădină jos, la iarba moale, crescută-n umbra virgină a copacilor, la portocale, ce luceau prin frunze, apoi luă creionul și desemnă pe perete o portocală. Luă un papuc, îl puse pe masă și se uită la el, apoi deschise-o carte bisericească și pe-un colț de pagină zugrăvi papucul. Și ce profanație a cărților bisericești! Toate marginile erau profile de femei, popi, cavaleri, cerșetori, comedianți... în sfîrșit, viața în realitatea ei, mîzgălită în fiecare colț disponibil...

***

II

– Contesă, voi face pe părintele d-tale să te silească ca să fii a mea.

– Cine se-ndoiește c-o poți face aceasta, cine, că ești în stare s-o faci. Tatăl meu îți datorește bani și d-ta vrei fata lui. Nimic mai natural...

Frumoasa contesă îi întoarse spatele și se uită din fereastră pe uliță...

Marchizul Castelmare se uită lung și sălbatec asupra acelei copile ce-i disprețuia amorul, apoi ieși iute, trîntind ușa după sine...

– Maestre! strigă ea tare, apropiind două scaune de fereastră.

Intră un bătrîn c-o bluză de catifea, cu fața naltă și senină, c-o barbă sură, s-apropie de copilă c-o întrebare pe buze.

– Vino lîngă mine... Șezi ici... Ia te uită la acel călugăr tînăr. Ce frumos demon în „Căderea îngerilor", nu-i așa?

– Ce frumos Adonis în „Venus și Adonis", zise pictorul surîzînd, d-ta Venus, el Adonis.

– Eei! asta-i prea tare.

Francesco i-apucă mîna într-a sa și apropie gura de fruntea ei frumoasă.

***

III

Onufrei și Ieronim, trecînd pe stradă, nu vedeau că erau urmăriți de-un om. Era pictorul. Ieronim avea să caute la poștă, unde și află, o scrisoare de la un unchi al lui, un bătrîn sihastru. Iată ce scria:

Iubite în Cristos nepoate.

Este o frumusețe de zi acum cînd îți scriu și sînt atît de plin de dulceața cea proaspătă a zilei, de mirosul cîmpiilor, de gurile înmiite ale naturii, încît pare că-mi vine să spun și eu naturii ceea ce gîndesc, ce simt, ce trăiește în mine. Lumea mea este o vale, înconjurată din toate părțile de stînci nepătrunse care stau ca un zid dinspre mare, astfel încît suflet de om nu poate ști acest rai pămîntesc unde trăiesc eu. Un singur loc de intrare este – o stîncă mișcătoare ce acoperă maestru gura unei peșteре care duce pîn-înlăuntrul insulei. Altfel cine nu pătrunde prin acea peșteră crede că această insulă este o grămadă de stînci sterpe înălțate în mare, fără vegetație și fără viață. Dar cum este inima? De jur împrejur stau stîncile uriești de granit, ca niște păzitori negri, pe cînd valea insulei, adîncă și desigur sub oglinda mării, e acoperită de snopuri de flori, de vițe sălbatice, de ierburi nalte și mirositoare, în care coasa n-a intrat niciodată. Și deasupra păturii afînate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri umplu o regiune anumită de aer deasupra căreia vezi tremurînd lumina soarelui. Stîncile nalte fac ca orizontul meu să fie îngust. O bucată de cer am numai, dar ce bucată! Un azur întunecos, limpede, transparent, și numai din cînd în cînd cîte un nourel alb, ca și cînd s-ar fi vărsat lapte pe cer. În mijlocul văii e un lac în care curg patru izvoare care ropotesc, se sfădesc, răstoarnă pietricele toată ziua și toată

noaptea. E o muzică eternă în tăcerea văratică a văii și prin depărtare, prin iarbă verde, pe costișe de prund, le vezi mișcîndu-se și șerpuind cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncîndu-se în brațele bulboanelor, în care se-nvîrtesc nebune, apoi, repezindu-se mai departe, pînă ce, suspinînd de satisfacere, s-adîncesc în lac. În mijlocul acestui lac, care apare negru de oglindirea stufului, ierbăriei și răchitelor din jurul lui, este o nouă insulă, mică, cu o dumbravă de portocale. În acea dumbravă este peștera ce am prefăcut-o-n casă, și prisaca mea. Toată această insulă-n insulă este o florărie sădită de mine anume pentru albine. Lucrez toată ziua cîte ceva. Știi că-n tinerețea mea am fost la un sculptor. De aceea, după ce-am netezit granitul peșterii mele, am umplut suprafața pereților cu ornamente și basoreliefuri cum le umpli tu cu schițe. Deosebirea-i că sculptura e goală, prin urmare chipurile ce le sculptez eu, asemenea. Pe un perete e Adam și Eva... Am cercat a prinde în aceste forme inocența primitivă... Nici unul din ei nu știe încă ce-nsemnează iubirea... ei se iubesc fără s-o știe... formele sînt virgine și necoapte... în expresia feței am pus duioșie și nu pasiune, este un idil liniștit și candid între doi oameni ce n-au conștiința frumuseții, nici a goliciunii lor. Ei umblă-mbrățișați sub umbra unui șir de arbori, dinaintea lor o turmă de miei.

Cu totul altfel e Venus și Adonis. Venus e numai amor. Ea-și pleacă capul ei îmbătat de pasiune pe umărul acelui tînăr femeiește-frumos, timid și înamorat în sine, și el se uită furiș la formele perfecte ale zeiței ce-l fericește, căci i-e rușine să se uite de-a dreptul.

***

Eu, mulțămită naturii, m-am dezbrăcat de haina deșertăciunii. Știu că tu ești pîn-acum frate laic. Nu te călugări, copilul meu,... nu te preface în rasă și comanac din ceea ce ești, un băiat cuminte. Am fost sihastru, nu călugăr. Aș vrea ca cineva să-mi ieie locul în această sihăstrie, căci sînt bătrîn și poate curînd să-mi bată ora mîntuirii... Va fi o trecere molcomă și firească, de care nu mă tem. Voi adormi... de nu m-aș trezi numai iar... Îți sărut fruntea.

Euthanasius

***

Ieronim către Euthanasius

Dezmierd un chip de copilă în felul meu... adică umplu un album cu diferitele expresii ale unui singur cap. E ciudat că ochii mei atît de clari, pot să zic de-o cerească claritate, nu pot cuprinde nimic deodată. Mîzgălesc pereții. Am intrat la o copilă înamorată de mine, pe care însă n-o iubesc... Am văzut-o roșie, sfioasă, turburată... Am zugrăvit în cartea mea această expresie. A-ngenuncheat lîngă mine... m-a rugat să-i sufăr iubirea... nu-ți pot descrie expresia de nevinovăție, candoare și amor din fața ei... dar am schițat-o... E de sărutat schița mea. Poate că e una din cele mai nimerite, din cîte-am zugrăvit. Am pus-o lîngă mine. Deconcertare și o dulce resignație. Un profil îngeresc. I-am spus cuvinte bune. O rază de speranță în acea amabilă mîhnire a feței. O adorabilă schiță. Dar simt că din ce în ce schițele se familiarizează cu inima. N-o iubesc. Nu. Adio, părinte.

. . . . . .

O iubești, fătul meu, fără s-o știi. Cinis et umbra sumus.

Euthanasius

***

Cezara către Ieronim

Fugi te rog. Nu l-ai ucis pe Castelmare. Înăbușit de sînge, au zis oamenilor să-l aducă la noi. A povestit tot, cui îi datorește rana sa. Fugi... te rog! Pot să te urmărească încă-n astă noapte. Ce-i și mai trist: contele voiește să se

logodească cu mine în starea în care se află și nu am nici o putere de-a rezista!... Dar te iubesc... Nu! Fugi, Ieronim; poate că vro întîmplare neprevăzută să mă păstreze pentru tine... poate contele să moară... Îi doresc moartea... te iubesc! Nu, nu! nu crede că te iubesc într-atît încît să-ți zic să rămîi... Adio... drăguțul meu!

Cezara

***

Stînci uriețești și cenușii erau zidite de jur împrejur una peste alta pîn-în ceruri și-n mijlocul lor se adîncea o vale, o grădină de vale cu izvoare, în mijloc c-un lac și-n mijlocul lacului o insulă, pe care stăteau în șiruri lungi stupii unei prisăci mari.

„E insula lui Euthanasius", gîndi el uimit și pășea încet, minunîndu-se la fiecare pas... S-apropie de peștera ce știa că trebuie să fie pe această insulă; o găsi într-adevăr sculptată-n piatră, găsi dalta și uneltele de sculptură, patul, un ulcior cu apă; dar bătrînul lipsea.

***

Se făcuse noaptea. Stelele mari și albe tremurau pe cer și argintul lunii trecea, sfîșiind valurile transparente de nouri ce se-ncrețeau în drumu-i. Noaptea era caldă, îmbătată de mirosul snopurilor de flori; dealurile străluceau sub o pînză de neguri, apa molcomă a lacului ce-nconjura dumbrava era poleită și, tremurînd, își arunca din cînd în cînd undele sclipitoare spre țărmii adormiți. Și-n mijlocul acestei feerii a nopții, lăsate asupra unui rai înconjurat de mare, trecea Cezara ca o-nchipuire de zăpadă, cu părul ei lung de aur ce-i ajungea la călcîie... Ea mergea încet... Toate visele, toată încîntarea unei aromate nopți de vară îi cuprinsese sufletul ei virgin... ar fi plîns!... Deodată ea văzu prin arbori o figură de om... gîndea că-i o închipuire a ei, proiectată pe mrejele de frunze... și acel chip luă din ce în ce conture mai clare... era *el.*

„Ah! gîndi ea zîmbind, ce nebună sînt... pretutindenea el, în frumusețea nopții, în tăcerea dumbrăvilor..." El s-apropie... El credea asemenea că are-o-nchipuire aievea înaintea lui... O privi lung, se priviră lung.

Cînd îi luă mîna... ea țipă.

– Cezara, strigă el, cuprinzînd-o-n brațele lui... Cezara! ești o închipuire, un vis, o umbră a nopții zugrăvită cu zăpada luminii de lună? Sau ești tu? tu?

Ea plîngea... nu putea răspunde. Se credea nebună, credea că-i vis, ș-ar fi vrut numai ca vecinic să ție acel vis.

– Tu ești? *Chiar tu?* întrebă ea cu glasul înecat, căci toată cugetarea ei se-mprospătase, toate visele ei reveneau splendide și doritoare de viață... Ea nu se mai sătura privindu-l... și uitase starea în care era.

Floare albastră
Impresie postlecturală
de Corina Chirilă

2. Imaginează-ți spațiul în care este amplasată acțiunea și interpretează semnele definitorii ale diversității acestuia, referindu-te la constituenții lui:

MĂNĂSTIREA – MAREA – CASTELUL – INSULA.

3. Explică, prin exemple din text, semnificația numelor ca indiciu al caracterelor personajelor, informîndu-te și din *Agenda criticului.*

Model: CEZARA → etimologia numelui; acțiunile personajului; natura atitudinilor.

4. Examinează modul de a fi al protagoniștilor, selectînd din text detalii relevante și fixîndu-le într-o fișă de caracterizare în paralel:

IERONIM	CEZARA	EUTHANASIUS

4.1. Te poți orienta după un algoritm interogativ:

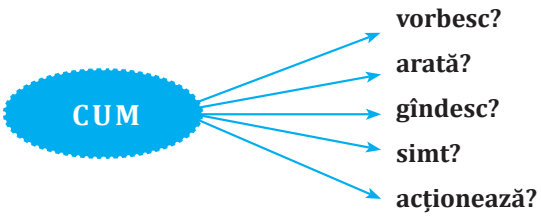

5. Redactează o caracterizare de personaj a Cezarei, dezvoltînd afirmația Ioanei Em. Petrescu din *Agenda criticului*.

6. Elaborează o schiță de portret al lui Ieronim, raportîndu-l la idealul pe care-l reprezintă.

7. Lucrați în echipe și:

a) Argumentați valoarea scrisorilor în relațiile personajelor și în realizarea narațiunii.

b) Interpretați valențele simbolice ale spațiului de pe insula lui Euthanasius, relevînd structura ei labirintică:

„stînci uriești" – „o vale, o grădină" – „un lac" – „în mijlocul lacului o insulă".

c) Comentați semnificația parcursurilor realizate de protagoniști, în scopul împlinirii existenței prin iubire:

- renunțarea la spațiul inițial (mănăstirea, castelul);
- calea spre insulă;
- renunțarea la spațiul lumesc și rămînerea pe insula lui Euthanasius, angajînd opinia lui Mircea Eliade din *Rînduri–Gînduri*.

8. Demonstrează că simbolurile *marea*, *insula* și *iubirea* sugerează semnificații ale universurilor compensative, spații de afirmare și împlinire a visurilor, a idealurilor.

1. Elaborează o listă de argumente pro și contra deciziei protagoniștilor de a evada pe insula lui Euthanasius.

2. Demonstrează, într-un eseu nestructurat, *că iubirea este un spațiu al împlinirilor*.

Agenda criticului

Cezara, chipul femeii – vie, nebunatică – ce se încarcă de o materialitate grea, voluptoasă, această materialitate nu devine agresivă, ci se ascunde și ea sub înfățișarea liniștitoare a icoanei, apropiindu-se din nou – prin gestica ritualizată – de ideea sau de „visul" frumuseții.

Ioana Em. Petrescu

ARS COLLABORANDI

Rînduri - Gînduri

• Insula lui Euthanasius prezintă însă un interes maximum pentru înțelegerea poetului: ea reprezintă adevăratul centru al povestirii; nu numai pentru că face posibilă întîlnirea finală dintre îndrăgostiți, dar, mai ales, pentru că magia insulei, ea singură rezolvă drama personajelor.

Mircea Eliade

ARS DISCENDI

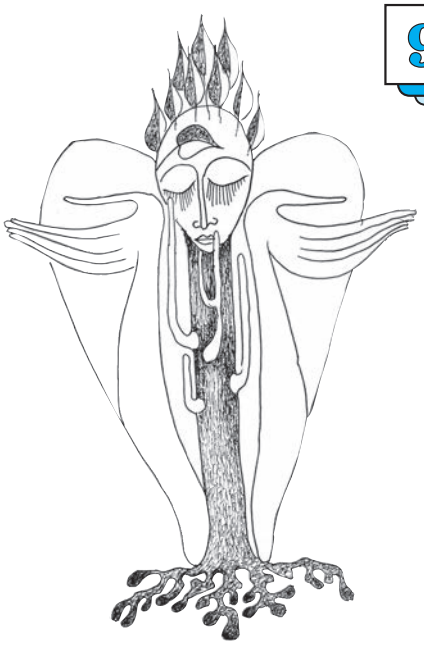

Esenţa lui „a fi”

9 LUMEA-I AȘA CUM ESTE ȘI CA DÎNSA SÎNTEM NOI

Motto:

„În mine bate inima lumei
Și tot ce simte ea și eu simțesc.”
Mihai Eminescu

1. **Citeşte *mottoul* şi determină sugestia contextuală a metaforei „inima lumei”.**
2. **Defineşte, într-un cvintet, valoarea poetului în inima căruia încape „inima lumei”.**

2.1. **Relaționează definiția obținută cu metafora grafică și formulează o concluzie despre ideea de valoare a existenței umane.**

3. **Consultă metatextul propus şi selectează idei în sprijinul celor afirmate.**

„Deasupra tuturor gloriilor efemere și desertăciunilor legate de patimile noastre omenești, un singur punct rămîne fix, neclătinat de nici o catastrofă istorică: geniul… Un neam supraviețuiește nu numai prin istoria sa, ci și prin creațiile geniilor sale…

Mai puțin patetic, neamul românesc simte că şi-a asigurat dreptul la «nemurire», mai ales prin creația lui Mihail Eminescu… Şi cît va exista, undeva prin lume, un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru este salvată…

Istoria este prin definiție devenire, transformare continuă, în cele din urmă, deșertăciune. Zadarnic încearcă un rege sau un despot să-şi clădească Statul pentru eternitate. O formă istorică, chiar dacă ar fi perfectă, este întotdeauna precară: durează un anumit număr de ani, sau decenii, şi apoi lasă locul unei alte forme istorice. Nici un fel de eternitate nu este îngăduită organismelor politice şi sociale. Singura «eternitate» acceptată de istorie este aceea a creațiilor spirituale. Care, bineînțeles, reflectează şi specificul național al gintei creatorului, şi momentul istoric în care a vieţuit acesta; le reflectează şi, am spune, le proiectează în eternitate…” (Mircea Eliade)

4. **Opinează, actualizînd cunoştinţele:**
   - Se va confirma, în timp, ideea lui Mircea Eliade enunțată în alineatul doi?
   - Este Eminescu, asumîndu-și tot ce simte „inima lumei”, un poet de geniu?
   - Ce exemple, din creația eminesciană, ilustrează afirmația filozofului că numai acele opere înfruntă timpul care *reflectează și specificul național al gintei creatorului, și momentul istoric în care a vieţuit acesta; le reflectează și, am spune, le proiectează în eternitate?*

Geniu pustiu, o expresie a titanismului romantic

1. **Citește afirmația lui Mihai Eminescu:** *Dacă o generațiune poate avea un merit, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănțuirea timpilor* **și punctează trei sarcini primordiale ale generației tale, în raport cu timpul actual.**

- **În procesul lecturii fragmentului din romanul *Geniu pustiu* de Mihai Eminescu vei asista la un act de conștiință a protagonistului, reprezentant al generației poetului.**

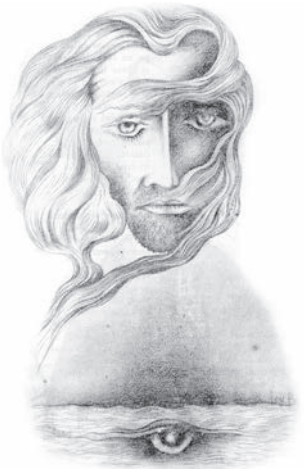

Spiritul titanic

GENIU PUSTIU

Dumas zice că romanul a existat totdeauna. Se poate. El e metafora vieții. Priviți reversul aurit al unei monede calpe, ascultați cîntecul absurd al unei zile care n-a avut pretențiunea de-a face mai mult zgomot în lume decît celelalte în genere, extrageți din astea poezia ce poate exista în ele și iată romanul.

***

Uitasem însă că tot ce nu e posibil obiectiv e cu putință în mintea noastră și că, în urmă, toate cîte vedem, auzim, cugetăm, judecăm nu sînt decît creațiuni prea arbitrare a propriei noastre subiectivități, iar nu lucruri reale. Viața-i vis.

Era o noapte tristă. Ploaia cădea mărunt pe stradele nepavate ale Bucureștilor, ce se trăgeau strîmte și noroioase prin noianul de case mici și rău zidite, din care constă partea cea mai mare a așa-numitei capitale a României.

***

Alături era o cafenea. Ploaia și frigul, ce mă pătrunsese, mă siliră să intru-n ea. Mirosul tutunului, eternul trictrac al jucătorilor de domino făcea un efect deosebit asupra simțurilor mele amețite de ploaie și de frig. Orologiul, fidel interpret al bătrînului timp, sună de 12 ori în limba sa metalică, spre-a da lumii, ce nu-l asculta, seama că se scursese și a 12 oră a miezului nopții. P-ici, pe colea pe lîngă mese se zăreau cîte-o grupă de jucători de cărți cu părul în dezordine, ținînd cărțile într-o mînă ce tremura, plesnind din degete cu cealaltă înainte de-a bate, tăcuți, cu ochii ficși, mișcîndu-și și mușcîndu-și buzele făr-a zice o vorbă și trăgînd din cînd în cînd cu sorbituri zgomotoase cîte-o gură din cafeaua sau berea ce le sta dinainte... semn de triumf!

Un june aplecat asupra unui biliard scria cu creta pe pănura verde vorba Ilma.

***

Un om pe care-l cunoșteam fără a-l cunoaște, una din acele figuri ce ți se pare că ai mai văzut-o vrodată-n viață, fără s-o fi văzut niciodată, fenomen ce se poate explica numai prin presupunerea unei afinități sufletești. Începui a-l observa cu comoditate. Era frumos, d-o frumusețe demonică. Asupra feței sale palide, musculoase, expresive, se ridica o frunte senină și rece ca cugetarea unui filozof. Iar asupra frunții se zburlea cu o genialitate sălbatecă părul său negru-strălucit, ce cădea pe niște umeri compacți și bine făcuți. Ochii săi mari, căprii, ardeau ca un foc negru sub niște mari sprîncene stufoase și îmbinate, iar buzele strîns lipite, vinete, erau de-o asprime rară. Ai fi crezut că e un poet ateu, unul din acei îngeri căzuți, un Satan, nu cum și-l închipuiesc pictorii: zbîrcit, hidos, urîcios, ci un Satan frumos, de-o frumusețe strălucită, un Satan mîndru de cădere, pe-a cărui frunte Dumnezeu a scris geniul, și iadul îndărătnicia, un Satan dumnezeiesc care, trezit în cer, a sorbit din Lumina cea mai sîntă, și-a îmbătat ochii cu idealele cele mai sublime, și-a muiat sufletul în visurile cele mai dragi, pentru ca în urmă, căzut pe pămînt, să nu-i rămînă decît decepțiunea și tristețea, gravată în jurul buzelor, că nu mai e în cer. Repedea umflare a nărilor și vioaia sclipire a ochilor lui semnala o inimă din cele nebune, un caracter pasionat. Talia sa subțire, fină, și mîna sa albă cu degete lungi și aristocrate semăna, cu toate astea, a avea o putere de fier. Toată expresiunea în sine era d-o putere generoasă, deși infernală.

Luă un ziar românesc. La pagina anunțurilor citi cu o semivoce sarcastică: Opera italiană... Ughenoții.

– Ai vrea să fie română? zisei indiferent.

– Se-nțelege. N-am putea avea o muzică... mai dulce și mai frumoasă ca cea italiană?

– Nu ești venit de mult.

– Nu.

– Înțeleg, zisei.

– De ce?

– Oamenii noștri, zic eu, sînt de-un cosmopolitism sec, amar, sceptic – ba și mai mult: au frumosul obicei de-a iubi orice-i străin, de-a urî tot ce-i românesc. Noi am rupt-o cu trecutul fie ca limbă, fie ca idee, fie ca mod de-a privi și a cugeta; căci altfel n-am putea trece în ochii Europei de națiune civilizată.

– Și... oare sînteți aceea de ce vreți să treceți?

– Hm... nu ești de aici... cum se vede.

– Nu.

– A... altceva... Ei bine, s-o știi de la mine că nimeni nu caută aicea de-a fi aceea de ce trece. Vezi la noi istorici ce nu cunosc istoria, literați și jurnaliști ce nu știu a scrie, actori ce nu știu a juca, miniștri ce nu știu a guverna, financieri ce nu știu a calcula, și de aceea atîta hîrtie mîzgălită fără nici un folos, de-aceea atîtea țipete bestiale care umplu atmosfera teatrului, de-aceea atîtea schimbări de ministeriu, de-aceea atîtea falimente. Vei afla mai lesne oameni ce pun la vot existența lui Dumnezeu, decît suflete înamorate în limba și datinile străbunilor lor, decît inimi care să iubească caracteristica cea expresivă a poporului nostru, minți ocupate cu chestiunile de viață ale acestui popor, căruia îi scriem pe spete toate fantasmagoriile falsei noastre civilizațiuni...

Pre legea mea, urmai, ștergîndu-mi sudoarea, arată-mi un om care să scrie romanul Mizeriilor acestei generațiuni, și acel om va

cădea ca o bombă în mijlocul pustiitei noastre inteligențe, va fi un semizeu pentru mine, un mîntuitor, poate, pentru țara lui.

– Schimbați opiniunea publică, dați-i o altă direcțiune, răscoliți geniul național – spiritul propriu și caracteristic al poporului din adîncurile în care doarme, faceți o uriașă reacțiune morală, o revoluțiune de idei, în care ideea *românesc* să fie mai mare decît uman, genial, frumos, în fine, fiți români și iar români, zise el încet și răgușit.

– Cine s-o facă asta? Nu sînt toți astfel? Nu sînt toți numai receptivi – francezi, italieni, spanioli, tot – numai români nu?

– O! Nu trebuie oameni mulți pentru asta... Spiritul public este fapta puținor oameni. O singură frunte unsă cu mirul lui Dumnezeu e în stare să forme din oceanul cugetărilor omenești o singură volbură gigantică, care să se-nalțe din fundul abisului mării pînă sus în nourii gînditori din cerul luceafărului ce se numește geniu... Arătați-le iasma viitorului și se vor speria de el... Arătați-le unde-ar ajunge de-ar urma tot astfel și se vor întoarce... Dar în fine – adaose el c-un surîs sceptic – de ce să cercăm noi a ridica generațiunea cu umărul? Tot ce se-ntîmplă pe lume rezultă. De-o fi ca ei să se stingă, se vor stinge și cu noi și fără de noi – de nu, nu.

Cosmopolit? adaose el încet, hm! cosmopolit sînt și eu; aș vrea ca omenirea să fie ca prisma, una singură, strălucită, pătrunsă de lumină, care are însă atîtea colori. O prismă cu mii de colori, un curcubeu cu mii de nuanțe. Națiunile nu sînt decît nuanțele prismatice ale Omenirii, și deosebirea dintre ele e atît de naturală, atît de explicabilă, cum putem explica din împrejurări anume diferența dintre individ și individ. Faceți ca toate aceste colori să fie egal de strălucite, egal de poleite, egal de favorizate de Lumina ce le formează și fără care ele ar fi pierdute în nimicul neexistenței, căci în întunericul nedreptății și a barbariei toate națiunile își sînt egale în abrutizare, în îndobitocire, în fanatism, în vulgaritate; ci cînd Lumina abia se reflectă în ele, ea formează colori prismatice. Sufletul omului e ca un val – sufletul unei națiuni ca un ocean. Cînd vîntul cu aripi turburi și noaptea cu aeru-i brun și cu nourii suri domnește asupra mării și a valurilor ei – ea doarme monotonă și întunecată în fundul ei care murmură fără înțeles; pe cînd dacă, în senina și albastra împărăție a cerului înflorește Lumina ca o floare de foc, fiecare val reflectă în fruntea sa un soare, iar marea împrumută de la cer coloarea sa, seninul geniului său, și le reflectă în visul său cel adînc și luciu. Cînd națiunea e-n întuneric, ea doarme-n adîncimile geniului și-a puterilor sale neștiute și tace, iar cînd Libertatea, civilizațiunea plutesc asupră-i, oamenii superiori se ridică spre a-l reflecta în frunțile lor și a-l arunca apoi în raze lungi adîncimilor poporului, astfel încît în sînul mării întregi se face o zi senină, se răsfrînge în adîncul ei cerul. Poeții, filozofii unei națiuni presupun în cîntec și cuget înălțimile cerului și comunică națiunilor respective. Dar sînt nouri care, întunecînd cerul, întunecă pămîntul. O, nourii-regi ai pămîntului vor mîna totdeauna tunetele-lor-rezbele asupra popoarelor de valuri; cu toate că acei nori nu sînt alta decît însăși respirarea ghețoasă și întunecată a valurilor nenorocite. Nourii tună, fulgeră și acopăr cu o perdea de fier Soarele aurit, și pînă ce vor fi ei tirani asupra frunților de valuri, pînă ce întunericul ce-l aruncă ei prin umbra lor cea

mare va pătrunde sufletul adînc al mării c-o noapte rece și tăcută, pînă atuncea Lumea lui Dumnezeu va fi nenorocită.

Cei mai nalți și mai veninoși nori sînt monarhii.

Cei după ei, asemenea de veninoși, sînt diplomații.

Trăsnetele lor cu care ruină, seacă, ucid popoare întregi sînt rezbelele.

Sfărîmați monarhii! Nimiciți servii lor cei mai linși, diplomații; desființați rezbelul și nu chemați certele popoarelor decît înaintea Tribunalului popoarelor și atunci Cosmopolitismul cel mai fericit va încălzi pămîntul cu razele sale de pace și de bine.

Judecata acestui june – cam bizară – mă interesă mult și sorbeam, ca să zic așa, vorbele șoptite de buzele sale subțiri și palide. Fața sa devenea din ce în ce mai profundă și mai expresivă și luă un aspect fantastic. Mă lăsam tîrît de rîul lin al cugetărilor sale într-o nemargine de vise.

***

Vis frumos care-a început a fi al lumii întregi, vis care, devenit convingțiune, nu va desființa pe-o cale pacifică și nepătată de sînge numai capetele cu coroane tiranice, ci și popoarele ce tiranizâ asupra altora!

Bătu o oră. Atunci el se sculă repede, își băgă ziarul litografiat în buzunar și-mi întinse dreapta, pe cînd cu stînga-și puse pălăria-n cap.

– Mă numesc Toma Nour... D-ta?

Îi spusei numele meu. După aceea ieși, lăsînd să-mi vîjîie prin cap ideea de a-l [face] eroul unei nuvele.

Întorcîndu-mă acasă, tocmai cînd aprind chibritul ca să dau foc la lampă, văd într-o lumină dubioasă cartea de nuvele cu cele 6 gravuri. Chibritul se stinse și rămasei în întuneric.

– Uite, zisei, oare nu voi găsi în acest om un Tasso, să-l studiu mai de-aproape? Întunericul din jurul meu era metafora acelui nume: Toma Nour.

Impresie postlecturală de Ion Puiu

2. Prin ce te-a impresionat tînărul Toma Nour? Exemplifică răspunsul.

3. Verifică-ți convingerile cu privire la ideile și judecățile lansate de protagonist.

4. Explică semnificația cronotopului în fragmentul dat: „a 12 oră a miezului nopții”, spațiul citadin, „ploaia și frigul”, cafeneaua.

5. Identifică cine este naratorul, tipul și funcția lui, în raport cu:
a) realizarea narațiunii; b) Toma Nour.

6. Determină, prin două argumente și exemple, starea de spirit a protagonistului.

6.1. Compar-o cu starea de spirit a naratorului. Constată diferențe de trăiri.

6.2. Stabilește două sugestii comune între imaginea grafică alăturată și anumite momente din operă.

7. **Analizează interpretarea semiotică a elementelor de portret, realizată de narator.**

7.1. **Completeaz-o cu propriile interpretări, aplicînd sugestiile limbajului nonverbal.**

8. **Alcătuieşte o listă a problemelor de care este preocupat protagonistul, determinînd categoria lor: istorice, sociale, filozofice, politice, culturale, personale.**

8.1. **Formulează două concluzii cu privire la idealul de viaţă al protagonistului.**

9. **Decide, valorificînd informaţia din *Agenda criticului*, ce tip de revoltat reprezintă Toma Nour: demonic, satanic, titanic, prometeic. Argumentează răspunsul.**

10. **Cum crezi, îşi va realiza Toma Nour idealul de viaţă? Fixează-ţi opţiunile într-un tabel al predicţiilor:**

Ce crezi că se va întîmpla?	Ce dovezi ai în acest sens?	Ce s-a întîmplat?

10.1. **Citeşte romanul şi completează cu datele constatate coloana a treia a tabelului.**

11. **Explică semnificaţia titlului operei, raportîndu-te la caracterul simbolic al personajelor:**

Toma Nour, poet, filozof ⇄ Ioan, pictor, revoluţionar

↓ tineri săraci, intelectuali ↓

Poesis, actriţă, iubita lui Toma ⇄ Sofia, iubita lui Ioan

12. **Compară afirmaţiile naratorului despre roman din incipitul textului cu propunerea lui Toma Nour ca naratorul şi protagonistul să-şi redacteze, fiecare, biografia în formă de nuvelă şi constată ce a realizat în definitiv autorul: un roman sau o nuvelă?**

12.1. **Demonstrează valabilitatea răspunsului prin argumente din teoria acestor specii literare.**

1. **Argumentează, prin exemple elocvente din text, opinia eminescologilor că *Geniu pustiu* este un roman poetic; un roman al timpului de tranziţie; un roman al naturilor catilinare.**

2. **Demonstrează, într-o caracterizare de personaj, că Toma Nour reprezintă revoltatul demonic romantic.**

Agenda criticului

Titanismul este o revoltă specifică tuturor epocilor, pentru că titanul simbolizează lupta contra puterii opresoare. Elementele definitorii ale conştiinţei titaniene, în numele căreia se desfăşoară acţiunea insurgentă, sînt, astfel, raţiunea şi moralitatea.

Tema titaniană, desprinsă din realitatea mitului, capătă la Eminescu profunde semnificaţii lirice şi filozofice, fiind un simbol al biruinţei şi înălţării, în sensul că aspiraţia atotputernică a spiritului său demonic şi titanian rămîne de-a pururi absolutul, integrarea în transcendent, într-o zonă a superiorităţii ce nu înseamnă altceva decît eternitatea creatorului de geniu.

Mihai Drăgan

ARS DISCENDI

10 TIMPUL SAU OBSESIA DEVENIRII UNIVERSULUI

Motto:

„Timpul care bate-n stele
Bate pulsul și în tine…”
Mihai Eminescu

Bătrîn şi veşnic, TIMPUL...

1. Ilustrează, în contexte proprii, diferite sensuri ale lexemului *timp.*

2. Raportează contextele obținute la sugestia metaforei grafice din această pagină, reperînd titlul acesteia.

2.1. Include observațiile tale într-un text succint, în care să reflectezi asupra titlului ilustrației.

3. Actualizînd cunoștințele, meditează asupra constatării lui Miron Costin că nu vremile sînt sub om, ci omul este sub vremi și ilustreaz-o cu exemple din lecturi și din experiența proprie de viață.

4. Reflectează asupra sfaturilor formulate de poetul Mihai Eminescu, stabilind ce temă comună au acestea.

- „Tu așează-te deoparte,
  Regăsindu-te pe tine,
  Cînd cu zgomote deșarte
  Vreme trece, vreme vine.”

- „Viitorul și trecutul
  Sînt a filei două fețe,
  Vede-n capăt începutul
  Cine știe să le-nvețe...”

- **Sentimentul timpului este fundamental pentru starea de spirit umană, este unul ontologic, devenind o dominantă estetică în creația lui Mihai Eminescu.**

- **Documentează-te și reține cîteva idei concludente, la această temă, ale unor eminescologi consacrați.**

„Timpul eminescian prezintă o simbioză a semnificațiilor pe care le comportă cei trei zei:

Cronos, ca divinitate care are o acțiune distructivă, Hronos, ca zeitate a duratei, și Kairos, divinitate alegorică ce patronează ocazia, timpul creativ, mensurabil, turnat în forme opuse circularității, repetitivității și amorfului… În plan cosmogonic, în felul

în care Hronos separă cerul de pământ, poetul opune timpului terestru curgător și monoton (al lui Același) timpul pur, absolut.

Omul romantic eminescian apropie și identifică și el cele două forme de percepere a universului printr-o stăruitoare încercare de a le unifica într-o singură reprezentare, într-un singur tablou sintetic, așa cum încearcă, de altfel, întreaga epocă modernă… Omul eminescian e o ființă potrivnică trecerii timpului. C. Noica menționează această potrivnicie ca «dat al fiecărei ființe: În fiecare din noi, ca și în fiecare epocă, Zeus își face încercarea împotriva lui Cronos…»

Noi nu putem concepe ființa decît durînd, desfășurîndu-se, decît într-un spațiu și timp care o determină. De altfel, romanticii nu-și puteau închipui timpul și spațiul fără o acțiune de penetrare care să le confere sens…

Asociată gîndirii indiene, gîndirea eminesciană descoperă atît mișcarea circulară, cît și cea curbiliniară a timpului… Nu există însă doar un singur timp, ci mai multe timpuri, creatoare de serii întregi temporale sub semnul sincroniei universale."

Mihai Cimpoi

„…Prin figura Eternului a intrat în poezia lui Eminescu adevăratul răspunzător pentru drama cosmică, dramă ce constituie tema centrală a inspirației sale: *timpul*…

S-ar putea spune că pentru Eminescu există două timpuri, un timp al vieții, pe care misticismul său cu caracter astral îl va face să coincidă în chip firesc cu timpul stelar sau cu timpul naturii, inserat în ritmul astrelor; și un timp al morții, pe care pesimismul său etic de amprentă gnostică îl va face să îl identifice cu acela al pământului. Unul este timpul «intact», pentru că este timpul permanenței sau al împlinirii… Celălalt, care este moștenirea omului, este timpul uzurii și al îmbătrînirii. Și este inutil să observăm că nici unul, nici altul nu sînt timp, ci, cel mult, revelația timpului: fizic, la astre, loc al circumvoluțiunilor lor; psihologic la om, pentru care timpul este condiția și măsura tensiunii sale vitale, a efortului său de a dori și de a vedea.

Ceea ce contează, în vederea judecății estetice, este să înțelegem ce prețioasă gamă de vibrații îi comunică poeziei eminesciene acest complex și contradictoriu sentiment al timpului pe care îl are."

Rosa del Conte

5. **Exemplifică ideea simbiozei semnificațiilor timpurilor pe care le comportă cei trei zei prin texte cunoscute din creația lui Mihai Eminescu.**
6. **Explică rostul destinului personajelor din romanul *Geniu pustiu* din perspectiva concepției celor două timpuri, expusă de Rosa del Conte.**
7. **Care dintre cele două concepții se poate aplica, în opinia ta, tuturor operelor eminesciene studiate? Exemplifică răspunsul.**
8. **Comentează semnificația timpului ca motiv literar în lirica de dragoste a poetului.**

Cu mîine zilele-ți adaogi..., o viziune asupra trecerii

Trecut-au anii...

1. **Explică ideea de timp conținută în versurile eminesciene:** *Floare de crîng, / Astfel viețile / Și tinerețile / Trec și se sting,* **în raport cu motivele „carpe diem!" și „fortuna labilis".**

- **Citește poezia urmărind jocul termenilor temporalității:** ***mîine, ieri, azi.***

CU MÎINE ZILELE-ȚI ADAOGI...

Cu mîine zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi
Și ai cu toate astea-n față
De-a pururi ziua cea de azi.

timpul devorator al vieții

prezentul etern

Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înțeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Și-nvîrte universu-ntreg.

esența valorilor spirituale

Cînd unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma,
Precum cînd soarele apune,
El și răsare undeva.

continuitatea vieții umane

spațiul dublu al soarelui

De-aceea zboare anu-acesta
Și se cufunde în trecut,
Tu ai ș-acum comoara-ntreagă
Ce-n suflet pururi ai avut.

perpetuarea valorilor

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleași frunze cad.

veșnica reînnoire

Cu mîine zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi,
Avînd cu toate astea-n față
De-a pururi ziua cea de azi.

inelul structural

Naintea nopții noastre îmblă
Crăiasa dulcii dimineți;
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un vistiernic de vieți.

dihotomia viață-moarte

Priveliștile sclipitoare,
Ce-n repezi șiruri se dișternă,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gîndului etern.

depășirea ființei umane prin spirit

2. **Selectează, din text, perechile antonimice și explică-le rolul în relevarea ideii de timp și de valoare a vieții.**

3. **Determină, prin două exemple din text, o posibilă identitate a eului liric:**
- savant;
- poet;
- filozof;
- identitate incertă.

4. **Interpretează mesajul poeziei la nivelul motivelor relevate pe marginea textului.**

4.1. **Utilizează spre documentare opinii din *Agenda criticului*.**

5. **Extrage, din text, cîteva versuri-aforisme, scrie-le pe o fișă pentru portofoliu și demonstrează, în baza lor, caracterul gnomic al poeziei.**

6. **Argumentează pendularea stării eului liric între imaginație (se pare) și aievea, intuiție și adevăr.**

7. **Comentează ideea concluzivă din strofa finală, aderînd la una dintre opțiunile interpretative din *Agenda criticului*.**

8. **Comentează fenomenul temporalității prezent în text chiar din prima strofă, conducîndu-te de reperele:**
a) semnificația titlului și a structurii inelare a poeziei;
b) valoarea motivelor în configurarea mesajelor;
c) sugestia figurilor de stil;
d) semnificația temei timpului.

9. **Raportează mesajul global al poeziei la explicația cercetătoarei Sv. Paleologu-Matta:** *Temporalitate, acest fenomen în care trăirile, în fluxul lor indescriptibil, se deplasează ca într-o rețea mișcătoare.*

10. **Generalizează mesajul poeziei în raport cu ideea de trecere implacabilă a timpului.**

Agenda criticului

Aici, într-un asemenea text, ajungem la limitele gîndirii intuitive cu privire la dinamismul transcendenței, la limitele spiritului față de viață. Orice formă de viață dincolo de moarte este un pur act al credinței.

Faptul că Eminescu spune în poem: Chiar moartea însăşi e-o părere / Şi un vistiernic de vieți *se poate interpreta fie ca tragism, fie ca metempsihoză venind din platonism, fie ca o revelație gnostico-creştină, fie, în fine, ca toate împreună.*

Sv. Paleologu-Matta

ARS DISCENDI

1. **Explică 2–3 semnificații ale timpului din poezie, relevînd noutatea pe care ai descoperit-o.**

2. **Realizează un comentariu al poeziei cu titlul *Sub raza gîndului etern*, în care să-ți exprimi opinia despre rostul spiritual al vieții umane.**

OPȚIONAL

3. **Redactează un eseu cu titlul *Omul și timpul*, accesînd și poeziile *Cu mîine zilele-ți adaogi...*, *Glossă*, *Trecut-au anii...* ș.a.**

Scrisoarea I, o insolită proiecție a temporalității

ARS COLLABORANDI

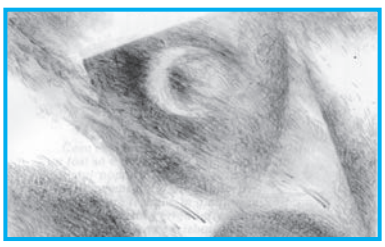

Ilustrații la *Scrisoarea I* de Sandu Macovei

1. Actualizați cunoștințele dobîndite în clasele anterioare despre scrisorile eminesciene.

1.1. Precizați impresiile postlecturale comune, formulîndu-le ca obiective și fixîndu-le într-un demers de integrare a informației:

Știu	Doresc să știu	Am studiat, cunosc

Notă: Rubrica a treia o vei completa în cadrul autoevaluării, la finalul temei.

2. Reflectează asupra versurilor eminesciene: *...ați uitat cu totul... / Că-ndărătul lumii voastre mici... / E-o vecie, că-nainte-i o vecie este iar* **și comentează semnificația celor trei momente:**

e-o vecie = **îndărăt** ← **Lumea mică** → **înainte** = *o vecie este iar*

- **Citește fragmentul din *Scrisoarea I*, imaginîndu-ți grandoarea spectacolului desfășurat.**

SCRISOAREA I

Cînd cu gene ostenite sara suflu-n lumînare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare,
Căci perdelele-ntr-o parte cînd le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca-n vis pe toate.

Lună tu, stăpîn-a mării, pe a lumii boltă luneci
Și gîndirilor dînd viață, suferințele întuneci;
Mii pustiuri scînteiază sub lumina ta, fecioară,
Și cîți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate,
Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate!
Cîte țărmuri înflorite, ce palate și cetăți,
Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți!
Și în cîte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,
Cîte frunți pline de gînduri, gînditoare le privești!

***

Iar colo bătrînul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,
Într-un calcul fără capăt tot socoate și socoate
Și de frig la piept și-ncheie tremurînd halatul vechi,
Își înfundă gîtu-n guler și bumbacul în urechi;
Uscățiv așa cum este, gîrbovit și de nimic,
Universul fără margini e în degetul lui mic,
Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se încheagă,
Noaptea-adînc-a veciniciei el în șiruri o dezleagă;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr
Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr.

Pe cînd luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,
Într-o clipă-l poartă gîndul îndărăt cu mii de veacuri,
La-nceput, pe cînd ființă nu era, nici neființă,
Pe cînd totul era lipsă de viață și voință,
Cînd nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns...
Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns.
Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază.
Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpînea eterna pace!...
Dar deodat-un punct se mișcă... cel întîi și singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpînul fără margini peste marginile lumii...

Agenda cititorului

- Mihai Eminescu a scris cinci poezii înglobate într-un ciclu intitulat *Scrisori.*
- Primele patru au fost publicate, în 1881, în „Convorbiri literare”, iar ultima – fragmentar, în 1886, şi integral, în 1890. Ciclul este unitar prin formula epistolară, viziuni şi tematică. Principalele teme şi motive din *Scrisori* sînt: timpul universal/uman, omul de geniu, perenitatea naturii cosmice, patria/patriotismul, creația, dragostea. Specia scrisoare-poezie a fost cultivată în literatura română de Gr. Alexandrescu, Cezar Bolliac, Al. Vlahuță.
- Cele mai importante izvoare de inspirație sînt: lucrările filozofice ale lui Platon, Schopenhauer, Kant, Hegel; operele scriitorilor români; operele unor mari scriitori din literatura universală (Schiller, Goethe, Lenau, Hoffmann, Hugo, Shakespeare, Byron, Shelley etc.); imnurile vedice (Rig-Veda) etc.

Agenda criticului

Semnalarea, în opera lui Eminescu, a motivului cosmic s-a produs, mai cu seamă, prin reliefarea cosmogoniilor în Scrisoarea I, Luceafărul *şi* La steaua.

Cititorii şi cercetătorii profundului poet au admirat întotdeauna prodigioasa lui imaginaţie, capacitatea depăşirii fenomenelor terestre şi a contemplării lor limitate, înălţarea lui temerară pe scena, fără de sfîrşit, a imensităţii spaţiului, cufundat – în cele din urmă – în oceanul fără de margini al timpului... Motivul genetic apare însă, în toată impresionanta lui desfăşurare, în renumita cosmogonie eminesciană din Rugăciunea unui dac *şi, mai ales, din* Scrisoarea I...

Alexandru Dima

De-atunci negura eternă se desface în fîșii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și pînă astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Și în roiuri luminoase izvorînd din infinit,
Sînt atrase în viață de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi copii ai lumii mici,
Facem pe pămîntul nostru mușuroaie de furnici;
Microscopice popoare, regi, oșteni și învățați
Ne succedem generații și ne credem minunați;
Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne-nvîrtim uitînd cu totul
Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,
Că-ndărătu-i și-nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează,
Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adîncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al neființei universul cel himeric...

În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte,
Ci-ntr-o clipă gîndu-l duce mii de veacuri înainte;

***

Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!

***

Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate,
Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,
Și pe toți ce-n astă lume sînt supuși puterii sorții
Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții!

3. Identifică, în text sau într-un fragment, cuvintele care necesită o explicație. Utilizează DEX-ul.

4. Precizează ce te-a impresionat în acest spectacol cosmogonic.

4.1. Compară propriile impresii postlecturale cu cele remarcate de Alexandru Dima în *Agenda criticului*.

5. **Consultă *Agenda cititorului* de la pagina 71 și prezintă, succint, *Scrisorile* ca un ciclu unitar de texte, relevînd principalele surse de inspirație la scrierea acestora.**

LECTURA LOGICĂ A TEXTULUI

6. **Definește noțiunea de scrisoare/scrisoare literară și motivează, prin detalii din text, intenția poetului de a-și intitula opera *Scrisoarea I.***

6.1. **În prima ediție a operelor eminesciene, Titu Maiorescu le-a reintitulat *Satire.* În baza textelor *Scrisorii a III-a* și a *Scrisorii I*, explică gestul criticului.**

7. **Examinați, lucrînd în perechi, textul fragmentului din perspectiva reperelor de mai jos și selectați exemplele elocvente în sprijinul acestora.**

• **Tabloul I** (versurile 1–6) Cadrul meditației poetice.	Timpul terestru; spațiul reveriei poetice.
• **Tabloul II** (versurile 7–38) Cadrul nocturn, perspectiva cosmică a spectacolului terestru.	Lumina selenară; geniul și relațiile complexe cu societatea; viziunea antitetică.
• **Tabloul III** (versurile 39–86) Cadrul cosmogonic, haosul inițial, increatul (39–50)	Geneza lumii – structură bidimensională: început–sfîrșit al lumilor. Timp cosmic, izvorîtor.
• **Tabloul IV** (versurile 87–144) Cadrul terestru.	Timp uman; viziune satirică; patimi umane; destinul dascălului – prefigurare a omului de geniu.
• **Tabloul V** (versurile 145–156) Cadrul inițial, meditația romantică, ieșirea din reverie.	Filozofia sceptică, nota dominantă elegiacă.

Agenda criticului

Cosmogonia bătrînului dascăl din Scrisoarea I *uimește nu numai prin sclipitoarele priveliști ce se desfășoară în clipa genezei, ci și prin dinamica lor interioară însăși, ca și prin fiorul incertelor ipoteze cu privire la o origine a lumilor... Dramaticul peisaj cosmogonic răscolește emoții pe care nici o operă analoagă a literaturii romantice, de la Hölderlin și Byron la Lamartine și Victor Hugo, nu izbutește s-o exprime. Vibrează aici, cu ecouri multiplicate pînă în adîncurile fiziologice ale ființei noastre.*

Alexandru Dima

ARS COLLABORANDI

8. Identificați, în text, și interpretați motivele principale: geneza cosmosului, destinul omului de geniu, „fortuna labilis”, eternitatea naturii, „tempora fugit”, timpul astral.

LECTURA PLASTICO-AFECTIVĂ A TEXTULUI

9. Studiați textul, colaborînd în echipe.

9.1. Determinați motivele aflate în corelație cu ideea de timp și relaționați-le cu figurile de stil contextuale, repartizați-le, într-un tabel, pe două planuri: *timp universal* și *timp uman*, comentîndu-le mesajul.

A			B	
Timpul universal/cosmic	**Motivele**	**Figurile de stil**	**Timpul uman**	**Mesajul**

9.2. Selectați, din text, imaginile ce conturează:
a) spațiul cosmic și b) spațiul terestru,
comentînd sugestia celor mai relevante figuri de stil.

9.3. Realizați o caracterizare a „bătrînului dascăl”, analizînd:
- portretul fizic-moral;
- călătoria mentală, imaginară prin timpuri;
- conceperea, vizualizarea genezei;
- deșarta idee de a trece în eternitate.

9.4. Expuneți-vă, în reflecții personalizate, atitudinea față de destinul dascălului, destinul lumii, destinul geniului narator. Valorificați idei din poemul *Luceafărul* studiat în clasa a XI-a. Prezentați reflecțiile, conturînd diverse puncte de vedere, utilizînd ca reper documentar și *Agenda criticului* de la pagina 73.

În acea nemărginire
ne-nvîrtim...

LECTURA GENERALIZATOARE

10. Argumentează:
a) Ce tip al omului de geniu reprezintă dascălul? Dar eul liric narator?
b) Cui îi aparține viziunea totală asupra problemei timp și destin uman-cosmic?
c) Cum este realizată fuzionarea celor două universuri?

11. Compară și analizează semnificațiile concluziilor celor două personaje simbolice:

„De-oi muri – își zice-n sine – al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe,
De a pururi, pretutindeni; în ungherul unor crieri
Și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!"
O, sărmane! ții tu minte cîte-n lume-ai auzit,
Ce-ți trecu pe dinainte, cîte singur ai vorbit?...
Și cînd propria ta viață singur n-o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s-o pătrunză cum a fost?

11.1. Aderă la un punct de vedere, confirmîndu-l, și infirmă-l pe cel neacceptat.

12. Comentează versul: *Căci e vis al neființei universul cel himeric,* raportat la conceptele de *imaginație, gînd, geniu, creație*.

13. Demonstrează, în baza informației asimilate la tema dată, că ideea de timp ajută cititorul să înțeleagă fenomenul devenirii universului.

1. Memorizează un fragment, la alegere, exersînd rostirea pe un ton meditativ.

2. Interpretează conceptul *dor nemărginit*, corelîndu-l cu viziunea eului narator, cu cea a bătrînului dascăl și cu idealul uman în general.

3. Argumentează valoarea *Scrisorii I* ca univers cosmogonic și ca meditație, utilizînd afirmațiile din *Rînduri–Gînduri*.

4. Redactează un eseu, o caracterizare a celor două viziuni: cosmică și terestră, din perspectiva interferenței celor două spații și racordîndu-le la cele două timpuri: *uman* și *universal*.

OPȚIONAL

5. Realizează o compoziție-sinteză cu tema *Destine umane și timpul astral în creația lui Mihai Eminescu* (în baza operelor: *Junii corupți, Sărmanul Dionis, Împărat și proletar, Scrisoarea I).*

1. Citește primele trei *Scrisori* și elaborează o fișă de argumente ce ar dovedi afirmația eminescologului D. Murărașu: *Cele cinci* Scrisori *ale lui Eminescu formează o unitate. Ele reprezintă un expozeu al ideilor și sentimentelor poetului ajuns la maturitate.*

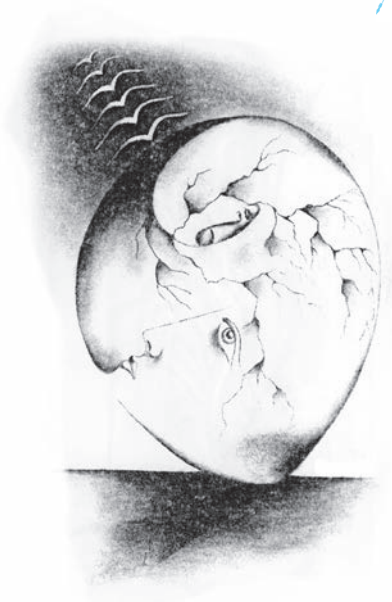

Și moartea e sub semnul veșniciei...

ARS DISCENDI

Rînduri - Gînduri

• Scrisoarea I *este una din cele mai frumoase meditații pe care le are literatura română.*

Dumitru Murărașu

• *În starea noastră de neființe eram inerți, eram orbi; și iată că izvoarele dezrobite de tatăl ne aduc și ne dau ființă și dezrobire. E lumea născîndă. E o cosmogonie supremă în versuri incomparabile.*

Iancu Alecsandri

LEGO, ERGO SUM

Odă (în metru antic), „chintesență elegiacă” a eminescianismului

Creatorul şi eternitatea

Eu, CITITORUL, LA PRIMA ÎNTÂLNIRE CU TEXTUL

- **Citeşte poezia şi urmăreşte evoluţia stării dominante a eului liric.**

ODĂ
(în metru antic)

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.

Cînd deodată tu răsăriși în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pînă-n fund băui voluptatea morții
Neîndurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai re-nviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

Agenda cititorului

Eminescianism

- Semn al creației eminesciene care-i identifică originalitatea.
- Curent de autor generat de marele prestigiu al lui Mihai Eminescu.
- Condiție estetică specifică poeticității sublimate a geniului.

1. **Reflectează asupra ideii de eternitate din versurile:** *Cînd am pierdut ideea eternităţii, / Eu singur stau s-o reprezint aici. (Mihai Eminescu)*

1.1. **Interpretează-o, consultînd DEX-ul şi selectînd sintagme din opere eminesciene, identificîndu-le titlurile: *eterna pace, greul negrei veşnicii, al nemuririi nimb, nemărginirea timpului, ai fi trăit în veci de veci.***

2. **Corelează noţiunile de singurătate şi eternitate şi explică sensul lor, raportat la conceptul de destin al creatorului.**

2.1. **Formulează la această temă de reflecţie două idei pe care doreşti să le reţii, pentru a le dezvolta şi aprofunda.**

3. **Recitește textul cu o intonaţie adecvată pentru specia literară – *oda*, coparticipînd la trăirea intensă a eului liric.**

3.1. **Evaluează-ţi varianta de rostire, în raport cu relevarea particularităţilor speciei studiate în clasa a X-a.**

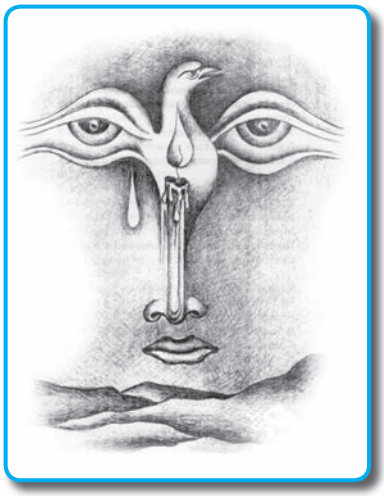

Rugă întru redevenire

Eu, CITITORUL, REFLECTÎND ASUPRA CELOR LECTURATE

4. **Enunţă stările pe care ţi le-a provocat lectura textului, motivîndu-le în două enunţuri.**

5. **Precizează ideile, din operele eminesciene studiate, pe care ţi le-ai actualizat în timpul lecturii poeziei.**

6. **Determină, în text, secvenţele care ţi-au comunicat noutăţi: sensuri, idei, imagini etc.**

6.1. **Alege şi propune 2–3 dintre acestea pentru discuţie/argumentare în procesul studierii poeziei.**

Eu, CITITORUL, ÎN DIALOG CU TEXTUL

7. **Consultînd DEX-ul şi dicţionarul mitologic, selectează sensurile contextuale ale cuvintelor din text şi fixează-le în tabelul sugerat prin *Agenda cititorului*.**

7.1. **Explică, secvenţial, mesajul textului, integrînd sensurile identificate. Utilizează informaţia din *Agenda cititorului*, plasată la pagina 79.**

Agenda cititorului

LEXEME	CONTEXT
pururi	–
mantă	–
voluptate	–
mistuit	–
vaiet	–
turburători	–
MITURI	
Nessus	–
Hercul	–
Pasărea Phoenix	–

ARS COLLABORANDI

8. Eminescologii au determinat că textul poate fi interpretat ca:
I. Poezie de dragoste; II. Artă poetică;
III. Poezie filozofică.

8.1. Aderați la una dintre perspectivele de interpretare sau de comentare și realizați-o lucrînd în echipe.

➢ INTERPRETAȚI:

- valoarea stilistică a timpului verbelor și a adverbelor din text;
- prezența celor două lumi în text: lumea inițială a liniștii astrale și lumea secundă a suferinței, cu impact neașteptat, instantaneu;
- evoluția eului liric în cele trei ipostaze (îndrăgostitul; poetul; ființa umană pură/geniul), ținînd cont de starea acestuia în fiecare strofă – unități semantice de sine stătătoare:
  a) **strofa 1** – stare contemplativă de satisfacție și tinerețe veșnică;
  b) **strofa 2** – stare de trăire voluptoasă a durerii, a necunoscutului;
  c) **strofa 3** – stare complexă de integrare totală în „lumea suferinței" (dragostei? creației? existenței pure a ființei?);
  d) **strofa 4** – stare complexă de autocunoaștere, de regăsire, de reducere la neființă, de conștientizare a naturii sale duale: „arderea" ca distrugere și purificare, reînviere, elemente ale macrocosmosului;
  e) **strofa 5** – stare obsesivă a dorinței de restructurare a lumii inițiale, marcată, în special, de verbele la imperativ și de ocurențele pronumelor neaccentuate la persoana întîi;
- sensul profund al primului vers ca segment de text creator de semnificații.

➢ COMENTAȚI:

- figurile de stil ce sugerează valoarea celor trei dimensiuni contemplative ale eului liric:
  a) **lumea visului la steaua singurătății**: simbolistica mantei, a privirii ascensionale – *ochii mei nălțam* – și a metaforei *steaua singurătății*;
  b) **lumea suferinței**: ambiguitatea oximoroanelor *dureros de dulce* și *voluptatea morții neîndurătoare*; semnificația miturilor lui Nessus, Hercule și a Păsării Phoenix; sugestia simbolurilor: focul, apele mării, propriu vis, propriu rug și a expresiilor metaforice;
  c) **lumea reintegrării**: metafora *ochii turburători*, epitetul *nepăsare tristă* și ocurența pronumelor personale într-o invocație retorică;
- structura strofelor: 3 versuri + ingambament, reperîndu-vă pe informația din *Agenda cititorului*;
- valoarea metrului antic în procesul de rostire a poeziei, avînd în vedere că acesta este respectat cu fidelitate: 11 silabe în primele trei versuri și cinci în al patrulea, însă, în scopul creării unei muzicalități iambice sau trohaice, poetul nu-și impune ritmarea lor, de asemenea, relevanța accentelor, mai ales în cazul negațiilor, a particulelor negative pentru a descătușa și a exprima energia textului.

Eu, CITITORUL, UN CRITIC AL TEXTULUI

9. Reflectînd asupra celor trei perspective de interpretare, argumentează varianta pe care o consideri cea mai relevantă.

10. Demonstrează, prin exemple din text, afirmația cercetătoarei Ioana Em. Petrescu: *Oda... e, totodată, o elegie a risipirii în timp și o rugăciune a reîntregirii ființei prin moarte.*

11. Generalizează mesajul poeziei, corelînd versurile:

- „Ochii mei nălțam visători la steaua
  Singurătății."

- „Piară-mi ochii turburători din cale,
  Vino iar la sîn, nepăsare tristă..."

12. Meditează la două afirmații, în raport cu mesajul textului studiat, și reține din fiecare cîte o idee la care aderi.

„Poem extraordinar, din care pleacă, probabil, poezia modernă românească... Poemul tulbură, întîi, prin mîndra lui suferință, prin expresia unei superioare întîlniri a spiritului cu *nepăsarea tristă*. Asta vrea să spună abstragerea geniului, triumful spiritului care își învinge, prin chiar faptul de a-l gîndi și a-l cuprinde, tragicul existenței."

Eugen Lovinescu

„Părăsindu-și «soclul» și imobilitatea statuară a nedeterminării inițiale, coborînd în mulțime, oglindindu-se într-însa ca într-un altceva al său, spiritul uman reface, în destinul său comun, destinul spiritului demiurgic."

Ioana Em. Petrescu

13. Dezvoltă, într-un text-meditație proprie, mesajul uneia dintre strofele poeziei, la alegere, angajînd și o idee din citatele anterioare.

14. Memorizează poezia și exersează rostirea ei ca *odă* și ca *elegie*, actualizînd noțiunile studiate în clasa a X-a.

Agenda cititorului

- Invocarea numelor lui Nessus și Hercule, din cadrul comparațiilor, trimite la mitologia greacă, și anume la conflictul dintre centaur, îndrăgostit de soția lui Hercule, Deianeira, și erou.
- Nessus este rănit mortal cu o săgeată otrăvită și, în agonie, acesta o înduplecă pe Deianeira să ia cămașa lui înmuiată în sîngele înveninat. Cînd eroul avea s-o înșele în dragoste, ea îi dă cămașa lui Nessus, care se lipește de corp, provocîndu-i dureri infernale, de care Hercule încearcă să scape, arzînd în flăcările unui rug mare. Sensul comparației este cel al chinului cumplit ce determină intrarea în neant, sufletul regăsindu-și libertatea astrală. Phoenix – pasăre fabuloasă, avînd însușirea de a se autoincendia periodic și a regenera apoi din propria cenușă.

11 REDACTAREA TEXTELOR DE DIFERITE STILURI

Agenda cititorului

• *Tehnoredactarea unei lucrări este o fază deosebit de importantă în drumul pe care aceasta îl are de parcurs de la autor la cititor. A tehnoredacta înseamnă a pregăti un manuscris pentru tipar, respectiv pentru imprimantă. Aspectul tehnic al unei lucrări s-a bucurat întotdeauna de atenția autorilor ei.*

I. L. Caragiale, exilat la Berlin, dădea telefon tipografilor săi, pentru a schimba cîte o virgulă în unele dintre texte.

Ilie Rad

1. Exprimă-ți, succint, într-o compoziție proprie, atitudinea argumentată față de un text scris. Utilizează reperele:

- Aspectul general (acuratețea, adecvarea textului, a materialelor, scrisul/fonturile, spațierea);
- Claritatea ideii exprimate, a informației;
- Corectitudinea limbii;
- Originalitatea expresiei.

2. Listează toate tipurile de texte pe care le-ai scris în anii de liceu.

2.1. Sistematizează-le în conformitate cu stilul funcțional de care țin. Argumentează.

2.2. Ce crezi că trebuie să scrie, pe parcursul unei zile/săptămîni de lucru, un adult angajat în cîmpul muncii?

a) În domeniul contabilității;
b) În domeniul comerțului;
c) În domeniul educației;
d) În domeniul construcției.

3. Numește trei profesii diferite, care îți sînt cunoscute datorită contactelor pe care le ai cu reprezentanții lor, și apreciază necesitatea competenței de comunicare scrisă pentru fiecare dintre ele.

4. Selectează, din lecturile obligatorii și cele facultative, din manuale, enciclopedii, mass-media, acte pe care le deții etc., exemple de texte ce aparțin diferitor stiluri funcționale. De ce le raportezi la un anumit stil?

4.1. Cine elaborează aceste texte? Care e libertatea autorului în a construi textul?

5. Fă o listă completă de texte pe care trebuie să le poți scrie la finele studiilor liceale (consultă *Curriculumul la limba și literatura română*, la alte materii de liceu).

5.1. **Autoevaluează-te în raport cu aceste prevederi ale curriculumului: poți scrie un astfel de text, nu ești sigur că poți scrie un atare text, nu știi cum se scrie un asemenea text.**

5.2. **Utilizează informația din *Agenda cititorului,* plasată la pagina 80, și schițează un program propriu de formare și dezvoltare a competenței de redactare scrisă a textelor elaborate de tine.**

6. **Rescrie, în formă de algoritm, cerințele din textul propus.**

Exigențe de redactare

Redactarea textului de orice stil pornește de la înțelegerea locului acestuia într-o taxonomie de specii, substiluri, stiluri.

Urmează etapa acumulării ideilor sau a listării informațiilor care trebuie transmise. Pentru unele texte oficiale și științifice, trebuie respectat un model sau algoritm de producere: nu poți prezenta rezolvarea unei probleme de fizică în cheie lirică, nici comentariul literar nu apare, grafic sau lexical, ca rezolvarea unei probleme.

Producerea textului propriu-zis, atunci cînd sîntem liberi în scrierea lui, impune o structurare logică, o coerență gramaticală și lexicală, dar și o aranjare adecvată în pagină.

Etapa finală este revizuirea lingvistică a textului. Dacă problemele de ortografie sau punctuație, de acord gramatical sau construcție a frazelor nu s-au rezolvat „de la sine”, prin utilizarea corectă a limbii române literare în orice situație de comunicare, ele trebuie rezolvate acum.

După ce a fost scris, tastat și printat textul, e o manifestare de bun-simț să-l revizuim, pentru a ne convinge că nu s-au strecurat erori tehnice.

7. **Citește atent textul unui eseu sau referat, scris recent de tine sau de unul dintre colegi. Aplică rigorile unei redactări profesioniste, identificînd greșelile și propunînd variante corecte.**

8. **Raportează la stilul științific eseul metaliterar și eseul pe care îl scrii în cadrul lecțiilor de istorie. Reperează următoarele momente, ilustrîndu-le cu exemple din propriul text:**

a) Prezența termenilor de specialitate;
b) Argumentarea și ilustrarea afirmațiilor;
c) Precizia și sobrietatea stilului;
d) Lipsa reflexivității și a expresivității;
e) Respectarea riguroasă a normelor limbii literare;
f) Aranjarea în pagină și aspectul grafic al textului.

9. **Scrie un eseu de 1,5–2 pagini A4 despre una dintre țările europene.**

SCRIBO, ERGO SUM

9.1. **Compară textul scris cu articolele pentru același stat din diferite enciclopedii (*Statele lumii*, *Wikipedia*, *Larousse*, *Britannica*).**

9.2. **Remarcă structura textului, abrevierile, simbolurile, specificul indiciilor cantitative, dotarea cu imagini.**

10. **Estimează cît de frecvent utilizezi, în textele tale scrise, citate.**

10.1. **Ia cunoștință, prin informația propusă mai jos, despre rolul și cerințele de folosire a citatelor într-un text propriu.**

Citarea într-un text metaliterar

Textul științific trebuie să demonstreze că autorul lui cunoaște opiniile altora în raport cu subiectul luat în discuție. Citarea exactă (discursul repetat – „tot ceea ce face parte din enciclopedia unei anumite comunități de limbă și cultură, segmente relativ fixe care constituie părți de discurs ce se pot insera în noi discursuri, atribuindu-i-le un anumit sens, anumite conotații și o anumită valoare pragmatică” – Eugen Coșeriu) este obligatorie într-un text metaliterar.

Citarea în textul metaliterar presupune nu doar exactitatea discursului repetat, ci și referința la sursă – fie că e vorba de textul literar analizat, fie că e vorba de texte metaliterare (teorie, istorie, critică literară).

După locul pe care îl ocupă în text și după legătura care există între text și citat, citatele se pot împărți în două categorii:

a) reproduse în cadrul textului;

b) separate de text.

Citatul separat de text servește ca imbold – el ia forma de titlu, epigraf/motto, realizînd multiple conexiuni. Citatul inclus în text vine în sprijinul afirmațiilor proprii sau servește ca punct de pornire pentru o polemică.

11. **Pornind de la definiția dată de Ion Coteanu:** *Simbolul apare ca semnul care trimite la obiect prin intermediul altui semn*, **elaborează un text științific la unul dintre subiectele propuse mai jos. Utilizează minimum trei secvențe de discurs repetat, selectate în prealabil.**

- Simbolurile științelor reale;
- Simbolurile vieții cotidiene;
- Simbolurile adresate consumatorului;
- Simbolurile creației artistice.

Tema pentru acasă
de Albert Anker

12. **Analizează-ți experiența de redactare. Constată ce e mai dificil:**

a) să corectezi greșelile de ortografie;

b) să aplici/omiți/înlocuiești semnele de punctuație;

c) să corectezi erorile lexicale;

d) să corijezi greșelile gramaticale;

e) să corectezi structura frazei?

13. **Apreciază individual munca unui redactor de limbă: Ce avantaje are? Ce dificultăţi şi responsabilităţi implică?**

14. **Discutaţi în echipă despre competenţele profesionale şi calităţile personale pe care trebuie să le aibă un redactor. Listaţi-le în ordinea importanţei.**

ARS COLLABORANDI

15. **Diferenţiaţi activitatea unui redactor de carte de cea a unui redactor de emisiune şi de cea a unui redactor de ziar:**

- Care dintre aceștia se ocupă de redactarea textului publicistic?
- De ce competențe trebuie să dea dovadă fiecare?
- Unde poți învăța să redactezi texte?

Arta scrierii

16. **Alegeţi un episod din viaţa recentă a şcolii, care ar putea deveni subiect de reportaj sau ştire.**

16.1. **Elaboraţi textul integral al ştirii, respectînd rigorile stilului publicistic.**

16.2. **Documentaţi-vă din informaţia propusă.**

Rigori ale textului publicistic

Textul publicistic oscilează între tendința spre șablon/clișeu și tendința spre expresivitate; el trebuie să informeze, dar și să convingă; să fie explicit și captivant; i se cere să fie accesibil oricărei categorii de cititori; în plan lingvistic, textul din acest stil este deschis oricăror inovații, mai cu seamă lexicale.

La elaborarea textului publicistic, informația ce urmează a fi transmisă trebuie să-i fie clară celui care scrie. Codificarea ei depinde de specia de care ține și de modul în care va fi lansat (reportaj; panou publicitar; spot; interviu etc.).

ARS DISCENDI

1. **Elaborează textul unui anunţ de angajare/selecţie pentru un post de redactor al revistei liceului, specificînd cerinţele faţă de candidaţi.**

OPȚIONAL

2. **Continuă enunţul *Îmi place să scriu...* cu denumirea unui tip de text. Cînd enunţul este încheiat, pune-i întrebarea *Cum*? şi răspunde într-un alt enunţ la această întrebare.**

2.1. **Continuă în aceeaşi ordine de idei, adresînd consecutiv de şase ori întrebarea *Cum*? Redactează un eseu din aceste enunţuri-idei.**

12 CREZUL PUBLICISTULUI: AM LUCRAT DIN CONVINGERE

Motto:

„Am lucrat din convingere și cu speranța într-un mai bun viitor."
Mihai Eminescu

ARS COLLABORANDI

1. **Pornind de la afirmația consacratului cercetător D. Vatamaniuc:** *Publicistica intră însă tîrziu în conștiința opiniei publice.* Dialog cotidian *poartă pecetea geniului său în apărarea ființei naționale a poporului nostru*, **cercetați fragmentele din articolele și studiile poetului și prezentați o schiță despre Mihai Eminescu ziaristul.**

- *Nimic nu arată mai mult că spiritul public nu e copt decît discuțiile asupra teoriilor constituționale... Ce caută acești oameni, care pe calea statului voiesc să cîștige avere și onori, pe cînd statul nu este nicăieri altceva decît organizarea cea mai simplă posibilă a nevoilor omenești... Uzurpatori, demagogi, capete deșarte, leneși, care trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroși și fudui, mult mai înfumurați decît coborîtorii din neamurile cele mai vechi ale țării. De acolo pizma cumplită, pe care o nutresc aceste nulități pentru orice scînteie de merit adevărat și goana înverșunată asupra elementelor intelectuale sănătoase ale țării, pentru că, în momentul în care s-ar dezmetici din beția lor de cuvinte, s-ar mîntui cu domnia demagogilor.*
- *Neapărat că nu trebuie să rămînem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi națiune industrială măcar pentru trebuințele noastre; dar vezi că trebuie omul să-nvețe mai întîi carte și apoi să calce a popă, trebuie mai întîi să fii națiune industrială și după aceea abia să ai legile și instituțiile națiilor industriale.*
- *Materia vieții de stat e munca, scopul muncii – bunul trai, averea, deci acestea sînt esențiale. De aceea se și vede care e răul cel mare: sărăcia. Sărăcia e izvorul tuturor relelor din lume: boala, darul beției, furtișagul, zavistuirea bunurilor altora, traiul rău în familie, lipsa de credință, răutatea, aproape toate sînt cîștigate sau prin sărăcia proprie, sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor. Sărăcia trebuie luată în înțelesul ei adevărat. Sărac e cel ce se simte sărac, căruia îi trebuie neapărat mai mult decît are.*
- *Credem că o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată, ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național. Aceasta nu e adevărat numai pentru literat, ci se aplică tot atît de bine la legiuitor, la istorie, la omul politic.*

- *Oare tinerimea care astăzi își uită limba și datinile prin cafenelele Parisului și care se va întoarce de acolo republicană și îmbuibată cu idei străine, răsărite din alte stări de lucruri, va mai fi în stare să înțeleagă pe acest popor, a cărui limbă și istorie n-o mai știe, ale cărui trebuințe nu le înțelege, ale cărui simțiri o lasă rece? Fi-vor în stare acei tineri să înțeleagă că nimic pe acest pământ, pentru a fi priincios, nu se cîștigă fără muncă îndelungată, că toate cocoțările lor de-a gata prin intrigi de partidă și prin lingușirea deșerților și fățarnicilor roșii, nu sînt de nici un folos pentru țară?*
- *Învățătura consistă în mulțimea celor știute, cultura în multilateralitatea cunoștințelor, creșterea nu consistă nici într-una, nici într-alta. Ea consistă în influența continuă pe care o au lucrurile învățate asupra caracterului și în disciplinarea inteligenței... Ceea ce le lipsește tuturor nu ar fi pe atît știința, care se poate cîștiga oricînd prin muncă, ci creșterea, iubirea de a o cîștiga, iubirea de adevăr, pe care cineva nu le mai poate deprinde la o vîrstă mai înaintată. Copacul, ca să nu crească strîmb, trebuie îndreptat de pe cînd e mlădios și tînăr; mai tîrziu, cînd toate deviațiunile de la calea dreaptă s-au învîrtoșat în el, degeaba-l mai sucești. Se poate îngroșa, se poate întinde, numai drept nu va mai fi. Așa e și cu mintea și cu caracterul. Dacă ele nu se disciplinează în copil încă, dacă nu i se imprimă adînc, în toate apucăturile sale, iubirea de adevăr și de muncă, să tot învețe el chimie și medicină și tot ce-o pofti, tot cumulard și vînător de cîștig în socoteala altora va rămînea.*

2. Generalizînd idei din fragmentele citite anterior și documentîndu-te despre cele trei perioade de activitate publicistică a scriitorului, răspunde, în scris, la următoarele întrebări:

- Cît timp, din activitate, i-a consacrat Eminescu ziaristicii?
- La care publicații a colaborat poetul și în ce funcții?
- Ce particularități ale publicisticii ai remarcat?

I **1 ianuarie 1870–mai 1876:** publică articole în ziarul „Albina" din Pesta, în care ia apărarea instituțiilor culturale din Bucovina, articolul de debut – *O scriere critică.* Pledează, în „Familia", pentru înființarea unui teatru național pentru românii de sub stăpînirea austro-ungară. Abordează aspecte din viața politică în trei articole publicate în „Federațiunea", Pesta, 1870. În perioada dintre 1870 și 1871 redactează și publică, în „Convorbiri literare", apeluri, scrisori, articole despre valoarea serbării de la Putna.

II **2 mai 1876–octombrie 1877:** redactor la ziarul „Curierul de Iași", poetul îmbrățișează cariera de ziarist profesionist. Face din publicația oficială una cu caracter enciclopedic, demonstrînd o competență profesională desăvîrșită. Sînt reflectate evenimentele războiului din Balcani, viața politică, privind, în special, problema provinciilor înstrăinate Bucovina, Basarabia și Transilvania, viața culturală și literară. Aici își publică Eminescu schița *La aniversară,* nuvela *Cezara* și traducerea Veronicăi Micle a nuvelei *Morella* de E. A. Poe.

III **3 noiembrie 1877–1889:** lucrează la ziarul „Timpul” în calitate de redactor, redactor-șef și redactor principal pentru partea politică. Activitatea publicistică din acești ani cunoaște cea mai amplă perioadă și coincide cu redactarea, în ultimă variantă, a *Scrisorilor,* a *Luceafărului* și a *Doinei.* Eminescu ia o poziție activă față de problemele politice stringente, formîndu-și un discurs critic spectaculos și de temut datorită documentării sale exclusive, cu incursiuni în diferite domenii și cu o vervă polemică rar întîlnită. Eminescu mai colaborează la „România liberă” și „Fîntîna Blanduziei”, ultimul său articol apărînd în ianuarie 1889.

ARS COLLABORANDI

3. Identificaţi problemele pe care le dezbate poetul şi: a) valoarea lor în epocă; b) semnificaţia lor actuală; c) ideile comune cu operele literare studiate.

3.1. Selectaţi, din fragmentele eminesciene, idei memorabile pentru generaţia voastră şi ierarhizaţi-le într-o fişă-reper pentru studierea creaţiei poetului. Argumentaţi selecţia.

3.2. Estimaţi, într-un articol, valoarea publicisticii eminesciene, consultînd opinia lui D. Vatamaniuc, propusă mai jos.

„Publicistica lui Eminescu ocupă, în contextul operei sale, ponderea cea mai mare ca extindere și relevă un luptător pe tărîmul social și politic cu o înaltă conștiință civică...

Eminescu ni se relevă ca un intelectual... implicat în lupta politică pentru apărarea ființei noastre naționale și pentru cucerirea libertății românilor de sub stăpîniri străine. Acestea sînt, de altfel, trăsături fundamentale ale întregii publicistici eminesciene, domeniu în care autorul nu face nici o concesie, indiferent de conjuncturile politice.

Publicistica lui Eminescu oferă un spectacol unic în cultura noastră prin invocația literaturii, artelor şi ştiinței în susținerea tezelor politice… Problemele economice stau permanent în atenția lui Eminescu şi în polemica sa cu contemporanii îşi susține demonstrațiile pe lucrările celor mai mari specialişti în domeniu…

Discursul critic din publicistică şi din poezii reflectă aceeaşi atitudine fundamentală față de societate şi diferă numai mijloacele prin care se exprimă… Problemele puse în discuție în publicistică se întîlnesc şi în proze…

Personalitate complexă, teme, imagini, expresii circulă prin întreg scrisul său, adesea și în sintagme identice fără să se autoplagieze. Sînt tot atîtea mărturii ale organicității scrisului său, Eminescu ocupă și sub acest aspect un loc singular în cultura noastră națională.”

ARS DISCENDI

1. Determină 2–3 idei pe marginea cărora ai intenționa să discuți, în contradictoriu, cu poetul.

1.1. Realizează, imaginar, jocul de rol

Un dialog cu Eminescu în mileniul trei.

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

1. **Reflectează asupra ideii lui D. Vatamaniuc de a aprecia personalitatea lui Eminescu în funcție de timpul receptării: *alaltăieri, ieri* și *azi*, formulînd propriul punct de vedere: *ce este pentru tine Eminescu azi*?**

MIHAI EMINESCU, O PERSONALITATE COMPLEXĂ, UN TOT ORGANIC

„Eminescu azi este și pentru mine, cum îl definește C. Noica, omul total al culturii noastre naționale. Eminescu de alaltăieri era cel din ediția lui T. Maiorescu din 1883, reprezentantul de seamă al liricii românești. Eminescu de ieri se naște, cum vestește N. Iorga, o dată cu intrarea manuscriselor poetului în patrimoniul Academiei Române în 1902... Eminescu de azi nu este cel de alaltăieri și chiar nici cel de ieri. Aspectul fundamental al moștenirii literare lăsate de poet în scurta sa trecere pămînteană ni se relevă a fi organicitatea scrisului său în deplin consens și cu activitatea sa cetățenească. Poeziile, prozele, piesele de teatru, articolele de ziar, rapoartele din timpul revizoratului școlar, corespondența sînt tot atîtea «fragmente» dintr-o viziune organică asupra umanității și universului cosmic... Poeziile, prozele, articolele de ziar... sînt doar modalități prin care unul și același Eminescu conversează cu sine însuși și întreține dialogul cu lumea... Eminescu azi este deopotrivă poetul, prozatorul, dramaturgul și gazetarul.”

2. **Explică, actualizînd cunoștințele, modul propriu de înțelegere a conceptului „organicitatea scrisului” eminescian, formulat de Dumitru Vatamaniuc.**

3. **Fixează, într-o schemă, domeniile culturale/literare în care a activat Eminescu, valorificînd informația istoricilor literari, și concluzionează: *în care dintre domenii consideri că poetul s-a realizat pe deplin sau care i-a fost domeniul consacrat*?**

4. **Ilustrează, prin exemple din lecturi eminesciene, afirmația lui Edgar Papu, din rubrica *Rînduri–Gînduri*, că „Eminescu reprezintă o plurivalență superlativă” prin creația sa.**

Rînduri - Gînduri

• *Eminescu reprezintă plurivalența superlativă în raport cu diverse valori umaniste de primă mărime.*

Printr-o atare plurivalență superlativă... Eminescu se dovedește a fi nu numai cel mai mare poet român, ci și cel mai mare om român care a existat vreodată în cultura noastră.

Edgar Papu

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

- **Pledează argumentat în favoarea creației și a personalității literare a lui Mihai Eminescu, elaborînd, în final, textul unui discurs propriu.**

„Eminescu trebuie cunoscut întocmai cum este: ca un mare și inconfundabil *poet al omenirii.*"
Edgar Papu

Motivația pentru discurs	Unități ale discursului	Peroraţia discursului
Fii aproape de idealurile personalității.	Motivează-ți interesul susținut pentru personalitatea lui Mihai Eminescu ca poet al dragostei și al cosmosului. Susține două dintre idealurile poetului, pe care le împărtășești.	**Argumentează, în concluzii, utilizînd unități ale discursului, valabilitatea ideii din afirmația lui Edgar Papu.**
Fii în favoarea ideilor, a valorilor din opera poetului.	Argumentează idei din creația poetului, ce se referă la arta poetică, iubire, timp. Pronunță-te în favoarea unei valori din creația poetului, pe care o accepți ca valabilă astăzi.	
Fii în relație directă cu valențele operei și opinează în spirit critic.	Rostește fragmente eminesciene preferate, cu tematică diversă, exprimînd, prin tonul fundamental, adeziunea la mesajul acestora. Demonstrează valoarea de capodoperă a două texte din creația lui Mihai Eminescu. Opinează, cu referire la afirmația a doi critici literari, în problemele semnificației personajului titanian și a timpului, comunicate de operele studiate.	
Fii un coautor al textului creat de poet și pledează pentru originalitatea viziunilor.	Demonstrează specificul meditației eminesciene, continuînd un text preferat. Formulează două concluzii despre originalitatea conceptului iubirii și a celui al naturii ca stări fundamentale ale eului liric eminescian.	

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

- ***Demonstrează, la lectura în profunzime a poeziei* Luna iese dintre codri *de Mihai Eminescu, competențele de înțelegere, interpretare și producere de text propriu.***

1. **Scrie, din text, patru cuvinte ce se referă la *universul terestru*, evocat în poezie.** — 4 Puncte
2. **Alcătuiește două enunțuri, dintre care în unul lexemul *noapte* să aibă sens propriu și în celălalt – sens figurat.** — 4 Puncte
3. **Explică, în două propoziții, valoarea stilistică a semnelor de punctuație, marcate, în text, prin numere.** — 6 Puncte
4. **Rescrie, din text, două metafore și două personificări.** — 4 Puncte
5. **Explică, în două enunțuri, semnificația *motivului lunii* în contextul primelor patru versuri.** — 6 Puncte
6. **Comentează, în două propoziții, sugestia celor două comparații subliniate în text.** — 8 Puncte
7. **Motivează, cu două argumente, apartenența textului la un gen literar.** — 4 Puncte
8. **Desfășoară, în zece rînduri, ideea de frumusețe încîntătoare a cadrului naturii, în raport cu starea de spirit a eului liric.** — 12 Puncte

În total: 50 de puncte

Din oficiu: 2 Puncte

Agenda cititorului

Luna iese dintre codri.
Noaptea toată stă s-o vadă:
Zugrăvește umbre negre
Pe lințolii de zăpadă.*

Ce gîndește? – numai norii
Lin se-mbină, se dezbină
Ca fișii de gaz albastru,
Ca și aburi de lumină.

Lin prin iarbă scotocește
Apa-n prund și-n pietricele.
Florile surîd în taină,(1)
Oare ce-ar surîde ele?(2)

Lumea-n rouă e scăldată,
*Lucioli** pe lacuri zboară.*
Luna umbrei, umbra lunei
Se amestec, se-nfioară.

Înfășat în întuneric,
Eu nu văd, nu aud șoapte.
Ah, mă simt atît de singur!
Este noapte, noapte, noapte.

Mihai Eminescu

* ***Lințoliu*** *– pînză subțire și fină, giulgiu.*
** ***Lucioli*** *– licurici, raze lucitoare.*

PROFIL REAL ȘI UMANIST

Scrisul, ordonare a gîndirii tale

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C	Coordonate ale personalității creatoare
Identificare și înțelegere	
Nivelul de competență B	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Modelare și aplicare	
Nivelul de competență A	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor
Imaginație și creativitate	

Mihai Eminescu

SCRIITORUL-OPERA-CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Rescrie, din textele eminesciene studiate, cuvinte-cheie ce vizează realitatea socială şi creaţia.	4 p.
Dă exemple de cîte două tipuri de texte aparţinînd stilurilor oficial, ştiinţific, publicistic, artistic.	8 p.
Enumeră trei personaje din proza eminesciană, care se află în opoziţie cu realitatea evocată în operă.	3 p.
Explică, în două enunţuri, semnificaţia crezului poetic eminescian.	6 p.
Prezintă, succint, relevanţa, în opera poetului, a fuziunii celor două lumi: *terestră* şi *celestă*.	8 p.
Apreciază, în două enunţuri, idealul iubirii exprimat într-un text liric eminescian studiat.	8 p.
Elaborează un text de invitaţie pentru profesorii din liceu la serata literară *Mihai Eminescu – Poet Naţional.*	10 p.
Interpretează, succint, valenţele timpului în opera eminesciană: *timp istoric, timp prezent, timp contingent, timp peren.*	12 p.
Demonstrează, prin trei argumente, cu detalii din text, afirmaţia că *Scrisoarea I* este una dintre cele mai frumoase meditaţii pe care le are literatura română (Dumitru Murăraşu).	12 p.
Expune, într-un eseu personalizat, „lecţia” pe care a învăţat-o eul liric din *Odă (în metru antic),* în baza celor două afirmaţii: a) *Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată...* b) *Ca să pot muri liniştit, pe mine* *Mie redă-mă!*	14 p.
Redactează un articol pentru o enciclopedie adresată elevilor de gimnaziu (12–15 rînduri) despre unul dintre textele eminesciene studiate.	15 p.

În total: 100 de puncte

UNITATEA DIDACTICĂ 2

MIHAIL SADOVEANU, UN ARHITECT AL CEREMONIALULUI NARATIV

Viața își are eroii ei. Literatura creează o altă serie.

Viața n-are nevoie să se justifice și poate fi absurdă în scenariile ei, pe cînd literatura n-are acest drept.

De aceea, viața poate da elemente disparate, pe care romancierul, în ficțiunea lui, le argumentează, construindu-și opera ca pe o lume a sa, proprie.

M. Sadoveanu

PRE–TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Scriitorul trebuie să fie într-un permanent contact cu viața, cu durerile și bucuriile ei."

Mihail Sadoveanu

- **Cercetează datele biografice ale scriitorului Mihail Sadoveanu. Comentează impactul timpului și al locului asupra formării sale ca scriitor. Prezintă, oral, o secvență de comentariu.**

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Date	Mărturii
1880, 5 noiembrie **Avocatul Alexandru Sadoveanu declară la primărie nașterea fiului său.**	„Eu m-am născut în Pașcani și copilăria mi-i plină de povestiri și icoane de-ale trecutului acestei așezări. Cu ceea ce am auzit de la bătrînii din partea locului, m-am putut întoarce pînă acolo unde amintirile se întunecă și întîmplările rămase iau întorsături de legendă."
1892–1897 **Absolvent al școlii primare, studiază la gimnaziul *Alecu Donici* din Fălticeni.**	„În acest răstimp am simțit în mine primele îndemnuri să pun și eu pe hîrtie rînduri scurte care sună din coardă. În vacanțele aceleiași epoci a pus definitiv stăpînire pe mine și vînătoarea." „Încă din clasa a doua de gimnaziu începusem a scrie și a ilustra pentru mine și pentru doi-trei prieteni un roman haiducesc în mai multe tomuri..."
1895 **Moare mama sa, Profira.**	„Cînd a murit mama, aveam paisprezece ani, eram elev al gimnaziului din Fălticeni. A fost o lovitură așa de brutală, încît am simțit-o îndelung după aceea. Ea iubea în mine pe primogenitul ei și avea și bucuria asemănării mele cu ea."
1897–1900 **Își continuă studiile la *Liceul Național* din Iași.** **Publică în periodice.**	„Popasul acesta al meu, în trei ani ai cursului superior de liceu, a fost hotărîtor pentru cariera mea literară." „Căutînd a stabili în trecut raportul dintre pasiunea mea cinegetică și primele manifestări literare, găsesc că întîi a fost vînătoarea și pe urmă a venit literatura."

Date	Mărturii
1900 **Se înscrie la Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti, dar nu frecventează cursurile.**	„În Bucureşti n-aveam absolut pe nimeni... Eram ca d'Artagnan: aveam extrem de puţini bani în buzunar; dar n-aveam cal de vînzare şi nici resursele gasconului. El avea spada, eu eram complet dezarmat..."
1901 **Se căsătoreşte cu Ecaterina Bîlu, cu care va avea 11 copii: Despina-Iulia; Dimitrie; Profira; Teodora; Bogdan-Mihai; Bogdan; Ecaterina; Mircea; Livia-Lucia; Ligia-Mărioara; Paul-Mihai.**	„Că am în preajmă o personalitate, am înţeles în chip intuitiv încă de pe cînd eram un copil neştiutor; ceva asemănător elementelor naturii: ca vîntul care zguduie geamul, ploaia care răpăie pe acoperişul de tablă ori viscolul spulberînd totul în peisajul sticlos al iernii. Iar mai tîrziu, îndată ce am început a asculta poveşti ş-apoi a citi cărţile iscălite de el, ce se înşiruiau tot mai multe, an de an, în raftul unei din cele patru biblioteci, am fost în admiraţia acelei albine veşnic în mişcare... Cum spui «plouă» ori «cad frunzele», sau «vine iarna» – tot aşa ai fi putut spune «tata lucrează»". *Profira Sadoveanu*
1904 **Debutează editorial cu patru volume:** *Povestiri*, **romanul** *Şoimii*, *Dureri înăbuşite* **şi** *Crîşma lui Moş Precu*. **Pentru două, i se acordă Premiul Academiei Române.**	„Cele patru volume tipărite la Editura *Minerva*, în semestrul al doilea al anului 1904, cuprindeau lucrări ale unui răstimp de şapte ani (1897–1904). Am ieşit la lume dintr-o dată, cu această geantă plină, mai mult din îndemnul altora. Aceste povestiri ale începuturilor mele, scrise unele la şaptesprezece ani, se ocupau de o lume puţin cunoscută, oameni simpli de la ţară cei mai mulţi, cu care petrecusem în peisagiile încîntătoare ale Moldovei de miazănoapte. Citeam cu uşurinţă în sufletul lor; îmi erau dragi; sufeream şi mă bucuram cu dînşii. Natura o vedeam prin ei. Pămîntul şi soarele, codrii şi apele le asociam cu viaţa acestor fraţi, pe care îi simţeam venind spre timpurile nouă din cel mai adînc trecut, purtînd povara persecuţiilor şi exploatării. Limba în care îmi scriam povestirile o învăţasem de la ei. "
1905–1910 **Publică volumele** *Povestiri de război, Floare ofilită, Mormîntul unui copil, Amintirile căprarului Gheorghiţă, Oameni şi locuri, O istorie de demult, Duduia Margareta, Cîntecul amintirii, Povestiri de sară, Genoveva de Brabant* **ş.a.**	„Volumele domnului Sadoveanu se sporesc repede. Publicul abia dovedeşte să-l urmărească." *Octavian Tăslăuanu* „Definiţia unei naţiuni se face prin scriitorii ei. Aceştia plămădesc cu încetul conştiinţa socială. Mai mult ca oricare scriitor, M. Sadoveanu ne-a arătat ceea ce e românesc. Opera dumisale reprezintă, etapă cu etapă, formaţia progresivă a sufletului nostru, procesul genetic al sufletului românesc. Ţăranul, haiducul, micul burghez, boierul – iată etapele formaţiei lente a caracterului românesc. Cei dintîi sînt mai vechi. Sînt statornici şi fixaţi. Au sufletul simplu, dar bine caracterizat." *Mihai Ralea*

Date	Mărturii
1911–1920 **Publică volumele** *Apa morților, Un instigator, Priveliști dobrogene, 44 de zile în Bulgaria, Războiul Balcanic, Foi de toamnă, Priveghiuri, Umbre, Frunze-n furtună, În amintirea lui Creangă;* **romanele** *Bordeienii, Neamul Șoimărești*lor**.**	„A rămas obiceiul a categorisi pe Mihail Sadoveanu drept cel mai mare «povestitor» alături de și de la Creangă, ceea ce poate fi o ușurare pentru aceia care voiesc să scape de o asemenea divină concurență. Adevărul este că Mihail Sadoveanu e mult mai vast. El are realismul unui Balzac și melancolia unui romantic, meditația aspră a lui Miron Costin, voluptatea senzorială a unui Rabelais. E precis ca un pictor flamand și inefabil ca un muzician, contemplator al frumuseților lumii și naturalist plin de asociații și disociații asupra procesului biologic, un creator de atmosferă, un analist al sufletelor impenetrabile, al psihologiei puberale și al patologiei senile, un dramaturg în proză, încordat, un cunoscător al individualului și al colectivității, al grupurilor arhaice și al societății moderne, un epic total obiectiv și un introspectiv fin, un înțelept oriental, vorbind în pilde...” *George Călinescu*
1921–1930 **Publică volumele** *Cocostîrcul albastru, Țara de dincolo de negură, Demonul tinereții, Împărăția apelor, Olanda, Hanu Ancuței, Dumbrava minunată;* **romanele** *Venea o moară pe Siret, Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă, Baltagul.* **1923** **Este ales membru al Academiei Române.**	„Ca orice mare creator, Sadoveanu înnobilează tot ce atinge. Ceea ce la sămănătoriști rămîne îndoioșare superficială de soarta țăranului, devine la Sadoveanu acea adîncă și gravă simpatie cu victimele societății, nelipsită nici din opera maturității...” *Nicolae Manolescu* „Opera lui de maturitate, la capătul elaborării unei filozofii și a unui stil propriu, nu va fi nici ea ușor de judecat cu măsurile comune ale epocii. Originalitatea scriitorului e desăvîrșită, sub raportul evoluției ideilor și a artei.” *Nicolae Manolescu* „Prin Sadoveanu istoria se autopovestește de la nivelul zero, conștiința lui fiind contemporană de fapt cu întreaga existență națională.” *Constantin Ciopraga*
1931–1940 **Publică** *Soarele în baltă, Viața lui Ștefan cel Mare, Cele mai vechi amintiri, Divanul persian;* **romanele** *Măria sa Puiul-Pădurii, Nopțile de Sînziene, Locul unde nu s-a întîmplat nimic, Nunta domniței Ruxanda, Creanga de aur, Ucenicia lui Ionuț, Izvorul Alb.*	„Darul povestirii și sentimentul naturii sînt două trăsături esențiale ale stilului lui Mihail Sadoveanu. O vrajă parcă se desprinde de la primele pagini și te leagă pasionat și puternic de o carte. Față de o astfel de carte ai mai mult decît un interes literar, ai față de ea un sentiment de prietenie. ...Povestirea curge, cînd lină, cînd repede, cînd cu ocoluri, cînd de-a dreptul... Priveliștile românești, de la Delta și de la cîmpia Dunării pînă la dealurile Moldovei și pînă la munții Călimanului sau la Valea Frumoasei din munții Sebeșului, toate aceste priveliști, care sînt atît de felurite și care în același timp se cumpănesc atît de armonios între ele alcătuind natura țării noastre, s-au strîns de cincizeci și mai bine de ani încoace în opera lui Sadoveanu cu un belșug de aspecte care rareori s-a mai întîlnit pînă acum în literatura română.” *Alexandru Philippide*

Date	Mărturii
1941–1961 **Este ales președinte al Parlamentului (1946); vicepreședinte al Marii Adunări Naționale (1948); președinte al Uniunii Scriitorilor (1949).** **Publică** *Istorisiri de vînătoare, Ostrovul lupilor, Poveștile de la Bradu-Strîmb, Anii de ucenicie;* **romanele** *Oamenii Măriei sale, Paștile Blajinilor, Cazul Eugeniței Costea, Nicoară Potcoavă, Mitrea Cocor.*	„În 1944, cînd M. Sadoveanu publică romanul formației sale (*Anii de ucenicie*), ciclul mare al operei, început în 1928 cu *Hanu Ancuței*, se încheiase. Timp de un deceniu și jumătate apăruseră cărțile sale reprezentative: *Zodia Cancerului*, *Baltagul*, *Creanga de aur*, *Locul unde nu s-a întîmplat nimic*, *Frații Jderi*, care fixează definitiv în proza românească o mitologie literară și un stil imitat de mulți, dar neegalat de nici unul. Reputația scriitorului este enormă, puținele contestații critice, venite mai ales din direcția ce sprijină proza psihologică, pun în discuție actualitatea formulei epice, nu și valoarea ei. Mai tîrziu, cînd în proza universală a apărut teama față de anomaliile civilizației, s-a putut vedea că elementarul, naturistul, paseistul Sadoveanu nu este atît de străin, pe cît îndeobște s-a zis, de neliniștile spiritului modern. Condiția omului amenințat să piardă posibilitatea de comunicare cu universul în care s-a născut interesează pretutindeni. Tradiționalul, clasicul Sadoveanu se întîlnește la acest punct cu prozatori care, sub raport formal, au revoluționat arta epică modernă.” *Eugen Simion*
1961, 19 octombrie **Se stinge din viață.**	„Cel care a suflat cenușa morții de pe atîtea veacuri trecute a coborît el însuși în lumea umbrelor. Văzîndu-l cum pleacă și dîndu-mi seama ce fel de ceas e acela în viața poporului nostru, l-am petrecut îndelung cu privirea, urîndu-i în gînd: — Drum bun, Măria ta... Fiindcă în toamna aceasta noi l-am condus la locul de veșnică odihnă pe Ștefan cel Mare al literaturii românești.” *Geo Bogza*

1. Prezintă în clustering diferite ipostaze și manifestări ale omului și scriitorului Mihail Sadoveanu: romancier, persoană publică, vînător etc.

1.1. Completează cu date, referințe.

1.2. Trasează conexiuni dintre experiența de viață și operă.

ARS COLLABORANDI

2. Lucrînd în echipă, faceți o prezentare orală de 5–7 minute a unui aspect din cele incluse în clustering.

- *Acumulați în brainstorming idei adecvate subiectului la care lucrați. Triați și ierarhizați ideile.*
- *Elaborați un plan al prezentării.*
- *Excludeți informațiile care nu corespund subiectului sau nu sînt credibile.*
- *Captați atenția colegilor prin informații noi, prin maniera de expunere.*

13 CREAȚIA LUI MIHAIL SADOVEANU, EXPRESIE A SUFLETULUI ROMÂNESC

Motto:

„Maestru, el a dus la perfecțiune narațiunea istorică, reprezentarea vieții populare, evocarea întregii naturi românești. A făcut aceasta cu o imensă putere poetică a spiritului, într-o operă de o fecunditate fără precedent."

Tudor Vianu

1. Motivează-ți lecturile ce urmează din opera lui Mihail Sadoveanu prin îndemnul unuia dintre consacrații cercetători ai creației scriitorului, Vladimir Streinu:

„Tu, cititor de azi, adică cititor nițel plictisit de polițismul psihologic al prozatorilor vremii tale, ia acest întîi volum din *Operele* retipărite ale lui Mihail Sadoveanu și citește-l sau recitește-l.

Te vei simți ieșit din beciurile umede la lumina soarelui, vei crește ascuns, contemplînd spectacolul epic al virtuților strămoșești, te vei lăsa în jos pe rădăcina ființei tale pînă la nenumăratele ei guri istorice, vei rătăci în vînturile de demult și pe cîmpurile care înverzeau și păleau sub patriarhat, într-o natură sălbatică și ocrotitoare, te vei uimi în sfîrșit de puterea unui scriitor, care, de tînăr, a fost mare scriitor, încercînd regretul pentru geniul lui că i-a fost dat să se exprime într-o limbă fără circulație europeană, mărginitoare, dacă nu vei observa din timp că aceeași limbă care îl mărginește în destinul de scriitor, îl și înalță pînă unde oamenii de alt grai nu vor putea ști niciodată, limba aceasta constituindu-i poate însuși geniul.

Dar, încă o dată, discreție absolută!"

2. Observă, în pledoaria criticului, deschiderile receptării estetice pe care ți le va oferi lectura textelor sadoveniene.

2.1. Identifică 2–3 perspective care pot constitui obiectivele așteptării tale și formulează-le în scris.

Model: De la noile sau relecturile operelor sadoveniene aștept să...

Rînduri - Gînduri

Mihail Sadoveanu
în anul 1900, la absolvirea
Liceului Național din Iași

• *O frunte largă, doi ochi albaștri, un nas micuț și obraji proaspeți. Părul bogat și blond îi răsare în șuvițe neregulate.*

Nicolae Ionescu-Dunăreanu,
coleg de liceu al scriitorului

PLĂCEREA TEXTULUI:

Dialoghează şi descoperă sensurile operei

Povestea cu privighetoarea sau modul liric al percepției artistice

- **Cunoaşte istoria expusă în text, încercînd să înțelegi semnificația mesajului pe care îl transmite autorul prin cîntecul privighetorii.**

Agenda cititorului

- **Privighetoarea**
  Deşi nu e frumoasă, „cîntecul ei e din rai". Ea este o solitară, al cărei cîntec trist, duios se răsfrînge numai către sine.
- **Barza**
  Românii o consideră pasăre ocrotitoare a casei.
  Este un simbol al respectului filial, deoarece se crede că îşi hrăneşte părintele îmbătrînit.
- **Lacrima**
  Este omologată simbolic cu apele cereşti, cu picăturile de rouă şi de ploaie.

POVESTEA CU PRIVIGHETOAREA

(fragmente)

Ascultă, Lie, să-ți spun o poveste, cum a fost odată, nu demult, o fetiță care a rămas fără de mamă. Toamna, cînd cad frunzele cele galbene și bat vînturile jalnice, mama ei s-a întins în pat, a pus mîinile pe piept ș-a închis ochii. Și cînd a văzut-o fetița că tace neclintită trei zile, cînd a văzut că rudele aduc flori și plîng la marginea sicriului, i s-a părut că se va petrece ceva foarte trist. Și-n adevăr, maica ei s-a dus cu preoți și cîntări, și cu lume multă, și de-atuncea nu s-a mai întors. Ș-un vînt de la miazănoapte a adus zăpezi care au acoperit pămîntul; iar măicuța Anișoarei dormea în sicriu, sub pămînt; și omătul a acoperit și țintirimul, și mormîntul ei. Toate acestea le-a înțeles încet-încet Anișoara, căci era o fetiță mititică și pricepea și ea lucrurile lumii numai din ce auzea de la unii și de la alții. Și cînd a înțeles toate, cînd a simțit că n-are să se mai întoarcă mama ei și n-are s-o mai vadă niciodată pe lumea asta, s-a întristat și a început a plînge cu amar. Și de cîte ori își aducea aminte, de atîtea ori plîngea. Dar tatăl ei se arăta mîhnit pentru lacrimile ei și o ruga să nu mai plîngă; îi vorbea blînd, o săruta și își trecea ușor mîna peste părul ei bălai.

– Anișoara, nu mai plînge, că se supără tata...

Atuncea fetița nu mai plîngea cînd o vedea tatăl ei; plîngea numai cînd era singură în odaie. Se uita pe fereastră la copacii din livadă, care se plecau întruna, gemînd în bătaia vîntului, și se gîndea, se gîndea la ceva, necontenit, cu ochii în gol, și-i curgeau lacrimi pe obrazul palid.

Apoi au venit sărbătorile Paștelui, cu petreceri, cu verdeață, cu scrînciob și ouă roșii, și c-o mulțime veselă în haine curate, care foia în toate părțile. Ca o lume nouă o împresura pe Anișoara și-i mai alunga gîndurile mîhnite.

De la fereastra ei, cum sta așezată pe un scaun nalt, Anișoara vedea pe o lături a grădinii o șură veche de paie din ograda curții. În vîrful șurii aceleia o pereche de berze sosise și în acest an în cuibul de vreascuri subțiri și negre. Erau o pereche de berze bătrîne, musafiri vechi la curtea boierească. În fiecare an veneau, scoteau pui; și spre toamnă, cînd sufla cel dintăi vînt rece, pribegeau spre țărmuri calde. Cînd înfloreau livezile, ei erau iar în cuibul vechi și tocau din ciocurile roșii dimineața și sara. „Cînd toacă din ciocuri, își fac rugăciunea...", se gîndea Anișoara.

Cele două berze se apropiară încet una de alta, în cuib, și începură să toace mărunțel și ușor din ciocuri; Anișoara abia le auzea. Paserile vorbeau în limba lor și se uitau mîhnite la copila casei.

– Ia uită-te, moșnege, la puiul cela de om... zicea barza către soțul ei. Oare ce să aibă?

– Eu știu? răspunse cocostîrcul. Au și oamenii cei mititei supărări.

– Uite, urmă barza; stă singură, și-i albă și subțirică... Anul trecut, la fereastra ceea se arăta o femeie naltă și frumoasă, și ținea pe copil în brațe și cînta cu viers dulce... Era stăpîna caselor. De mulți ani, de cînd venim aici, am cunoscut-o și i-am văzut copilăria și fericirea... Oare acuma unde-i?

– Eu de unde să știu? clămpăni încet bătrînul.

Barza își zbîrli puțin penele.

– Iaca, așa ai fost tu totdeauna, moșnege, îi zise ea cu oarecare supărare. Ai stat morocănos cînd am vorbit eu și nu mi-ai răspuns nimica. Ție nu ți-i milă de copilița de la fereastră?

– Ba mi-i milă, nu te supăra; iaca, mi-i milă!

– Ei, și nu te-ai gîndit tu că fetița asta e copila stăpînei celei frumoase?

– Bine, asta o știu eu.

– Și de cînd am venit noi din Țara harapilor, nu te-ai gîndit tu, moșnege, oare de ce nu s-arată stăpîna cea frumoasă...

– Ba m-am gîndit, da' am crezut așa... că s-a fi dus de-acasă...

– Așa? s-a fi dus de-acasă!... Iaca, așa ai fost tu totdeauna, moșnege; ai fost nepăsător...

– Nu te supăra, nevastă, nu te supăra... zise încet cocostîrcul înfundîndu-și capu-ntre aripi.

– Nu mă supăr, dar îți spun c-ai fost nepăsător. Ș-afară de asta, ai ochi și nu vezi, înțelegi și nu pricepi. Nu vezi tu că răzoarele de flori din alți ani au rămas părăsite? Nu vezi tu apoi pe stăpîn mai gînditor și mai gîrbov? Nu înțelegi tu că stăpîna cea frumoasă trebuie să fi murit?...

– Așa-i... ai dreptate... trebuie să fi murit!... murmură încet bătrînul. Ce să faci? mor și oamenii... Au și ei supărări și moarte, ca și noi... Tu ești babă deșteaptă, văd c-ai înțeles. Așa trebuie să fie...

Barza nu zise nimic un timp. Se uita spre fereastra copilei.

– Moșnege, zise ea deodată încet, copila plînge...

– Cum se poate? șopti cocostîrcul ridicînd puțin capul. Ei, ce să-i faci? Plînge, căci e orfană...

Barza întoarse ciocul spre bătrîn cu mustrare:

– Oi, moșnege, nu ești bun de nimica... Nu ți-i milă?

– Ba mi-i milă, da' ce să-i fac?

– Cum ce să-i faci? Așa ai fost tu totdeauna, moșnege, cu inimă de piatră. Numai eu am știut ce-i mila, căci am avut pui pe care i-am prăpădit... Vai, moșnege, nu te gîndești că trebuie oleacă de mîngîiere copilei? N-o vezi singură? N-o vezi plîngînd? Decît te-ai cuibări lîngă mine și te-ai gîndi la alte fleacuri, mai bine ai face așa ca să mai uite fetița și să se mai mîngîie.

– Bine, babă, fac, dar spune tu, că pe mine nu m-ajunge capul...

– Hm! ți-oi spune. Eu zic c-ar trebui oleacă de cîntare... Să cînte cineva frumos înaintea ferestrei. Cîntecul e mare mîngîiere pentru oameni... Asta o știu eu de mult...

– O cîntare! foarte bine. Dacă zici tu, eu sînt gata să cînt.

– Măi moșnege, nu fi nebun!... răspunse baba supărată. Tu cînți? Tu clămpănești! Mai bine te-ai lăsa pînă-n fundul livezii, în tufiș... Acolo este o privighetoare pe care o știm noi de mult... Va fi băgat și ea poate de samă schimbările de la curte. Du-te și-i spune să vie să cînte puțintel fetiței, căci stă supărată și se gîndește cu lacrimi la măicuța ei...

Sfatul ușurel al berzelor tăcu. Cocostîrcul își întinse aripile și se desprinse lin de lîngă cuib; pluti ca o umbră prin amurgul fumuriu și fetița ridică ochii spre el. Lipsi o vreme, apoi se întoarse, pe cînd sara umplea livada de taină, se roti deasupra șurii și se lăsă la cuib, lîngă baba lui. Amîndouă paserile stăteau acuma tăcute sus; și din livadă se împrăștia dulce mireasmă de la florile merilor.

În răsărit, pe dealuri depărtate, se rumeni zarea și luna roșie izvorî încet de pe tărîmul celălalt. Crescu rotundă, apoi începu a urca nesimțit pe cer. În livadă se deslușiră în curînd pomii încărcați de floare, stînd neclintiți, parcă-i fermecase cineva. Lumina ajunse în curînd și la fereastra unde veghea copila. Pătrunse în cadrul negru și lumină fruntea rezemată de mînuța albă.

Nu se simțea nici o adiere; domnea liniște adîncă în toată grădina.

Și deodată, în liniștea aceasta tresări o chemare dulce, scurtă. Anișoara ridică fruntea și privi spre livada argintie luminată de lună. Încă o dată mai sună chemarea, mai dulce, mai duioasă. Apoi un cîntec ușor, un freamăt melodios, porni, crescu, se înălță deasupra merilor, spre lună; scăzu și coborî spre copila de la fereastră...

Anișoara asculta uimită cîntecul privighetorii. Îl auzea întăia oară și-i umplea sufletul de ceva sfînt, ca de o vibrare din altă lume.

Lumina creștea, ș-acuma se zăreau și berzele alăturea, în cuibul lor negru. Păreau foarte mulțămite și stăteau neclintite ascultînd și ele. Și multă vreme sună livada de cîntarea cea dulce; și fetița asculta uimită, și-n mintea ei de copil se gîndea că viersul acesta, așa de lin și de mîngîietor, e o veste de iubire și de milă, venită din lumea necunoscută unde trecuse pentru totdeauna măicuța ei cea bună.

1. **Explică reacția fetiței la pierderea mamei, exprimîndu-ți compasiunea.**

2. **Motivează implicarea tatălui în drama fiicei.**

3. **Comentează semnificația limbajului berzelor, în raport cu:**
a) interpretarea fetiței;
b) sensul propriu;
c) atitudinea berzelor față de durerea Anișoarei.

4. **Exprimă-ți opinia referitor la afirmația berzei: *Cîntecul e mare mîngîiere pentru oameni*. Utilizează informația din *Agenda cititorului* de la pagina 98 și detalii din text.**

5. **Argumentează impactul cîntecului privighetorii:**
a) asupra fetiței; **b)** asupra berzelor; **c)** asupra naturii.

6. **Meditează, generalizînd mesajul povestirii și utilizînd sugestiile imaginii alăturate, într-un text coerent, la tema *Cîntecul privighetorii, o veste de iubire și de milă.***

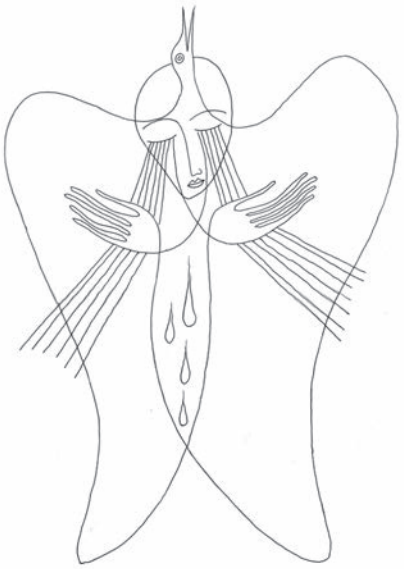

Cartea: deliciul narațiunii, arta de a povesti

LEGO, ERGO SUM

1. **Citește textul integral al romanului *Hanu Ancuței* și identifică, în baza observațiilor proprii, care este tempo-ritmul adecvat lecturii textului: *temperat, rapid, domol, accelerat, precipitat*.**

2. **Interpretează senzațiile, intențiile, reprezentările ce ți le-a sugerat vocea autorului.**

2.1. **Definește-o, alegînd unul dintre determinative: *constatativă, caldă, imparțială, feerică, visătoare, rece, analitică, apelativă, plastică, plăcută, autoritară, indicatoare, incitantă* etc.**

3. **Exemplifică, prin lexeme relevante, plăcerea povestirii, pe care o trăiește naratorul.**

4. **Comentează detalii din discursul narativ prin care povestitorul reușește:**
a) să atragă atenția ascultătorilor și a cititorilor asupra celor povestite;
b) să-i incite și să-i transforme în coparticipanți ai evenimentelor;
c) să angajeze imaginația acestora, ajutîndu-i să-și contureze reprezentări;
d) să construiască începutul și sfîrșitul narațiunii.

Agenda cititorului

- „Povestirea în ramă”, o tehnică de multiplicare a nucleelor narative, a vocilor povestitorilor cunoscută din Antichitate și Renaștere.

ARS DISCENDI

1. **Apelează la informația din *Agenda cititorului*. Argumentează valoarea *povestirii în ramă* ca artă a construirii unei narațiuni integrale.**

14 PREZENTAREA ORALĂ A TEXTELOR ELABORATE

1. Estimează, exprimînd în procente, de la 0% la 100%, pe o linie a valorii, cît din succesul profesional al unei persoane se datorează competenței de a vorbi în public, dacă persoana este:

- actor;
- analist politic;
- polițist;
- avocat;
- reporter TV;
- antrenor de arte marțiale;
- profesor de retorică.

2. Prezintă-ți, succint, experiența de vorbitor (locutor) în diferite ipostaze:

a) elev care oferă un răspuns pregătit în prealabil;
b) elev care răspunde spontan;
c) elev care prezintă un referat;
d) elev care participă la dezbateri;
e) copil care relatează o întîmplare părinților;
f) tînăr care comunică nonformal, într-un cerc de prieteni.

2.1. Exprimă-ți opinia: Cum te-ai simțit? Ce îți dă siguranță? Cum îți autoevaluezi discursul?

3. Identifică și aranjează, într-o schemă, factorii care influențează succesul unui discurs. (De exemplu, *verbali/nonverbali/paraverbali; de circumstanțe/de auditoriu; de organizare a discursului etc.*)

4. Documentează-te cu privire la viziunea unui specialist în comunicare despre exigențele de construire a unui discurs public.

4.1. Amintește-ți o situație în care a trebuit să convingi un prieten, un anumit auditoriu despre importanța unei probleme. Ce a lipsit din structura discursului tău?

4.2. Imaginează-ți cum ai expune acum problema.

4.3. Formulează două concluzii despre utilitatea algoritmului propus în comunicarea firească a ta de zi cu zi.

4.4. Precizează ce elemente de discurs utilizezi mai frecvent în comunicarea cotidiană.

SCHIȚĂ BUNĂ LA TOATE

(care poate fi adaptată nevoilor auditoriului, precum și scopului comunicării)

1 INTRODUCERE

A. Incită auditoriul.

B. Expune subiectul și scopul.

C. Rezumă discursul.

2 CUPRINS

A. Expune prima idee principală:

- Argumente;
- Exemple.

B. Expune a doua idee principală:

- Argumente;
- Exemple.

C. Expune a treia idee principală:

- Argumente;
- Exemple.

3 CONCLUZII

- Pune în relief ideile principale;
- Formulează persuasiunea.

După Laurie Rozakis. *Cum vorbim în public*

5. Citește informația din *Agenda cititorului* și interpretează capacitatea lui Socrate de a influența opinia conlocutorilor și de a ieși învingător din situațiile de comunicare, de dezbatere.

5.1. Reține 2–3 particularități ale *metodei Socrate.*

5.2. Aplică elemente din respectiva tehnică în experiența ta de comunicare.

6. Schițează textul și planul de lansare ale unui discurs, care va fi rostit la o festivitate școlară, utilizînd reperele:

- Cum vei capta atenția?
- Cum o vei menține?
- Ce formulă de adresare vei utiliza?
- Preconizezi un dialog cu auditoriul?
- Cum vei încheia discursul?

7. Urmează să lansezi un anunț/o invitație/un apel la o adunare a elevilor din clasele a XII-a. Pregătește-te și expune oral textul elaborat.

7.1. Verifică-ți, prin algoritmul propus, gradul de convingere și calitatea prezentării.

Agenda cititorului

• ***Socrate*** *a fost unul dintre cei mai mari filozofi ai lumii. El a făcut ceva ce doar o mînă de oameni din întreaga istorie au fost în stare să facă: a schimbat complet cursul gîndirii umane; și acum, la 2 400 de ani după moarte, este cinstit ca unul dintre cei mai subtili înțelepți cu putere de convingere ce au influențat vreodată lumea aceasta frămîntată.*

Agenda cititorului

• ***Metoda lui?*** *Le spunea oamenilor că greşesc? Nu, niciodată. Era mult prea dibaci pentru o astfel de mişcare. Întreaga lui tehnică, numită* metoda Socrate, *se baza pe adresarea unor întrebări la care nu putea obține decît răspunsuri afirmative. Adversarul său nu putea spune decît* da. *Cîştiga aprobare după aprobare, pînă avea o rezervă considerabilă de da-uri. Punea în continuare întrebări pînă cînd, spre final, aproape inconştient, interlocutorii săi se găseau în poziția ciudată de a accepta o concluzie pe care, cu doar cîteva minute în urmă, ar fi negat-o ferm.*

Dale Carnegie

CUM SE FACE EVALUAREA PREZENTĂRII

- ✓ **Vorbitorul a reuşit să se facă ascultat/a privit auditoriul atunci cînd a prezentat?**
- ✓ **A reuşit să capteze atenția auditoriului?**
- ✓ **A fost clară expunerea?**
- ✓ **Vorbitorul a folosit un limbaj interesant?**
- ✓ **Expunerea a fost corectă din punctul de vedere al limbii literare?**
- ✓ **Enunțurile au fost eşalonate clar şi logic?**
- ✓ **Vorbitorul a avut o postură adecvată?**
- ✓ **Vorbitorul a urmărit reacția auditoriului, a ținut cont de ea?**

8. Analizează un dialog dintr-un text literar studiat.

8.1. Apreciază competența de comunicare a personajelor antrenate în discuție şi capacitatea de manipulare a interlocutorilor prin anumite aspecte de limbaj şi comportament.

9. Citeşte cu voce, în grup de 4–6 elevi, un eseu metaliterar elaborat recent. Discutați:

- Ce se poate ameliora în conținutul și forma eseului?
- Ce trebuie modificat în lansarea lui orală?

10. Pregăteşte-te pentru relatarea unui discurs despre activitatea unui scriitor preferat.

10.1. Numeşte cîteva obiecte care ar putea însoți prezentarea unui referat, elaborat de tine, privind universul creației scriitorului.

10.2. Pregăteşte 5–6 slide-uri în programul Power Point, care vor însoți expunerea referatului. Aplică sfaturile ce urmează.

CUM DESFĂŞORI O PREZENTARE DE SLIDE-URI

- ✓ **Include în slide-uri doar reperele, nu textul integral.**
- ✓ **Comentează cele afişate pe ecran.**
- ✓ **Nu ține o imagine pe ecran prea mult timp.**
- ✓ **Nu folosi elemente inutile.**
- ✓ **Nu exagera cu varierea fonturilor.**
- ✓ **Nu abuza de culoare.**
- ✓ **Nu amesteca formele grafice.**

Baltagul sau calea reinstituirii dreptății

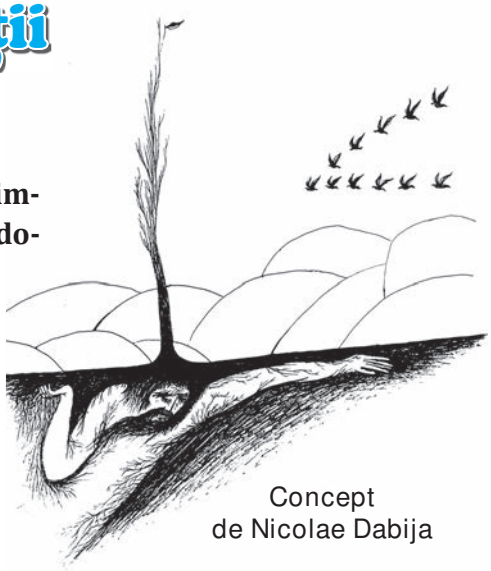

Concept
de Nicolae Dabija

- **Citește textul, imaginîndu-ți călătoria protagonistei, în timpul căreia vei cunoaște semnele lumii din romanul sadovenian.**

BALTAGUL

(fragmente)

Stăpîne, stăpîne,
Mai cheamă ș-un cîine...

Domnul Dumnezeu, după ce a alcătuit lumea, a pus rînduială și semn fiecărui neam.

Pe țigan l-a învățat să cînte cu cetera și neamțului i-a dat șurubul.

Dintre jidovi, a chemat pe Moise și i-a poruncit: „Tu să scrii o lege; și, cînd va veni vremea, să pui pe farisei să răstignească pe fiul meu cel preaiubit Isus; și după aceea să îndurați mult necaz și prigonire; iar pentru aceasta eu am să las să curgă spre voi banii ca apele.”

A chemat pe ungur cu degetul și i-a ales, din cîte avea pe lîngă sine, jucării: „Iaca, dumnitale îți dau botfori și pinteni, și rășină să-ți faci sfîrcuri la mustăți; să fii fudul și să-ți placă petrecerile cu soții.”

S-a înfățișat și turcul: „Tu să fii prost; dar să ai putere asupra altora, cu sabia.”

Sîrbului i-a pus în mînă sapa.

A poftit pe boieri și domni la ciubuc și cafea: „Măriilor voastre vi-i dat să trăiți în desmierdare, răutate și ticăloșie; pentru care să faceți bine să puneți a mi se zidi biserici și mănăstiri.”

La urmă, au venit și muntenii ș-au îngenuncheat la scaunul împărăției. Domnul Dumnezeu s-a uitat la ei cu milă:

– Dar voi, necăjiților, de ce ați întîrziat?

– Am întîrziat, Preaslăvite, căci sîntem cu oile și cu asinii. Umblăm domol; suim poteci și coborîm prăpăstii. Așa ostenim zi și noapte, tăcem, și dau zvon numai tălăncile. Iar așezările nevestelor și pruncilor ne sînt la locuri strîmte între stînci de piatră. Asupra noastră fulgeră, trăsnește și bat puhoaiele. Am dori stăpîniri largi, cîmpuri cu holde și ape line.

– Apoi ați venit cei din urmă, zice Domnul cu părere de rău. Dragi îmi sînteți, dar n-am ce vă face. Rămîneți cu ce aveți. Nu vă mai pot da într-adaos decît o inimă ușoară ca să vă bucurați cu al vostru. Să vă pară toate bune; să vie la voi cel cu cetera; și cel cu băutura; și s-aveți muieri frumoase și iubețe.

Povestea asta o spunea Nechifor Lipan la cumătrii și nunți, la care în vremea iernii era nelipsit. Zicea el c-ar fi învățat-o de la un baci bătrîn, care fusese jidov în tinerețe și binevoise Dumnezeu a-l face să cunoască credința cea adevărată.

Și de poveste, și de asemenea vorbe iuți, Vitoria, nevasta lui Nechifor Lipan, își aducea aminte stînd singură pe prispă, în lumina de toamnă și torcînd. Ochii ei căprii, în care parcă se răsfrîngea lumina castanie a părului, erau duși departe. Fusul se învîrtea harnic, dar singur. Satul risipit pe rîpi sub pădurea de brad, căsuțele șindrilite între garduri de răzlogi, pîrâul Tarcăului care fulgera devale între stînci erau căzute într-o negură de noapte. Acei ochi aprigi și încă tineri căutau zări necunoscute. Nechifor Lipan plecase de-acasă după niște oi, la Dorna, și-acu Sfîntul Andrei era aproape și el încă nu se întorsese. În singurătatea ei, femeia cerca să pătrundă pînă la el. Nu putea să-i vadă chipul; dar îi auzise glasul. Întocmai așa spunea el povestea; femeia îi adăugase numai puține cuvinte despre cîmpuri, holde și ape line. Aceste vorbe erau ale ei, izvorîte dintr-o veche dorință, și, repetîndu-le în gînd, ochii i se aburiră ca de lacrimi. Viața muntenilor e grea; mai ales viața femeilor. Uneori stau văduve înainte de vreme, ca dînsa...

Îi venise c-o săptămînă în urmă scrisoare pe care o dezlegase tot părintele Dănilă. Flăcăul dădea răspuns că așteaptă pe tatăl său cu paralele, ca să împace pe ciobani și pe stăpînul bălții. „Iar oile sînt bine sănătoase, adăugea el, și noi, din mila lui Dumnezeu, asemenea; și vremea-i încă bună și ni-i dor de casă. Sărut mîna, mamă; sărut mîna, tată.”

Asta era scrisoarea lui Gheorghiță și Vitoria o știa pe de rost. Vrasăzică, Nechifor Lipan nu se arătase nici acolo. Care pricină putea să-l întîrzie? Mai știi! Lumea asta-i mare și plină de răutăți.

Ce putea să fie cu omul ei? Numai de la dînsul nu primise scrisoare...

Astfel s-a frămîntat, fără să i se aline gîndurile și fără să primească vreo veste de unde aștepta. În noaptea asta, către zori, a avut cel dintîi semn, în vis, care a împuns-o în inimă și-a tulburat-o și mai mult. Se făcea că vede pe Nechifor Lipan călare, cu spatele întors către ea, trecînd spre asfințit o revărsare de ape.

* * *

Adevărul întreg, fără îndoială, numai Dumnezeu îl cunoaște; însă cucoana Maria dorea aprig să vadă pe nevasta lui Cuțui mai puțin luxos îmbrăcată. Făcînd astfel și necîștigînd decît prepusuri, s-au întors amîndouă la dugheană, tot cu vorbe multe, și Vitoria a încălecat, ca să treacă iar muntele, cu feciorul.

Drumul se curățise de ape și se zvînta. Pădurea fîșîia lin din cetini și răsufla aburi. În poienile sorite, pămîntul se ochise bine și înverzeau pajiști. În frunzele moarte din marginea unei rîpi, Vitoria găsi clopoței albi. Coborî din tarniță ca să-i rupă, și-i înălță pe codițele lor subțiri, în lumină. Privi cerul albastru și înghiți mireasma pădurii.

– Gheorghiță, dă-i și lui drumul, zise femeia, atentă.

Flăcăul descălecă și descătărămă zgarda lui Lupu. Dar cîinele nu căuta să zburde. Umbla cu botul în soare și din cînd în cînd parcă încerca să strănute. Rînjea și fornăia pe nas, adulmecînd și sorbind adierile.

Urcară așa la pas din parapet de pod în parapet de pod. Sus, poposiră. Cîinele sta cu lu-

are-aminte pe coadă, privind văile ca un om. Petrecea și el, uitîndu-se la frumusețile lumii. Gheorghiță îl observă de cîteva ori și-l arătă din ochi către maică-sa, rîzînd.

– Îi place și lui să se uite... zise munteanca, serioasă.

Cînd coborî la al doilea pod al văii dinspre Sabasa, cîinele se opri și deveni neliniștit. Deodată se repezi asupra cailor, lătrînd și încercînd să-i înclește de boturi.

– Nu înțeleg ce va fi avînd astăzi Lupu, vorbi Gheorghiță, nedumerit. Și ast' dimineață, cînd îl țineam lîngă mine, în șură la domnu Vasiliu, tot cerca să iasă din zgardă și mîrîia. Parcă era tunet, cînd s-aude departe.

– A făcut asta?

– Da. S-a liniștit tîrziu, după ce s-a deșertat crîșma de oameni. Acu văd că-i vine altă nebunie.

– Să vedem ce este. Să oprim caii.

Cîinele își conteni dușmănia împotriva dobitoacelor. Se întoarse asupra oamenilor. Apoi coti pe lîngă parmaclîcul podului, în rîpă. Se duse așa o bucată la vale, pe o pajiște nouă, care lucea în soare – și iar veni la drum. Se repezi asupra lui Gheorghiță, încolțindu-l de pulpana sumăieșului. Flăcăul îl izbi cu piciorul. Animalul se duse chelălăind la vale, pe aceeași urmă.

– Băiete, zise munteanca, leagă-ți calul de un mesteacăn, cum fac și eu. Coboară-te în rîpă după cîine. Și asară, cînd suiam, a dat aicea semn; dar era în lanțug.

– Da' de ce să mă cobor? E un pripor gol, fără cărare.

– Coboară-te, îți spun. Aud pe Lupu dînd glas. A găsit ceva. Deodată i se îmbujoraseră obrajii și-i luceau ochii. Flăcăul înțelese. Cotind și el pe lîngă parmaclîcul de piatră, își dădu drumul tîrîș în rîpă. Femeia se aplecă și văzu prăpastia. Totuși Gheorghiță luneca lin pe clina umedă, stîrnind bolovanii. Cîinele nu se zărea; i se auzea numai glasul, dosit în văgăună.

Observă pe flăcău în picioare, ocolind sub mal. Îndată se sui spre ea chemarea lui înfricoșată. Avînd buna încredințare de ce putea fi acolo, Vitoria își adună cu palmele straiul în poala din față și-și dădu drumul alunecuș pe urma băiatului. Cu tîmplele vîjîind, răzbi în ruptura de mal, în lătratul ascuțit și întărîtat al cîinelui. Gheorghiță zvîcnea de plîns cu ochii acoperiți de cotul drept înălțat la frunte. Oase risipite, cu zgîrciurile umede, albeau țărîna. Botforii, tașca, chimirul, căciula brumărie erau ale lui Nechifor. Era el acolo, însă împuținat de dinții fiarelor. Scheletul calului, curățit de carne, sub tarniță și poclăzi, zăcea mai încolo.

Femeia răcni aprig:

– Gheorghiță!

Flăcăul tresări și se întoarse. Dar ea striga pe celălalt, pe mort. Îngenunchind cu grabă, îi adună ciolanele și-i deosebi lucrurile. Căpățîna era spartă de baltag.

* * *

La poarta țintirimului au stat ajutor lîngă Vitoria domnu Toma și cucoana Maria. S-a dat fiecăruia dintre cei care ieșeau, întru pomenirea mortului, un sfert de pîine ș-un păhărel de rachiu. Bărbații și femeile șopteau închinarea rituală: „Dumnezeu să-l ierte!", deșertau dintr-o dată băutura, apoi frîngeau din pîine o bucată cu care își astupau arsura plăcută a gurii.

Copiii rîdeau și se hîrjoneau printre morminte.

După ce făcură împărțeala pomenilor și a colivei, preoții își scoaseră de pe ei odăjdiile. Mai aveau un crîmpei de slujbă, care nu era dintre cele mai ușoare. Vitoria grăbi spre ei, ca să-i poftească la praznic, acasă la domnu Toma. Acolo aveau să se adune și oamenii stăpînirii, cu domnu subprefect, și gospodarii străini veniți de peste munte.

Gospodina lui domnu Toma făcuse toate cum putuse mai bine. Fiind vremea postului celui mare, în privința mîncării era mai greu. Dar era băutură destulă și bună, care împlinea lipsurile. Mai ales era un vin din jos, de la Odobești, în care domnu Toma își punea toată credința.

Cînd s-au așezat la masă, soarele era în asfințit. Răposatul își găsise în sfîrșit hodina. Cei vii începură să mănînce găluște de post și curechi prăjit cu oloi de cînepă. Preoții și cu domnul subprefect stăteau la locul de cinste, în fundul odăii. Gospodarii de la Doi Meri mai către margine. Vitoria se așeză în apropierea lor.

După ce cinstiră cîteva pahare, începură a vorbi despre treburile de pe lumea asta.

– Dumneata, domnule Calistrat, zise munteanca, mi se pare că nu prea mănînci.

– Ba mănînc, slavă Domnului și bogdaproste.

– Atunci nu bei. Se cuvine să bei pentru un prietin.

– Ba mai ales am băut. Mă gîndesc că sîntem departe și avem a porni la drum asupra nopții.

– Ce are a face asta? Parcă dumnitale ți-i frică noaptea? Văd că ai baltag.

– Am.

– Frumos baltag. Ia mai bea un pahar, ca să văd și eu. Și pe urmă vei mai bea și altele, după pofta inimii dumnitale. Arată-mi și mie acel baltag. Poftesc să-l văd. Are și Gheorghiță, flăcăul meu, unul, alcătuit întocmai la fel.

Bogza rînji nu cu voie bună și trecu femeii baltagul, prin latura mesei.

Femeia își chemă flăcăul. Era la spatele ei.

– Gheorghiță, ia vezi și tu. Pare-mi-se că tot așa-i ș-al tău. Numai că al tău abia a ieșit din foc și de sub ciocan. Acestalalt e mai vechi și știe mai multe.

Rîzînd, nevasta trecu feciorului baltagul. Calistrat întinse mîna spre armă; apoi și-o retrase. Flăcăul îi cerceta cu luare-aminte ascuțișul curb și părțile late.

– Lasă-l să se uite și să vadă, domnu Calistrat, zise munteanca. Dumneata poftim și mai cinstește un pahar de vin de la Odobești. Dumneata cunoști și știi tare bine că asemenea vin mai ales îi plăcea și lui Nechifor Lipan. Eu cred așa, vorbi ea deodată cu alt glas, întorcîndu-se către meseni. Eu cred așa, domnu Calistrat, că soțul meu umbla singur la deal pe drumul Stînișoarei și se gîndea la oile lui. Poate se gîndea și la mine. Eu n-am fost față, dar știu. Mi-a spus Lipan, cît am stat cu dînsul, atîtea nopți, în rîpă.

– Ce ți-a spus? rîse Bogza.

– Mi-a spus cum a fost, răspunse munteanca privindu-l ațintit și zîmbind.

– Asta n-oi mai crede-o.

– Ba s-o crezi. Îți aduci aminte, domnu Calistrat, că Lipan avea cu el ș-un cîine?

– Mi-aduc aminte. Îi zicea Lupu. Era harnic cîine și viteaz.

– Ei, vezi, domnu Calistrat? Eu știu și asta, că acel cîine s-a pus pentru stăpînul lui, cînd i-a văzut în primejdie viața.

– Se poate să se fi pus.

– Crezi că a pierit și cîinele?

– Nu cred. Mai degrabă s-a prăpădit.

– Așa zic și eu. Dar dacă s-a prăpădit, se poate găsi.

– Asta-i mai greu.

– Greu pîn-într-atîta nu-i, domnu Calistrat, cînd este voința lui Dumnezeu. Te rog să mai bei ș-acest pahar. Să-ți spun cum s-a întîmplat?

Masa tăcuse. Interesat, domnu subprefect Balmez își puse coatele pe ștergar și-și întoarse urechea stîngă, cu care auzea mai subțire, privind în același timp și cu coada ochiului. Simțindu-se observat, Bogza se neliniști.

– Dumneata știi și eu nu știu, zise el cu îndrăzneală. Dacă știi, spune.

– Să-ți spun, domnu Calistrat. Omul meu se gîndea, vrasăzică, la ale lui și la mine și umbla la deal în pasul calului, suind spre Crucea Talienilor.

Femeia se opri.

– Ei? o îndemnă, zîmbind, domnu subprefect. Spune. De ce te-ai oprit?

– Unii ar putea zice că venea la vale. Dar eu știu mai bine că se ducea la deal. Dar nu era singur. Avea cu el cîinele. Și se mai aflau în preajma lui doi oameni. Unul dăduse călcîie calului și grăbise spre pisc, ca să bage de samă dacă nu s-arată cineva. Al doilea venea în urma lui Lipan, pe jos, și-și ducea calul de căpăstru. Să știți că nu era noapte. Era vremea în asfințit. Unii cred că asemenea fapte se petrec noaptea. Eu am știință că fapta asta s-a petrecut ziua, la asfințitul soarelui. Cînd cel din deal a făcut un semn, adică să n-aibă nici o grijă, că locu-i singuratic, cel care umbla pe jos a lepădat frîul. Și-a tras de la subsuoara stîngă baltagul și, pășind ferit cu opincile pe cărare, a venit în dosul lui Nechifor Lipan. O singură pălitură i-a dat, dar din toată inima, ca atunci cînd vrei să despici un trunchi. Lipan a repezit în sus mîinile, nici n-a avut cînd să țipe; a căzut cu nasu-n coama calului. Întorcînd baltagul, omul s-a opintit cu el în deșertul calului, împingîndu-l în rîpă. Chiar în clipa aceea cîinele s-a zvîrlit asupra lui. El l-a pălit cu piciorul dedesubtul botului. Calul tresărise de spaimă. Cînd a fost împins, s-a dus de-a rostogolul. Cîinele s-a prăvălit și el. S-a oprit întîi hămăind întărîtat; omul a încercat să-i deie și lui o pălitură de baltag, dar dulăul s-a ferit în rîpă și s-a dus tîrîș după stăpîn. Asta-i. Cel din urmă a încălicat ș-a grăbit după cel din vîrful muntelui, și s-au dus. Nu i-a văzut și nu i-a știut nimeni pînă acuma.

Munteanca tăcu și se uită, cu buzele strînse, către cucoana Maria...

...Bogza, simțindu-se privit, bău pe nerăsuflate un pahar de vin, și încă unul. După aceea, fără să știe cum, luă deodată o hotărîre năprasnică. Muierea-i muiere și bărbatu-i bărbat. El era un bărbat, de care încă nu-și bătuse joc nimeni în viața lui.

– Dă baltagul, vorbi el, încă stăpînit, întinzînd mîna îndărăt către Gheorghiță.

– Mai stai puțintel, îl opri femeia, ca să încheiem praznicul după cuviință. Ce te uiți, Gheorghiță, așa la baltag? întrebă ea după aceea, rîzînd; este scris pe el ceva?

– Ascultă, femeie, mormăi cu mînie Bogza, de ce tot mă fierbi și mă înțepi atît? Ai ceva de spus, spune!

– Nu te supăra, domnu Calistrat, eu întreb pe băiet dacă nu citește ceva pe baltag.

– Destul! răcni gospodarul bătînd cu pumnul în masă și înălțîndu-se de la locul lui.

Tacîmurile se învălmășiră, mesenii se ridicară speriați. Ceea ce se făcea nu era bine, căci era la un praznic. Bogza avea întrucîtva dreptate.

– Destul! răcnea omul, destul!

Glasul îi răguși dintr-o dată.

– Destul! Pentru o faptă, este numai o plată. Chiar dacă aș fi eu, mi-oi primi osînda de la cine se cuvine. Dar nu sînt eu. Ce ai cu mine?

– Eu? N-am nimic! se apără munteanca, uimită mai presus de orice întrebare ca aceea.

– Cum n-ai? mugi Calistrat, împrăștiind cu dosul mîinilor talgerele și paharele. Dar cu cine vorbești tu așa, muiere? Dar ce? Ai trăit cu mine, ca să ai asupra mea vreun drept?

– Gheorghiță, vorbi cu mirare femeia, mi se pare că pe baltag e scris sînge și acesta-i omul care a lovit pe tatu-tău.

Calistrat se smulse din locul lui, repezindu-se spre flăcău, ca să-și ieie arma. Cuțui i se puse în față, poprindu-l cu brațele încordate, ca pe un mal. Dar în gospodarul cel mare izbucnise crîncenă mînie. Păli cu pumnul pe Cuțui în frunte și-l lepădă la pămînt. Bătu cu coatele pe cei de aproape și-i dărîmă și pe ei. Se zvîrli cu coatele pe ușa deschisă, mugind. Vitoria fîlfîi cu brațele ca din aripi după el. Într-o clipă fu și ea în prag, țipînd:

– Gheorghiță! dă drumul cîinelui!

Bogza gîfîia și pufnea. Încet-încet se liniști și-și întoarse privirile obosite într-o parte, înspre oamenii adunați.

Munteanca întrebă cu voce dură:

– Mai vrei ceva, omule?

Omul făcu semn cu pleoapele. Mai voia ceva.

– Ce vrei?

– Vreau să mă mărturisesc.

Se făcu tăcere. Preotul cel bătrîn și burduhos își făcu loc, gîfîind. Bărbații se descoperiră.

Jandarmii vorbeau tare în preajma șurii, punînd felurite întrebări lui Cuțui. Cei de lîngă rănit îi țistuiră. Ei tăcură și veniră în vîrful degetelor spre adunare, aducînd și pe prizonier.

Cuțui mormăia:

– N-aveți să mă asupriți; n-aveți să mă ucideți. Eu spun de bunăvoie. Și să se știe că a fost întocmai cum a arătat femeia mortului.

Oamenii țistuiră din nou. Omul cel mare, întins pe prispă, începea să vorbească.

– Părinte, zise Bogza, gîfîind iar; eu văd că se poate întîmpla să pier. Pentru asta, fac mărturisire aicea, să se știe că eu am pălit într-adevăr pe Nechifor Lipan și l-am prăvălit în rîpă, după cum a dovedit nevasta lui. N-am înțeles de unde știe; dar întocmai așa este.

– Părinte, șopti munteanca, să spuie și de ce.

Rănitul pricepu.

– Am făcut fapta asta ca să-i luăm oile. Am socotit că nu s-a mai afla nimic. Acuma turma oierului să se întoarcă înapoi, după dreptate.

– Bine, grăi către sine Vitoria.

Bogza își aținti ochii asupra ei. Erau ochi umezi în care pîlpîiau luminițe. Ruptura buzei de sus părea un rîs straniu.

– Părinte, vorbi el iar, cu neliniște, să nu mă lași să mor așa. Pune asupra mea patrafirul și citește-mi dezlegarea. Mă rog de nevasta asta și de feciorul ei să mă ierte.

Vitoria făcu semn lui Gheorghiță să se apropie.

– Iertați-mă.

– Poate să trăiască, șopti Vitoria. Stăpînirea facă ce știe cu el.

– Iartă-mă, femeie! ceru muribundul. M-a sugușat cîinele. Mă duc și eu după Nechifor Lipan și trebuie să mă ierți.

– Dumnezeu să te ierte, îi zise Vitoria.

Își strînse buzele, îl privi neclintit o vreme. După aceea se retrase.

– Vină încoace, Gheorghiță, vorbi ea, trezită din nou de griji multe. Vezi de țesală caii, după moda nouă care am aflat-o aici, și-i întărește cu orz, căci drumurile încă nu ni s-au sfîrșit. Facem cu domnu Toma toate socotelile și-i plătim cinstit, mulțămindu-i frumos. Plătim preoților, oamenilor care s-au ostenit și tuturora. Pe urmă, stăm și ne hodinim trei zile, după care facem parastasul întîi tatălui tău. Îndată ne încălărăm și ne ducem la apa Prutului la Ștefănești, ca să cunoaștem turma de la Rarău. Socot că mergînd cu spor, pe vreme bună, ne putem întoarce iar aici în Sabasa, ca să facem parastasul de nouă zile. Apoi ne ducem dincolo la Jijia, ca să vorbim cu baciul Alexa și să ne alcătuim cu el pentru întoarcerea oilor către munți, unde avem tocmită pășunea de vară. La patruzeci de zile vom fi iar aici și vom ruga pe domnu Toma și pe părintele să ne-ajute a împlini datoria de patruzeci de zile. Atuncea om face praznic mai bun, cu carne de miel de la turma cea nouă. Om aduce atuncea de la mănăstirea Văraticului și pe soră-ta Minodora, ca să cunoască mormîntul. Ș-apoi după aceea ne-om întoarce iar la Măgura, ca să luăm de coadă toate cîte-am lăsat.

A Spațiul muntenesc, o lume a spiritualității

1. **Explică semnificația frazei incipiente a discursului narativ, în raport cu:**
   a) ideea de geneză;
   b) ideea de specific al valorilor naționale.
2. **Interpretează sensurile alegorice ale *rînduielii* Domnului Dumnezeu din începutul romanului.**
3. **Descoperă, în text, detaliile, semnele care identifică specificul vieții muntenilor în spațiul *de sus* al țării și scrie-le în prima coloană a tabelului.**

Un sfat înainte de călătoria întru restabilirea adevărului

Semnele spațiului muntenesc	Conotațiile simbolice ale acestui perimetru arhetipal
Suim poteci și coborîm prăpăstii.	Semnul spațiului mioritic (L. Blaga) și al transhumanței.

4. Desprinde și comentează aspectele de viață ale muntenilor, definind valorile lor existențiale, constituite de veacuri.

4.1. Ierarhizează valorile definite într-o schemă (la alegere) ce ar reprezenta:

a) scala valorilor; b) roata valorilor.

Model:

Varianta 1

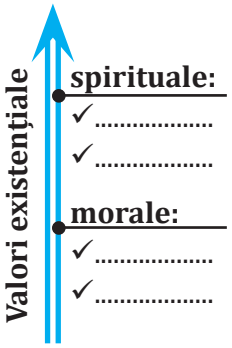

Varianta a 2-a

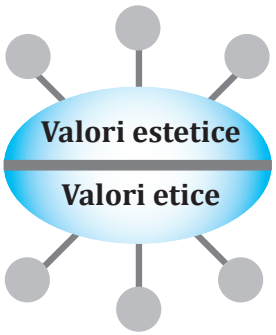

4.2. Compară-le cu cele ale locuitorilor din cîmpie. Concluzionează.

Provocări înțelepte în reinstituirea dreptății

5. Comentează starea de spirit a protagonistei în momentele așteptării soțului:

a) rememorarea poveștii lor de dragoste; b).....

6. Interpretează semnificația lui Nechifor Lipan ca personaj arhetipal:

- năier (păstor);
- tată – stîlp al familiei;
- soț ocrotitor;
- principiul masculin – purtător de valori.

7. Argumentează, prin detalii concludente din operă, decizia Vitoriei Lipan de a pleca pe itinerarul soțului.

ARS COLLABORANDI

8. Lucrînd în echipe și mizînd pe lectura integrală a romanului, realizați o imagine iconică a drumului parcurs de protagonistă și feciorul ei, segmentîndu-l în funcție de o dominantă semnificativă a evenimentelor.

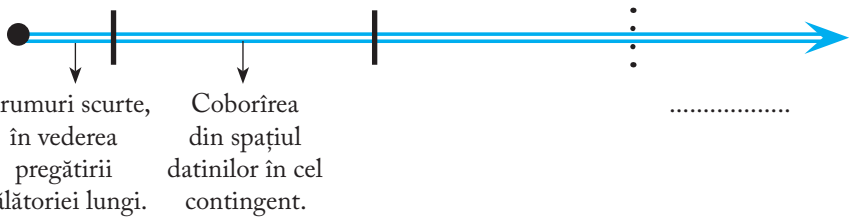

9. Demonstrează că drumul parcurs de mamă și fecior reprezintă o cale a reinstituirii dreptății.

10. **Definește, printr-o imagine esențială, lumea din *Baltagul*:**

- paradis terestru;
- lume arhaică, patriarhală;
- așchie ruptă de realitate;
- un proiect în mit;
- lume reală deschisă către orizonturi atemporale.

B Spațiul călătoriei în lumea obișnuitului

11. **Realizați o lectură dramatizată a capitolului final din roman, valorificînd gama expresivă a intonației, în funcție de nuanțele subtextului.**

12. **Observă cum și-a construit protagonista strategia căutării soțului, explicînd:**

a) intenția aflării adevărului;

b) intenția respectării ritualului Marii Treceri.

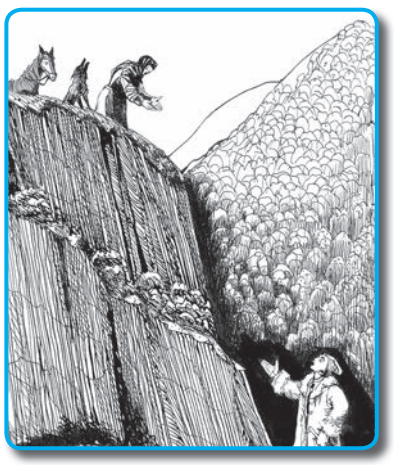

13. **Selectează, din text, semnele contingentului ca univers în degradare și interpretează-le în raport cu finalul.**

14. **Comentează comportamentul și arta discuției Vitoriei cu oamenii ce i-au cunoscut soțul.**

15. **Argumentează reacția Vitoriei și a fiului ei la aflarea locului crimei. Ce schimbări de tactică se produc în comportamentul protagonistei?**

16. **Care este atitudinea Vitoriei Lipan față de autoritățile justițiare și în ce mod colaborează cu reprezentanții ei?**

17. **Exprimă-ți opinia: ce calități ale protagonistei i-au asigurat succesul actului justițiar?**

18. **Dezvoltă, prin două idei proprii, și confirmă, prin exemple, afirmația criticului Gheorghe Mitrache:**

Baltagul are concizia capodoperei: nimic de prisos în descrierile naturale și în evocarea atmosferei, doar notații etnopsihologice pentru a dezvălui „filozofia" unor persoane exponențiale.

Formulă grafică
de Alexei Colîbneac

C Spațiul mitic

Agenda cititorului

Mitul creației prin moarte violentă

• *Acest mit depășește mitologia Pământului-Mamă.*

Ideea fundamentală este că viața nu se poate naște dintr-o altă viață, sacrificată; moartea violentă e creatoare în sensul că viața sacrificată se manifestă într-o formă mai strălucită, la un alt nivel de existență; sacrificiul operează un uriaș transfer: viața concentrată într-o persoană depășește această persoană și se manifestă la scară cosmică sau colectivă.

Mircea Eliade

19. **Interpretează semnificația structurii inelare a narațiunii: romanul începe cu mitul creării unei lumi și finisează cu mitul recreării.**

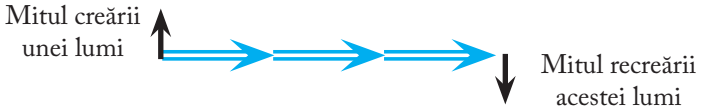

20. **Explică, aproape de text, afirmația Vitoriei Lipan:** *I-a fost lui Nechifor scrisă o asemenea soartă și nimic n-o poate înlătura..., el s-a înălțat în soare ori a curs pe o apă, reintegrîndu-se vieții originare.*

21. **Argumentează comportamentul tradițional, mitologic al Vitoriei, care cunoștea semnele naturii mari.**

22. **Compară valențele celor două călătorii:**

a) Călătoria Vitoriei întru restabilirea *rînduielilor*;

b) Marea călătorie a lui Nechifor Lipan spre celălalt tărîm.

23. **Interpretează motivul *trecerii* de pe un tărîm pe altul, de la o vîrstă la alta, de la profan la sacru.**

24. **Raportează la semnificația mesajului comunicat de roman afirmația lui Mircea Eliade din *Agenda cititorului*.**

25. **Comentează afirmația:** *Vitoria Lipan rezumă evident firea românească a destinului nostru*, **angajînd sensul mitului din incipitul romanului și mitul mioritic.**

26. **Demonstrează legătura dintre sensurile mitologice ale celor trei dimensiuni ale comportamentului protagonistei:**

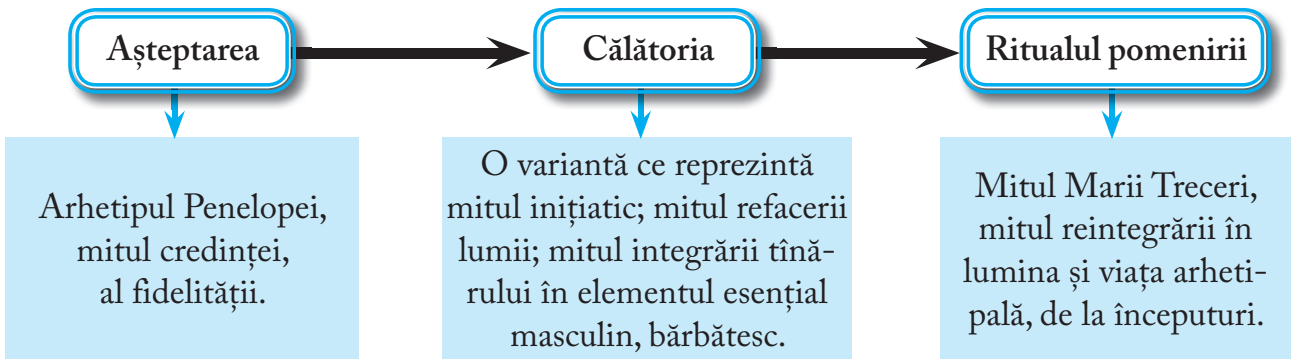

Zodia Cancerului, o alegorie despre timp, dragoste și puterea politică

1. **Actualizează lectura romanului istoric *Fraţii Jderi* de Mihail Sadoveanu şi exemplifică intenţia autorului de a recupera vîrsta de aur din destinul poporului nostru şi a timpului eroic.**

- **Citește fragmentele din romanul *Zodia Cancerului*, urmărind atmosfera unui alt timp, cel din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, definit de cronicarul Miron Costin *cumplite vremi*.**

ZODIA CANCERULUI sau VREMEA DUCĂI-VODĂ

(fragmente)

CAPITOLUL I

În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o țară depărtată...

Era la sfîrșitul lunii septemvrie care, în Moldova, se cheamă brumărel, anul nou de la zidirea lumii 7188, iar de la Hristos 1679. Vara fusese fierbinte și secetoasă. Bucatele puține, cît îngăduise Dumnezeu să se facă, fuseseră strînse de mult de năcăjiții pămînteni...

De cîteva zile trecuse din Țara Leșească hotarul un străin, care venea de mai departe și urma, cu tovarăși, drumul cel mare din valea Siretului. Era un cuvios personagiu eclesiastic din ordinul „Sfîntului Augustin”. Sub mantaua-i largă de postav întunecos se gîcea un trup, deși scund, încă destul de voinic și destul de sprinten; iar de sub glugă privea o față blîndă cu trăsături fine și spirituale. Și alte semne ascunse ale întregii lui ființi dovedeau că haina

Grafică la opera scriitorului de Alexei Colîbneac

aceea umilită nu acoperea un călugăr de rînd. Călărea pe-un murg mărunt bucovinean împodobit, de-a dreptul pe păr, c-un lăvicer vrîstat, strîns c-o chingă de funie. Calul n-avea alte podoabe, nici scări; călătorul purta însă pinteni și se ținea ca un vechi călăreț.

Într-adevăr, călugărul acesta nu era numai fratele întru Hristos Paul; ci era domnul abate de Marenne, dintr-o familie veche franțuzească, scăpătată și dăruită de Dumnezeu cu prea mulți copii, însă și cu destule protecții la vremea lor. Domnia sa domnul abate de Marenne, după cîte se putuse înțelege de la servii lui aproape muți, călătorea din Apus spre Răsărit, la necredincioși, ca să le ducă lumina cea adevărată. În realitate, poate, era însărcinat c-o solie tainică. Dar nimeni nu știa că poartă o asemenea solie...

CAPITOLUL XII

Beizade Alecu Ruset dovedește deodată o putere tainică

Duca-Vodă intră, privindu-l posomorît. Îl observă că n-are arme și asta nu-i displăcu. Ruset înainta domol și se plecă, cu brațul întins, cerînd Voievodului mîna dreaptă, pentru sărutare. Duca păru a sta o clipă la îndoială; pe urmă i-o dădu.

– Vra să zică, Beizade, după atîtea vorbe, amestecuri și fapte, care nu-ți sînt de laudă, ai îndrăznit în sfîrșit să te înfățișezi Domnului tău. Mi se pare că faci asta cu semeție și ca să mă înfrunți.

– Măria ta, răspunse Ruset cu supunere, eu țara n-am părăsit-o. N-am socotit că trebuie să pribegesc, ca unii dușmani ai Măriei tale. Nu m-am înfățișat la Ieși pentru că nu se cădea să fac asta, ca fecior de Domn mazil ce mă aflu. Trebuia să aștept porunca și voia-bună a Măriei tale. Pentru schimbările care au fost, eu nu m-am socotit vrednic a mă face judecător. Așa au voit Stăpînii, așa a încuviințat Dumnezeu a toate văzător și știutor, și eu m-am supus. Iar acu, nu ca să înfrunt Domnia am intrat în Ieși, ci ca tovarăș și călăuz al părintelui abate de Marenne, solul franțuz, care se duce la împărăție.

– E sol într-adevăr?

– Măria ta, el nu mărturisește. Trebuie să fie deci un sol de samă.

Duca tăcu, fără să-și descrețească sprînceana. Apoi, făcînd cîțiva pași, ocolind și revenind, se așeză în jilț, lîngă fereastră, ținînd pe Ruset în picioare în fața sa, cu obrazul în lumină. Toată această mișcare a Domnului, ocolită și zgomotoasă, nu împiedicase auzul fin al lui Alecu Ruset să deosebească alți pași afară, în sală, la ușa cămării. Erau pași de slujitori înarmați de bună-samă, care așteptau numai bătaia din palme a Stăpînului. Obrazul lui rămăsese însă neclintit și zîmbitor.

– Știi dumneata, beizade Alecu, vorbi Duca-Vodă, cu glas deodată aspru, că am primit din nou plîngeri pentru nebuniile pe care le-ai săvîrșit?

– Măria ta, nebuniile mele au contenit de cînd Dumnezeu a apăsat asupra noastră mîna Sa. Pentru ceea ce am săvîrșit cînd eram buiac și fără grijă, m-a judecat la Stambul vizirul și n-a socotit că trebuie să-mi ieie capul. Omenești greșeli au fost, Măria ta. Dumnezeu le iartă. E adevărat că oamenii cei proști nu sînt atît de iertători; dar Măria ta vei lua pildă de la Acel care stă asupra noastră, a tuturora.

– Să iau pildă de la necredincios, Beizade?

– De la Dumnezeu, Măria ta. Necredincioșii să zicem că-mi sînt prietini și nu pot să-i dau pildă Măriei tale.

– Într-adevăr, seraschier Șișman și mare Vizir te-au acoperit. Dar zîmbetul pe care l-au avut pentru blăstămățiile tale trece, și de la ei se poate întoarce cu aceeași ușurință urgie – precum știi că se întîmplă ades. Te-au iertat și te-au uitat; și-acum se cade să te judece Domnul Țării, atît pentru acele fapte, cît și pentru altele. Deci teme-te, beizade Alecu, de supărarea mea...

– Măria ta, mă tem; căci viața mea este în mîna Măriei tale. Dacă slobozi un strigăt, ori dai un semn bătînd din palme, știu că ușa asta se poate deschide. Slujitorii, intrînd, mă iau de grumaz și mă vîră la închisoare, unde un vinovat, ca și un nevinovat, poate găsi cazne și moarte.

– Nu ești nevinovat! strigă Duca fulgerîndu-l cu privirea. Ești viclean, amestecat în toate uneltirile dușmanilor mei.

– Măria ta, știi bine că în privința asta sînt fără de nici o vină și n-ai nici o dovadă. Eu îmi cunosc mai bine ale mele. Voi fi avînd scăderi, dar de prostie Dumnezeu a binevoit să mă lipsească. Căzut și sărăcit cum sînt, avînd ochi de bănuială asupră-mi, îmi mai trebuie să mă amestec în uneltiri? Afară de asta, zîmbi el subțire, îndulcindu-și glasul, socotința cea fără greș a Măriei tale înțelege că nu-i nevoie să mă mișc și să uneltesc eu. Fac alții asta. Nu-i nevoie nici de alții, că așa-i obiceiul țarigrădenilor: lăcomia lor nimene și nimic n-o poate istovi.

– Strici liniștea casei mele! strigă Duca iarăși, mai întărîtat.

– Măria ta, știu ce vrei să spui. Domnița Catrina m-a cunoscut într-o împrejurare, care a fost plăcută și pentru mine atunci. Dar vremurile s-au schimbat, și nici Măria ta nu poți privi bine, ca părinte, visurile unei copile; nici eu nu pot fi neînțelept, ca să nu mă trag în năcazurile mele, ca melcul în găoacea lui. Măria ta, adăogi îndată Ruset, c-un glas mai repede și mai hotărît, eu știu că poți pune mîna pe acel buzdugan la care privești. Înainte însă de-a pune mîna pe el, ori de-a da strigătul, ori de-a bate din palme, îndură-te și ascultă puține vorbe de la supusul Măriei tale. E adevărat că prietiniile mele cu unii și cu alții, mai ales cu seraschier Șișman, pot să treacă, nefiind nimic neschimbător. E adevărat că Măria ta poți găsi iertare dacă scurtezi pe un fiu de Voievod. Deși-i cu primejdie dacă-i iei capul, dar poți găsi iertare. Știu că Măria ta ești prea înțelept ca să faci singur asta. Poți pune pe alții, – și poți face ca aceia să fie iertați, ori să nu fie iertați. Toate sînt cu putință la turc. La Dumnezeu însă nu. După credința mea, Dumnezeu vrea altfel, cruțînd pe Măria ta de primejdie...

CAPITOLUL XXIII

Se vede cum beizade Alecu poate aluneca spre o mare primejdie și ce părere are despre asta Vîlcu Bîrlădeanu

Afară, aceeași boare de sănătate și murmurul mulțimii. Dădaca îi cuprinse cotul stîng și-o conduse, cotit, către bolta turnului de la poartă. Acolo, îi aruncă pe umeri și pe cap un șal. Ocolind, o întoarse către chilii. Într-un fund de cerdac, la o ușă scundă, o opri. Țiganca ciocăni o singură dată cu degetul.

– Dădacă, să nu mă lași singură, șopti Domnița cu frică. Intră și tu cu mine.

– Intru și eu, sufletul mămucuței. Și nici mult nu putem sta.

Ușa se deschise singură. Măgdălina rămase afară.

– Intră și tu, dădacă, șopti ea ușei închise.

Apoi tresări de surprinderea pe care o aștepta. Beizade Alecu îi cuprinsese mîinile. Înlănțuind-o cu celălalt braț pe după grumaz, îi sărută ochii. Ea se zbătu și se hotărî să țipe. Atunci glasul îi fu înăbușit. Încordîndu-se cu mînie, își sprijini mîinile în pieptul dușmanului său. Apoi își plecă fruntea în același loc și-și lăsă brațele să cadă, supunîndu-se.

– Dădacă! suspină ea.

– Îndată, îndată! îi răspunse ușa, înăbușit.

Încredințată de acest sprijin mare și știindu-și vremea așa de scurtă, își sui brațele pe după gîtul lui Beizade și-l privi rîzînd de jos în sus.

În chilia îngustă, pe măsuța din fund de la fereastra oblonită, ardea o lumînare slabă de seu. Cu toată puțina ei lucire, Domnița putu băga de samă că obrazul lui Beizade e slab și pălit.

– Ce ai, Beizade? îl întrebă ea retrăgîndu-și brațele și făcînd un pas îndărăt. Te văd slăbit.

– N-am nimic, Domniță, răspunse Ruset c-un zîmbet, decît cred c-aș fi pierit, dacă n-aveam bucuria de-acum.

Într-adevăr, în ochii lui, copila văzu ceea ce o putea face fericită și ceea ce o înfricoșa.

El se apropie grav, cu zîmbetul pierit. Ea se retrase, încercînd să rîdă; privi spre ușă; se întoarse la el cu hotărîre și se lăsă îmbrățișată iar și sărutată. Și iar zîmbi cînd el găsi de cuviință să-i facă mărturisirea supunerii și robiei lui pînă la moarte...

– Ai nevoie de bani? Pleci undeva?

– Nu. Dar vreau să fiu gata...

– Atuncea știi că am să mă duc eu cu părintele meu la Stambul?

– Știu, și am să te urmez și-acolo, dacă-mi îngădui.

– Vai, Beizade, acest drum pe care trebuie numaidecît să-l facem, e în legătură cu scîrba vieții mele. Beizade, – își schimbă Domnița tonul glasului sub năvala lacrimilor; nu știu cum și nu înțeleg cum am să-mi pot lumina viața din partea acelui om pe care am ajuns să-l urăsc. S-a făcut cîndva între mine și el o legătură pentru care eu n-am nici o vină, nedorind-o și neînțelegînd-o. Acuma el știe că eu nu-l voiesc și totuși stăruiește. Tata șovăiește ca un părinte și, cu toate încruntările lui, socot că l-aș îndupleca. Dar este mama, care, în înțelepciunea ei, socoate folosul. Iată, vine înnoirea Domniei; iată, trebuie să iasă hotărîre de la împărăție pentru hătmănia Ucrainei turcești; iată că Domnia sa Ștefan beizade a căzut cu jalobă la măritul Sultan, că noi ne împotrivim nunții și dorim să stricăm logodna. Mama crede că trebuie să facem nuntă. Iar eu socot că trebuie să pun hobot de moarte.

– Ce-ai hotărît, Domniță? întrebă, cu grijă, Ruset.

– N-am hotărît nimic, căci eu n-am puterea să sfarm ce-au hotărît alții. Dar am să mă înfățișez și eu la Stambul și voi spune și eu ce mă va ajunge mintea la Divanul împărăției. Pe urmă, cum va da Dumnezeu. Pînă atuncea, sfîrși ea înălțînd ochii spre Ruset, mă pot bucura puțintel de viață.

– Eu te urmez și-acolo, Domniță, zise beizade Alecu, îngenunchind, și voi face cum îți va fi porunca.

– Dădacă Măgdălină, rîse subțirel copila. Să-l primim și pe beizade Alecu să meargă?

– Să-l primim, sufletul mămucăi.

– Acolo avem să ne putem vedea?

– Am să merg și eu, mămucuță, și are să ne ajute Maica Domnului.

– Vra să zică, oftă Beizade, pe alt țărm și sub alt cer poate vom fi mai norocoși decît aici.

Cuprinse mîinile lui Ruset ca să-l atragă spre ea; apoi îl depărta încet, zîmbindu-i cu ochii în lacrimi.

– Cînd ai să pleci, Domniță?

– Nu pot încă știi... se tîngui ea. Tata are încă multe și încurcate treburi și grele griji, cu bunturile și birurile țării. Dar cînd va fi, te vestesc. Dacă întîrziem, pînă atuncea nu se poate să nu ne vedem iarăși. Vină în locul cunoscut și dă știre.

Dădaca Măgdălina suspină de lîngă ușă:

– Cu sprijinul Maicii Domnului, vom mai găsi ceas și cale. La asta nu se poate pune nimeni împotrivă. Iar acuma, nu întîrziați, căci s-aud clopotele bătînd. Eu mă duc să văd ce este afară și dau îndată semn de ieșire.

Dădaca se strecură pe ușă.

– Ne despărțim într-adevăr?

Aceeași întrebare și-o punea și Domnița. Fără a răspunde, lăsă pe Ruset să vie asupra ei, acoperind-o într-o îmbrățișare și sărutare prelungă. Făcîndu-se mică, îi scăpă din brațe, apucă de pe un scaun șalul, împodobindu-se cu el, și fugi la ușă. Ruset rămase rănit, ca și cum ar fi pierdut-o pentru totdeauna. De la ușă mai întoarse o dată spre el ochii și zîmbetul ca o lumină. Porni s-o cuprindă iar. Atunci sună în ușă o bătaie. Ea deschise și dispăru.

CAPITOLUL XXIV

Despre cele șase semne care s-au arătat într-o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă

Duminică, decemvrie 12, s-a vestit Măriei sale la Curte în Iești, că a sosit Constantin serdar cu robii orheieni...

Erau cincizeci ori șaizeci de oameni, slabi și cu puține straie rupte și proaste. Unii erau fără cușme și îmbrobodiți cu niște petici, ca muierile. Tîrau în picioare opinci ori zdrențe legate cu ațe de tei. Umiliți de bătăi și foame, își plecau frunțile și, la ieșirea Măriei sale, căzură în genunchi.

Duca-Vodă îi privi întunecos. Întoarse o clipă zîmbet spre închinarea lui Cantemir serdar; apoi înălțînd barba, lăsă să cadă cu greață vorbe de întrebare:

– Aceștia sînt nelegiuiții care s-au sculat împotriva Domniei mele?

– Aceștia sînt robii, cîți au mai rămas, Măria ta, răspunse serdarul. Alții au pierit, alții au fugit.

– Ha-ha! au pierit și-au fugit? Asta-i bătaia lui Dumnezeu, că s-au sculat împotriva Sfinției Sale, care rînduiește Domn și lege.

– Iar aceștia, Măria ta, s-au supus, căzînd în genunchi la mila Măriei tale.

– La mila mea? strigă Vodă, ridicînd o clipă buzduganul și lăsîndu-l iar în lungul coapsei.

– La mila Măriei tale, Doamne! scînciră ticăloșii robi, plecîndu-și fruntea în omăt.

Vodă îi privi cu asprime.

– Acuma acele locuri și acele sate s-au potolit toate?

– S-au potolit, Măria ta, răspunse serdarul.

– Datoria lor către vistierie au plătit-o?

– O plătesc, Măria ta. Au primit pe zlotași și fac socoteli drepte. Cel ce are dă pentru cel

ce n-are. Averea satului răspunde pentru toți. Fiind îndărătnici de multă vreme, acum li s-a împlinit tot, pînă la un capăt de ață. Mai rămîne să răspundă pentru nebunia și îndrăzneala lor.

Domnul se întoarse către prietinul său Buhuș hatman, căutînd a-i ceti pe obraz părerea. Dar nici Buhuș, nici Fliondor armaș nu puteau fi pătrunși în ființa lor lăuntrică, și obrazurile le stăteau neclintite.

În acea clipă dinspre bolta turnului de la intrare răzbiră glasuri. Cineva chema întrajutor. Străjerii îi repezeau îndărăt, cu vorbe aspre.

– Ce este? întrebă Vodă. Cinstite vel-armaș, vezi Domnia ta, și adă la mine pe cei care mă cheamă, nădăjduind întru dreptatea mea. Eu pe buni îi apăr, pe răi îi zdrobesc.

Înțelegîndu-și soarta, robii suspinară, închinîndu-și iar frunțile.

Vel-armaș venit de către poarta cea mare c-un bătrîn gîrbov și slab, care înainta încet, călăuzit și sprijinit de doi flăcăuași cuviincios îmbrăcați în straie răzășești, de lînă sură. Erau bălani, numai cu puf sub nas. Cum ajunseră în preajma lui Vodă, lîngă grămada robilor, își traseră cușmele de pe plete cu frică, neîndrăznind să-și înalțe privirile către Luminăția sa. În aceeași vreme unul din ei se aplecă la urechea bătrînului, îngînîndu-i cîteva cuvinte. Bătrînul se opri, se descoperi și se îndreptă puțin din șale, săltînd în sus fruntea. Atuncea Domnul și boierii săi putură băga de samă că acel moșneag, alb ca năgara, era orb...

– Ei, și ce vrai, bătrînule?

– Slăvite și luminate Doamne, mă rog să ierți și să slobozi din lanț pe acei care au greșit.

– De ce să-i iert și să-i slobod? Pentru că păcătuiesc împotriva lui Dumnezeu? Pentru că se scoală asupra Domnului lor? Pentru aceste ticăloșii nu trebuie să plătească?

– Slăvite și luminate Doamne, neamurile mele au plătit totdeauna cu dreptate. Au plătit nu numai cu ban și rod; au plătit cu sînge; căci ei din veci stau aici pe această moșie, de la Voievozii cei de demult. Și să știi, slăvite și luminate Doamne, că noroadele nu se tulbură din pricina binelui.

La aceste cuvinte nechibzuite, ale unui bătrîn slab de minte, Duca-Vodă s-a tulburat și a strigat cu mînie:

– Dar de ce se tulbură, moșneag nebun și neînțelept? Căci în țara asta Dumnezeu a rînduit destul bielșug, iar la Divanul meu se judecă totdeauna cu sfîntă dreptate.

Bătrînul a tăcut, întunecîndu-și albușurile ochilor sub sprîncene. Apoi a ridicat iar glasul:

– Doamne, nebunia și slăbiciunea mea sînt de la Acel care ține în mîinile sale văzduhul și pămîntul și care împărățiile ca pleava le vîntură. Mulțămește-te, Măria ta, cu banii noștri, cu vitele și cu rodurile pămîntului și cu mierea știubeielor noastre; nu-ți încărca sufletul cu sînge. Căci se suie pînă la cer plîngerile obijduiților, iar moșnegii cei neînțelepți și orbi te blastămă să mori neiertat și singur!

Atunci Vodă, scuturînd buzduganul, a crîșnit. Boierii, slujitorii și robii s-au înfricoșat nu de mînia lui Duca-Vodă, ci de fapta pe care voia s-o săvîrșească.

Bătrînul, cu ochii cei morți ațintiți, și-a pus palmele pe capetele nepoților săi, care-i stăteau deoparte și de alta, și i-a mîngîiat.

– Măria ta, a cuvîntat el apoi, fără frică; aștept să mă lovești, ca să pier de buzduganul

Măriei tale, cum a pierit și părintele meu de buzduganul lui Aron-Vodă.

Pufnind, Duca-Vodă s-a sucit spre Buhuș. Înțelegînd puțin din ochii prietinului său, s-a întors către zid, singur, descărcîndu-și într-acolo obida. A stat așa un răstimp ca-ntr-o rugăciune și după aceea și-a arătat iar obrazul, c-un zîmbet de milă, spre moșneag, și i-a zvîrlit un ban de aramă, pe care orbul nu l-a văzut și nici copiii lui nu l-au cules.

– Cei săraci cu duhul, a grăit el cu mare stăpînire, sînt sub aripă dumnezeiască. Scoteți-l și lăsați-l să se ducă.

Oamenii au împins spre poartă pe orb, între nepoții lui.

– Iar acestor ticăloși, a urmat Duca-Vodă, întinzînd buzduganul asupra robilor, iertată să le fie viața; și să-i vîrîți în beciuri, să steie în obezi pînă ce satele lor vor plăti de două ori cît arată tablele vistieriei.

Robii s-au sculat luminați la chipuri că li s-a iertat viața de către Măria sa, și slujitorii lui Cantemir, încălecînd, i-au luat înainte, spre temnicurile de osîndă, pe cei mai slabi repezindu-i de la spate caii cu frunțile.

Vodă, trecînd în casele cele mari, a chemat la sine pe Fliondor și i-a dat poruncă tare împotriva acelui orb smintit, care a spurcat cu blăstăm sfînta zi de Duminică.

– Măria ta, ar fi zis Fliondor, intrînd la Domnul său, acel ticălos a mers, dus de nepoții săi, pînă la sfînta Mănăstire la Golia, și-acolo s-a rugat de cuvioșii părinți să-l miluiască c-un duhovnic, carele să-l ispovedească și să-i deie sfînta împărtășanie. Iar starețul, milostivindu-se, i-a dat duhovnic. La sfîrșitul sfintei slujbe, cînd l-au adus să-l împărtășească, el a primit și trupul și sîngele lui Hristos, a căzut în genunchi și a strigat: Mă duc la morți; căci în această viață și-n această lume s-a arătat Antihrist! Și a îndrăznit acel mișel să rostească numele luminatului și binecredinciosului Domn al țării. Sărind monahii din strane, l-au împresurat. Dar el n-a mai așteptat, nici vorbă n-a mai rostit. Întinzîndu-se pe lespezi, și-a dat suflarea. Și-n acea clipă, a bătut singur clopotul cel mare din turn, iar cuvioșii părinți au răsărit, privindu-se unul pe altul cu teamă.

2. Explică semnificația invocării, în momentul inițial al narațiunii, a motivului străinului, abatele Paul de Marenne. Pentru o documentare mai relevantă, consultă textul integral al romanului.

3. Determină personajele principale din fragmente (roman), în jurul cărora se focalizează evenimentele, și definește relația dintre ele.

4. Realizează, împreună cu un coleg, o lectură dramatizată a dialogului dintre Duca-Vodă și Alecu Ruset din capitolul XII, relevînd, prin intonație adecvată, caracterul personajelor.

4.1. Definește conflictul înnodat între aceste două personaje.

Răzbiră glasuri...

5. Motivează insistența lui Alecu Ruset de a înfrunta interdicția marii lui iubiri.

5.1. Analizează șansele împlinirii acesteia, apreciind pașii pe care i-a întreprins fiecare dintre îndrăgostiți, în legătură cu circumstanțele timpului.

6. Relevă semnificația intertextuală a invocării celebrei cărți *Theagene și Haricleea* de Heliodor, pe care o citea Domnița Catrina.

7. Configurează, într-o schemă, conflictul complex din roman, valorificînd relația dintre personaje:

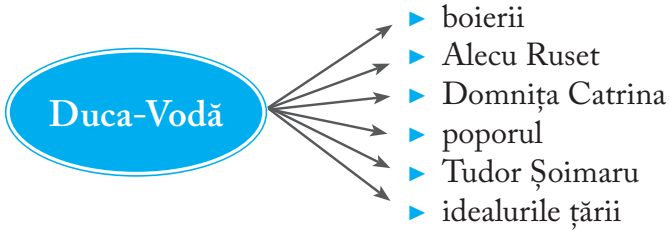

7.1. Caracterizează tipologia conflictului și rolul lui în înțelegerea operei de către cititor. Utilizează afirmația lui Nicolae Iorga din *Rînduri–Gînduri*.

Rînduri - Gînduri

• *Duca era un* domn gospodar și harnic, *instaurînd un fel de* monarhie de dominație economică.

Ca mare negustor ce era, legăturile lui cu supușii s-au mărginit la aceste obligații economice și de aceea țara nu l-a iubit și nu i-a păstrat nici o bună amintire.

Nicolae Iorga

Ars collaborandi

8. Examinați, lucrînd în echipe, textul fragmentelor și elaborați cîte o fișă-caracterizare a personajelor: Duca-Vodă, Alecu Ruset, Domnița Catrina și abatele de Marenne, urmărind reperele:

- selectarea secvențelor reprezentative pentru personajul indicat;
- identificarea trăsăturilor comportamentale/morale și fizice și ilustrarea acestora;
- stabilirea mijloacelor/procedeelor de caracterizare;
- desprinderea semnificației destinului uman, reprezentat de personaj;
- definirea tipologiei personajului.

9. Interpretează sugestia celor șase semne *vestitoare de multe nenorociri și cumpene,* în raport cu semnificația timpului.

- nesătula lăcomie a Ducăi-Vodă;
- lacrimi la sfînta icoană a Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamțu;
- în noaptea de 13 spre 14 a lunii lui noiembrie s-a cutremurat pămîntul;
- s-a găsit sub o lespede, la mănăstirea lui Barnovschie-Vodă, scrisoare, tălmăcind războiul pe care nu mult după aceea l-a pornit puternicul Sultan Padișah Mehmet;
- a venit de către asfințit un vifor mare cu pietre de gheață amestecate cu ninsoare;
- s-a arătat, noaptea, pe cer, stea cu coadă, căreia latinii îi zic cometă.

10. **Comentează semnificația apariției în acest roman a personajului Tudor Șoimaru din *Neamul Șoimărești*.**

11. **Identifică, prin comparație cu *Frații Jderi*, noua viziune artistică asupra istoriei din romanul *Zodia Cancerului*, punînd în calcul evenimentele principale reflectate în cele două romane. Fixează constatările într-un tabel cu două coloane:**

Viziunea asupra istoriei	
Frații Jderi: *viziune eroică, timp eroic, evenimente eroice*	**Zodia Cancerului:** _____? *timp corupt, retrograd, evenimente...*

11.1. **Precizează cui aparține această viziune: autorului sau naratorului.**

12. **Exegeții creației sadoveniene au definit romanul *Zodia Cancerului* în diverse moduri:**

a) roman istoric;
b) de dragoste;
c) de călătorie;
d) de inițiere;
e) de aventură;
f) social-politic.

12.1. **Aderă argumentat la una dintre variante.**

12.2. **Susține-ți opinia prin exemple concludente.**

13. **Argumentează, prin detalii din text, două afirmații:**

a) Moldova, în textul romanului, e un *paradis devastat*;
b) *Țara Moldovei, țară a făgăduinței în alte vremuri, ia aspectul infernului pe pămînt, vestind pe Antihristul și, implicit, o nouă întemeiere.* (Gheorghe Mitrache)

14. **Justifică, prin două argumente, titlul romanului. Valorifică și informația din *Agenda cititorului.***

1. **Demonstrează, prin cîte un argument, că *Zodia Cancerului* este o alegorie a timpului, a dragostei și a puterii.**

2. **Caracterizează cuplul de personaje *Alecu Ruset–Domnița Catrina.***

OPȚIONAL

3. **Valorifică, într-o sinteză, tipuri de domnitori despoți, reflectați în literatura română (Despot-Vodă, Alexandru Lăpușneanul, Duca-Vodă).**

Agenda cititorului

• Uncheașul Constantin din nuvela *Orb sărac*, povestește că Dumnezeu a vrut să-i pedepsească fărădelegile. Un vînt aduce un demon la curte, care-i spune lui Duca să se pregătească pentru drumul mare. Cînd aude, domnitorul mai întîi îngheață de spaimă, dar după aceea pune caii la trăsură și fuge. Și, cu toate că era toamnă, în octombrie, în calea lui apar omături și troiene care-i îngreuiază drumul. Ajunge, friguros și înfometat, la un han și cere de pomană bătrînei de acolo o ulcică de lapte, dar este refuzat și blestemat.

Pleacă mai departe și cade într-o rîpă, sfîrșindu-se, cu căruță cu tot. Așa a pierit Duca-Vodă.

ARS DISCENDI

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

Agenda criticului

Confirmă sau contestă una dintre opiniile criticului ce vizează romanul *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă.*

Toată lumea în roman trebuie să joace teatru.

Femeile sînt superioare prin decizie şi experienţă.

În centru sînt trei personaje singure: Duca, Ruset, de Marenne.

Nicolae Manolescu

A **Cercetează unul dintre portretele scriitorului, în lumina observațiilor lui Nicolae Manolescu, reperînd momentele pe care le ilustrează descrierea de mai jos:**

„E de ajuns să-i privim portretele spre a-i descoperi mîndria solitară și solemnă: tînăr, vîrstnic, acasă, în pădure printre sălbăticiuni, pe drum, în căruță, în barcă, cu bastonul, cu undița sau cu pușca, șezînd în fotoliu sau pe trunchiuri de copac, călcînd pe covoare sau pe poteci desfundate, orășean sau țăran, îmbrăcat elegant, cu marea lavalieră sub guler sau cu pălăria imensă ca o farfurie zburătoare deasupra creștetului, cu cojocul pe umeri și pantaloni bufanți vîrîți în bocanci ghintuiți, el pare mereu singur chiar cînd e însoțit, cufundat într-o mutenie de sfinx. Izbitoare e puterea lui de abstragere din tot ce-l înconjoară, natură sau om. Ochii albi și obrazul încremenit nu comunică nici o participare, nici o emoție. Sadoveanu nu ne face impresia gînditorului interiorizat, ci a celui care visează cu ochii deschiși la o lume numai de el văzută. Privirea îi e fixă, absentă. Figura de divinitate enigmatică a lui Sadoveanu e a unui Buddha autohton."

B **Aplică tehnica de scriere *Argument în patru paşi/6 De ce?* la una dintre afirmațiile istoricului Nicolae Iorga, privind-o din perspectiva secolului ce a trecut de la momentul scrierii:**

„Anul 1904 s-ar putea numi *Anul lui Sadoveanu*, după acela dintre scriitorii care s-au ridicat, în cuprinsul lui, printr-o bogăție de activitate admirabilă, în situația de cel mai citit și iubit dintre nuveliștii de astăzi. Mai puternic decît toți cei mai tineri, prin belșugul producției sale fără pripă și fără zăbavă, liniștită și sigură, prin mlădierea care îi îngăduie să înfățișeze viața sub toate aspectele ei, de multe ori în aceeași mică schiță sau scurtă nuvelă, e Mihail Sadoveanu, care, din cei abia douăzeci de ani trecuți ai săi, poate vedea o strălucită carieră înaintea sa."

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

- **Lecturează textul scris de către un cititor pasionat de creația lui Mihail Sadoveanu, urmărind ideea de comunicare sinceră, surprinsă original de către autor.**

SADOVEANU

Scriitorul în uniforma de academician, elogiat de către Academia Română.

Cum mergea pe jos,
prin vechile cronici moldovenești,
la un popas într-o samă de cuvinte,
Mihail Sadoveanu se întîlni
cu Ștefan-Vodă cel Mare.
Tocmai atunci au fost căzut
calul cu Ștefan-Vodă
în războiu.
– Dacă nu ți-i cu supărare, Măria ta,
zise Sadoveanu cu plecăciune,
binevoiește a te sui pe-această moviliță
care mi-este inimă
și încalecă pe armăsarul nărăvaș al istoriei...
– Cine ești, voinice? îl întrebă Voievodul,
răsplătindu-l cu aurul unui zîmbet blajin.
– Oștean al Măriei tale.
Apoi, despărțindu-se,
Domnul se grăbi să isprăvească
de înșirat pe sabie
vrăjmașii Țării Moldovei,
iar Sadoveanu,
știind că-l așteptăm de cîteva secole,
se grăbi către noi să ne spună
că Ștefan-Vodă cel Mare și Sfînt
și Mereu al Nostru
ni se închină de sănătate
și ne întreabă ce mai facem...

Vasile Romanciuc

Rînduri - Gînduri

• *Străbunii noștri au trăit într-un lung și aspru amurg de suferință. În acele vremi de restriște, singurul cheag care ținea pe bătrîni era limba și credința.*

• *Cît de greu trece timpul, și totuși cît de amețitor vine, mînat de legăminte covîrșitoare.*

• *Literatura e o chestiune de talent. Darul acesta îi imprimă valoarea.*

Mihail Sadoveanu

Obrazul său încununat de căruntețe răzeșii l-au văzut ca într-o lumină de sfințenie.

1. Selectează din poezie toate lexemele ce indică motivele-cheie ale creației sadoveniene:

- istorie;
- literatură;
- moștenire spirituală;
- trecerea timpului.

1.1. Relaționează informația dobîndită cu anumite constatări la temă ale autorului, expuse în *Rînduri–Gînduri*.

1.2. Formulează, într-un text coerent, 2–3 concluzii despre valoarea creației sadoveniene ca o frescă a destinului istoric zbuciumat.

2. Explică, în 2–3 argumente, de ce anume domnitorul Ștefan cel Mare și Sfînt a fost ales de poet pentru a face referință la scriitorul Mihail Sadoveanu.

3. Comentează, raportînd la text, metaforele:

- *armăsarul nărăvaș al istoriei;*
- *aurul unui zîmbet blajin.*

4. Motivează selectarea fragmentelor de discurs repetat în textul lui Vasile Romanciuc:

- *o samă de cuvinte;*
- *nu ți-i cu supărare;*
- *ni se închină de sănătate.*

5. Justifică utilizarea formelor arhaice ale cuvintelor în segmentul citat:

Tocmai atunci au fost căzut
calul cu Ștefan-Vodă
în războiu.

6. Compară mesajul desprins din poezie cu cel al fragmentului propus mai jos:

„Cum au început a vui clopotele în strălucitoarele turnuri ale Sucevei, s-a știut în norod că vodă Ștefan s-a dus. Și din sat în sat, din clopotniță în clopotniță, vaietele de aramă s-au împînzit ca o durere uriașă peste întregul pămînt al Moldovei. Din piscurile munților prinseră a curge spre văi tînguirile buciumelor de cireș; plăieșii spuneau culmilor, și codrilor, și drumurilor de ape, tuturor colțurilor unde se găseau așezăminte de vechi oșteni, spuneau durerea cea mare, cea fără de îndreptare.”

Mihail Sadoveanu. Moartea lui Ștefan-Vodă, *1904*

6.1. Include observațiile tale într-un succint comentariu scris.

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

- ***Realizează, în baza fragmentului din romanul* Duduia Margareta *de Mihail Sadoveanu, o caracterizare a personajului feminin Amalia (1–1,5 pagini):***

Familia Amărăscu avea o fată, o domnișoară inteligentă de care trebuia să mă ocup.

În toamna fără soare, în fața casei tăcute, pe răzoare, se înălțau crizanteme în buchete mari, care se aplecau cu gingășie. Erau unele de o frumusețe nespusă, ca răsfirări de mii de fire de mătase, liliachii și albe.

Cînd am tras de clopoțel, ieși soarele din nouri și revărsă peste grădiniță un val de lumină aurie. Îmi bătea inima. Lumina aceea de toamnă îmi aduse mîngîiere.

Am intrat în odaia ce mi se pregătise și am rămas surprinsă: era o încăpere plină, prietenoasă... Domnișoara Margareta era acolo, în mijlocul camerei. Abia isprăvise de așezat. Mlădioasă și gingașă, în rochia-i cafenie, s-a plecat înainte-mi făcîndu-mi o reverență, i s-au săpat gropițe în obrajii rumeni și un zîmbet tăcut și cald parcă mi-a umplut sufletul. Îmi zise cu glasu-i puțin învăluit:

– Bine-ai venit la noi, domnișoară Amalie... Mi-ai fost dragă chiar cum te-am văzut!.. Așa ești bine așezată, cred că-i frumos aici, numai un buchet de flori am uitat s-aduc... Atunci are să fie întocmai ca la mine. Eu am totdeauna flori în odaie...

În ciripitul ei repede, dulce, o mîngîiere caldă și o duioșie mă cuprinse. Îmi simții ochii umezi. Am rămas singură privind în juru-mi. Pentru prima oară mă simțeam bine în mijlocul unei schimbări. O oglindă mare mă arăta aproape în întregime. Mi-am scos pălăria și jacheta, mi-am potrivit părul. Parcă sînt mai tînără și mai frumoasă cînd sînt veselă. Ochii mei negri au o ciudată strălucire prin ochelari.

Reveni duduia Margareta și îmi umplu odaia cu mireasma puternică a unui buchet de flori de toamnă.

Rămăsesem singură în odăiță; isprăvisem de așezat lucrurile și cărțile; eram obosită, voiam să mă întind în jilțul moale și să privesc pe fereastră.

Cînd s-a întins liniște în juru-mi, am început a mă gîndi la întîmplările zilei. Trecusem prin ceasuri foarte bogate. Cu cartea căzută pe genunchi visam acum la viața-mi viitoare. Vîntul murmura dulce la geamuri, clătina pomii fără podoabă, aducea frunze arămii care tremurau ca fluturii tîrzii în tristețea toamnei. O dragoste fără margini pentru oameni îmi umplea toată ființa.

Mihail Sadoveanu

- *În compoziția ta, vei realiza următoarele cerințe:*

1. Încadrarea personajului feminin Amalia într-o tipologie etică, argumentînd semnificația idealului de vîrstă și a stării de spirit.	4 Puncte
2. Prezentarea a două mijloace/procedee de caracterizare a personajului (Amalia) din text.	4 Puncte
3. Comentarea, în baza fragmentului, a două trăsături fizice/morale proprii personajului feminin prezentat.	4 Puncte
4. Relevarea a două trăsături comune între personajele Amalia și Margareta.	4 Puncte
5. Formularea a două concluzii despre semnificația general-umană a personajului (Amalia), în raport cu ideea de formare a tînărului de azi în spiritul frumosului, cultului cărții și al idealului dragostei de oameni.	6 Puncte
6. Exprimarea opiniei personale despre sentimentul dominant trăit de personaj, conținut în propoziția subliniată.	4 Puncte

În total: 50 de puncte

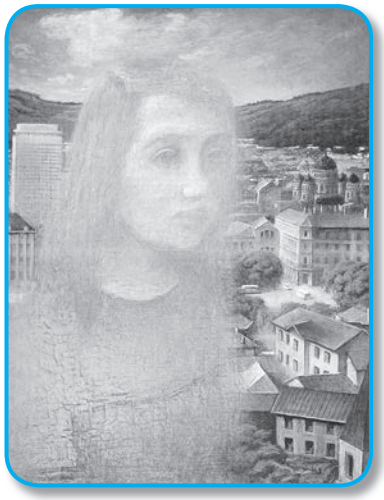

Clepsidra cerului
de Valentina
Rusu-Ciobanu

- *În compunerea ta, se punctează și:*

✓ Organizarea coerentă a ideilor în scris;	6 Puncte
✓ Utilizarea limbii literare;	6 Puncte
✓ Demonstrarea aptitudinilor de analiză și de interpretare critică;	8 Puncte
✓ Respectarea normelor de ortografie și de punctuație;	2 Puncte
✓ Respectarea limitelor de volum.	2 Puncte

PROFIL REAL

- ***Prezintă, într-un eseu de 1–2 pagini, diversitatea modalităților de caracterizare a personajelor literare în proza lui Mihail Sadoveanu, referindu-te la două texte literare studiate din creația scriitorului.***

În eseul tău, vei valorifica următorii parametri:

1. Menționarea a două texte literare din creația scriitorului, semnificative pentru tratarea subiectului dat.	**4 Puncte**
2. Prezentarea a patru procedee distincte de caracterizare a personajului în proza lui Mihail Sadoveanu.	**8 Puncte**
3. Relevarea sistemului de personaje, în raport cu modalitățile de caracterizare, în baza unui text reprezentativ.	**8 Puncte**
4. Încadrarea a 4 personaje din textele nominalizate de tine într-o tipologie cunoscută.	**6 Puncte**
5. Exprimarea opiniei personale, prin trei argumente, în raport cu personajele literare caracterizate de tine.	**6 Puncte**

În total: 60 de puncte

Conturează-ți un model uman reprezentat de personaj.

- ***În compoziția ta, se punctează și:***

✓ **Claritatea, veridicitatea, consecutivitatea ideilor; ilustrarea prin exemple a acestora.**	**8 Puncte**
✓ **Constatarea aspectelor definitorii ale temei de realizat; reperarea datelor, informațiilor, faptelor elocvente; abilitatea de a sintetiza informații și de a le interpreta critic.**	**8 Puncte**
✓ **Coerența ideilor, fluența exprimării.**	**6 Puncte**
✓ **Așezarea în pagină, încadrarea în limitele de spațiu.**	**2 Puncte**

Din oficiu: 4 Puncte

PROFIL UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C	Coordonate ale personalității creatoare
Identificare și înțelegere	
Nivelul de competență B	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Modelare și aplicare	
Nivelul de competență A	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor
Imaginație și creativitate	

Mihail Sadoveanu

SCRIITORUL-OPERA-CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Identifică în textele studiate ale scriitorului indiciile lexicale ale cronotopului.	4 p.
Rescrie corect numele a cinci personaje sadoveniene pe care le consideri model de curaj și demnitate umană.	5 p.
Prezintă schematic, în limita de zece cuvinte, structura/componentele unui discurs.	8 p.
Elaborează, în scris, introducerea pentru o alocuțiune cu genericul *Pagini de istorie în literatură.*	10 p.
Formulează cinci întrebări pentru un interviu cu un personaj din creația lui Mihail Sadoveanu, care să vizeze: • manifestări de comportament și atitudini, în raport cu anumite aspecte de viață; • promovarea unor idealuri general-umane; • idei, viziuni originale.	10 p.
Scrie o compunere de sinteză cu tema *Tipuri umane inconfundabile din creația lui Mihail Sadoveanu care îmi pot servi ca model în viață* (exemplificînd cu destinul a trei personaje relevante).	12 p.
Propune două variante de captare a atenției ascultătorilor la o conferință consacrată creației lui Mihail Sadoveanu, pornind de la constatarea lui George Călinescu: *Pe el, cel fără vîrstă, natura l-a binecuvîntat cu cea mai lungă viață!*	15 p.
Elaborează textul unei declarații de admirație pentru scriitorul Mihail Sadoveanu și opera lui, dezvoltînd afirmațiile autorului: • *Am lucrat cu dragoste și rîvnă, considerînd munca mea pentru cei mulți și neluminați ca o datorie care nu iartă. Munca aceasta de ridicare spre mai bine a celui întunecat e muncă sfîntă.* • *Dacă am izbutit să dau ceva valabil neamului meu, apoi toate laudele, pe care le primesc cu recunoștință, vreau să le întorc umiliților și ofensaților vieții, celor care s-au petrecut ca frunzele și florile anotimpurilor.*	16 p.
Concluzionează, în cinci repere scrise, cu privire la impactul creației scriitorului asupra formării tale spirituale, desfășurînd ideea lui Cezar Petrescu: *De la Mihail Sadoveanu am învățat să cunosc, să înțeleg și să iubesc Țara Moldovei – țara mea.*	20 p.

În total: 100 de puncte

UNITATEA DIDACTICĂ 3

LUCIAN BLAGA SAU NEBĂNUITELE TREPTE ALE CUNOAŞTERII

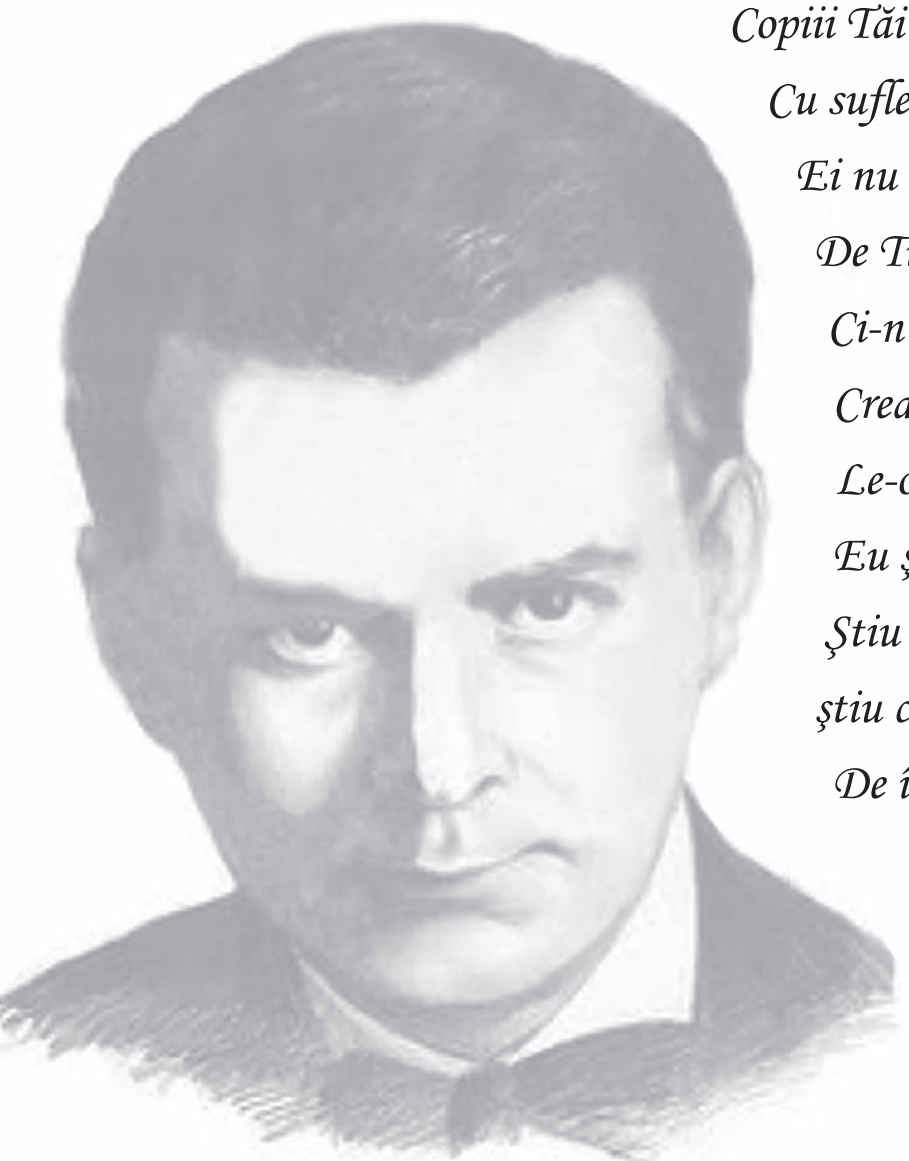

O, Dumnezeule!
Copiii Tăi cei mai aleşi, copiii
Cu suflet rupt din strălucirea Ta:
Ei nu trăiesc în lumea
De Tin' creată,
Ci-n lumea
Creată de ei înşişi...
Le-o ierți?
Eu ştiu ceva:
Ştiu că le-o ierți,
ştiu că Te bucuri chiar
De îndrăzneala
Copiilor Tăi mari şi buni,
şi visători...

Lucian Blaga

PRE-TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Creația răscumpără toate suferințele."

Lucian Blaga

- **Raportează la biografia și activitatea literară a scriitorului Lucian Blaga ideea din aforismul de mai sus.**

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

1895, 9 mai Se naște la Lancrăm, județul Alba, în familia lui Isidor și a Anei Blaga. Tatăl este preot ortodox.

1902–1906 Studiază la școala primară germană din Sebeș.

1906–1914 Urmează cursurile Liceului *Andrei Șaguna* din Brașov.

1914–1917 Face studii la Facultatea de Teologie din Sibiu.

1917–1920 Studii universitare la Viena; obține titlul de doctor în filozofie.

1919 Dublul debut editorial: cu placheta de versuri *Poemele luminii* și culegerea de aforisme *Pietre pentru templul meu.*

1920 Se căsătorește cu Cornelia Brediceanu, pe care o cunoștea din liceu și cu care se reîntîlnise la Viena.

1921 Apare volumul de poezii *Paștii profetului*. Primește Premiul Academiei Române pentru primele două cărți. Vor urma: *În marea trecere* (1924); *Lauda somnului* (1929); *La cumpăna apelor* (1933); *La curțile dorului* (1938); *Nebănuitele trepte* (1943).

1921–1944 Debutează ca dramaturg cu piesa *Zamolxe*. Vor urma piesele *Tulburarea apelor; Daria; Fapta; Înviere; Meșterul Manole; Avram Iancu; Cruciada copiilor; Ivanca; Arca lui Noe;* piesa *Anton Pann* va fi publicată postum (1964).

1926–1939 Activează în diplomație, în Polonia, Cehoslovacia, Austria, Elveția, Portugalia.

1934–1946 Publică *Trilogia cunoașterii*; *Trilogia culturii; Trilogia valorilor.*

1938–1948 Este profesor la Universitatea din Cluj, ulterior evacuată la Sibiu.

1948–1959 După ce este îndepărtat de la catedră, lucrează cercetător, apoi bibliotecar-șef la Biblioteca Academiei (filiala Cluj).

1961, 6 mai Se stinge din viață. Este înmormîntat în cimitirul din Lancrăm.

1. **Documentează-te detaliat în raport cu unul dintre aspectele vieții sau ale creației lui Lucian Blaga:**
   - creația poetică;
   - opera dramatică;
   - proza memorialistică;
   - opera filozofică;
   - cariera diplomatică;
   - cariera universitară.

1.1. **Prezintă, succint, aspectul ales în fața colegilor. Fă notițe, ascultînd prezentările lor.**

Agenda criticului

Un mare creator este ca o catedrală gotică: trebuie privită de la distanța necesară pentru a-i putea admira întreaga măreție arhitectonică. Privit într-o asemenea perspectivă – a vieții și a operei, ambele de o superbă demnitate morală și intelectuală – Lucian Blaga va rămîne pentru posteritate așa cum l-am cunoscut noi, cei care am trăit cîțiva ani în umbra lui: avînd măreția unei catedrale gotice!

Ovidiu Drimba

2. **Comentează comparația din *Agenda criticului*, realizată de Ovidiu Drimba, în raport cu viața și opera lui Lucian Blaga.**

2.1. **Propune alți termeni pentru construirea comparației și desfășoară imaginea:**

Un mare scriitor este..... ca..., pentru că .....
Un dramaturg este..... asemenea..., pentru că .....
Un mare poet..... este ca..., pentru că .....
Un mare gînditor este..... ca..., pentru că .....
Un distins romancier poate fi..... ca..., pentru că .....

2.2. **Generalizează cu referire la Lucian Blaga: care este, în opinia ta, domeniul de realizare plenară a talentului său?**

2.3. **Argumentează cu titluri de opere și idei convingătoare din creație.**

3. **Citește cîteva dintre poeziile din prima plachetă a poetului, dedicată Corneliei:** *Din părul tău, Frumoase mîini, Nu-mi presimți, Cresc amintirile, Izvorul nopții, Ghimpii, Vei plînge mult ori vei zîmbi, O toamnă va veni.*

3.1. **Identifică, în două dintre aceste texte, semne ale *unității adevărate*, așa cum o va numi, ulterior, soția poetului:**

„L-am înțeles perfect pe Lucian și arta lui. Chiar dacă uneori n-a fost ușor. Dar numai înțelegîndu-l, am constituit împreună o unitate adevărată – singura adevărată și, cred din toate punctele de vedere, desăvîrșită. Dacă aș fi poetă, aș spune că am constituit o constelație, firește terestră.” (Cornelia Blaga-Brediceanu)

4. **Citește poezia *Sus* din *Rînduri–Gînduri* de la pagina 135 și formulează, în două enunțuri, starea de spirit care te-a dominat la lectură, construind răspunsuri adecvate la următoarele întrebări:**
   - Ce sentimente ți-a inspirat textul?
   - Asupra căror pasaje ai reflectat?
   - Ce imagine artistică te-a impresionat?
   - Ce imagine grafică ar putea însoți acest text?

4.1. Exprimă-ți opinia: poate fi considerată această poezie un text-dedicație?

4.2. Întemeiază-ți argumentele pe mărturisirea lui Nichifor Crainic.

„...Mi-a spus că, scriind *Poemele luminii*, n-avea nici o încredere în ele. O fată, cu care se logodise, a citit caietul și s-a entuziasmat. Era Cornelia, viitoarea lui soție, studentă în medicină la Viena. Ea a trimis caietele lui Sextil Pușcariu, profesor la Universitatea din Cernăuți și rudă cu Cornelia. Sextil, entuziasmat și el, a scris un articol de prezentare și i-a publicat cîteva poezii în ziarul *Bucovina*."

4.3. Concluzionează, în două enunțuri, despre importanța înțelegerii, susținerii și aprecierii omului de creație de către familie, prieteni, societate în procesul afirmării acestuia.

5. Compară portretul verbal al tînărului Lucian Blaga, realizat de Nichifor Crainic, cu imaginea propusă la începutul temei.

5.1. Remarcă în fotografie cele menționate în text. Formulează două concluzii.

„O față prelungă, în care străluceau cu claritate adîncă ochi căprui și mari, iar, împreună cu ei, o gură largă și distins tăiată, dădeau caracteristica acestei înfățișări spirituale. Mai mult ochii vorbeau decît gura."

6. Comentează cum se reflectă în portretul de mai jos atitudinea lui Ovidiu Papadima față de Lucian Blaga.

„Ca toți cei care povestesc amintiri despre Blaga, trebuie să mărturisesc și eu că impresia era foarte puternică. Era tăcut. Ceea ce era expresiv la el era atitudinea și mai puțin gestica. Era foarte sobru! Era expresia feței și mai ales zîmbetul, care era mai mult interior, mișcînd cute aproape imperceptibile pe obraz. Apoi ochii, care erau extraordinari. Veneau în ei lumini din interior, care abia pîlpîiau, dar spuneau atîtea..."

6.1. Reperează, în textul citit, cîte două trăsături fizice și morale ale poetului.

6.2. Exprimă-ți părerea în raport cu ideea din final.

7. În baza informației asimilate pînă acum despre Lucian Blaga, schițează un portret al scriitorului, exprimîndu-ți atitudinea față de această personalitate.

Rînduri - Gînduri

SUS

- *Pe-un pisc.*
  Sus. Numai noi doi.
  Așa: cînd sînt cu tine
  mă simt nespus de aproape
  de cer.

  Așa de aproape,
  de-mi pare că de ți-aș
  striga
  în zare – numele –
  i-aș auzi ecoul
  răsfrînt de bolta cerului.
  Numai noi doi.
  Sus.

Lucian Blaga

Familia poetului cu Octavian Goga și soția acestuia

8. În romanul postum *Luntrea lui Caron* scriitorul se va dedubla în două personaje literare distincte: poetul Axente Creangă și filozoful Leonte Pătrașcu.

8.1. Citește fragmentul:

a) Ca pe un curriculum vitae;
b) Ca pe o sinceră mărturisire;
c) Ca pe o declarație oficială.

„Leonte se gospodărea în casa părinților săi. De zeci de ani nu mai văzusem nici casa, nici curtea aceasta, unde în cea dintîi copilărie Leonte îmi da întîlnire de joacă zilnică. Aci petrecusem împreună anotimpurile copilăriei. Leonte era pentru mine o parte întregitoare a acestui peisaj. Clasele primare le-am urmat dimpreună cu Leonte la Sebeș-Alba. Cu Leonte dimpreună, depănai liceul la Brașov, la fel universitatea, pe urmă, la Viena. Pentru frăția noastră sufletească am fost porecliți «gemenii». Așa ne numeau toți cei care ne urmăreau dezvoltarea prin curgerea anilor. Eram nedespărțiți. Pe Leonte îl pasiona filozofia. El avea să-și facă, încă din tinerețe, o faimă de gînditor, publicînd o seamă de lucrări în domeniul arid al Teoriei Cunoașterii... Paralel, eu izbutisem să-mi fac o faimă de poet. În Leonte eu vedeam, încă din adolescență, «conștiința» mea; despre mine el spunea adesea că sînt «demonul» său.

...Inima și gîndul mi se întorceau iarăși și iarăși la Leonte. A trecut chiar un sfert de veac de cînd în aerul moale dintre aceste meridiane torceam împreună juvenile planuri de viitor. Nu înțelegeam, după atîția ani de eforturi și elan, de decepții și osteneli, de unde scoteam, pe atunci, încrederea nemăsurată cu care le țeseam. Și totuși atunci știam, datorită unei nebune divinațiuni, că eram amîndoi meniți unor realizări pe înalte și majore portative spirituale. Operele noastre au deșteptat interesul ardent al intelectualității din întreaga țară. Gîndirea românească nu mai putea fi imaginată fără de concepțiile pe care în răstimp Leonte le-a dezvoltat în diverse domenii ale filozofiei. Și nici poezia românească nu mai prea putea să fie gîndită fără de poezia mea. Inovațiile noastre nu au fost prevăzute de nimeni înainte, cu toate că ele răsăreau din adîncimi de totdeauna ale acestui neam de oameni. Lumea spirituală, ce s-a clădit pe meleaguri românești între cele două războaie mondiale, era în bună parte lumea

Rînduri - Gînduri

LUCIAN BLAGA

- *Numele-acesta*
are ceva în el
care sună nespus de frumos –
e ca și cum
boabele copiilor
care ne seamănă de Sărbători
s-ar lovi de trupul unei viori.

Numele-acesta
are ceva nespus
de limpede-n el –
e ca și cum
te-ai uita la o stea
prin altă stea.

Numele-acesta
are în el ceva amețitor
de adînc –
e ca și cum te-ai uita
în oglinda unei fîntîni
prin altă fîntînă.

Numele-acesta
e ca streașina casei noastre –
pe fiecare literă a lui
rîndunica își poate clădi
cuibul de lut:
Lucian Blaga.

Grigore Vieru

noastră, a celor doi, sau cel puțin o lume la alcătuirea căreia cei doi am colaborat din plin.”

8.2. Compară date din text cu aspecte din biobibliografia scriitorului. Ce concluzii poți trage?

Poetul cu îndrăgita sa fiică

9. Citește mărturisirea fiicei poetului, Dorli Blaga.

„Toată biblioteca am donat-o, în 1980, Muzeului Literaturii Române. Biblioteca nu era foarte mare. Cuprindea doar cîteva mii de volume. Erau, în special, lucrări în limba germană, din literatura universală, traduceri în limba germană, lucrări de filozofie, lucrări enciclopedice. Era toată literatura universală în limba germană. Cărțile erau aranjate oarecum tematic. Avea și multă literatură română. Pentru mine a cumpărat mult. De exemplu, toate operele lui Sadoveanu. Îl considera unul dintre cei mai mari prozatori ai noștri. Și a ținut foarte mult să citesc tot.”

10. Dedu preferințele de lectură ale familiei Blaga și pronunță-te asupra importanței lor în conturarea spiritului enciclopedic al scriitorului.

11. Citește informația din *Rînduri–Gînduri*. Identifică și comentează sugestia poetică a ipostazelor numelui Lucian Blaga, surprinse inedit de Grigore Vieru. Creează o definiție proprie.

11.1. Precizează ce reprezintă pentru tine numele lui Lucian Blaga.

1. Realizează o sinteză a informației asimilate din cadrul temei studiate și elaborează textul unei comunicări:
Evenimente biografice, oameni și atitudini ce conturează portretul de om-cetățean și om de cultură al lui Lucian Blaga.

OPȚIONAL

2. Pornind de la aforismul lui Lucian Blaga: *Viața nimănui nu este un roman, viața noastră, a oricui, este alcătuită din nenumărate tangențe la nenumărate romane*, relatează, în scris, 2–3 episoade din viața familiei tale, ca pe niște file de roman. Intitulează textul produs și desenează-i o copertă. Prezintă în clasă schița romanului creat de tine. Răspunde la întrebările colegilor.

1. Discutați în grupuri despre legătura dintre biografia oficială a poetului și scrierile sale memorialistice (apărute postum: *Hronicul și cîntecul vîrstelor, Luntrea lui Caron*). Alcătuiți planul de idei al unui referat. Scrieți acest referat în volum de o pagină.

ARS DISCENDI

LEGO, ERGO SUM

15 POEZIA ESTE UN VEȘMÂNT ÎN CARE NE ÎMBRĂCĂM IUBIREA ȘI MOARTEA

Pe coarde dulci de liniște...

Motto:

„În fața unui nou, autentic poet, ai totdeauna sentimentul paradoxal și minunat că înțelegi dintr-odată o limbă pînă aici necunoscută ție, pentru învățarea căreia n-ai depus totuși nici un efort."

Lucian Blaga

1. Examinează prezentarea cronologică a volumelor de poezie scrise de Lucian Blaga.

1.1. Comentează sugestiile titlurilor metaforice.

1.2. Determină o coerență ascensională a motivelor din titluri și traiectoria lor existențială, utilizînd reperele din casetele volumelor, prezentate mai jos.

Poemele luminii (1919)

Nașterea poetului sub semnul luminii: „Unde și cînd m-am ivit în lumină, nu știu."

În sens expresionist: o forță primară uriașă, materială sau spirituală, care pune în mișcare lumile din haos și infinitele lor forme și se înființează însuși timpul și temporalitatea: *Lumina*, *Biografie*.

Pașii profetului (1921)

Elanul vitalist ajunge într-un punct inert, urmează regresiunea, căderea, degradarea treptată a lumii, renunțarea la energiile dătătoare de viață și de nemurire, în favoarea unor adevăruri banale, inventate de oameni. Apariția unui ton liric nou, profund meditativ, mai reprezentativ personalității poetului: *Amurg de toamnă*.

În marea trecere (1924)

Personifică strigătul disperat al ființei pentru a opri „trecerea" timpului distrugător a ceasornicului ce măsoară destrămarea. E un reproș adresat omului care se conformează, se complace în starea pasivă de încremenire, evitînd actul creației. Melancolia disperată în fața trecerii vieții: *Marea trecere*, *Psalm*.

Lauda somnului (1929)

Se relevă, în manieră expresionistă, neputința în a rezolva drama existențială eternă a omenirii, în realizarea speranței de stîrpire a răului, de instaurare a binelui. O lume de mit și legendă, o lume a anonimatului se află sub semnul unei triste metafizice: *În munți*.

La cumpăna apelor (1933)

Mașinalizarea omului se traduce în existența unei gîndiri sterile, ce nu poate schimba predestinarea; mișcarea, ca principiu generator de viață, dispare; toate încercările de percepere a lumii în esența ei rămîn zbateri fără forță ale unei ființe mult prea zgomotoase; destinul se îndreaptă spre catastrofă, iar cumpăna apelor nu poate fi păstrată în eternitatea clipei: chiar și apa îmbătrînește: *Boala*.

La curțile dorului (1938)

Aflată pe panta declinului, ființa umană este invadată de sentimentalism, de nostalgia memorării tinereții, interesată de fericirea zilnică. Anotimpurile își urmează cursul indiferent la chinul poetului. Poeziile reconstituie atmosfera baladelor, descîntecelor și bocetelor din folclorul românesc pe baza unei cunoașteri dinăuntru a specificului acestora. Se definește artistic inefabilul sentiment al dorului: *La curțile dorului*.

Nebănuitele trepte (1943)

Ultima culegere editată antum. Reapare lumina ca factor salvator ce înalță, se profilează înălțimea, piscul, muntele ca spațiu vital, binefăcător, protector, în care energiile se potențează, se transformă în lucruri vii, pădurea, regnul vegetal. Textele codifică ideea că *nebănuitele trepte* ale drumului poetic se descoperă prin trudnicul efort individual, prin sacrificiu de sine: *Schimbarea zodiei*.

Vîrsta de fier, Corăbii cu cenușă, Cîntecul focului, Ce aude unicornul

Poezii pe care poetul le-a scris după 1943 și în care se autentifică o resurecție a optimismului. Regnul spațiului este, în fond, solar, ducînd la reapariția vieții, la eliminarea răului, nefastului, a nemișcării. Anotimpurile maturității poetice se află sub semnul simbolic al semințelor, al perpetuării, al vieții. Reapare, cu o nouă forță vitală, iubirea.

Opera de artă exprimă specific vibrațiile, sensibilitățile artistice ale autorului, obsedat de sentimentul însingurării totale; unica soluție care rămîne este somnul-moarte: *Mirabila sămînță, Vara de noiembrie, Arheologie*.

ARS DISCENDI

1. Elaborează o fișă-reper pentru discuții în clasă și achiziții de portofoliu.

1.1. Prezintă două viziuni dominante asupra lumii din volumele de poezie blagiană.

1.2. Observă și explică mutațiile stărilor de spirit ale eului liric.

2. Încadrează în plachetele de versuri ale autorului poeziile cunoscute, studiate anterior.

Metaforă grafică
de Nicolae Dabija

16 ELEMENTE DE ANALIZĂ STILISTICĂ A TEXTULUI

1. Parcurge algoritmul propus şi reţine aspecte definitorii pentru analiza stilistică a unui text artistic.

1.1. Constată o anumită coerenţă în aplicarea acestor repere.

1.2. Identifică 2–3 dominante specifice de analiză stilistică în structura unui text poetic preferat.

1

Nivelul fonematic vizează analiza formei sonore. Se porneşte de la ideea că rostirea comportă valoare expresivă, care se manifestă în: *lungirea, modificarea, omiterea unor sunete; schimbarea ritmului vorbirii; acumularea de sunete (asonanţă, aliteraţie); rimă; ritm etc.*

La analiza textului scris, paralel cu nivelul fonematic se examinează şi aspectul grafic: *varierea caracterelor; spaţierea; forma în care este aranjat textul (acrostih, anagramă, caligramă) etc.*

2

Nivelul lexico-semantic vizează analiza vocabularului, ceea ce presupune:

- Determinarea ansamblurilor structurale (reţelele tematice; cîmpurile lexico-semantice: conceptual, semantic, asociativ, derivativ; axa lexicală; cuvintele-cheie). În baza acestei analize pot fi susţinute afirmaţii referitoare la relaţia dintre lexicul utilizat şi semnificaţia globală a textului.
- Examinarea frecvenţei unităţilor de vocabular utilizate în textul dat, cu specificarea mărcilor stilistice pe care le comportă: *regional, popular, arhaic, neologic, rar, livresc, argotic, familiar, depreciativ, ironic*.
- Interpretarea expresivităţii contextuale a cuvintelor înrudite şi/sau a derivatelor: *peiorativ, diminutiv, augmentativ.*
- Cercetarea nivelului semantic: identificarea sensurilor actualizate şi remarcarea manifestării polisemiei (şi a ambiguităţilor, echivocurilor, jocurilor de cuvinte bazate pe omonimie, paronimie, paronomază); reperarea sensurilor figurate şi explicarea mecanismului prin care s-a realizat transferul de sens şi s-au construit figurile de stil; efectul sinonimiei şi al antonimiei.
- Identificarea secvenţelor de discurs repetat (locuţiuni, expresii, citate, proverbe etc.) şi comentarea semnificaţiei lor.
- Remarcarea tuturor situaţiilor cînd are loc devierea de la norma limbii literare.

3 **Nivelul morfo-sintactic** vizează marcarea stilistică prin categoriile lexico-gramaticale şi gramaticale ale claselor morfologice, care prezintă interes în plan stilistic doar cînd comportă semnificaţii: *genul, numărul, cazul, determinarea, gradele de comparaţie, modul, timpul, diateza, tranzitivitatea*.

4 La **nivel sintactic** se vor distinge structurile care creează condiţii pentru apariţia valorii stilistice. Un rol aparte revine la acest nivel semnelor de punctuaţie.

- **Citeşte textul şi realizează, în baza lui, sarcinile propuse, spre a valorifica, în mod practic, reperele teoretice examinate mai sus. Accesează informaţia din *Agenda cititorului* (paginile 141, 142) ca reper documentar.**

Fluturii de noapte

...Iar noaptea cîteodată-ntunecate gînduri vin
și-mi sug nectarul din potir:
mi-e inima atunci
ca florile cari își deschid
corola numai noaptea, pentru fluturii
de noapte...

Lucian Blaga

2. **Comentează, în 2–3 enunţuri, legătura dintre titlul poeziei şi forma de fluture în care este scrisă.**
3. **Motivează, într-un enunţ, utilizarea cratimei în primul vers.**
4. **Defineşte semnificaţia contextuală a verbului *a veni*, raportîndu-l la substantivul *gînduri*.**
5. **Examinează sinonimele verbului *a veni (a sosi, a se apropia, a intra, a se înfăţişa, a năvăli, a izvorî)*, concluzionînd asupra expresivităţii celui ales de poet.**
6. **Explică, într-o propoziţie, solidaritatea de imagine dintre substantivul *noapte* şi adjectivul *întunecate*.**
7. **Argumentează, într-un enunţ, plasarea adjectivului înaintea substantivului, în sintagma *întunecate gînduri*.**

Agenda cititorului

• *În construirea lumii semantice a textului literar, scriitorul se supune exigenţelor funcţionării autonome, după principii estetice şi poetice, a acestei lumi, fără a eluda însă capacitatea cititorului de a pătrunde în lumea întemeiată de el prin limbaj şi de a descifra sensurile ei. Cititorul este considerat ca un receptor care se află situat într-un anumit* „orizont de aşteptare”.

Structurarea stilistică a textului literar se poate modela după acest „orizont de aşteptare” *sau poate, dimpotrivă, tinde la orientarea cititorului spre semnificaţia de adîncime a textului, prin ignorarea sau depăşirea* „orizontului de aşteptare”.

Dumitru Irimia

Agenda cititorului

Structura lexicală a textului artistic se caracterizează prin:

- utilizarea unităților din toate categoriile lexicale;
- exploatarea polisemiei;
- dezvoltarea echivalențelor sinonimice;
- depășirea, prin figuri de stil specifice, a sensului inițial/de dicționar al cuvîntului.

Structura gramaticală a textului artistic se caracterizează prin:

- deschiderea opțiunii pentru formele gramaticale;
- relevarea potențialului stilistic al fiecărei clase gramaticale la nivelul contextului;
- motivarea individuală a opțiunii pentru anumite forme;
- libertatea deplină în organizarea structurii sintactice;
- transformarea topicii în instrument al constituirii imaginii artistice;
- utilizarea unor figuri specifice.

ARS DISCENDI

8. **Identifică, în text, cuvintele care se referă la *faună* și *floră*, arătînd, în 2–3 enunțuri, legătura dintre acestea.**

9. **Definește, fără a recurge la sinonime, sensul din context al cuvîntului *nectar*.**

10. **Explică, într-un enunț, legătura de imagine dintre substantivele *nectar* și *potir*.**

11. **Justifică, în două propoziții, repetarea substantivului *noapte*.**

12. **Interpretează, într-un enunț, relația textuală dintre adverbele *cîteodată* și *atunci*.**

13. **Distinge, formulînd definiții lexicografice, sensul general și cel terminologic al cuvîntului *corolă*.**

14. **Restabilește baza de comparație din secvența *ca florile cari își deschid corola numai noaptea*.**

15. **Desfășoară, într-un text coerent de 5–7 rînduri, imaginea artistică exprimată în secvența *ca florile cari își deschid corola numai noaptea, pentru fluturii de noapte*.**

16. **Comentează valoarea stilistică a punctelor de suspensie la începutul și sfîrșitul poeziei.**

17. **Formulează un raționament din trei argumente în sprijinul alegerii formelor de indicativ prezent ale verbelor.**

18. **Motivează, într-un enunț, utilizarea formei *cari* (în loc de forma literară *care*).**

19. **Rescrie un segment ce conține o imagine vizuală, comentînd, în trei enunțuri, sugestia ei contextuală.**

20. **Argumentează, *Din fotoliul autorului*, preferința pentru o singură frază.**

21. **Interpretează, într-un text coerent de 8–10 rînduri, semnificația cuvîntului *corolă* în universul poetic blagian.**

1. **La finalul acestor rezolvări, restructurează și completează răspunsurile, producînd un eseu metaliterar cu titlul *Analiza stilistică a poeziei* Fluturii de noapte *de Lucian Blaga.***

17 EU AM CRESCUT HRĂNIT DE TAINA LUMII

PLĂCEREA TEXTULUI:

Dialoghează și descoperă sensurile operei

Motto:

„Gustîndu-te o dată din belșug / Amețitoare / și largă de minuni: o, lume!"

Lucian Blaga

LECTURA DIN PERSPECTIVA AUTORULUI

1. Reflectează asupra sugestiei metaforei *taina lumii* din titlul temei.

1.1. Propune cîteva conotații contextuale.

2. Actualizează din *Agenda cititorului* mesajul poeziei lui Lucian Blaga *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* ca artă poetică.

2.1. Explică semnificația crezului poetic blagian:

...dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină.

2.2. Motivează situarea eului poetic, agent al cunoașterii, prin versul nodal *dar eu*, în centrul unui imens univers al tainelor.

2.3. Precizează care ar fi, în opinia ta, aceste taine conotate în metafora *corola de minuni* și în simbolurile: *ochi, flori, buze și morminte*.

3. Aplică, în interpretările tale, conceptele-cheie de cunoaștere luciferică și cunoaștere paradisiacă, expuse în *Agenda cititorului* de la pagina 145, ținînd cont de afirmația exegetului că *între creația lirică a poetului și reflecțiile sale filozofice există unele vase comunicante sau nuclee comune.* (Romul Munteanu)

Agenda cititorului

EU NU STRIVESC COROLA DE MINUNI A LUMII

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
și nu ucid
cu mintea tainele, ce le-ntîlnesc
în calea mea
în flori, în ochi, pe buze ori morminte.
Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adîncimi de întuneric,
dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –
și-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează, ci tremurătoare
mărește și mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi fiori de sfînt mister
și tot ce-i neînțeles
se schimbă-n neînțelesuri și mai mari
sub ochii mei –
căci eu iubesc
și flori și ochi și buze și morminte.

Poetul este singura ființă care își poartă inima în afară de sine

- **Citește textul poeziei *Autoportret* și surprinde *taina patriei* poetului.**

AUTOPORTRET

Lucian Blaga e mut ca o lebădă.
În patria sa
zăpada făpturii ține loc de cuvînt.
Sufletul lui e în căutare,
în mută, seculară căutare
de totdeauna,
și pînă la cele din urmă hotare.

El caută apa din care bea curcubeul.
El caută apa
din care curcubeul
își bea frumusețea și neființa.

Agenda criticului

Subiectul se descoperă dintr-o dată cu distrugerea tainelor înainte, ca o veșnică posibilitate, dar și cu spațiul armonios construit al unei lumi ce se deschide ca un orizont de îmbrățișat dincolo de pustiire.

Eu și corola de minuni a lumii: doi poli între care promite să se desfășoare spațiul unei perpetue tensiuni, al unei necontenite năzuințe de apropiere, pînă la identificare.

Or, tocmai pe acest teren al legăturii fericite ori al comunicării ratate cu cosmosul se înscrie, decis, încă din primul moment, problematica poeziei blagiene.

Ion Vlad

1. **Explică sensul primului vers, raportîndu-l la incipitul lucrării autobiografice *Hronicul sau cîntecul vîrstelor*:**

„Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absențe a cuvîntului. Urmele acestei tăceri inițiale le caut însă în zadar în amintire.”

2. **Motivează intenția autorului de a scoate acest fapt autobiografic de sub incidența realului și de a-i da o interpretare mitică:**

„Poate că starea mea embrionară se prelungea dincolo de orice termen normal, pentru că avea în vedere un urcuș nu tocmai de toate zilele sau poate o nefirească luciditate s-a vîrît, cu efecte de anulare, între mine și cuvînt… Cuvintele îmi erau știute toate, dar în mijlocul lor eram încercat de sfieli, ca și cum m-aș fi împotrivit să iau în primire chiar păcatul originar al neamului românesc.”

2.1. Interpretează semnificația mitului tăcerii, valorificînd simbolistica motivului *lebedei*:

- Pasăre imaculată, care, prin albul, forța și grația sa, constituie o vie epifanie a luminii.
- Simbolizează puritatea, nevinovăția, singurătatea mîndră, curajul, poezia, elevația spirituală. În unele texte folclorice, ea este simbolul iubitei. E asociată înțelepciunii, inițierii și evlaviei spirituale, poetului și poeziei.

2.2. Ilustrează, cu exemple din text, ideea că *tăcerea* poate semnifica:

a) primordialul increat;
b) potențialul germinativ;
c) geneza oricărei lirici;
d) condiție a lumii transcendente.

2.3. Pentru o înțelegere adecvată, reperează conceptele autorului din *Agenda cititorului*.

3. Comentează sugestia metaforei *zăpada făpturii* în relație cu lexemele *cuvînt* și *sufletul* din text.

4. Demonstrează că intenția căutării eului liric din text este căutarea de sine a creatorului, a poetului.

5. Argumentează miza eului liric, în drumul spre propria identitate, pe două tipuri de cunoaștere: luciferică și transcendentă.

6. Justifică titlul poeziei în funcție de mesajul ei global.

1. Memorizează poezia, rostind-o în rol de autor.

2. Demonstrează, prin idei concludente, că poezia este o artă poetică, o cheie de lectură pentru alte texte blagiene.

3. Actualizează cunoștințele din clasa a XI-a și comentează, într-un text coerent, elementele expresionismului, conducîndu-te de precizarea autorului: *De cîte ori o operă de artă redă astfel un lucru, încît puterea, tensiunea interioară, transcende lucrul, trădînd relații cu cosmosul, cu absolutul, cu ilimitatul, avem în față un produs expresionist.*

OPȚIONAL

4. Amintește-ți mesajul poeziei *Biografie*, studiate în clasa a XI-a, și redactează un text argumentativ, în care să demonstrezi că, în ambele poezii, Lucian Blaga anunță un concept nou despre creație și creator.

Agenda cititorului

Concepte blagiene

- **Obiectul cunoașterii luciferice** e totdeauna *un mister* care, de o parte, se arată prin semnele sale și, de altă parte, se ascunde după semnele sale.
- Prin **cunoașterea paradisiacă** se statornicesc pozițiile liniștitoare, momentele de stabilitate, permanența vegetativă și orizonturile, care nu îndeamnă dincolo de ele înseși, ale spiritului cunoscător.
- **Cunoașterea profană**, cea pozitivistă a omului modern.
- **Cunoașterea poetică**, practicată de Blaga, este păstrătoare de mister.

ARS DISCENDI

Vreau să joc!, o formă a ludicului programatic

LECTURA DIN PERSPECTIVA CITITORULUI

- **Citește textul poeziei, împărtășind dorința eului liric din titlu.**

VREAU SĂ JOC!

O, vreau să joc, cum niciodată n-am jucat!
Să nu se simtă Dumnezeu
în mine
un rob în temniță – încătușat.
Pământule, dă-mi aripi:
săgeată vreau să fiu, să spintec
nemărginirea,
să nu mai văd în preajmă decît cer,
deasupra cer,
și cer sub mine –
și-aprins în valuri de lumină
să joc
străfulgerat de-avînturi nemaipomenite
ca să răsufle liber Dumnezeu în mine,
să nu cîrtească:
„Sînt rob în temniță!”

Jocul imaginației și al redevenirii în creație

Rînduri - Gînduri

• *Pe scară arhetipală, omul care încearcă înlocuirea condiției sale umane, sare treptele dezvoltării într-un ritm amețitor, ajungînd la limitele spațiului și ale timpului.*

Northrop Frye

1. **Determină rolul stilistic al formulei din titlu, dezvoltată în primul vers.**
2. **Motivează dorința eului liric de a se manifesta plenar, repetînd idei din *Rînduri–Gînduri* și relevînd, în special, ideea de joc programat, ca un „ritm amețitor”.**
3. **Explică semnificația prezenței lui Dumnezeu în lumea interioară a eului liric, semn:**
   a) al credinței; b) al condiției demiurgice;
   c) al individualității creatoare.

4. **Interpretează sensul invocației: *Pământule, dă-mi aripi...*, în raport cu starea eului liric din *Autoportret*.**

5. **Decodează sugestia simbolurilor ascensionale din text: *aripi, săgeată, cer, lumină.***

5.1. **Utilizează sensurile propuse de dicționarul de simboluri și rezumate aici:**
aripă *– metonimie a zborului, a elevației, a năzuinței spre ideal;*
săgeată *– cunoaștere rapidă, eliberare de distanță și greutate;*
cer *– transcendență, superioritate, creativitate, sacralitate;*
lumină *– principalul atribut al lumii cosmice, sinonimul lumii ca sferă de viețuire, principiu al binelui.*

6. **Stabilește similitudini între imaginile imenselor spații cosmice blagiene și cele din creațiile eminesciene (*Luceafărul, Scrisoarea I* ș.a.).**

7. **Argumentează, cu detalii din text, viziunea criticii asupra faptului că trupul uman al eului liric se transformă într-un „corp de lumină" energetic.**

8. **Comentează semnificația laitmotivului *rob întemnițat* în legătură cu:**
a) ipostaza de Demiurg a eului liric;
b) ideea platoniciană a trupului uman ca temniță.

9. **Demonstrează că mesajul poeziei se referă la o formă a ludicului programatic, aplicînd explicațiile din *Agenda cititorului.***

1. **Interpretează fenomenul jocului-dans ca stare de spirit în tradiția culturală a poporului nostru.**

2. **Argumentează, în baza textului, semnificația substituției demiurgice a materiei telurice în materie cosmică.**

3. **Realizează un comentariu, în scris, al textului, relevînd ideea *dezmărginirii, descătușării sufletului*.**

OPȚIONAL

4. **Formulează-ți idealul de viață și expune-l într-un text personalizat, continuînd titlul *Vreau să joc...***

1. **Citește individual poezia *Dați-mi un trup, voi munților* și interpretează, în paralel, ideea „dezmărginirii" prin proiecția viziunii poetice la dimensiuni cosmice.**

Agenda cititorului

Semnificații emblematice ale jocului

- Jocul este și un mod de inițiere prin reconstituirea simbolică a marilor încercări ale vieții.
- Jucătorul imită simbolic atitudini generale sau mentalități de ordin social, jocul apropiindu-se astfel de ritual.
- Arta, prin faptul că transfigurează viața, seamănă cu jocul.

ARS DISCENDI

Concept grafic de Aurel Guțu

LEGO, ERGO SUM

Liniște sau misterul cunoașterii luciferice

O LECTURĂ HERMENEUTICĂ

- **Citește textul poeziei *Liniște*, încercînd să faci efortul eului liric de a „asculta liniștea”.**

Picuri de lumină
şi stropi de pace –
cad necontenit din cer...

LINIȘTE

Atîta liniște-i în jur de-mi pare că aud
cum se izbesc de geamuri razele de lună.

În piept
mi s-a trezit un glas străin
și-un cîntec cîntă-n mine-un dor ce nu-i al meu.

Se spune că strămoși cari au murit fără de vreme,
cu sînge tînăr încă-n vine,
cu patimi mari în sînge,
cu soare viu în patimi,
vin,
vin să-și trăiască mai departe
în noi
viața netrăită.

Atîta liniște-i în jur de-mi pare că aud
cum se izbesc de geamuri razele de lună.

O, cine știe – suflete,-n ce piept îți vei cînta
și tu odată peste veacuri
pe coarde dulci de liniște,
pe harfă de-ntuneric – dorul sugrumat
și frînta bucurie de viață? Cine știe? Cine știe?

Rînduri - Gînduri

• *Citind* Poemele luminii, *tînărul lector va face descoperirea că Blaga este un mare poet. El merită să fie citit şi recitit nu doar din obligație şcolară, ci şi pentru a satisface nevoia de poezie a spiritului nostru.*

George Gană

1. **Explică, în baza experienței proprii, necesitatea umană de a se afla într-o stare de liniște totală.**

2. **Determină, printr-o sintagmă din cele propuse, tipul liniștii ce a invadat universul eului liric: *liniște astrală, liniște abisală, liniște sufletească, liniște cosmică, liniște terestră, liniște atemporală.***

2.1. **Explică și ilustrează opțiunea cu exemple din text.**

3. **Examinează structura discursului liric al poeziei și definește semnificația repetării celor două versuri inițiale:**

a) ca laitmotiv;
b) ca refren;
c) ca reluare de secvență, în scopul accentuării;
d) ca element de structură inelară.

4. **Împarte textul în secvențe, în conformitate cu nucleele semantice ale discursului liric.**

4.1. **Intitulează secvențele prin cuvinte-cheie din text, motivînd, succint, alegerea.**

5. **Lucrînd în echipe, analizați cîte un motiv din cele principale: *al liniștii, al luminii, al cîntecului* și *al migrației sufletului*.**

5.1. **Interpretați semnificația acestor motive, în raport cu starea eului liric: de reverie și de sperare către vremurile viitoare.**

5.2. **Angajați în sprijinul ideilor susținute comentarea sugestiilor metaforice, a simbolurilor din text și a interogațiilor retorice.**

6. **Rezumă, în 5–6 enunțuri, mesajul global al poeziei, relevînd semnificația luminii selenare ca posibilitate de cunoaștere și de transgresiune temporală. Utilizează conceptele blagiene din *Agenda cititorului.***

1. **Interpretează semnificația stării de reverie a eului liric ca posibilitate de accedere spre cunoașterea luciferică.**

2. **Motivează, prin două argumente, includerea poeziei în volumul *Poemele luminii.***

1. **Lecturează poeziile *Lumina, Lumina raiului, Scrisoare* ș.a. și identifică 5–6 sugestii ale metaforei luminii. Demonstrează, într-un eseu de o pagină, că Lucian Blaga este un poet al luminii.**

Agenda cititorului

Concepte blagiene

- **Minus-cunoașterea** este negația cunoașterii ca îndemn spre o cunoaștere mai profundă, în care sînt numerotate niște limite.
- **Plus-cunoașterea**, cea care se produce doar pe cale logică, prin intelect.
- **Cunoașterea transcendentă** se stabilește prin pierderea în necunoscut, amplificîndu-se în zona obscurului, secretului.

Rădăcini și aripi, visare și împlinire

ARS DISCENDI

LEGO, ERGO SUM

Dorul, o stare transorizontică

O, lumea e albastră haină,
în care ne cuprindem,
strînşi în taină,
ca vara sîngelui să nu se piardă,
ca vara basmului mereu să ardă.

- **Citeşte poezia *Dorul-dor*, urmărind o definiţie poetică, formulată de Lucian Blaga.**

DORUL-DOR

Cel mai adînc din doruri
e dorul-dor.
Acela care n-are amintire
şi nici speranţă, dorul-dor.

Pe-un drum ne duce dorul-dor,
pe-un drum
ce dincolo de orice călător
mai are-o prelungire.

Nesfîrşit e dorul-dor.
Bate-n valea tuturor.

1. **Formulează o definiţie proprie a dorului ca sentiment uman.**
2. **Recitește versurile care, în opinia ta, pot reprezenta definiţii ale eternului sentiment românesc.**

2.1. **Motivează-ţi opţiunea prin exemple şi argumente.**

3. **Explică efectul amplificării sugestiei în construirea metaforei *dorul-dor.***

3.1. **Precizează ce se sugerează:**

a) Un sentiment? b) O stare de spirit? c) O noţiune abstractă?

4. **Caracterizează *dorul-dor care n-are amintire şi nici speranţă.***
5. **Corelează motivul dorului cu motivul drumului şi interpretează-le semnificaţia în text.**
6. **Comentează ideea concluzivă din ultimele două versuri ale poeziei în corelaţie cu interpretarea poetului:** *Sufletul românesc, care se simte acasă la el numai pe plai, are un mers care-i aparţine şi-l diferenţiază.*

6.1. **Argumentează ideea de infinitudine a dorului ca stare umană existențială.**

7. **Examinează textul și relevă elementele definitorii ale discursului liric al poeziei.**

8. **Realizează, într-o reflecție de 5–6 enunțuri, o prezentare a conceptului *dorul-dor* din text.**

9. **Descoperă o altă ipostază a dorului în creația poetului și formulează, într-un enunț, opinia proprie despre importanța dialogului sincer dintre două suflete îndrăgostite.**

DORUL

Setos îți beau mireasma și-ți cuprind obrajii
cu palmele-amîndouă, cum cuprinzi
în suflet o minune.
Ne arde-apropierea, ochi în ochi, cum stăm.
Și totuși tu-mi șoptești: „Mi-așa de dor de tine!”
Așa de tainic tu mi-o spui și dornic, parc-aș fi
pribeag pe-un alt pământ.

Femeie,
ce mare porți în inimă și cine ești?
Mai cîntă-mi înc-o dată dorul tău,
să te ascult
și clipele să-mi pară niște muguri plini,
din care înfloresc aievea – veșnicii.

10. **Comentează, în două enunțuri, sugestia contextuală a simbolului *muguri plini* din finalul poeziei.**

11. **Desfășoară, în scris, ideea că *adevăratul îndrăgostit poartă în suflet, ca pe o minune, dorul de ființa dragă*, în raport cu starea de spirit a eului liric din poezie.**

1. **Scrie un comentariu al unei poezii, la alegere, utilizînd ca reper ideea generalizată în *Agenda cititorului*.**

OPȚIONAL

2. **Interpretează, într-o compunere de sinteză, semnificația dorului în lirica poetului, pornind de la explicațiile lui Lucian Blaga expuse la tema *Filozofia este o știință a întrebărilor*, de la pagina 164.**

Ilustrație de Ion Puiu

Agenda cititorului

• *Acest univers în care iau ființă toate elementele lumii, dorul, devine pentru Lucian Blaga sfera experienței sale capitale.*

Aici eul liric participă la misterul esențial al vieții, iar emoția poetică se convertește într-un sentiment fundamental al dorului.

Doina Ruști

Eu cred că veșnicia s-a născut la sat

Sub streaşina vremii, paradis...

1. **Exprimă-ţi opinia cu privire la ideea din temă, argumentînd-o.**

2. **Extinde-ţi judecăţile, selectînd idei din afirmaţiile lui Lucian Blaga:** *Pentru propria sa conştiinţă, satul este situat în centrul lumii şi se prelungeşte în mit.*

Satul se integrează într-un destin cosmic... Fiecare sat se simte, în conştiinţa colectivă a fiilor săi, un fel de centru al lumii. Numai aşa se explică orizonturile vaste ale creaţiei populare în poezie, în artă, în credinţă, acea trăire care participă la totul, siguranţa fără greş a creaţiei, belşugul de subînţelesuri şi nuanţe, implicaţiile de infinită rezonanţă şi însăşi spontaneitatea neistovită.

LECTURĂ PARALELĂ

- **Citeşte poeziile *Sufletul satului* şi *Satul minunilor*, urmărind atitudinea eului liric faţă de spaţiul rural.**

SUFLETUL SATULUI

Copilo, pune-ți mîinile pe genunchii mei.
Eu cred că veșnicia s-a născut la sat.
Aici orice gînd e mai încet,
și inima-ți zvîcnește mai rar,
ca și cum nu ți-ar bate în piept,
ci adînc în pămînt undeva.
Aici se vindecă setea de mîntuire
și dacă ți-ai sîngerat picioarele
te așezi pe un podmol de lut.

Uite, e seară.
Sufletul satului fîlfîie pe lîngă noi,
ca un miros sfios de iarbă tăiată,
ca o cădere de fum din streșini de paie,
ca un joc de iezi pe morminte înalte.

SATUL MINUNILOR

Ajuns-am prin pulberi și miriști
unde răzbat fără sfat numai unii.
Drumeaguri ades ocolit-am prin liniști
după mersul albastru al lunii.

Lîngă fîntînile darului harului
pîlpîie boalele, țipă lăstunii.
Plin este satul de-aromele zeului
ca un cuib de mirosul sălbăticiunii.

Legi răsturnînd și vădite tipare
minunea țîșnește ca macu-n secară.
Cocoși dunăreni își vestesc de pe garduri
dumineca lungă și fără de seară.

3. **Recitește versurile din ambele poezii, care exprimă aderiunea eului liric față de sat, ca spațiu al valorilor etice/estetice.**

4. **Consemnează, pe foaia de caiet, un vers care, în opinia ta, conține chintesența mesajului.**

4.1. **Motivează opțiunea prin două argumente concludente.**

4.2. **Dezvoltă ideea din versul selectat, într-un text coerent de 5–6 rînduri, în care să conturezi imaginea satului în propria viziune.**

5. **Lucrînd în patru echipe, realizați o interpretare paralelă a acestor două texte poetice.**

5.1. **Discutați și fixați rezultatele interpretării pe un poster comun, într-o formă grafică:**

- semnele unui topos, ale unui spațiu spiritual sacru, mitic, fabulos, generator de minuni;
- indiciile satului ca spațiu al revigorării, al dragostei, al odihnei existențiale;
- sugestiile limbajului metaforic, recreator al imaginii satului ca spațiu-matrice al spiritualității românești;
- starea de spirit a eului liric, în raport cu titlurile poeziilor.

5.2. **Formulați cîteva concluzii ce se impun la finalul interpretării realizate, reperînd conceptul autorului despre spațiul mioritic românesc din *Rînduri–Gînduri*.**

6. **Raportează mesajul ambelor poezii la afirmațiile criticului Mircea Vaida, dezvoltîndu-l:**

- ✓ Satul blagian are sufletul său deasupra sufletelor oamenilor;
- ✓ Satul blagian e un eu în sine, alături de eul omenesc.

1. **Memorizează o poezie, la alegere, sau două secvențe din fiecare text poetic.**

2. **Demonstrează, prin detalii din text, viziunea poetică originală a lui Lucian Blaga despre satul românesc.**

3. **Redactează, în baza celor două texte, un eseu nestructurat cu titlul *Satul, spațiul-matrice al spiritualității românești*.**

OPȚIONAL

4. **Argumentează, într-o reflecție scrisă, că satul, în viziunea lui Blaga, exprimă *sentimentul românesc al destinului*. Vezi informația din *Rînduri–Gînduri*.**

ARS COLLABORANDI

Rînduri - Gînduri

• Avem un orizont sufletesc al nostru, acel spațiu indefinit ondulat, ca plaiurile țării, manifestat în doina și în cîntecele noastre, și nu mai puțin într-un unanim sentiment românesc al destinului. Înclinarea spre pitoresc își are la noi și ea specificul ei, întrucît apare solidară cu un deosebit simț al măsurii și atenuat de un accent de mulcomă discreție.

• Peisajul e integrat într-un angrenaj sufletesc, se întrupează în el un sentiment al destinului ca vîntul în pînzele unei corăbii. Peisajul, în acest din urmă înțeles, e al doilea obraz al omului.

Lucian Blaga

ARS DISCENDI

Lumea sub semnul profanului:
Paradis în destrămare

Agenda cititorului

- **Poarta** este locul de intrare în incinta sacră, în viața veşnică.
- **Cotorul fără sabie** reprezintă semnul pierderii energiei primare a forței divine.
- **Flăcările** semnifică focul sacru, simbol al imortalității.
- **Apa** este simbol al materiei prime, al stihiei regenerării şi al izvorului vieții.
- **Arhanghelii** fac parte dintre îngerii aflați în preajma lui Dumnezeu; reinstaurează dreptatea pe Pământ şi sînt vestitorii marilor întîmplări.
- **Păianjenul** are atribute cosmologice şi demiurgice. El îşi țese pînza, simbol al universului, al destinului implacabil, din substanța secretată de propriul corp.

- **Citește textul poeziei *Paradis în destrămare*, urmărind o altă, opusă, viziune blagiană asupra lumii.**

PARADIS ÎN DESTRĂMARE

Portarul înaripat mai ține întins
un cotor de spadă fără de flăcări.
Nu se luptă cu nimeni,
dar se simte învins.
Pretutindeni pe pajiști și pe ogor
serafimi cu păr nins
însetează după adevăr,
dar apele din fîntîni
refuză gălețile lor.
Arînd fără îndemn
cu pluguri de lemn,
arhanghelii se plîng
de greutatea aripelor.
Trece printre sori vecini
porumbelul sfîntului duh,
cu pliscul stinge cele din urmă lumini.
Noaptea îngerii goi
zgribulind se culcă în fîn:
vai mie, vai ție,
păianjeni mulți au umplut apa vie,
odată vor putrezi și îngerii sub glie,
țărîna va seca poveștile
din trupul trist.

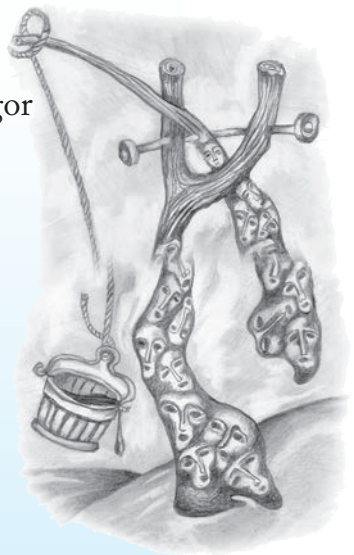

1. **Exprimă-ți, într-un enunț, impresia ce ți-a produs-o prima lectură a poeziei.**
2. **Explică, verificînd dicționarul, sensurile lexemelor *paradis* şi *destrămare*.**

3. **Construiește axa lexicală a textului poeziei și formulează o concluzie.**

4. **Precizează semnificațiile contextuale ale indiciilor textuale ce se referă la:**

a) spațiul terestru/cosmic; b) timpul diurn/nocturn;
c) personaje fictive/simbolice.

5. **Definește valoarea articulării discursului liric sub forma unui colaj de imagini, prin asociere cu un motiv distinct:**

- portarul;
- serafimi;
- arhanghelii;
- porumbelul;
- sfîntul duh;
- îngerii.

5.1. **Conturează mesajul desemnat de semnificațiile motivelor, utilizînd descifrările simbolurilor din *Agenda cititorului*, pagina 154.**

6. **Comentează „acțiunile” întreprinse de către personajele simbolice.**

6.1. **Interpretează subtextul a două simboluri și a două metafore revelatorii din text, introducînd datele într-un tabel:**

Simboluri, metafore revelatorii	Sugestii identificate
✓	✓

6.2. **Argumentează sugestiile detaliilor ce simbolizează ratarea sensurilor primordiale, originare ale condițiilor eternității, tinereții veșnice.**

7. **Vezi *Agenda cititorului* din această pagină și relaționează, cu detalii adecvate din text, ideile ce alcătuiesc mesajul, comentîndu-i semnificația.**

1. **Interpretează sugestia titlului poeziei.**

2. **Demonstrează, într-o compoziție, că *Paradis în destrămare* este un strigăt expresionist de revoltă împotriva ordinii nedrepte, ce duce lumea la un dezastru existențial.**

OPȚIONAL

3. **Organizați o dezbatere tematică, prin care să construiți argumente pro și contra valabile, pentru aplicarea ideii lui Mihai Eminescu din *Scrisoarea I* la textul *Paradis în destrămare* de Lucian Blaga:** *O lume se stinge, alta se va naște; un timp apune, altul va răsări*.

Agenda cititorului

Semnificația mesajului:

- decadența paradisului reflectă degradarea lumii;
- stingerea luminilor primordiale și moartea lumilor;
- moartea lumii în scopul regăsirii de către Marele Anonim a purității pierdute a lumii, a perfecțiunii ființei omenești;
- resemnarea omului în fața neantului, tristețea neputinței de a schimba ceva.

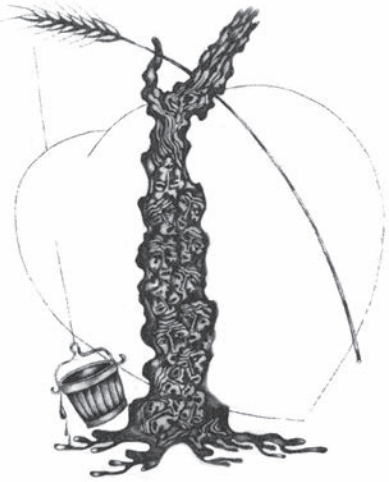

Strigăt în disperare

ARS DISCENDI

Sub un cer de vrajă

LEGO, ERGO SUM

Drama poetică MEŞTERUL MANOLE. Sugestii pentru o lectură independentă

Agenda cititorului

- **Manole** – creatorul damnat universal, care trebuie să-şi jertfească fericirea personală pentru mîntuirea tuturor.
- **Mira** semnifică, prin conotaţia numelui, smerenia, jertfa pură.
- **Bogumil** – exponentul concepţiei dualiste, conform căreia binele şi răul coexistă în creaţia şi susţinerea lumii.
- **Găman** – un receptor şi transmiţător al puterilor telurice, ascunse, iraţionale şi primordiale.
- **Zidarii**, desemnaţi cu nume emblematice, reprezintă, în sens expresionist, voci ale adîncurilor, adaptate rolurilor în piesă.

1. Citeşte textul integral al dramei şi explică sensul metaforic al ultimei replici: *Doamne, ce strălucire aici şi ce pustietate în noi.*

1.1. Utilizează Internetul pentru a examina imagini cu Mănăstirea Argeşului ca operă de artă.

1.2. Exemplifică „strălucirea" edificiului mănăstirii prin detalii de artă arhitecturală.

1.3. Motivează, în baza constatărilor, cauza apariţiei legendei populare despre Mănăstirea Argeşului.

1.4. Actualizează, succint, mesajul baladei populare în varianta lui Vasile Alecsandri.

Realizează o lectură intertextuală

2. Fixează, într-un tabel, în paralel, segmentele acţiunii din balada populară şi cele din drama lui Lucian Blaga.

MEŞTERUL MANOLE	
Balada	Drama
.....	.....

3. Identifică modificările la mitul jertfei pe care le-a făcut Lucian Blaga şi explică semnificaţia acestora:

a) la nivelul cronotopului;

b) la nivelul acţiunii, conflictului;

c) la nivel de personaje.

4. Interpretează aluziile biblice:

a) reluarea cuvintelor lui Iisus răstignit (*Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit?*);

b) referirea la apocalipsă și venirea lui Antihrist pe pământ;
c) trimiterea la leproșii alungați din oraș;
d) mitul lui Avraam etc.

Efectuează o lectură mitologică

5. Compară elementele timpului şi spaţiului mitic în baladă şi dramă, relevînd semnificaţii comune şi particulare.

6. Realizează o caracterizare a particularităţilor mitice ale personajelor din dramă, reperînd informaţia utilă din *Agenda cititorului* de la pagina 156.

7. Exemplifică, prin detalii din operă, statutul lui Manole ca personaj-simbol, dezvoltînd informaţia propusă.

- Manole este un personaj-simbol, pentru că este o figură generică, reprezentativă pentru o întreagă categorie umană – cei dominați de patima creației.
- Manole trăiește la cote maxime tragedia creatorului de valori spirituale, durabile peste timp, luptîndu-se cu propriul său destin.
- Artistul – măcinat de îndoieli şi de căutări, neputincios în dileme existențiale, disperat – va învinge în fața omului.

8. Sintetizează informaţia dobîndită la interpretarea personajelor în următorul tabel, explicînd semnificaţia corelării evenimentelor cu alegerea locului de desfăşurare a acţiunii.

Personajul implicat	Timpul	Locul	Interpretarea situației

9. Actualizează particularităţi ale expresionismului din *Agenda criticului*.

9.1. Demonstrează cu argumente proprii opinia criticii că drama *Meşterul Manole* este expresionistă prin excelenţă.

10. Argumentează tema parcursă, utilizînd două idei din citatul propus: *Drama este un monument al omului în plină înălțare prin suferință a sufletului creator din om – e momentul unei povești de iubire care se perpetuează din veac în veac prin cîntec și cuvinte, prin freamătul pădurii și murmurul apelor. O poveste ca niciodată.* (Liviu Rusu)

Agenda criticului

Concepția estetică a expresionismului se fundamentează prin raportarea lucrurilor la absolut într-o nouă expresie a spiritualității umane. Iată cum apar în dramă:

- ✓ *Expresia pură a trăirilor sufleteşti;*
- ✓ *Imagini puternice, violente, pentru a exprima neliniştea existențială;*
- ✓ *Personajele sînt figuri generice, reprezentative pentru o întreagă categorie, fiind mai mult simboluri ale unor idei sau concepte decît individualități umane;*
- ✓ *Titlurile au valoare de simbol, prin trimitere la mitologie şi plasarea în atemporalitate, prin întoarcerea la mit şi legendă;*
- ✓ *Esențializarea şi abstractizarea printr-un limbaj metaforic absolut, potențînd misterele, prefăcîndu-le într-un mister şi mai mare.*

Liviu Rusu

18 METAFORA REVELATORIE SAU MISTERELE CREAȚIEI

1. **Adu 3–5 exemple de metafore, recitînd, din memorie, versuri preferate, învățate pe de rost.**
2. **Restabilește analogiile care au stat la baza acestor metafore, indicînd termenii comparației și trăsătura comună (baza de comparație).**

- **Citește fragmentele de eseu și explică funcțiile poetice ale metaforelor plasticizante și revelatorii într-un text literar.**

GENEZA METAFOREI

(fragmente)

O operă de artă, și în general o creație de cultură, mai au în afară de stil și o „substanță”.

Omul, silit, prin propria sa constituție spirituală, să exprime lumea concretă exclusiv prin abstracțiuni, ceea ce solicită un proces infinit, își creează un organ de redare indirectă, instantanee, a concretului: metafora.

***

Deosebim două grupuri mari sau două tipuri de metafore:

1. Metafore plasticizante.

2. Metafore revelatorii.

Metaforele plasticizante se produc în cadrul limbajului prin apropierea unui fapt de altul, mai mult sau mai puțin asemănător, ambele fapte fiind de domeniul lumii, date închipuite, trăite sau gîndite.

Apropierea între fapte sau transferul de termeni de la unul asupra celuilalt se face exclusiv în vederea plasticizării unuia din ele. Cînd numim rîndunelele așezate pe firele de telegraf „niște note pe un portativ”, plasticizăm un complex de fapte prin altul, în anume privințe asemănător. În realitate nu plasticizăm un fapt prin alt fapt, ci expresia incompletă a unui fapt prin expresia altui fapt. E de remarcat că metaforele plasticizante nu îmbogățesc cu nimic conținutul ca atare al faptului la care ele se referă. Metaforele acestea sînt destinate să redea cît mai mult carnația concretă a unui fapt, pe care cuvintele pur descriptive, totdeauna mai mult sau mai puțin abstracte, nu-l pot cuprinde în întregime. Adevărul e că cuvintele sînt așa de anemice, încît ar fi nevoie de un alai infinit de vocabule, esențiale și de specificare, pentru a reconstitui cu mijloace de limbaj faptul concret. Metafora plasticizantă are darul de a face de prisos acest infinit alai de cuvinte. Metafora plasticizantă are darul de a suspenda un balast ce pare inevitabil și de a ne elibera de un proces obositor și nesfîrșit, pe care adesea am fi siliți să-l luăm asupra noastră. În raport cu faptul și cu plenitudinea sa, metafora plasticizantă vrea să ne comunice ceea ce nu e în stare noțiunea abstractă, generică, a faptului.

***

Există însă, după cum precizam la început, și un al doilea tip de metafore, „metaforele revelatorii".

Cîtă vreme metaforele tip I (plasticizante) nu sporesc semnificația faptelor la care se referă, ci întregesc expresia lor directă, cuvîntul ca atare, metaforele tip II (revelatorii) sporesc semnificația faptelor însele la care se referă. Metaforele revelatorii sînt destinate să scoată la iveală ceva *ascuns*, chiar despre faptele pe care le vizează. Metaforele revelatorii încearcă într-un fel *revelarea* unui „mister", prin mijloace pe care ni le pune la îndemînă lumea concretă, experiența sensibilă și lumea imaginară. Cînd, de pildă, ciobanul din *Mioriția* numește moartea „a lumii mireasă" și pieirea sa „o nuntă", el revelează, punînd în imaginar relief, o latură *ascunsă* a faptului „moarte". Metafora îmbogățește în cazul acesta însăși semnificația faptului la care se referă și care, înainte de a fi atins de harul metaforelor în chestiune, avea încă o înfățișare de taină pecetluită. Cînd ciobanul spune:

am avut nuntași
brazi și păltinași,
preoți munții mari,
păsări lăutari,
păsărele mii,
și stele făclii

faptele asupra cărora se revarsă avalanșa de metafore constituie întreaga „natură". Prin metaforele rostite, aceasta dobîndește o nouă semnificație: parcă natura întreagă devine o „biserică". Se poate spune despre aceste metafore că au un caracter *revelator,* deoarece ele anulează înțelesul obișnuit al faptelor, substituindu-le o nouă viziune. Aceste metafore nu plasticizează numai niște fapte în măsura cerută de deficiența numirii și expresiei lor directe, ci ele suspendă înțelesuri și proclamă altele. Metaforele revelatorii sînt cu totul de altă natură decît cele plasticizante pur și simplu și au cu totul altă origine. Cîtă vreme metaforele plasticizante rezultă, după cum văzurăm, dintr-un dezacord imanent al structurilor spirituale ale omului (dezacordul dintre concret și abstracțiune), metaforele revelatorii rezultă *din modul specific uman de a exista, din existența în orizontul misterului și al revelării.* Metaforele revelatorii sînt întîile simptome ale acestui mod specific de existență. Nu idealizăm deloc situația afirmînd că metaforele revelatorii mărturisesc și ele tot despre un aspect antropologic, despre un aspect profund, dat deodată cu ființa omului ca atare. Cît timp omul (încă nu de tot „om") trăiește în afară de mister, fără conștiința acestuia, într-o stare neturburată de echilibru paradisiac-animalic, el nu întrebuințează decît metafora plasticizantă, cerută de dezacordul dintre concret și abstracțiune. Metafora revelatorie începe în momentul cînd omul devine în adevăr „om", adică în momentul cînd el se așază în orizontul și în dimensiunile misterului. Abia mai tîrziu ne vom face drum pînă la acel punct teoretic de unde vom înțelege în toată adîncimea sa acest mod existențial, specific uman, și în ordinea acestor considerații valoarea *simptomatică* a metaforei revelatorii. Precizăm deocamdată că metafora are două izvoare cu totul diferite, care nu îngăduie nici o confuzie. Un izvor este însăși constituția sau structura spirituală a omului, cu acel particular dezacord dintre concret și abstracțiune. Al doilea izvor este un mod de a exista, care caracterizează pe om în toată plenitudinea dimensională a spiritului său, ca „om": existența întru mister.

Pentru a familiariza cît mai mult pe cititori cu cele două tipuri de metafore, vom ilustra fiecare tip cu cîteva exemple.

I METAFORE PLASTICIZANTE

- **Iată jocul „valurilor” la țărmul mării:**
  În joc cu piatra cîte-un val
  și-arată solzii de pe pîntec.
- **Iată un „Septemvrie” în pădure:**
  Prin ceasul verde-al pădurii
  otrăvuri uitate adie.
- **Iată „licuricii” în noapte:**
  Licuricii cu lămpașe
  semne verzi dau spre orașe
  pentr-un tren care va trece...
- **Iată „ploaia” într-un vechi oraș:**
  Pe uliță, subțire și-naltă
  ploaia umblă pe catalige.
- **Iată un „peisaj”:**
  Zăbovește prin rostul
  grădinilor pajul,
  Un zbor de lăstun
  iscălește peisajul.

II METAFORE REVELATORII

- **Iată misterul „somnului” tălmăcit într-o viziune:**
  În somn sîngele meu ca un val
  se trage din mine
  înapoi în părinți.
- **Un mister revelat în legătură cu „Ninsoarea”:**
  Cenușa îngerilor arși în ceruri
  ne cade fulguind pe umeri și pe case.
- **Iată o semnificație revelatorie a unui „Asfințit marin”:**
  Soarele, lacrima Domnului,
  cade în mările somnului.
- **Iată misterul vieții apropiat de cel al morții:**
  Mamă – tu ai fost odat' mormîntul meu, –
  De ce îmi e așa de teamă, mamă,
  să părăsesc iar lumina?

Ce cîntec nemăsurat!

Metafora s-a ivit în clipa cînd s-a declarat în lume, ca un miraculos incendiu, acea structură și acel mod de existență numite împreună „om”, și se va ivi necurmat atîta timp cît omul va continua să ardă, ca o feștilă fără creștere și fără scădere, în spații și dincolo de spații, în timp și dincolo de timp.

3. **Explică sensul propriu (de dicționar) și cel contextual (figurat) al cuvintelor: *organ, carnație, alai, anemic, izvor.***
4. **Rescrie, din textul eseului blagian, un enunț-definiție. Compară această definiție cu cea din dicționarul de terminologie literară.**

5. **Desprinde, din textul eseului, o idee care îţi pare nouă, în raport cu ceea ce ştiai despre metaforă. Formuleaz-o cu cuvinte proprii.**

6. **Rezumă esenţa informaţiei referitoare la metafora *moartea-nuntă* din balada *Miorița*.**

7. **Compară viziunea lui Lucian Blaga asupra metaforei respective cu alte opinii şi modalităţi de interpretare a baladei.**

8. **Identifică, în exemplele aduse mai sus, metaforele în care substituţiile sînt însoţite de:**
   - ✓ personificare;
   - ✓ hiperbolă.

9. **Revizuieşte exemplele citate şi remarcă, în cîte un enunţ, rolul adjectivelor cromatice în descifrarea metaforelor.**

10. **Construieşte diagrama Venn pentru cele 2 tipuri de metafore, inspirîndu-te din textul eseului blagian.**

11. **Lucrînd în grupuri, raportaţi textul eseului blagian la una dintre poeziile studiate. Analizaţi două metafore din poezie, de parcă ar face-o autorul.**

12. **Concluzionaţi despre ocurenţa celor două tipuri de metafore în poezia blagiană.**

13. **Prezentaţi în faţa clasei observaţiile şi concluziile.**

14. **Argumentează cu exemple din textele lui Lucian Blaga faptul că metafora revelatorie creează/recreează misterul universului existenţial.**

Lumea-n lumină mi s-a lărgit.

ARS COLLABORANDI

1. **Aplică noţiunea de metaforă revelatorie în comentarea textului *Lumina* de Lucian Blaga.**

ARS DISCENDI

2. **Modelează cîteva metafore plasticizante, pornind de la obiectele familiare din anturajul tău:**
   - acasă;
   - la liceu;
   - în drum spre liceu;
   - în mijlocul naturii;
   - la un eveniment de cultură.

3. **Alcătuieşte un catren, folosind pentru titlu una dintre metaforele construite mai sus.**

19 FILOZOFIA ESTE O ȘTIINȚĂ A ÎNTREBĂRILOR

Motto:

„Originalitatea lui Blaga, ca filozof, constă în afirmația că Marele Anonim este o expresie a misterului ultim."
Ștefan Augustin Doinaș

1. Citește fragmentele extrase din studiile filozofice ale lui Lucian Blaga și selectează enunțurile ce conțin idei care se înscriu în palmaresul concepțiilor tale.

1.1. Elaborează o listă ierarhică din 5–6 concepții pe care ți le propui spre realizare. Motivează-ți opțiunea.

A DESPRE TALENT

„Nimeni, niciodată, nu poate realiza ceva cît de cît valoros fără pasiune. Nu interesează durata și supliciul creației. Nu numărul ciornelor, ci rezultatul contează.

Mai mult decît oricine, poetul trebuie să-și reprime narcisismul naiv. Fără a tăia din diamantul inspirației, e necesar să șlefuiască fiecare vers. Aceasta este adevărata artă. Firește, dacă diamantul există. Pentru dobîndirea unității e nevoie uneori să se elimine versuri și strofe întregi. Exigența – totdeauna dusă pînă la capăt: să vizeze uneori chiar punctuația. O virgulă sau un punct pot contribui, surprinzător, la obținerea unor sensuri noi ori la potențarea unor motive emoționale remarcabile."

2. Identifică ideea-cheie pentru noțiunea de talent și explic-o.

2.1. Formulează, în baza textului, o definiție proprie a talentului.

B DESPRE ARTA MUNCII

„Tot ce e necesar e în același timp și interesant, și plin de învățături. Omul trebuie să fie un artist al muncii, adică să pună în ea ceva din personalitatea sa – cu bucurie și cu entuziasm. Dacă te apropii de muncă ca un artist și nu ca un meșteșugar, dacă ești hotărît să-i jertfești tot zelul tău arzător – atunci nu vei simți niciodată înjositoare munca ta – oricare ar fi ea. Nici o muncă nu e lipsită de demnitate – decît doar cea săvîrșită fără bucurie. Cine n-a învățat arta muncii – n-a făcut nici cel dintîi pas spre fericire. Noblețea muncii atîrnă numai de sufletul cu care ne apropiem de ea. Și arta muncii e poate singura artă pe care ar putea-o învăța orișicine, de aceea seamănă așa de mult cu ceea ce se numește religie."

3. Opinează pro sau contra ideilor din enunțurile subliniate.

3.1. Ilustrează opiniile cu exemple din viață și literatură.

C Despre misterul scrisului

„Cînd şi cînd privirea noastră întîlneşte sărbătorirea unei amintiri de intelectual valoros. Atunci e amănunţit descrisă locuinţa artistului, cărţile lui şi ultimele manuscrise cum mai sînt încă păstrate neclintit în aceeaşi casă, încît intrînd ţi se pare că marele om tot mai trăieşte, cum trăiesc încă gîndurile cărţilor sale. Nu numai că aştepţi să se deschidă uşa şi să îl vezi din nou înaintînd spre masa de lucru – ca un miner care sapă mai departe în căutarea vinelor de aur – dar tot ce a scris el, îţi e mai uşor priceput lîngă tablourile şi cărţile lui, şi chipurile de altădată din perete – pare că şi ele ajută cu o şoaptă interioară la tălmăcirea misterului.

Căci scrisul păstrează în el un mister fermecător, o atracţie greu de lămurit altfel decît prin multa pasiune cu care am remîngîia fiecare gînd regăsit."

4. Raportează una dintre afirmaţiile lui Lucian Blaga la un exemplu relevant de personalitate literară din cultura română.

D Despre visători

„Cele mai frumoase lucruri cu care se poate mîndri omenirea ne vin de la visători. Făuritorii de visuri sînt reprezentanţii cei mai aleşi ai poporului homo sapiens. Ei învaţă pe cei mulţi să se ridice de la o existenţă pur şi simplu la o existenţă superioară. Ei merg în fruntea istoriei şi nu este o singură schimbare în dezvoltarea neamului omenesc care să nu purceadă de la vreunul din cei care *trăiesc cu capul în nori*. Creatorii de noi idealuri sociale, plăsmuitorii de concepţii despre viaţă, făuritorii de ipoteze ştiinţifice, inventatorii de mijloace puse în slujba traiului zilnic al nostru nu sînt opera oamenilor *practici* şi *reali*, ci opera *visătorilor*. Numai după cei din urmă rămîne ceva trainic, numai în imaginaţia lor, la aparenţă aşa de străină de realitate, trăieşte veşnicia. Visătorii fac istoria."

5. Extrage, din text, două idei despre care doreşti să discuţi în plen.

5.1. Argumentează menirea *visătorilor* în societatea contemporană.

E Despre valoarea cuvîntului

„În adevăr, printre mijloacele poeziei se enumeră cu toată dreptatea nu numai imaginea, ci şi *cuvîntul*. În poezie, însuşi corpul sensibil al cuvîntului devine element constitutiv prin sonoritatea, ritmul, aşezarea şi structura sa concretă. În poezie, *cuvîntul* pentru sine, cu vocalele şi consonantele sale, este un corp mistic ca o biserică. Conceptualitatea limbajului e compensată prin *corpul* cuvîntului, de unde urmează că poezia, în ciuda nucleelor conceptuale, dobîndeşte o plenitudine intuitivă neştirbită şi o funcţie metaforică datorită substanţei sale sonore ca atare..."

6. Selectează, din text, un enunţ ce conţine o idee pe care doreşti s-o dezvolţi şi scrie o reflecţie de 5–6 rînduri.

6.1. Interpretează comparaţia din enunţul subliniat.

F DESPRE MIT

„Mitul este, prin structura cea mai intimă a sa, o creație vecină cu creația artistică. Mitul este, prin sine însuși, rezultatul unui act metaforic-revelator, modelat de categoriile stilistice pe planul imaginației. Prin adîncimea, prin viziunea și prin tiparul lor stilistic, miturile sînt astfel ca predestinate să fie întruchipate în artă. Existența noastră în orizontul misterului și al revelării și existența noastră în cadre stilistice ne îndrumă, cu alte cuvinte, spre mituri ca subiecte artistice. Această îndrumare are totuși numai caracterul unui simplu sfat, iar nu caracterul unui imperativ categoric. Căci, în principiu, conținutul artei nu poate fi prin nimic limitat...”

7. Rescrie în caiet enunțul ce conține definiția mitului.

7.1. Exemplifică prezența mitului *ca subiect artistic* în literatura română.

G DESPRE DOR

„Starea *dor* e așa de particulară și așa de mult împletită din nuanțe, încît de ea țin pînă și vocala și consonantele însele ale cuvîntului *dor*. Dorul e socotit cînd ca stare sufletească învîrtoșată, ca o ipostazie. Cînd ca o putere impersonală, care devastează și subjugă, cînd ca o vrajă ce se mută, cînd ca o boală cosmică, ca un element invincibil al firii, ca un alter ego, ca o emanație material-sufletească a individului. Cîntărețul tratează dorul în consecință: i se închină sau se luptă cu el, îl transmite sau îl primește, îl macină ca pe o materie, îl seamănă ca pe o plantă. Atîtea forme ale dorului nu prea pot fi subsumate categoriei *personificării*. Dacă se ține seama de omniprezența dorului în poezia noastră populară, s-ar putea aproape afirma că existența e pentru român *dor*, aspirație transorizontică, existență care în întregime se scurge spre *ceva*.”

8. Selectează o idee care să fie tema unui eseu și alcătuiește un posibil plan.

H DESPRE SPAȚIUL MIORITIC

„E vorba și aci de o stare interioară, crescută firesc și cronic în mijlocul unui anume orizont...

Să ascultăm – cu aceeași intenție de a tălmăci în cuvinte un orizont spiritual – o doină de a noastră. După ce ne-am obișnuit puțin cu chiromanția ascunselor fundaluri, nu e greu să ghicim deschizîndu-se și în dosul doinei un orizont cu totul particular. Acest orizont e plaiul. Plaiul adică un plan înalt, deschis, pe coamă verde de munte, scurs mulcom în vale. O doină cîntată...

Să numim acest spațiu-matrice, înalt și indefinit ondulat, și înzestrat cu specificele accente ale unui anume sentiment al destinului: spațiu mioritic.”

9. Exemplifică noțiunea de spațiu mioritic formulată de autor.

10. Determină ideile, concepțiile pe care, în opinia ta, e necesar să le aplici la interpretarea operei blagiene.

20 LIMBAJUL MASS-MEDIEI ÎN ACTUALITATE

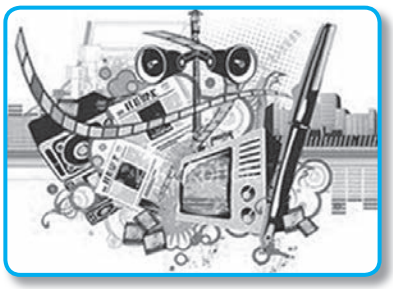

1. **Selectează dintr-o publicație periodică variante de anunțuri. Analizează limbajul lor, remarcînd: *exactitatea informației; laconismul; utilizarea numelor proprii; frecvența numeralelor.***
2. **Formulează două concluzii cu privire la limbajul unui anunț publicitar.**
3. **Lucrînd în patru grupuri, realizați următoarele sarcini:**

ARS COLLABORANDI

GRUPUL 1

Listați denumirile posturilor de radio și de televiziune cunoscute, care emit în limba română; explicați de ce poartă aceste nume; ce legătură există între segmentul de ascultători/spectatori ai unui post și denumirea lui.

GRUPUL 2

Listați denumirile publicațiilor periodice cunoscute (ziare, reviste), care apar în limba română; explicați asocierile, metaforele, simbolurile pe care se edifică.

GRUPUL 3

Treceți în revistă denumirile de emisiuni informative cunoscute/urmărite, care se difuzează în limba română; explicați logica alegerii titlului fiecăreia dintre ele.

GRUPUL 4

Treceți în revistă denumirile emisiunilor de divertisment, care se difuzează în limba română; explicați expresivitatea genericului cu care este lansată fiecare.

3.1. **Împreună, construiți o hartă conceptuală în jurul noțiunii *mass-media*.**

4. Citește textul și informează-te despre specificul limbajului mass-mediei.

4.1. Reține 2–3 aspecte și aplică-le la rezolvarea sarcinilor ulterioare.

Specificul limbajului mass-mediei

Limbajul mass-mediei se caracterizează prin două tendințe: una spre clișeu și alta spre expresivitate. Tributul plătit clișeului este caracteristic mai ales informațiilor cotidiene, care se așteaptă să fie receptate imediat, transmise în variantă orală (radiofonică, televizată) sau scrisă (presa, internetul). Tendința spre expresivitate se manifestă în dorința de a fi original (în articole de problemă, interviuri, emisiuni de divertisment etc.), de a capta și menține atenția cititorului/spectatorului.

Lexicul mass-mediei este cel mai receptiv față de orice inovații. Actualitatea politică, viața economică și culturală, moda vestimentară și alimentară reclamă noi unități de vocabular, multe dintre acestea intrînd în uz prin filiera presei. Datorită publicațiilor periodice devin cunoscute și populare nume de starlete și sportivi de performanță, de „eroi" ai unor evenimente mediatizate, de locuri și localuri în vogă.

5. Transformă datele din tabel în text coerent, care poate fi citit la radio, în calitate de buletin meteo.

5.1. Exersează, printr-un joc de rol, lectura în fața clasei.

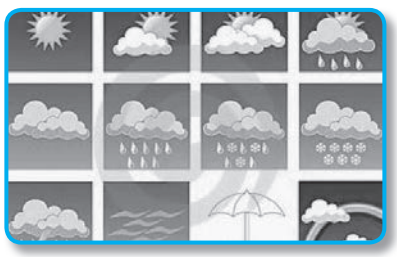

MOLDOVA

Proces principal	vreme în general instabilă
Temperatura maximă	25°C–28°C
Nebulozitate	cer mai mult noros
Precipitații	averse
Vînt	în general moderat (8–12 m/s)
Presiune	ușor variabilă
Fenomen	descărcări electrice
Prognoza este valabilă în intervalul **10.07.2015, 7.00–10.07.2015, 19.00**	

6. Citește o publicație periodică on-line. Descrie, succint, experiența de lectură. Analizează lexicul unuia dintre materiale, remarcînd:

a) specificul titlului;

b) utilizarea neologismelor;

c) semnificația numelor proprii (cine sînt persoanele; unde se află localitățile);
d) sensurile ocazionale ale cuvintelor și sintagmele inedite.

7. Documentează-te, pentru a explica eventualilor radioascultători sau telespectatori sensul special terminologic al cuvintelor evidențiate în textul propus:

Britanicul Mark Cavendish a reușit *dubla* (...) din Turul Franței, cîștigînd, vineri, a doua etapă consecutivă din această ediție a *Marii Bucle* (...). La finalul etapei a șasea, disputată între Montargis și Gueugnon, pe o distanță de 227,5 kilometri, Cavendish i-a învins la *sprint* (...) pe Tyler Farrar (Garmin) și Alessandro Petacchi (Lampre). *Lider* (...) în clasamentul general rămîne elvețianul Fabian Cancellara, care a sosit în *pluton* (...) compact, alături de *favoriții* (...) Marii Bucle, la 3 secunde de învingător.

Sîmbătă, *rutierii* (...) vor părăsi *platul* (...), chiar dacă cățărările cu adevărat dificile încă nu au venit. Etapa a șaptea, Tournus – Station des Rousses (165,5 kilometri), cuprinde trei *cățărări* (...) de categoria a doua, din care ultima la 4 kilometri de finalul cursei.

7.1. Rescrie textul, explicînd în spațiile indicate sensul cuvintelor marcate. Consultă surse adecvate de informare și documentare.

7.2. Sonorizează acum, cu intonație specifică reportajului sportiv de la fața locului, textul de mai sus.

8. Elaborează, respectînd specificul limbajului mass-mediei, textul unei știri despre un eveniment cultural, desfășurat recent în instituția sau localitatea ta.

8.1. Plasează știrea pe pagina WEB a liceului și solicită opinia colegilor cu referire la respectarea exigențelor de redactare.

1. Documentează-te cu privire la specificul rubricilor săptămînalului *Dilema veche* (www.dilemaveche.ro).

1.1. Explică, în cîte un enunț, pe ce se edifică și în ce rezidă expresivitatea titlurilor: Bordeie și obiceie; La polul plus; La singular și la plural; Tîlc-show; Ieri cu vedere spre azi.

1.2. Include, într-un articol propriu, titlurile explicate, vorbind despre avantajele limbajului mass-mediei în comunicarea zilnică și despre pericolul folosirii excesive a clișeului.

1.3. Pentru repere inițiale, informează-te din *Agenda cititorului*.

Agenda cititorului

- Printre formele rezistente de dispreț la adresa limbii se numără și clișeul, exprimarea șablonardă, platitudinea fioroasă.

Nu doar capacitatea de expresie ni s-a clișeizat, ci și gîndirea. Alături de telecomandă, calculatorul de buzunar și GPS, stereotipiile mentale sînt una dintre dovezile cele mai rezistente ale comodității.

Dacă ne place viața artificială, nu trebuie să ne ferim de clișee. Dar vă întreb, v-ar conveni să trăiți doar printre trandafiri de plastic, pisici împăiate și elefanței de alabastru? Clișeul este trandafirul de plastic al limbii, nefirescul care ține loc de firesc.

Radu Paraschivescu

ARS DISCENDI

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

1. Selectează cîte un text din creația lui Mihai Eminescu și a lui Lucian Blaga și analizează-le în lumina afirmației propuse:

„În literatura română, poezia lui Eminescu este punctul de plecare al romantismului, iar poezia lui Blaga, punctul de ajungere al romantismului, și deci inversarea celor două planuri: romantism–modernism, pentru explicarea evoluției istorice care a făcut-o posibilă, deschide o metodologie care, ea însăși, trebuie să poată explica în ce fel structura poeziei moderne include evoluția ei istorică, de la Eminescu la Blaga.

De la Eminescu la Blaga nu este numai trecere de timp a literaturii române, marcată de cele două culmi, reprezentative fiecare pentru epoca lui, ci și o continuitate în structura poeziei, pusă sub semnul modernismului. Dacă Eminescu este, în primul rînd, un poet romantic prin viziune și prin filozofia implicată în poezia lui, Blaga este și el un poet romantic prin temele filozofice ale poeziei lui, dar și Eminescu, și Blaga sînt poeți moderni prin modul poetic de a gîndi lumea și structura poeziei lor."

Eugen Todoran

2. Citește afirmația lui Mircea Eliade și raporteaz-o prin alegerea unui reper:

a) la viziunea lui Blaga despre cunoaștere;
b) la o plachetă a poetului;
c) la poezia de debut a autorului;
d) la o poezie preferată din creația acestuia.

„Orice poezie este un efort pentru a se *recrea* limbajul, în alți termeni, pentru a se desființa limbajul curent, de toate zilele, și a inventa un nou limbaj, personal și particular, în ultimă instanță, *secret*. Dar creația poetică, la fel ca creația lingvistică, implică desființarea timpului, a istoriei concentrate în limbaj, și tinde spre o reîntoarcere a istoriei paradisiace primordiale, cînd *se crea spontan*, cînd *trecutul nu exista*, căci nu exista conștiință a timpului, memorie a duratei temporale. Pentru un mare poet, trecutul nu există, poetul descoperă lumea ca și cum el ar fi contemporan cu prima zi a creației. Orice mare poet *reface* lumea..."

2.1. Formulează două concluzii proprii despre originalitatea poeziei blagiene.

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

1. Examinează, în paralel, citatele propuse. Precizează ce este comun pentru viziunea celor doi poeți, în raport cu ideea de poezie. Identifică și diferențe de viziune. Specifică pe ce imagini artistice se edifică viziunea fiecărui autor.

A

„S-a spus că poezia ar fi o artă a cuvîntului. Dar poezia e o artă a cuvîntului numai în măsura în care e și o artă a necuvîntului. Într-adevăr, tăcerea trebuie să fie pretutindeni prezentă în poezie, cum moartea e necurmat prezentă în viață."

***

Limba nu e vorba ce o faci.
Singura limbă, limba ta deplină,
Stăpînă peste taine și lumină
E-aceea-n care știi să taci.

Lucian Blaga

B

„Nu se poate vorbi despre poezie ca despre o artă a cuvîntului, pentru că nu putem identifica poezia cu cuvintele din care este compusă.

În poezie putem vorbi despre necuvinte; cuvîntul are funcția unei roți, simplu vehicul care nu transportă deasupra semantica sa proprie, ci, sintactic vorbind, provoacă o semantică identificabilă numai la modul sintactic."

Nichita Stănescu

2. Pornind de la un aforism al lui Lucian Blaga, elaborează un eseu argumentativ de 1,5–2 pagini, în care să vorbești despre poezie ca o stare, un mod de a fi pentru acest poet.
Urmează modelul: *Poezia e ca o pînză fără tiv, cu firele bine bătute, ale cărei margini se pot destrăma, dar care totuși nu se destramă.*

✓ **Analiza aforismului: completează tabelul, construind asocieri pentru cuvintele-cheie ale citatului.**

Pînză	Similitudini	Poezie
Diferențe		**Diferențe**
Pînza este materie concretă și poate fi percepută cu organele de simț.	Și pînza, și poezia sînt produse prin împletirea/combinarea/ întrețeserea diferitelor elemente.	După ce este percepută cu organele de simț – citită sau auzită – poezia trebuie înțeleasă, trăită.
	Și pînza, și poezia...	

✓ **Lansarea exemplelor din creația poetului, care confirmă citatul.**

✓ **Formularea de argumente în sprijinul opțiunii făcute.**

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

- ***În baza fragmentului din romanul* Luntrea lui Caron *de Lucian Blaga, realizează o compoziție de 1–1,5 pagini, caracterizînd personajul narator.***

„În anii mei de străinătate, de stăruitoare interiorizare și însingurare, se adunase în mine un copleșitor dor de țară. Țara era pentru mine, desigur, peisajul și amintirile, graiul și trecutul, sîngele și duhul unui neam de oameni, de aceeași obîrșie, prin mii de ani. Într-o zi, Leonte, prietenul meu, îmi spuse că în dorul meu de țară se amestecă dorul de cele mai fragile făpturi ale țării, de încă *necunoscutele* ce ar putea să facă, cu dragostea lor, să înflorească în mine supremul cîntec. Nu îndrăzneam să-i mărturisesc lui Leonte cîtă dreptate a avut. Nu îndrăzneam, căci ar fi trebuit să-i spun că singura apariție feminină despre care bănuiam că ar răspunde, ca argintul, vibrațiilor mele poetice, a devenit pentru mine simbolul Inaccesibilului.

Pentru mine, Ana era ființa despre care o sfială aproape magică mă oprea să vorbesc cu cineva. De ani de zile, Ana era focul amintirilor după care tînjeam. Imaginea ei îmi revenea în suflet ca obsesia unui cîntec. Împrejurări pămîntești și atîtea omenești neajunsuri s-au așezat mereu între noi, ținîndu-ne departe unul de altul. Și astfel, imaginea doamnei Ana se prefăcu, încetul cu încetul, într-un simbol al Inaccesibilului. Imaginea s-ar fi destrămat în uitare, dacă n-ar fi fost mereu împrospătată prin propria-i vrajă.

Am făgăduit Anei să-i scriu în fiecare zi. Cel puțin, slova mea va face astfel o punte aeriană între mine și ea. Și am promis să nu aștept răspuns la nici unul dintre răvașele mele. Ea m-a asigurat că va adăsta mereu cu gîndul în preajma mea. De altfel, cît privește eventuala corespondență, nici nu găsisem o soluție problemei delicate, de circumstanță: unde ar putea să-mi răspundă? Și mai ales cum?

Sfîșierile lăuntrice de după despărțire iau repede sfîrșit. Prilejuite de o condiție efemeră, ele nu pot să reziste duhului de plenitudine, care-mi răpește materialitatea, care își caută o rostire mai presus de împrejurări vremelnice. Acasă, prin ogradă, la birou, în fața mesei de lucru, pe stradă, în pofida trecătorilor, la plimbare, prin serpentinele cetății, în somnul fără martori, în melodioasa mea stare de veghe gîndesc în permanență la ființa ce poartă numele luminii: Ana. Aroma ei îmi însuflețește existența.”

- ***În compoziția ta, vei realiza următoarele cerințe:***

1. **Relevarea valorilor etice și morale pe care le promovează naratorul.** — 4 Puncte
2. **Extragerea, din text, a două idei ale naratorului, pe care le împărtășești și tu, argumentîndu-le.** — 6 Puncte
3. **Interpretarea atitudinii personajului narator față de Ana.** — 4 Puncte
4. **Formularea unor concluzii privind semnificația general-umană a iubirii.** — 6 Puncte
5. **Exprimarea atitudinii proprii față de ideea formulată în segmentul subliniat.** — 4 Puncte

În total: 24 de puncte

PROFIL REAL

- ***Aplică aptitudini de cititor competent la interpretarea unui text din creația lui Lucian Blaga, după prima lectură.***

1. **Scrie cîte un sinonim contextual adecvat pentru cuvintele date: *sumbru, a ține, surîs.*** — 4 Puncte

2. **Alcătuiește trei enunțuri, utilizînd diferite locuțiuni sau expresii ce conțin cuvîntul *inimă*.** — 4 Puncte

3. **Rescrie, din text, trei cuvinte-cheie, argumentînd, în cîte un enunț, relația de sens a fiecăruia cu titlul poeziei.** — 6 Puncte

4. **Interpretează, în 3–4 rînduri, semnificația contextuală a unui simbol din șirul: *soare, umbră, lună, furtună*.** — 6 Puncte

5. **Comentează, într-un text coerent de 4–5 rînduri, sugestia contextuală a metaforei:**

Te-avînți să culegi printre umbre
bălaiul surîs al comorii. — 8 Puncte

6. **Explică, în 2–3 enunțuri, starea de spirit a eului liric, exprimată în strofa subliniată.** — 12 Puncte

7. **Comentează, în 10–12 rînduri, mesajul global al poeziei, în raport cu titlul ei și cu mărturisirea poetică a lui Grigore Vieru:**

Clipa cînd toate se preschimbă în
nenumite flori și nu mai știi pe care să
o dărui ființei dragi: aceasta-i iubirea! — 15 Puncte

În total: 60 de puncte

Din oficiu: 5 Puncte

Agenda cititorului

IUBIRE

Iubești – cînd ulciorul de-aramă
se umple pe rînd, de la sine
aproape, de flori și de toamnă,
de foc, de-anotimpul din vine.

Iubești – cînd suavă icoană
ce-ți faci în durere prin veac
o ții înrămată ca-n rana
străvechiului verde copac.

Iubești – cînd sub timpuri prin sumbre
vîltori, unde nu ajung sorii,
te-avînți să culegi printre umbre
bălaiul surîs al comorii.

Iubești – cînd simțiri se deșteaptă
că-n lume doar inima este,
că-n drumuri la capăt te-așteaptă
nu moartea, ci altă poveste.

Iubești – cînd întreaga făptură,
cu schimbul, odihnă, furtună,
îți este-n aceeași măsură
și lavă pătrunsă de lună.

Lucian Blaga

PROFIL UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C	Coordonate ale personalității creatoare
Identificare și înțelegere	
Nivelul de competență B	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Modelare și aplicare	
Nivelul de competență A	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor
Imaginație și creativitate	

Lucian Blaga

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Numește trei posibilități de evidențiere grafică, pentru a obține efectul unei expresivități stilistice într-un anumit text.	6 p.
Identifică în biografia scriitorului trei factori ce i-au definit personalitatea, referindu-te și la aforismul autorului: *Viața este o piatră de încercare a adevăratelor caractere.*	6 p.
Întocmește o listă de 5–7 motive literare ce intră în preferința de creație a scriitorului. Argumentează, în două enunțuri, predilecția lui Lucian Blaga pentru valorificarea miturilor.	10 p.
Alege unul dintre aforismele propuse din creația lui Lucian Blaga: *Cele șapte minuni ale lumii sînt cele șapte culori; Din ciocnirea a două pietre nu se naște o piatră, ci o scînteie; Literatura aforistică e sarea gîndirii.* Comentează-l, succint, conform reperelor: • Interpretarea aforismului în baza a 2–3 cuvinte-cheie; • Formularea mesajului comunicat prin aforismul respectiv; • Valoarea citatului, în contextul creației/aforisticii blagiene; • Atitudinea proprie față de afirmația din citat.	10 p.
Pornind de la viziunea lui Lucian Blaga: *În proverb se rostește înțelepciunea omului care pătimește într-un chip sau altul în freamătul lumii. Proverbul este înțelepciunea omului pățit, iar nu simplu a omului cu experiență, care privește lumea ca spectator,* raportează la propria-ți experiență de viață, de comunicare una dintre afirmații. Descrie, ca într-o schiță, întreaga întîmplare care te face să dai dreptate scriitorului.	12 p.
Scrie o compunere de sinteză în care să explici anumite sugestii ale metaforei luminii și a dorului în lirica lui Lucian Blaga.	14 p.
Formulează două argumente în sprijinul aforismului blagian: *Ghicitorile sînt bucăți literare care își poartă titlul la urmă.* Alcătuiește trei ghicitori cu trei lexeme-cheie din creația lui Blaga, în calitate de titlu–răspuns.	16 p.
Elaborați, în echipă, programul unei conferințe științifice, dedicate scriitorului și filozofului Lucian Blaga. 1. Documentați-vă în privința temei. 2. Stabiliți, în rezultatul discuției, care va fi mottoul conferinței. 3. Determinați cîte secții vor activa în cadrul conferinței și care va fi tematica în fiecare dintre secții. 4. Întocmiți/elaborați textul unui anunț prin care invitați elevii din liceul vostru să se înscrie în una dintre secții. 5. Formulați, fiecare membru al grupului, cîte o temă de comunicare, pentru a participa la conferință.	26 p.

În total: 100 de puncte

UNITATEA DIDACTICĂ 4

ION DRUȚĂ SAU TOIAGUL PĂSTORIEI

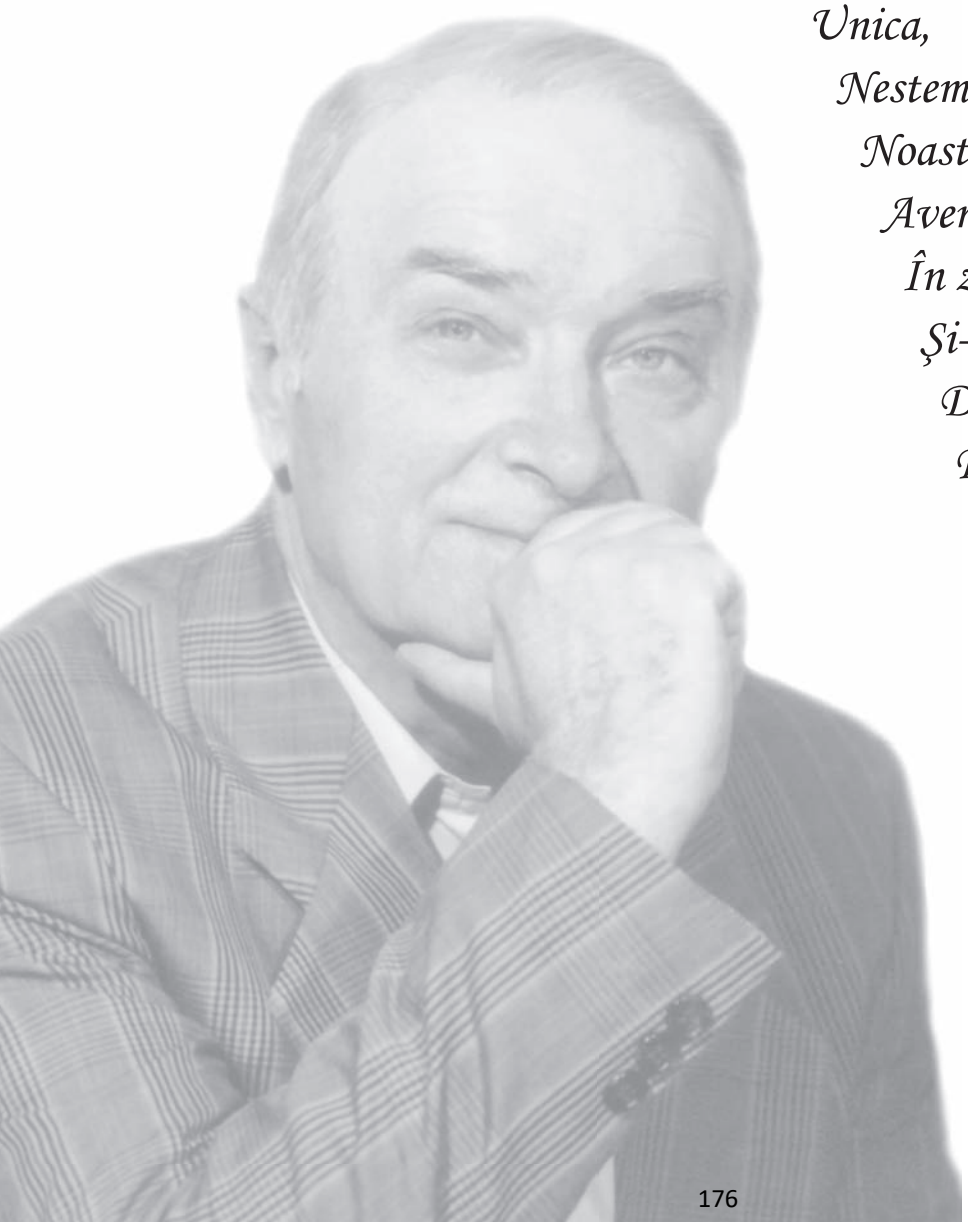

Verbul este
Unica,
Nestemata
Noastră
Avere.
În zilele mari
Și-n zilele
De cumpănă,
El,
Verbul,
Ne va ajuta
Să rămînem
În picioare,
Să ne păstrăm
Fața
Și Duhul,
Credința
Și Neamul…

Ion Druță

PRE–TEXT:

Intră în lumea creaţiei scriitorului

„Duc vorba în lume aşa cum îmi vine:
cu rădăcini, cu ramuri, cu frunze cu tot."
Ion Druță

1. **Alcătuieşte o listă a lucrărilor scriitorului Ion Druţă. Aplică diferite semne convenţionale în dreptul titlurilor:**
   ✓ – cunosc titlul, nu cunosc textul;
   \+ – cunosc textul;
   ++ – am citit textul;
   ! – face parte dintre preferatele mele.

1.1. **Clasifică titlurile acumulate pe genuri şi specii literare. Aranjează-le într-un tabel.**

2. **Raportează, în rezultatul discuţiei, creaţia cunoscută a lui Ion Druţă la un curent literar. Formulează argumente şi ilustrează-le cu exemple din operele studiate în clasele a X-a şi a XI-a.**

3. **Alcătuieşte o listă a scriitorilor români care ar putea fi numiţi colegi de generaţie cu Ion Druţă.**

Ilustraţie de Ion Puiu

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

1. **Reţine din selecţia propusă informaţii referitoare la creaţia scriitorului. Compară-le cu datele acumulate şi sistematizate anterior. Consultă manualul de clasa a XI-a.**

- „Prin caracteristicile ei esențiale, opera lui Ion Druță (n. 03.09.1928, satul Horodişte, Soroca; creația sa este adunată în 4 volume în 1986–1987, reluată în caractere latine în 1989; vol. I conține nuvele, narațiunea autobiografică *Horodişte*, 1975, romanul *Frunze de dor*, 1955, ciclul de povestiri pentru copii *Daruri*, 1969, şi nuvela

de mari proporții *Ultima lună de toamnă*, 1963; vol. II cuprinde romanul *Povara bunătății noastre*, 1961–1967, 1985, apărut şi în B.P.T a Editurii *Minerva* din Bucureşti, 1991, nuvelele *Întoarcerea țărînii în pămînt*, 1969, 1970, *Toiagul păstoriei*, 1984; vol. III inserează romanele *Biserica albă*, 1975–1981, 1986–1987 şi *Clopotnița*, 1972, apărut şi la *Cartea Românească*; vol. IV conține eseuri şi piesele *Casa mare*, 1959, *Doina*, 1958, *Păsările tinereții noastre*, 1971, *Horia*, 1973, *Frumos şi sfînt*, 1979, *Cervus divinus*, 1977–1981, 1987) este reprezentativă pentru literatura română din Basarabia: refuzul convențiilor ideologice oficiale, respectul valorilor etice, cultul culorii locale, pitorescul povestirii şi oralității."

Mihai Cimpoi

- „Opera lui Ion Druță, în totalitatea ei, se sprijină pe trei piloni principali: ideile atotpurificatoare ale creştinismului; tradițiile înnobilatoare – populare, culturale şi istorice – ale neamului; preceptele verificate ale unei gîndiri şi experiențe moderne. Toate aceste trei surse de gîndire şi inspirație alimentează creația sa cu nutriție umană de calitate superioară, cum ar fi compasiunea şi solidaritatea dintre indivizi şi diverse comunități omeneşti; dragostea față de ai săi şi toleranța față de ceilalți; respectarea cu sfințenie şi implementarea valorilor fundamentale ce țin de echitate, cinste, bunătate, virtute, adevăr, dreptate, onoare, demnitate etc. Sub acest aspect – or el este unul definitoriu – creația lui Druță reprezintă un izvor viu şi nesecat privind consolidarea în continuare a spiritualității şi demnității noastre."

Haralambie Corbu

ARS COLLABORANDI

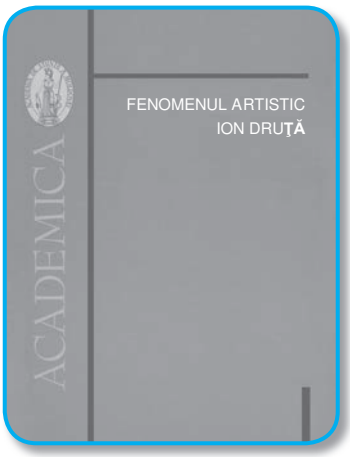

Monografie colectivă elaborată în cadrul Academiei de Ştiinţe a Moldovei

2. Reperează cinci momente din biografia scriitorului, determinate de evenimentele istorice.

2.1. Indică două opere în care scriitorul Ion Druță reflectă aceste momente.

3. Documentați-vă din alte surse (ediții ale operelor, studii, site-uri) asupra biografiei scriitorului. Numiți factorii care credeți că au avut o influență majoră asupra formării scriitorului ca promotor al ideii de supraviețuire a neamului prin valori spirituale.

4. Raportați problematica unuia dintre textele druțiene scrise în ultima perioadă (1990–2010) la problemele care frămîntă astăzi societatea noastră.

5. Reflectați asupra afirmației scriitorului Ion Druță şi expuneți-vă opinia: *Cultura unui scriitor este determinată, întîi de toate, de categoriile şi nivelul problemelor pe care le abordează.*

5.1. Formulați 2–3 concluzii relevante.

5.2. Exemplifică opinia ta prin modele de individualități creatoare studiate.

21 VOCAȚIA EXPLORĂRII MATRICEI EXISTENȚIALE

Motto:

„Opera lui Ion Druță este o frescă bogată, multiaspectuală,
cu nenumărate observații adînci asupra valorilor etice netrecătoare.”
Ion Ciocanu

PLĂCEREA TEXTULUI:

Dialoghează și descoperă sensurile operei

Horodișteе sau spațiul devenirii

- **Citește fragmentele din povestirea *Horodișteе*. Urmărește persistența în timp a dragostei naratorului față de părinții săi.**

HORODIȘTE

(fragmente)

Nu țin minte – ori că mi s-a povestit, ori că am citit undeva că satele de răzeși de pe malul Nistrului au fost întemeiate de Ștefan cel Mare, cu oșteni arțăgoși și iuți la încăierare, în așa fel ca, dacă turcii ori tătarii vor trece Nistrul, să se poată descurca pînă va sosi oastea domnească...

Nu știu dacă a fost întocmai așa, cît despre tata, el, într-adevăr, era plin de demnitate, arțăgos și încăpățînat...

Știa doar a se iscăli... Păstrez, ca amintire, una din semnăturile tatei. Socotea, în schimb, foarte bine și, spre marea noastră zaviste, desena frumos...

De altminteri, patima asta a lui pentru artele frumoase l-a și adus din Slobozia în Horodișteе. Tînăr fiind și tot căutîndu-și rost pe lume, a ajuns la un moment dat boiangiu. Umbla la cîștig, cu un moș tot de acolo, din Slobozia, căci boiangiii de pe Nistru ajunseseră la o faimă atît de mare, încît erau tocmiți prin satele unde se lucrau biserici. În Horodișteе tocmai se ridicase lîngă bisericuța cea veche, din bîrne, adusă cîndva demult din Lencăuți, una nouă, și biserica cea nouă l-a adus pe tata în satul unde i-a fost dat să-și trăiască o bună jumătate din viață.

Lucratul bisericii o fi fost pe vremea ceea o mare minune – de dimineață pînă seara o fi tot venit horodiștenii să caște gura. După care, într-o bună zi, o fi apărut și mama, fată tînără și curioasă pe atunci. S-o fi oprit în prag, o fi zărit un boiangiu roșcovan care tocmai vopsea pervazul la una din ferestre, și apoi las’ că domnitorii știau pe cine să așeze pe malul Nistrului, acolo, între pietroaiele celea...

***

Și iară revenim la mama, la acest cuvînt frumos, rotund, pe care noi mai mult îl cîntăm decît îl rostim, și uneori se pare că tot ce-a fost mai frumos și mai măreț plăsmuit în fașa limbii noastre e legat de acest cuvînt. Eram mezin, al patrulea copil, ori, cu cele două surori ce-au murit de mici, al șaselea, așa încît, atunci cînd m-am ridicat și eu copăcel, rămăsese puțin din frumoasele gîțe negre pe care le avusese mama de fată mare. Mai erau însă tineri și plini de viață ochii de-un căprui închis, senini, binevoitori, fața bălaie, încununată de un zîmbet plin de bunătate – sfinte Dumnezeule, atîta bunătate creștinească, atîta bunătate omenească, încît orice cerșetor, orice pui rătăcit de cloșcă, orice fir de iarbă călcat de roți pe-o margine de drum găseau înțelegere și compătimire în inima ei.

Aș zice că era harnică și silitoare ca o furnică mama, dar nu știu ce fac furnicile acolo în furnicarul lor iarna, pe cînd mama, iarna întreagă, torcea, țesea, cosea, cîrpea, iar de cu primăvară și pînă toamna tîrziu, basmaua ei albă, căci purta basma albă, zbura ca o pasăre – ba e în casă, ba e afară, ba e în Cubolta, unde ne erau hectarele, ba se întorcea în amurg, albind ușor pe o dungă de deal, în seninul serii; alerga, pentru că avea, cum zicea ea, copii, și azi, gîndindu-mă la pasărea ceea albă a copilăriei mele, nu pot spune că am văzut-o măcar o singură dată, măcar o singură clipă, stînd pe-o ramură, lîngă cuibul său.

***

Și iară mă întorc cu gîndul la tata, pentru că din tot potopul cela de lume care a trecut prin viața mea, el rămîne figura cea mai dură, cea mai enigmatică. Nu știu dacă a fost un om tocmai bun, pentru că mai rămîne de discutat ce înseamnă om bun. Ceea ce azi pare un cusur, peste o vreme poate fi dovada unor merite deosebite, iar ceea ce cîndva era prilej de mîndrie, azi poate stîrni doar zîmbete.

Oricum, atunci, în copilărie, tata mi se părea voinic, demn și veșnic. Voinic era într-adevăr, căci la trîntă nu țin minte să-l fi dovedit cineva în Horodiște. Și demn era în măsura în care demn putea fi un țăran cu patru copii și patru hectare. Cît despre veșnicie – firește, se schimba și el puțin cîte puțin, dar se schimba singur, cu măsura și soroacele sale, nicidecum cu lumea ce-l înconjura.

Mulți dintre eroii cărților mele au împrumutat anumite trăsături de la tata, adică nu atît le-au împrumutat, cît le-au furat, pentru că tata, într-un fel pe care nu mi-l pot explica nici acum, se ferea și de vorba, și de scrisul meu. Cultivînd o anumită stimă părintească față de copiii mici, cum ne ridicam băietani, nu ne mai zicea „tu”, ci neapărat „dumneata”. De cuvinte urîte sau înjurături în casa noastră nici vorbă. Nu-i ieșeam din cuvînt nici noi, nici mama, și nu o făceam din frică, ci pentru că așa era normal să fie, și tata, la rîndu-i, căuta ca toate în casa noastră să rămînă în limitele bunei-cuviințe.

Chiar și acuma, după ce-au trecut ani de la înmormîntarea lui, simt o anumită jenă vorbind despre dînsul, de parcă ar fi stat el aici, alături, și ar fi tăcut în felul cela unic cum știa să tacă numai el, și tăcerea ceea parcă mi-ar fi zis: nu e bine, dragul tatei, ceea ce faci, nu e bine...

1. Exprimă-ţi opinia:
- De ce scriitorul invocă tradiția populară despre originea satelor nistrene?
- În ce vezi legătura spirituală dintre tată și scriitor?
- De ce imaginea mamei este asociată cu *pasărea albă a copilăriei*?

2. Explică în ce mod biserica a prilejuit împlinirea rostului pe lume al tatălui şi al mamei scriitorului.

3. Redactează o schiță de portret comun al părinților, prin care să evidențiezi:
- prezența acestora ca individualități umane puternice;
- înțelepciunea de a crea un cuplu armonios.

4. Discută despre părinți ca model uman pentru scriitor.

4.1. Concluzionează: părinții reprezintă idealul moral al unui neam?

Fotografie de familie a scriitorului

5. Comentează, cu referire la texte cunoscute, declarația scriitorului:

„Deci, mă mai întorc o dată la tata, pentru că a fost unul din țăranii ceia închiși în sine, la care, fără ca să vrei, de-a lungul anilor, tot revii, descifrîndu-i destinul filă cu filă. Multe din felurile tatei de a fi s-au transmis eroilor mei, oarecum automat, parcă fără participarea mea. Și în casa lui Onache Cărăbuș, și în casa Părintelui din *Ultima lună de toamnă*, precum și în multe alte case apărute în scrierile mele, tata a intrat de sine stătător, fiind adînc convins că sînt casele lui."

Satele mele de baștină

5.1. Argumentează, valorificîndu-ți propria experiență, ideea că spațiul copilăriei are semnificație existențială.

5.2. Consolidează-ți ideile, raportîndu-le la viziunea lui Ion Druță de permanentă așteptare a copilăriei, consultînd *Rînduri–Gînduri*.

5.3. „Construiește" (descrie verbal sau desenează) casa comună a personajelor druțiene, valorificînd indiciile:

a) elementele tradiționale; b) atmosfera din interior; c) cromatica.

5.4. Numește „multe alte case apărute în scrierile" lui Ion Druță, determinînd analogii sau diferențe între ele.

Rînduri - Gînduri

• Cînd rîndunica își face cuibul, cînd drumul prinde a toarce cărăruşe, cînd mugurul își desface din față podoaba lui verde, atunci vine să mă vadă copilăria.

• S-a dus pe la zori ca să nu mă trezească. Mi-a lăsat cîteva hîrtiuțe colorate, în care fuseseră învelite bomboanele și papucii cumpărați, și cureluța. E atît de tristă, e atît de pustie casa mea, încît, ca să birui această tristețe, mă așez la masa de scris. Știu că o să vină, o să mă găsească oriunde aș fi.

Ion Druță

ARS DISCENDI

Această zodie de-a nu fi semănat cu nimeni...

LEGO, ERGO SUM

Agenda criticului

Cele mai realizate pagini druțiene impun un statut triplu al casei: Casa-istorie *(catedrala păstrătoare a valorilor spirituale);* Casa-lăcaș al familiei și neamului; Casa-destin individual.

Opera druțiană ne îmbie cu casele sale spre un univers familiar. Casa are cer, are pământul-temelie, are toate punctele cardinale deschise spre ferestrele ei lacome de lume; ea cuprinde drame și fericiri, vîrste și datini.

Eliza Botezatu

1. Documentează-te (din dicționarele de simboluri) asupra valențelor simbolului casei. Raportează informația la textele și personajele druțiene, relevînd semnificațiile acestui simbol. Consultă *Agenda criticului*.

2. Scrie un eseu nestructurat de două pagini cu tema *Părinții, casa, copilul, credința, valori din spațiul literar druțian*.

OPȚIONAL

3. Formulează, în structură de enunț finit, cinci argumente în susținerea temei propuse, valorificînd aspecte ale creației lui Ion Druță: *Părinții sînt rădăcinile noastre spirituale, care ne ajută să devenim oameni*.

1. Citește integral proza autobiografică *Horodiște*.

1.1. Prezintă în lectură expresivă secvența preferată (2–3 alineate).

1.2. Structurează informația obținută în următorul tabel:

Amintiri	Meditații	Comentarii

1.3. Determină secvențele care se referă la copilul universal și care sînt sau ar putea fi comune cu:

- *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă;
- *Hronicul și cîntecul vîrstelor* de Lucian Blaga;
- *Memoriile* lui Mircea Eliade;
- propria-ți biografie.

2. Alcătuiește lista completă a personajelor din *Horodiște*. Specifică relația fiecărui personaj cu autorul și atitudinea lui față de fiecare personaj. Observă utilizarea aceleiași nume/prenume pentru crearea personajelor literare de ficțiune.

2.1. Compară secvențele indicate din *Horodiște* cu altele similare din proza lui Ion Druță:

- secvența revenirii tatălui de la război și revenirea lui Onache Cărăbuș;
- activitatea învățătorului Pavel Harabagiu/Micu Miculescu;
- amintirile despre bunici (Ana, Alexandra) și bătrînele din proza scurtă și dramaturgia autorului.

Viața ca un zbucium creator

SANIA sau himera creativității

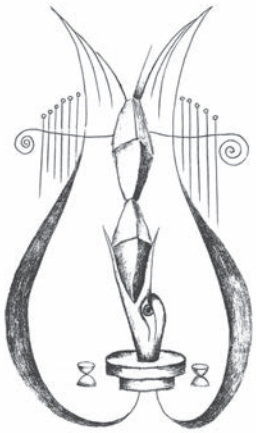

Harul cuvîntului

1. **Amintește-ți de un moment al vieții tale în care ți-ai dorit să faci un anumit lucru, un anumit obiect, să elaborezi ceva. Ce pași ai întreprins pentru a ajunge la finalitatea dorită?**

- **Citește textul și determină ce l-a motivat pe protagonist să-și vadă realizat visul.**

SANIA

(fragmente)

Cînd, într-o bună vreme, nucul din fața casei s-a uscat, moș Mihail și-a scos cîrja din tindă, și-a dat pălăria pe ceafă și a început a se plimba în jurul lui de-ți părea că-i numără crengile. I-a măsurat tulpina și din ochi, și cu șchioapa, a încercat de nu dă drumul la coajă și tocmai spre chindii, cînd ciubotele au început să i se pară cam grele, a pus și cîrja, și pălăria la locurile lor. După care, și-a zis în gîndul lui:

– Am să fac o sanie.

Sanie... Mare lucru-i o sanie. Arunci un braț de paie, le acoperi cu un covoraș, să nu te prindă răceala, arăți cailor că n-ai uitat biciul acasă și te duci, că abia mai dovedește soarele să se țină pe urma ta. Și abia atunci ai să uiți să-ți numeri anii, și-ai să-ți vezi prietenul pe care au început să ți-l fure drumurile, și pe pîrtia făcută de tine mulți drumeți își vor găsi calea, și satul, și casa.

O sanie – atîta îi trebuie omului și iar e om. Numai să-i faci o sanie pe care au visat-o toți lemnarii de pe lume, cîți lemnari au fost, o sanie pentru care și cel de seama ta ți-ar zice bade; o sanie care ar plînge după drum și drumul după dînsa.

Mare lucru-i o sanie...

Pe urmă, zi după zi, îl vedeai tot mai des stînd în mijlocul ogrăzii și privind undeva deasupra cămării, de parcă mai venise o primăvară în anul cela și el aștepta să se arate cocostîrcii...

Vreo săptămînă s-a tot uitat la coroana nucului, ghicind cam cum îi vine rădăcina, a încercat într-un loc cu hîrletul să vadă de n-a dat greș și într-o bună zi, cînd i-a plăcut borșul cu care l-a hrănit baba, i-a spus:

– Știi, am de gînd să scot nucul cela și să fac o sanie.

A avut noroc de-o babă sprintenă la minte – îndată a prins firul:

– Numaidecît să faci! Vezi că mi s-a descusut zăbunul subsuoară – om vinde sania și mi-oi face altul nou.

A zîmbit moș Mihail – știa el rostul la prostii, că multe le-a mai auzit în viața lui...

Pînă la Anul Nou moș Mihail de abia a dovedit să despice nucul în două – încă nici nu se

apucase să cioplească tălpile, că se pomenește cu Niculăieș, un om mărunțel, bogat și cu ambiții.

– Sanie faci?

– Am de gînd...

– În două săptămîni îi pui oiștea?

Moș Mihail s-a uitat lung la dînsul, căutînd a ghici cam cît să fi închinat el.

– Îi mai cinsti mata mult vin pînă pun eu oiștea.

– Bine, dar se duce iarna și ce te faci cu sania în mai? Nimeni nu-ți dă o legătură de ceapă pe dînsa.

A zîmbit moș Mihail – ferice de cel ce trăiește mai mult în ograda vecinilor, decît în propria lui ogradă...

Cînd au venit viscolele, moș Mihail de abia a dovedit să facă tălpile – în schimb erau niște tălpi cum nu mai văzuse satul cela – ușoare, netede, că puteai să te bărbierești, uitîndu-te într-însele.

O zi întreagă i-a sprijinit Niculăieș pereții cămăruței – îi plătea pe tălpi cît a cere, restul îl face la alt lemnar. Dar moșul vedea de acum săniuța – o viață de om cioplește lemn, i-a amorțit fiecare încheietură, pe fiecare deget i-a crescut a zecea oară carnea – nu, el vede acum săniuța, vede caii înhămați la dînsa, vede fețe zîmbind asupra vîntului – și rîdea cînd Niculăieș suna gologanii, mutîndu-i dintr-un buzunar în altul.

Dar tălpile – parcă sania-i făcută numai din tălpi? În urma lor au apărut patru picioare atît de netede, că veneau copiii vecinilor să se joace cu dînsele, au apărut doi carîmbi de frasin, oleacă aduși spre mijloc, și nimeni afară de dînsul nu bănuia că anume lemnele iestea strîmbe or face săniuța sprintenă.

Și nu mai rămăsese chiar atîta, dar cu cît era mai aproape de minunea sa, cu atît mai multe zile fripte îi făcea baba. Și, ca să nu-și mănînce inima amîndoi, moș Mihail și-a făcut un pătucean în cămară – avea acolo cuptoraș – și nu se mai arăta zile întregi. De dimineață încuia ușa, lua o bucată de lemn și erau pe lumea asta numai el și sania.

Domol, tăcut, sta zile întregi în picioare lîngă vîrstac și cioplea, și vorbea cu sania, și-i îngîna melodii apucate din bătrîni. Făurirea nu e o cazană, ci o vocație. Adevărata vocație e mai presus de toate. Bătrînul i se supunea acestei vocații cu tot trupul, cu tot sufletul, și, cuminte ca un copil, săvîrșea bătrînul taina cea mare a omenirii – taina muncii. Iar noaptea tîrziu ducea bucăți de lemn lîngă felinarul atîrnat de tavan și ziua ce trecuse i se părea tot așa de frumoasă, perfectă și plină de rost ca și lemnul întunecat și lucitor pe care îl ținea în mînă.

Cu vremea pierduse și socoteala zilelor – se culca cînd îi amorțeau palmele, ațipea și se trezea îndată, privea bucățelele de lemn așezate pe vîrstac – niciodată în viața lui de lemnar surcelele nu săreau așa de departe. Și cînd a prins a se înmuia omătul, cînd pe la amiază se auzea picurînd din streașină, moșul a început a număra pe degete cînd a veni ziua în care va întoarce barda și va lucra numai cu muchia ei, adunînd sania.

Rămăsese, după socoteala lui, puțin de tot, cînd, într-o bună zi, a bătut baba la ușă. Moșul i-a deschis. În drum sta un cal roib înhămat la o săniuță și o femeie căra niște legături cu bulendre din casa lor în sanie.

– Mă duc.

Moșul n-a înțeles. I-a spus, cercetînd o despicătură la ochi:

– Vezi să nu pierzi cheia.

Dar baba nu se mișca din prag.

– Ce mai stai?

– Apoi, mă duc cu totul. Te lepăd. Oi trăi la soră-mea.

A lunecat despicătura din mîna moșneagului. S-a apropiat de prag, s-a uitat lung la fața pe care o vedea de patruzeci de ani în fiece zi. S-a înfiorat. Îl aștepta o viață atît de pustie fără fața asta, fără mîinile iestea. Apoi s-a uitat la sania care lucea desfăcută pe vîrstac. Era aproape gata. Aștepta blagoslovirea lui. Și a înțeles moșul că fără babă îi va fi viața pustie, fără sanie – nici măcar pustie nu va fi...

Pentru întîia oară s-au așezat tălpile saniei în dungă, apoi au apărut oplenele, coșul, dar moșul se străduia să n-o vadă în întregime – clipa asta o păstra pentru sfîrșit.

Spre amiază, sania era gata. A adunat surcelele din jur, a dus instrumentul în cămară și l-a așezat la locul lui. Apoi și-a aprins o lulea, a ieșit în prag, s-a rezemat de ușor și s-a uitat la sanie. O săniuță sprintenă sta în mijlocul ogrăzii, soarele se scălda în coșul ei, și sania lucea, de-ți părea că s-a mai vărsat o picătură de lumină peste acest mult pătimit pămînt.

– Da-i frumoasă, bat-o pustia...

...Niște oameni treceau pe drum și s-au oprit pe o clipă lîngă poartă.

– Ia te uită, măi!

– Vrăjmașnică sanie.

– Bunișoară, numai, cînd a gătit-o! Cui îi trebuie?

A zîmbit moș Mihail – fericiți sînt cei ce aruncă vorba pe vînt și nu-și dau seama de cele ce spun. Și-a ascuns sub căciulă cele cîteva șuvițe încleiate de sudoare și s-a apucat de gospodărit...

Spre seară a adunat frunzele măturate prin ogradă, le-a dat foc și, pe cînd sta într-un genunchi și le amesteca să ardă mai bine, iar i-a apărut acel ceva alb, sprinten și frumos.

Un fior i-a scuturat umerii. Moșul s-a așezat.

– Să știi că nu era sanie!

Și iar l-a învăluit tulburarea visului, tulburarea tinereții, făcîndu-l voinic cum nu era nici la douăzeci și cinci de ani!...

ÎNȚELEGEREA TEXTULUI CA REALITATE

2. Motivează decizia lui moș Mihail de a face o sanie.

3. Apreciază modul de conștientizare, de către protagonist, a valorii muncii sale, în comparație cu punctele de vedere ale personajelor indicate:

Făurirea e o vocație.

4. **Comentează insistența personajului în realizarea scopului propus, pornind de la semnificația detaliilor:**

- nu se mai arăta zile întregi…
- cu vremea pierduse și socoteala zilelor…
- se culca cînd îi amorțeau palmele…
- ațipea și se trezea îndată…

5. **Argumentează filozofia muncii lui moș Mihail în procesul de construire a saniei, interpretînd detaliile textuale:**

MOMENTUL INIȚIAL

- I-a măsurat tulpina din ochi;
- A încercat de nu dă drumul la coajă;

PARCURSUL MUNCII

- Îl vedeai tot mai des stînd în mijlocul ogrăzii…
- S-a tot uitat la coroana nucului, ghicind cam cum îi vine rădăcina…
- Pînă la Anul Nou… de abia a dovedit să despice nucul în două…
- Cînd au venit viscolele... de abia a dovedit să facă tălpile…
- Domol, tăcut, sta zile întregi în picioare lîngă vîrstac…

MOMENTUL FINAL

- Spre amiază, sania era gata…
- Da-i frumoasă, bat-o pustia…

5.1. **Meditează, în scris, la tema *Procesul trăirii ascensionale a actului de creație*.**

5.2. **Formulează două concluzii, raportînd ideile proprii la schema alăturată.**

6. **Pronunță-te pro sau contra ideii lui Ion Druță: *Adevărata vocație e mai presus de toate.***

ÎNȚELEGEREA TEXTULUI CA ALEGORIE

7. **Descrie cum ar fi trebuit să arate, în opinia ta, sania personajului, pentru ca ea:**

a) să fie cea visată de toți lemnarii de pe lume;
b) să fie o sanie pentru care și cel de seama ta ți-ar zice bade;
c) să fie o sanie care ar plînge după drum și drumul după dînsa.

8. **Definește și apoi motivează starea de spirit a lui moș Mihail, comunicată prin enunțul: *...de parcă mai venise o primăvară în anul cela și el aștepta să se arate cocostîrcii.***

9. **Argumentează, cu detalii textuale concludente, de ce construirea saniei a devenit pentru actant *taina cea mare a omenirii – taina muncii.***

10. **Identifică, în text, detaliile ce reprezintă semnele lumii interioare a personajului, în care era *numai el și sania*.**

11. **Despre ce îți comunică faptul că moș Mihail *vorbea cu sania și-i îngîna melodii*? Comentează sugestia contextuală a acestei personificări.**

12. **Motivează opțiunea personajului de a-și finisa lucrul, în pofida pericolului de a rămîne singur.**

13. **Demonstrează că sania, în calitate de operă de artă, a devenit, în ochii lui moș Mihail, simbolul creației desăvîrșite.**

Ilustrație
la opera scriitorului
de Nikolai Ogurțov

ARS COLLABORANDI

14. **Lucrînd în echipe, presupuneți o eventuală reacție a babei față de sania ce *sta în mijlocul ogrăzii*, alegînd două dintre reperele:**
   - privește cu indiferență;
   - privește cu admirație;
   - revine la ideea utilității ei;
   - dezaprobă o astfel de activitate.

15. **Determină starea perpetuă pe care o trăia moș Mihail, comentînd sugestia *acel ceva alb, sprinten și frumos* ca simbol.**

16. **Opinează, apelînd la exemple din operele literare, despre faptul că finalizarea unei lucrări este, pentru creator, un moment provocator, o tentație la noi creații.**

17. **Continuă finalul nuvelei, descriind o eventuală operă imaginată de același personaj.**

ARS DISCENDI

1. **Explică de ce protagonistul ezită să creadă că *sania* îi este opera visată.**

2. **Caracterizează, într-o compunere de 1–1,5 pagini, protagonistul nuvelei *Sania* ca pe un om ce are vocația muncii, a făuririi.**

OPȚIONAL

3. **Demonstrează cu argumente din textele lui Ion Druță că tema *realizării umane prin muncă și creație* este o dominantă a operei autorului.**

Și peste tot – frunze galbene, frunze de jale, frunze de dor...

Acest fior al sufletului,
căruia îi mai zicem fericire.

FRUNZE DE DOR sau iluziile dragostei

1. **Ești la vîrsta minunată a visurilor realizabile. Descrie unul dintre ele, proiectînd pași concreți de îndeplinire.**

- **Citește fragmentele din romanul *Frunze de dor*, urmărind istoria dragostei visate a personajelor.**

FRUNZE DE DOR

(fragmente)

Zis-am verde și iar verde...
(populară)

1

Rusanda țese un lăicer.

Fac haz butuceii și țele saltă, dar nu li-i a joc, căci – Doamne, Doamne, Doamne!...

Se varsă-n lăicer bătătura, zîmbește ghiveciul cu flori, dar fuge urzeala, fuge urzeala și ce greu se mișcă sulul – Doamne, Doamne, Doamne!...

Și cui să-i spui, cînd n-ai cui spune, și ce să-i faci, cînd n-ai ce-i face, și cît s-aștepți norocul cela, cît se poate să-l tot aștepți?!

Of, bade Gheorghe, bade Gheorghe...

13

Gheorghe a apăsat pe cornul drept să fie brazda mai plină, dar cotiga a scîrțîit prelung și caii s-au oprit. De-a curmezișul brazdei stătea mînzul și se uita întrebător la Gheorghe, de parcă ar fi vrut să afle cum găsește el isprava lui.

– Ei, dacă ți-a venit cheful...

Cu mare ce a scos brazda la capăt și a dat caii la opalcă. Mînzul nu era nici la căruță. S-a uitat în jur – nici urmă. A sărit în căruță, rămînînd să stea în picioare. A, uite-l! L-a zărit cu vreo zece hectare mai la vale. Șade lîngă o fetiță în bluză albă, fustișoară sinilie.

„Cine să fie? Stai, a cui îi zăblea? A, copila lui badea Mihalache.”...

– Doamne ajută, bade Gheorghe! i-a strigat Rusanda încă de departe.

– Să trăiești, Rusando! Ia seama că mi-i alinta mînzul și n-am să-l pot ține la casă – a vrea numai colaci.

Rusanda i-a netezit mînzului steluța de pe frunte.

– Crezi că nu face? Uite-l ce-i frumos.

Abia cînd a luat ultima fărîmitură din podul palmei, Vasca a auzit că nechează mă-sa după dînsul. S-a întors și a rupt-o din loc spre căruță.

– Ce semeni? Gheorghe s-a așezat pe hat.

– Mazăre.

– Nu-i devreme?

– Tata zice că nu.

Vîntul i-a rupt o șuviță de păr și i-o juca pe obraz. Rusanda s-a întors cu fața în partea de unde bătea vîntul, ca tot el să i-o așeze la loc.

– Mata ai văzut alaltăieri cucoarele?

– Cum să nu!

– Ți le-a arătat cineva ori le-ai văzut singur?

– Singur. Aram aici în Hîrtoape.

Doamne, și ea le-a văzut singură! Asta trebuie să însemne ceva.

Culegînd de pe hat cîteva fire de paraginǎ uscată, Gheorghe a început a le împleti, ca să-i treacă de urît. A întrebat-o:

– De ce nu vii pe la club? Ori, poate, nu te lasă?...

– Cum să nu mă lase!

– Atunci?

Rusanda s-a aplecat să ridice de jos un bob de mazăre căzut din coș și, ascunzîndu-și obrajii de privirea lui, a rostit:

– Parcă mata nu știi că fata, mai înainte de a se duce pe undeva, trebuie scoasă în lume?

Și a roșit ca macul – vezi ce pățești cînd te ia gura pe dinainte! Și de ce nu l-a ascultat pe tată-său – îi rece pămîntul, poate să se prăpădească mazărea! S-a mai aplecat o dată – acum ca să ridice sapa – și Gheorghe a zărit în buzunărașul bluzei două firișoare verzi.

– Ce ai acolo? Dacă nu-i secret.

– Brînduțe. Vrei?

Le-a scos repede, a făcut doi pași și i le-a întins cuminte ca o școlăriță.

– Ai fost la pădure? a întrebat Gheorghe, curățîndu-le cu grijă.

– Ce să caut la pădure, că noi avem în grădină. Plină grădina cu brînduțe.

– Nu mai spune! Poamă nouă.

Flăcăul a pus în gură amîndouă brînduțele deodată. Pentru o singură clipă a simțit mirozna și ispita unui sîn de fată mare. S-a uitat pe furiș la cele două buzunărașe, împlinite darnic la cei șaisprezece ani, s-a uitat setos și crîncen...

Soarele scăpăta spre chindii. Trăncăneala cu o fată tinerică e o treabă bună, numai că ziua se trece, iar caii stau și așteaptă la căruță, în mijlocul arăturii.

– Atunci dar trec deseară pe la voi.

– Vino.

Gheorghe s-a sculat și a pornit spre căruță. Din mers s-a mai întors o dată. Rusanda făcea în mare grabă rînduri pentru mazăre, necăjindu-se cu vîntul, care, rămînînd singur cu fata, iar îi juca o șuviță pe obraz.

„Ca să vezi, la badea Mihalache cresc brînduțe în grădină, iar eu nici să știu! Ar trebui să trec mai des prin sat, că, vezi, așa poți să pierzi vremea brînduțelor fără să le guști!”...

16

După o lungă și frumoasă zi de primăvară, zi în care s-a arat, s-a semănat, s-a săpat, s-a hultuit, osteneala totuși nu i-a doborît pe cei tineri, căci clubul gemea de lume. Aveau ceva ciudat, ceva misterios cluburile în anii ceia de la sfîrșitul războiului. Faptul că undeva se luptă și se moare pentru o cauză dreaptă, și că

luptă și mor oameni legați prin sînge de acest sat, de această lume, semăna pretutindeni un fel de înfrigurare. Fiecare băietan se vedea de acum ostaș, fiece fetiță se vedea de-acum vădană de război. Cît nu era tîrziu, se grăbeau cu toții să-l găsească pe cel ce-i era sortit și, cît nu era tîrziu, fiecare vroia să guste din ceea ce i se cuvenea. Pentru a nu întîrzia cu viața, pentru a se găsi unul pe altul, pentru a se despărți unul de altul, se adunau serile la club...

Pășind alături, fragedă și puțintică, Rusanda răspîndea în jur un farmec pe care Gheorghe nu-l cunoscuse pînă atunci. Drumurile și casele, și gardurile, toate cele cunoscute și răscunoscute de el, îi păreau acum proaspete, noi, căci le vedea pentru prima oară împreună cu Rusanda. Un suflet curat și tînăr s-a lipit de sufletul lui ca un copil și-i era a mirare, și-i era a rîde, și-i era a viață lungă, mare, nesfîrșită...

Cînd au ajuns la portița Rusandei, copila s-a gîndit că mucoșii ceia din jurul lui Ichimaș se uitau cam rău la badea Gheorghe și tot șopteau ei înde ei. După o scurtă frămîntare, a intrat iute în ogradă, a căutat ceva pe bîjbîite, apoi s-a întors și i-a șoptit:

– Știi ce, bade Gheorghe... am să-ți dau cîrja tatei.

– Ce să fac cu dînsa?

– D-apoi, să ajungi acasă cu bine... Nu vezi ce-i întuneric!

Gheorghe i-a pus o palmă pe umăr, și-a lipit obrazul de fruntea ei, l-a coborît iute și, ajungînd la buze, a sărutat-o. Rusanda stătea nemișcată, năucită, de parcă ar fi repetat în mintea ei o poezie frumoasă. Deodată însă a ars-o rușinea – maică sfîntă, ce face el cu mine! A scos repede o batistuță, a pornit cu ea spre buze, dar mîna n-a îndrăznit să șteargă arsura primei sale dragoste și, încurcată cumplit, și-a plecat fruntea.

– M-ai făcut de rușine, bade Gheorghe...

Gheorghe însă n-o auzea. Stătea, ferindu-și fața, să nu-i stingă vîntul farmecul celor două buze fragede, nesărutate încă, aproape copilărești, de n-ar fi fost atît de fierbinți.

– Ai mîntuit-o cu mazărea?

– Mi-o mai rămas oleacă.

– Și mie mi-o rămas de arat.

Se uitau prin noapte ca nu cumva să fi prins cineva frîntură din vorba lor. Undeva la vecini un cocoș a bătut din aripi, dar a luat-o prea sus și s-a făcut de rușine. L-a scos din încurcătură unul tinerel din poiata vecinilor. I-a răspuns altul din ograda de peste drum și a pornit a-și desface baierile miezul nopții în Valea Răzeșilor.

Gheorghe și-a aprins o țigară.

– Ei, atunci, celelalte le lăsăm pe mîine. Sănătate.

– Bună seara, i-a răspuns Rusanda corect, cum învățase la școală să răspundă oamenilor mai mari, în semn de o deosebită stimă.

19

O idee bună face cam cît o jumătate de hectar de arătură și, întrucît în ziua ceea caii lui Scridon au zis că li s-a urît de atîta hai și hai, Scridon și-a înhămat telegarii, pornind pe la chindii spre casă. Căruța se mișca abia-abia și Scridon, întins pe cele cîteva brațe de paragină adunată pentru de foc, se gîndea că bine ar fi să zaci așa într-o seară cu o puicuță alături...

Scridon a coborît jos din căruță să vadă cîți martori are care văzuseră cu ochii lor cum i

s-au speriat căluții de jigodia răsărită de pe aiurea, cum au repezit din pricina ei căruța în gardul lui Zînel. Drum pustiu, ogrăzi pustii, apoi o zărește pe Domnica. Stătea în mijlocul ogrăzii și-l urmărea cu un surîs uitat în colțul buzelor.

Scridon porni deci spre dînsa.

– Fa Domnică! Al vostru era... țîncul cela?...

– ...care s-o aruncat sub copitele cailor?

Scridon stătea uimit cum nu se mai poate – să aibă ei în sat asemenea fete deștepte?!

– Ai văzut și tu cu ochii tăi?

– Văzut.

– Al vostru era?

– Al nostru...

– Fa Domnică, tu n-ai dansat cu mine-ncă niciodată?

– Încă nu.

Scridon a dat visător din cap în semn că, de-i așa, a pierdut ea mult pe lumea asta.

– Dansezi bine, Scridoane?

– Îs dat dracului.

Și, întrucît fata părea a se îndoi de cele spuse, a adăugat:

– Hai deseară la club.

Domnica a rămas indignată de o asemenea propunere:

– Cum adică – hai! Așa scoateți voi fetele la joc? Ce sîntem noi, mînji, să alergăm în urma căruțelor voastre?!

Scridon a lăsat sapa să cadă jos, a aruncat pila peste ea, s-a uitat la fată – surîsul oarecum batjocoritor dispăruse. Amu Domnica era numai foc și pară – măi, așa o puicuță, și-a zis Scridon, că alta nu-ți trebuie...

– Da' cum ai fi vrut tu să fii scoasă?

– Cu cinste.

– Și cum se scoate o fată în lume, dacă e s-o scoți cu cinste?

– Tu încă nu știi?

– Nu știu.

– Mai întîi vii și te înțelegi cu fata. Pe urmă vii ș-o ceri de la părinți. Și dacă părinții ți-o dau, vii și întrebi fata...

– Cu fata gata, înțeles, întrebat-o...

– De întrebat ai întrebat-o, dar pîn' stăteai cu părinții de vorbă, fata putea să se și răzgîndească, pentru că, nu știi cum îs fetele...

– Măi!!! face Scridon din adîncul rărunchilor, dar zîmbetul cela din colțul buzelor nu-l lasă să-și termine vorba. Înghite deci în sec și cedează.

– Bine, hai, o facem de două ori...

Ieșind prin portiță, și-a zis în sinea sa:

„M-am băgat ca prostul cu oiștea în gardul ista..."

23

Bine-a spus cine-a spus că, dacă ți-o fi s-o pățești, chiar ai s-o pățești. Domnica pe toate le-a făcut pînă a fi dovedit Scridon să vie – a măturat în tindă, în fața casei, a stropit gherghinele, că se colbăiseră, și-au plecat căpșoarele, și-ți stîrneau un fel de milă...

În schimb, seara ceea a fost marea sărbătoare a Domnicăi. Așa poznaș și puțin cam deșirat, de parcă ar fi fost adunat din strînsură, Scridon avea un har dumnezeiesc și cum auzea sunet de vioară, tresălta, după care tresăltare devenea un cu totul altul. Era înalt, era sprinten, era semeț, de parcă ar fi coborît din cine știe ce os domnesc, și tot jocul lui era o apă care vine, se varsă, se revarsă, frumoasă în toată plinătatea sa și care nu are nici capăt, nici margini.

Apoi că și fata pe care o scotea el în joc nu era o simplă fată de acolo din sat, ci o mîndră floare pe care a crescut-o chiar el și acum o

ducea cu dragoste și înfrigurare, cum se duc florile rare. Îmbujorată și ametită, Domnica simțea și ea cum, dansînd cu Scridon, încetul cu încetul devine altă fată. Era mult mai mîndră, mai frumoasă, de parcă ar fi coborît și ea din cine știe ce viță aleasă. Blagosloviți amîndoi de melodiile bătrînului viorist, au tot zburat din clipă în clipă, din joc în joc, și fericirea a fost atît de mare, încît seara tîrziu, cînd, ieșind din club, Scridon i-a șoptit Domnicăi la ureche: „Mergem?", fata i-a răspuns fără a șovăi:

– Mergem!

După care, ieșind în drum, i-au mai venit mințile la loc, și ea a întrebat oarecum înțepată:

– Cum, adică, „mergem"?! Încotro „mergem"?

– Păi, acasă...

De la pod s-au despărțit de ceilalți și au luat-o pe cărărușă. Scridon i-a povestit cum s-a făcut că l-au convins pe moș Dănuță să vie la club în toane bune, i-a lămurit de ce au zburat ieri trei avioane pe deasupra satului, iar azi numai unul. Cum au ajuns lîngă portiță, și-a scos pălăria, a aninat-o într-un stîlp și s-a uitat lung la fată.

– Fa Domnică, știi ceva? Hai ș-om ibovnici.

Domnica a zîmbit.

– Ei!

– Nu, că eu vorbesc serios...

A vrut să mai adauge ceva, dar s-a uitat în vale și a zărit pe pînza azurie a apei, despicată de un stîlp de lumină, căci tocmai se împlinise luna, cîteva căpșoare negre...

40

Era întuneric. Cerul nu se vedea – doar undeva deasupra capului se zbuciuma o așchie senină, care își schimba mereu formele, și după frămîntarea ei, Gheorghe a ghicit că-s nouri mulți și că-i gonește vîntul...

Mergea iute, socotind pașii care-i mai rămăseseră, se întreba întruna dacă nu o fi prea tîrziu și se căia amarnic că n-a venit la dînsa la Soroca. Putea totuși lăsa lucrul pe-o zidouă. Așa sîntem noi, țăranii, cîștigăm *kapika* și pierdem mia. Se căia c-a cedat din capul locului o luptă pe care putea ușor s-o cîștige, se căia că nu s-a hotărît s-o ieie atunci cînd i s-a spus că sînt a ta...

De îndată ce începea grădina lui badea Vasile, de lîngă salcîmul cela dezbinat, se vedeau ferestrele Rusandei... A venit la poartă, dar n-a îndrăznit să se rezeme de dînsa, a pus numai o mînă pe stîlp, de parcă era o poartă vie, care începuse a uita și ea de dînsul...

„Dorm. Iară asta înseamnă că încă nu-i tîrziu...", și-a zis el în gînd. Ferestruicile parcă și-au întors ochii spre dînsul. „Pînă mîine dimineață rabd eu cumva", a hotărît el. S-a întors să plece, la despărțire a mai alunecat o dată cu privirea pe ferestruicile din casa cea mare...

Inima i-a zvîcnit nebună ca o pasăre prinsă în culcuș, și un șuvoi fierbinte i s-a revărsat din creștet pînă în tălpi. Jos, într-un colț al ferestrei de la casa cea mare, izvora o aschie de lumină.

Trădare? Atît de repede se ajunge amu la trădare?! A deschis portița și, pășind în vîrful picioarelor, s-a apropiat de grăuntele cela de lumină. Vîntul cerca să scoată o pănușă prinsă după ploaie în pămînt, porcul ofta sătul în ocol. Gheorghe s-a dat ceva mai aproape de fereastră și a rămas lipit de perete.

O clipă nu se auzea nimic. Era liniște, ridicase mîna să bată în sticla ferestrei. Deodată însă a smuls-o înapoi. Un glas bărbătesc povestea:

– Eu zic: bine, tovarășe! Dar roata căruței are diametru?

Și un alt glas, senin ca cerul, scump ca viața, a întrebat:

– Da de ce le zici elevilor „tovarăși”? Este ordin de sus?

– Nu știu dacă este vreo instrucție în acest sens, dar, oricum, sîntem acum cu toții tovărășiți...

Rusanda a pufnit, după care pufnire de obicei cobora la vale ghirlanda de clopoței, ce stîrnise o adevărată bătălie la club primăvara. Gheorghe era convins că așa e firea ei veselă, nu-și poate ține clopoțeii acasă, iată însă că după ce a pufnit, clopoțeii ceia pare să se fi împiedicat de ceva...

Oftînd din adîncuri, Gheorghe a pornit cu pași rari și grei. Pleca sărac lipit pămîntului, căci lăsase în casa asta și țarina, și snopii de grîu, și mînjii, și iarba. Îl petrecea în glumă vîntul, cercînd să-i smulgă pălăria din cap, se tupilau, rușinate, căsuțele pe lîngă care trecea, și numai luna, lipită pe-o margine de nor, părea să-l consoleze, zicîndu-i că toate sînt trecătoare pe lumea asta, și la vîrful fiecărei fericiri se coace mărul tristeții...

Tîrziu, spre chindii, se întorcea fericit. Ducea în buzunarul dinăuntru al hainei o hîrtie verzuie, în care se spunea că *doprizîvnikul* cutare trebuie să se prezinte a doua zi la comisariatul militar, avînd cu sine cutare și cutare lucruri. Era ascunsă hîrtiuța undeva într-un carnețel, dar o simțea cu toată făptura lui – un om atît de sărac, căpătînd, în sfîrșit, o sută de ruble, o simte totdeauna, chiar dacă el îi afară, iar banii i-a lăsat în casă...

Pe valea satului cineva a aprins o grămăjoară de gunoaie, o coamă uriașă de fum s-a întins de-a lungul văii, și lui Gheorghe i-a venit deodată un dor nebun să se așeze pe marginea drumului, să se uite mult și bine la fumul cela, să-l tragă adînc în piept, căci ardeau, împreună cu frunzele verii, și visurile lui...

Toată noaptea, pînă în ziua albă, a ars lumina la mătușa Frăsîna. Vestea nici n-a avut cînd se răspîndi. Dimineața au trecut de abia cîțiva vecini, a venit moș Petrea să-l ducă pînă la gară cu trăsura. Atunci cînd badea Vasile i-a scos traista din casă, Gheorghe și-a luat pălăria din cap și s-a plecat să sărute mîna care l-a mîngîiat. Dar mătușa Frăsîna și-a strîns obrazul pe pieptul lui, l-a cuprins și nu mai vroia să se despartă odată.

Apoi s-au pornit. Și au rămas în urmă o căsuță cu destinul său trist, o gospodărie dezvelită în ajunul iernii, o femeie frîntă de durere în mijlocul drumului, cu mîinile ridicate spre cer, și peste tot – frunze galbene, frunze de jale, frunze de dor...

– Gheorghe!

Domnica s-a oprit la cîțiva pași, palidă, cu ochii larg deschiși, iar Scridon a început să-și descheie haina – dacă e vorba de vreo nedreptate, el își pune viața la bătaie.

Mugind fioros, din străfunduri, venea trenul suflînd din greu, o namilă fierbinte și fioroasă, gata să taie și să îngroape tot ce i se va nimeri în cale. Gheorghe vedea cum se mișcă buzele albe ale Domnicăi, dar nu deslușea ce-l întreabă. A prins doar cînd lumea a început a urca.

– Și pe Rusanda... cui o lași? Ce să facă? Ce să-i spun?

– Îi spui că... o ruginit frunza din vii... și rîndunelele...

– ...și rîndunelele?

– Au plecat...

Agenda cititorului

- **Brîndușă**
  Floare ce răsare imediat după topirea zăpezii sau toamna tîrziu, marcînd începutul și sfîrșitul sezonului cald și al ciclului vegetal; este floarea vieții și a morții și simbol al primăverii.
- **Cocor**
  Vestitor al primăverii, mesager din alte lumi, pasăre augurală; cînd strigă peste sat, vestește oamenilor ieșirea la plug; dacă zboară sus – anul va fi sărac, iar dacă zboară jos – anul va fi mănos.
- **Plug**
  Simbol al fertilizării pămîntului și emblemă a muncii agricultorului.

A Discută la nivelul acțiunii

2. Identifică, în fragmentele citite, indicii de cronotop al acțiunii din roman.

2.1. Completează răspunsul cu date cunoscute din lectura integrală a operei.

2.2. Explică semnificația amplasării acțiunii în următorul cadru temporal: *primăvara timpurie a anului 1944 – toamna aceluiași an.*

3. Prezintă două aspecte relevante ale vieții satului Valea Răzeșilor din această perioadă.

3.1. Prin ce se caracterizează viața tineretului din sat?

3.2. În ce mod se răsfrînge ecoul războiului asupra vieții satului și asupra destinelor personajelor?

4. Relatează, succint, istoria dragostei dintre cele două cupluri:
a) Gheorghe și Rusanda; b) Scridon și Domnica.

4.1. Ce semnificație are pentru cititor prezentarea în paralel a acestor două istorii?

4.2. Care a fost, în opinia ta, mai impresionantă, mai convingătoare?

B Discută la nivelul personajului

5. Realizînd un joc de rol, istorisește povestea dragostei unuia dintre cupluri, în numele personajului actant (la alegere).

5.1. Determină-ți așteptările, idealul.

6. Prezintă o tipologie a personajelor îndrăgostite, aducînd exemple convingătoare, conform modelului propus:

? < pozitive / negative
? < active / pasive
? < plate / complexe
? < reale / fictive
? < caractere / noncaractere

7. Comentează, selectînd din text, cîte un lucru sau un simbol ce îi reprezintă pe îndrăgostiți. De exemplu: *cucoarele, plugul, clopoțeii, brîndușele* etc. Accesează *Agenda cititorului*.

8. **Determină momentele definitorii ale fiecărei povești de dragoste, relevînd ceea ce este autentic și valabil pentru tine.**

9. **Apreciază calitățile fizice și morale ale fiecărui îndrăgostit.**

10. **Demonstrează rolul fiecărui personaj în realizarea dragostei visate, precizînd punctele tari și punctele slabe ale acestora.**

11. **Argumentează semnificația prezentării istoriilor de dragoste între dorință/vis și realitate/realizare.**

12. **Lucrînd în echipe, analizați istoria dragostei visate din perspectiva:**

a) autorului-narator;
b) unui personaj (Rusanda, Gheorghe, Domnica);
c) cititorului-critic.

13. **Elaborează un alt scenariu al istoriilor de dragoste, modificînd două momente definitorii: *punctul culminant* și *finalul*.**

14. **Vizualizează imaginile grafice alăturate și comentează sugestiile comune dintre text și acestea.**

ARS COLLABORANDI

Cine știe de unde
o fi moștenit el aceste
rădăcini răsfrînte în adîncul
plaiului natal...

C Discută la nivelul narației

15. **Actualizează particularitățile speciilor genului epic (povestire, nuvelă, roman) și încadrează opera *Frunze de dor* în specia literară adecvată.**

16. **Identifică naratorul/naratorii din text și tipul acestuia/acestora:**

- **homodiegetic** (relatează la persoana I);
- **heterodiegetic** (relatează la persoana a III-a).

17. **Precizează care este viziunea naratorului, relevînd valoarea acesteia pentru cititor:**

a) *„din spate”*, cunoaște mai mult decît personajele;
b) *„cu”*, cunoaște tot atît cît personajele;
c) *„din afară”*, cunoaște mai puțin decît personajele.

18. **Explică rolul etico-estetic al elementelor de limbaj verbal și nonverbal în comunicarea îndrăgostiților.**

19. **Ilustrează, cu detalii textuale, preferința autorului pentru *toamnă* ca anotimp simbolic în evoluția destinelor personajelor.**

Ilustrație
de Ion Puiu

20. **Argumentează, prin exemple convingătoare, lirismul discursului narativ al operei, caracterizat de către criticul Mihail Dolgan prin:**

- tonalitatea narativă sensibilizatoare, confesivă;
- crearea unei atmosfere pline de vrajă;
- ritmul și ritmicitatea poetică: *repetiții*, *enumerări*, *inversiuni*, *laitmotive*, *vocative*, *paralelisme*, *frecvența tropilor*;
- ritmicitatea frazelor, „aranjarea" lor după legile frumosului;
- prezența unei viziuni meditativ-filozofice;
- angajarea cititorului într-o trăire intimizatoare, vibrantă a poeticului și dramatismului vieții.

21. **Asociază sensul versurilor scrise de Leonida Lari cu semnificația destinului cuplului *Gheorghe–Rusanda*.**

„Cînd sună vîntu-n crengi adormitor,
Și-n aer simți un gust ca de pelin,
Și discul lunii cade tot mai plin,
Și timpul curge mai obositor,
Iar cei de-același suflet nu mai vin..."

22. **Demonstrează că metafora *frunze de dor* personifică, în text, iluziile tinerilor în perioada îndrăgostirii.**

ARS DISCENDI

1. **Susține, într-un text coerent, punctul de vedere:**
Critica literară definește *Frunze de dor*, grație lirismului pronunțat al operei, drept un poem al dorului.

2. **Evocă, într-un text propriu, idealul dragostei tale, reprezentat de un anumit personaj din operă.**

OPȚIONAL

3. **Pornind de la ideea că omul reprezintă un univers bogat de sentimente ce îi înnobilează existența, realizează, în două pagini, un eseu prin care să justifici formula temei studiate:**
***Frunze de dor*, un poem al dragostei visate.**

Credința e copacul ce freamătă pururea în sufletul omului

BISERICA ALBĂ
sau aspirația către înalt

Zodia sufletului, înălţarea...

1. Actualizează cunoştinţele despre valorile umane şi spirituale prezente în operele lui Ion Druţă, studiate în clasele precedente, completînd lista propusă:

dragostea, munca, demnitatea, credinţa, frumosul...

1.1. Explică semnificaţia acestora prin exemple convingătoare, relevînd rolul lor în propriul concept despre viaţă.

- **Citeşte fragmentele din romanul *Biserica albă*, urmărind atitudinea personajelor faţă de anumite valori umane şi spirituale.**

BISERICA ALBĂ

(fragmente)

Capitolul XIII

URCAREA ÎNTRU VREDNICIE

Zidită în chip de cetate și închisă din toate cele patru părți ale lumii cu ziduri înalte de piatră, mănăstirea Neamț, cum venea o sărbătoare, nu mai putea de atîta înghesuială. Cele două biserici ocupau mai toată curtea...

***

Marele clopot al Neamțului duce încet, ca un bun păstor, pas cu pas, lumea dreptcredincioșilor spre țărmul pocăinței și al iubirii aproapelui. Din toate slujbele bisericești, sfînta liturghie era patima cea mare a părintelui Paisie. Cîntările curate și limpezi veneau ca niște ape, spălînd, rînd pe rînd, sufletul de nămolul păcatelor, îndemnîndu-l spre lumină, spre soare, spre veșnicie.

Apoi venea clipa cînd Făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute părea să coboare peste acest sfînt lăcaș, peste preoți, peste mireni,

peste cîntăreții din strană. În asemenea clipe, părintele Paisie se îmbujora, glasul îi unduia de emoție, ochii îi jucau în lacrimi.

Fiorul marii minuni se transmitea de la preot mulțimii, și poate de asta se și vorbea peste tot că Paisie are marele dar de-a ni-l apropia pe Domnul...

***

Stătea în prag abătută, rușinată, necăjită, și se tot muta de pe un picior pe altul, căci nu se putea hotărî să intre. Cu umerii lăsați în jos, cu fruntea plecată, ofta, înghițind în sec, și ochii ei căprui – mai mult în pămînt, căci nu mai vroiau să vadă lumea, de înjosiți și rușinați ce erau.

A venit, iaca, așa cum vine toată lumea, să se roage Preacuratei făcătoare de minuni și, cînd colo, leșină, rămîne la podea, călcată în picioare... Din sărmanele ei hăinuțe curgeau zdrențe, și numai basmaua, clătită mai nu demult în apele Ozanei, albea îndărătnic, albea întruna, cruțîndu-i oarecum mîndria și adeverindu-i demnitatea.

În schimb, picioarele, bată-le pustia, năsădite, stîlcite, au mai și început a se umfla după o asemenea cale lungă, și o dureau cum nu se mai poate.

– Poftim de intră, fiică-mea, a zis starețul, mișcat de această amară sărăcie.

Cuvintele – și nu atît cuvintele, cît glasul, cu adevărat părintesc – au făcut-o pe biata femeie să tresară. Părinte – iată ce nu-i ajungea, iată ce căuta sufletul ei peste tot, de cum se ținea minte. Fericit poate fi numai cel ce are părinte, au zis anticii, și zis a fost pentru totdeauna.

– Dacă nu pot, păcatele mele, nu pot să intru...

– De ce nu poți?

– Nu mă încumet.

– Pentru ce nu te încumeți?

Femeia se chitea în mintea ei cum ar face ca să răspundă mai frumos. Cuvintele pe care urma să le rostească mai întîi erau alese cu grijă și clătite în apele curate ale sufletului său, apoi așezate frumușel unul lîngă altul, cu o socoteală pe care o cunoștea numai ea...

– Intră, fiică, nu te rușina. Suferințele creștinului nu sînt rușinea, ci mîndria lui, ele fiind dovada dragostei Celui de Sus. Intră fără nici o grijă, și dacă în chilia mea vor rămîne urmele picioarelor tale, le voi șterge singur cu mîna mea, și va fi, poate, unica bucurie a sufletului meu în această zi de mare sărbătoare.

Încet și legănat, nefiind deloc sigură că face bine ceea ce face, femeia a pășit pragul. Poslușnicul a pus două scaune față în față – unul pentru stareț, celălalt pentru musafira lui...

– Și cum zici că te cheamă?

– Ecaterina. Sătenii uneori mai adaugă: „cea Mică”.

– Cum, adică, „Mică”? De ce „Mică”?

– Își bat joc de mine. Că mai avem doar o Ecaterină. Cea Mare.

– Or fi oamenii atît de glumeți acolo la voi?

– Nu atît oamenii, cît viile îs de vină. Avem multe vii, se face mult vin, iar acolo unde e vin, acolo-s și glumele...

Păstoritul însă începe și sfîrșește cu grijirea unui singur om. Unui singur suflet. Nu se poate cunoaște o lume, dacă nu vei fi în stare să-l cunoști pe omul ce stă în fața ta; nu se poate ajuta o lume, dacă nu-l vei ajuta pe acel ce stă lîngă tine; nu se poate iubi omenirea, fără să-l fi iubit mai întîi pe aproapele tău...

– Și de unde zici că ești?

– D-apoi, din Ocolina.

– Așa se numește satul vostru?

– Apu' numa' că. Acolo de unde-s eu, ceva mai jos de Soroca, Nistrul ocolește un deal. Pe coastele dealului cela oamenii și-au făcut case, și cînd s-a ajuns la numele satului, ce să mai umble să caute? I-au zis Ocolina, o dată ce pînă și Nistrul ocolește dealul cela...

– Pentru ce să mergi chiar așa de departe?

– Doară-doară vom fi și noi auziți în Ceruri. Că, dacă am căutat și nu am găsit într-un loc, să mergem să căutăm în altă parte. Scrie doar în cartea cea mare – căutați și veți afla.

– Cu adevărat așa scrie, fiica mea. Căutați și veți afla... Și cît ai avut de mers pînă la noi?

– Azi îs două săptămîni de cum am ieșit din casă.

– Ș-ai mers zi de zi?

– Zi de zi.

– Și tot pe jos?

– Pe jos.

– Nu ți s-a întîmplat în drum să te ieie vreo trăsură?

– Dacă nu se cuvine, părinte, cînd mergi să te închini unui sfînt lăcaș, să te ducă vitele cu truda lor.

– Nu se cuvine atunci cînd omul e voinic și sănătos, dar cînd îl dor și-i sîngerează picioarele... Ori te-ai rușinat să te rogi?

– De două ori m-a luat gura pe dinainte...

– Și n-au vrut să te ia?

– Unul m-a dus cu căruța vreo trei verste, da' celălalt a trecut și nici să fi întors capul... Încă noroc că nu mi-am luat și copiii cu mine, că i-aș fi prăpădit în lumea asta rea și încrîncenată.

– Cîți îi ai?

– D-apoi, șase.

– Să-ți fie sănătoși.

– Vă mulțumim...

A oftat, a lăcrimat, a tăcut o vreme. Apoi reveni:

– Ai mei, sărmanii, s-au stins cu toții. Cînd am văzut cum mi-i ia Domnul unul după altul, i-am grijit, i-am înmormîntat și tot așteptam cînd mă va lua Domnul și pe mine.

– Nu te-a luat.

– Nu. Vremea trece, baba ceea cu coasa nu se mai arată. Abia după ce s-a trecut urgia, mi-am dat seama că Domnul și-a făcut milă și m-a lăsat pentru a nu ni se stinge neamul chiar cu totul... De bucuria cea mare, am zis că mă duc la o mănăstire și mă călugăresc.

– Și nu te-au primit?!

– Ba vină peste o săptămînă, ba peste o lună. Pînă mă tot purtau maicile cu vorba, copiii rămași orfani s-au adunat cu toții în jurul meu, căci o dată ce eram și eu orfană, și ei orfani... Cînd, în cele din urmă, mi-au poruncit de la mănăstire că – gata, pot să viu, eu ce să fac cu orfanii? Să-i las așa pe drumuri? Mă duc la părintele Găină, preotul satului, și zic: părinte, așa și așa... Ce să fac eu cu copiii iștia? Că, iaca, mă duc la mănăstire să mă călugăresc. A tăcut el cît a tăcut, a oftat cît a oftat, s-a uitat așa lung la mine și mi-a zis:

„Fată-hăi... Dacă vrei cu adevărat să-ți închini viața Mîntuitorului, crește orfanii iștia și nu te mai duce nicăieri. Dragostea pentru aproapele tău e unica și marea învățătură a Mîntuitorului. Uneori a oploși un suflet înstrăinat pe lîngă tine, înseamnă mai mult decît a te ruga și a bate mătănii o viață întreagă."

– Așa ți-a zis?

– Așa mi-a zis. Și eu, atunci, ce să fac? I-am luat de suflet cîți erau cu mine, le-am zis fiu și fiică, ei mi-au zis „măicuță", și iaca așa

viețuim... Mi-a rămas, spre marele nostru noroc, o căsuță de la tata, acolo, pe malul Nistrului. Loc frumos cum nu se mai află...

În jurul mănăstirii se auzea vuind lume de pe lume. Trebuia să plece, le răpise și așa timp mai mult decît s-ar fi cuvenit, dar iată că femeia stă și stă, și nu se mai mișcă din loc. Fusese spovedită, iar spovedania, de obicei, se încheie cu blagoslovirea. Iar părintele tot stă pe gînduri.

– Blagosloveşte-mă, părinte... s-a rugat în cele din urmă Ecaterina. Și zi-mi așa: Domnul să vă aibă sub acoperămîntul milosteniei sale – pe tine și pe cele șase suflete.

Starețul stătea tăcut cu ochii în lacrimi.

– Părinte, zice deodată poslușnicul, slobozește-mă să plec cu această femeie în lume.

– Pentru ce?

– Pentru că, dacă nu-i vom ajuta pe cei căzuți să se ridice, la ce bun am mai sărbătorit noi azi Înălțarea Mîntuitorului?!

Cu mîinile tremurînde, starețul a pornit spre el, l-a cuprins, sărutîndu-l.

– O spun pentru întîia oară că, din toată turma pe care-o păstoresc, mi-ai fost cel mai scump și cel mai drag. Bătrîn și bolnav cum sînt, deseori mi se posomora sufletul, mi se făcea lehamite de toate, și atunci trimiteam după tine. Vorba ta senină, proaspătă, plină de voie bună, mă pune pe picioare... Dar, precum frumos zice într-un loc Preafericitul Damaschin, halal de credința căreia îi vom jertfi numai cele de care nu mai avem nevoie...

– Mă slobozești, părinte?

– Te du, dragul meu fiu, cu această femeie în lume; iată, te dezleg și te slobozesc cu mîna mea...

– Slăvită fie maica ce ți-a dat viață și slăvită fie clipa cînd ai apărut în fața mea. Nimic mai greu pe această lume decît a smulge un suflet din ghearele demonului. Ori de cîte ori vom încerca, cu aur și bogății, să-l scoatem la lumină, îl vom înrobi și mai mult. Numai cuvîntul, plin de lumină, blîndețe și frumusețe, consfințit de cele zece porunci, ne va ajuta să ieșim din groapa în care am nimerit.

– Amin, a zis poslușnicul.

– Amin, a repetat, abia auzită, femeia.

– Cu cîntările împăratului David și cu binecuvîntarea mea, coborîți în lumea celor plini de păcate. Duceți-vă crucea cu demnitate, cu dăruire, căci, precum zice Mîntuitorul, nu e pe lume dragoste mai mare decît cea cînd ești gata să-ți dai și viața pentru aproapele tău...

Credinţa înseamnă libertate de cuget.

2. Pronunţă-te:

a) Prin ce te-a impresionat protagonista romanului?

b) Prin ce l-a impresionat ea pe părintele Paisie?

c) De ce a hotărît poslușnicul Ioan s-o urmeze „în lume”?

3. Explică semnificaţia titlului acestui capitol: ***Urcarea întru vrednicie.***

3.1. Consultă *Agenda cititorului* de pe pagina următoare şi reţine sensurile lexemului *vrednic.*

3.2. Raportează sensurile atestate la comportamentul şi faptele personajelor din roman, formulînd două concluzii despre vrednicie ca o virtute a personajelor.

3.3. **Dezvoltă, într-un succint text apreciativ, ideea că anumite personalităţi din actualitate corespund calificativului *vrednic*. (Vrednic este...)**

4. **Pornind de la sensurile lui *întru*, precizate de Constantin Noica (vezi *Agenda cititorului*), exemplifică ideea că faptele Ecaterinei şi ale poslușnicului Ioan sînt o expresie firească a *mișcărilor lor sufletești.***

4.1. **Defineşte cîteva obiective proprii ce ar viza orientarea acţiunilor spre realizarea ta în viaţă ca personalitate, utilizînd prepoziţia *întru.***

5. **Propune un alt titlu care să conţină cuvîntul-cheie *destin.***

6. **Realizează, în baza detaliilor din text, o schiţă de portret al protagonistei şi al poslușnicului Ioan, precizînd trăsăturile şi idealurile comune.**

7. **Demonstrează, prin exemple concludente, comuniunea dintre personajele acestui roman şi alte personaje druţiene din operele studiate.**

8. **Argumentează, oral, într-o reflecţie, actualitatea a 3–4 valori spirituale, susţinute de către Ecaterina şi poslușnicul Ioan.**

9. **Discutaţi în plen despre valorile umane pe care le confirmă protagonista romanului prin modul ei de viaţă.**

10. **Lucrînd în echipe, după principiul opţiunii pentru 1–2 valori, cercetaţi, în text, realizarea artistică a acestora prin punctul de vedere al naratorului şi prin convingerile şi faptele personajelor.**

10.1. **Aplicaţi tehnica jurnalului dublu ca model:**

Denumirea valorii cercetate: *demnitatea*	
Fragmente de text	***Interpretarea semnificaţiei valorii identificate în text***
A. Naratorul/autorul	.....
B. Personajul 1. Ecaterina.....	.....

Agenda cititorului

- **Vrednic** (DEX)
  1) Care vădeşte demnitate; cu demnitate; destoinic; demn.
  2) Care se bucură de prestigiu; cu autoritate morală. 3) Care munceşte mult şi cu folos; harnic; muncitor.
- **Întru** (de C. Noica)
  Dacă n-ar fi decît o prepoziţie, s-ar putea spune că *întru* este un sistem de filozofie.
  Pe plan logic, *întru* sugerează un cîmp logic. Pe plan ontologic, cuvîntul sugerează devenirea întru fiinţă. Aşa privit, *întru* înseamnă mişcare închisă, cerc. În sînul mişcării închise, el poartă totuşi ceva deschis – orientarea.

ARS COLLABORANDI

Albul aici nu e atît o culoare, cît un destin

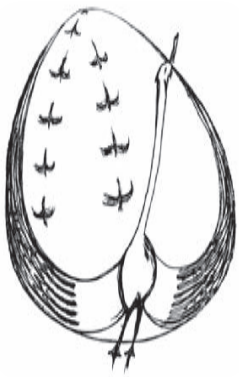

Iconostas
de Ion Hadârcă

1. Propune, în structură de comparație și metaforă, anumite conotații simbolice pentru noțiunea de *alb*, ce s-ar referi la:
a) culoare; **b)** om; **c)** viață.

Model: **Albul ca un rege domnea peste natură – comparație.**
Fila albă a vieții – metaforă.

- **Citește fragmentul, urmărind „invazia" albului în text.**

Capitolul XVI

ALB-ALBASTRU

***

Era primăvară, se scutura floarea prin livezi cînd, în cele din urmă, s-a întors părintele Ioan. S-a dus cu sania, s-a întors într-o căruță, la aprinsul zorilor. Fiind duminică, Ocolina dormea dusă.

Dormeau și cei din căsuța din preajma bisericii. Ca să nu-i scoale cu noaptea în cap, părintele a tras căruța dincolo de biserică. A deshămat murgul și, cu clopotul în brațe, a intrat în sfîntul lăcaș.

Nu mai avea răbdare. Așa precum sufletului, la născare, i se dă glas, așa și clopotelui urcat în clopotniță, i se dă sunet. Felurite sînt darurile cerești, și părintele Ioan vroia să audă primul, ce i se va da clopotelui din Ocolina.

L-a legat deci de crucea grinzilor, a tras funiuța. Avea clopotul cela un sunet curat ca lacrima, tulburător ca lacrima, frumos precum frumoase sînt lacrimile iubirii. Un glas coborît din ceruri, un chiot de biruință, o rugă pluteau peste văile nistrene la auzul lui...

Ecaterina a ieșit cu tot cu copii, l-au cuprins cu toții pe sărmanul, pe mult chinuitul, pe mult așteptatul lor părinte. După care, într-un fel de înfrigurare, cu pumnii duși la gură, femeia a întrebat:

– Dar, părinte dragă,... va mai fi ea și albă?...

După ce a rătăcit o iarnă întreagă prin cîmpiile basarabene, făcîndu-și din chinurile și necazurile acestui pămînt propriile sale chinuri și necazuri, părintele Ioan și-a dat seama că albul aici nu e atît o culoare, cît un destin.

– Firește, a zis, sărutîndu-și copilașii rînd pe rînd. Cum alta mai poate fi, de nu va fi albă?!

***

Și albă a tot fost și a fost biserica din Ocolina.

Albea iarna, cînd cădeau fulgi mășcați și moi, ningînd-o cu turle cu tot; albea în toiul verii, cînd soarele, topindu-se în pereții văruiți, o făcea să lumineze: albea în tihnitele nopți de vară, în bătaia lunii, cînd totul aduce a basm, a poveste; albea la răscrucea anotimpurilor, cînd era nici vară, nici toamnă.

Albă era biserica din Ocolina în zilele de sărbătoare, albă pe vremea aratului, pe vremea

semănatului; cu glasu-i alb se ruga cerului pe vreme de secetă, și cu alba-i neprihănire mulțumea Domnului cînd veneau anii cu roadă.

Albă stătea la căpătîiul mirenilor, petrecîndu-i în lumea celor drepți, și albă răsărea în ochii micilor ocolineni, ce vedeau pentru prima oară lumea...

A fost albă, ș-a tot fost, ș-a fost atît de mult, încît de la o vreme, oamenii de prin împrejurimi, în loc să-i zică Ocolinei „Ocolina", îi ziceau „satul cela cu biserica albă". Mai apoi, cum se obișnuiește în lume, au făcut-o și mai scurtă, zicîndu-i Biserica Albă. O vreme satul era cunoscut cu ambele denumiri, dar, oricum, rînduirea firească a lucrurilor avea să meargă spre una singură.

După cum s-a mai spus, „Ocolina" venea de la ocolul pe care Nistrul îl făcea acelor munți de humă de pe mal. Iată însă că o țărancă vine să înfrunte străvechiul rîu, revendicîndu-și dreptul de-a numi altfel satul său de baștină.

„Oare cine va birui pînă la urmă?", se întreba lumea.

Au biruit credința, hărnicia gospodinelor noastre și străvechiul vis al neamului de a se arăta lumii în toată curățenia și frumusețea sa.

2. Formulează, în două enunțuri, impresia produsă de repetiția anaforico-epiforică a lexemului alb în text.

2.1. Consultă *Agenda cititorului* de la pagina 202 și motivează intenția autorului de a surprinde valoarea simbolică a culorii date în titlul capitolului: *Alb-albastru.*

3. Comentează ambiguizarea sugestiei prin asocierea/contopirea celor două culori.

4. Observă, în text, o anumită motivație a invocării albului cu valoare simbolică.

4.1. Cercetează contextele și stabilește legătura de sens a culorii cu un cuvînt-cheie.

5. Explică semnificația evenimentului de aducere a clopotului pentru biserica din Ocolina de către părintele Ioan *la aprinsul zorilor*, cînd *se scutura floarea prin livezi*.

5.1. Interpretează, în baza cuvintelor-reper din text: *suflet, glas, sunet, lacrimă,* sugestiile simbolice ale *clopotului*, punctînd similitudini cu alte texte cunoscute.

5.2. Argumentează, raportat la ideea de destin al neamului, mesajul conținut în tripla definire metaforică:

- un glas coborît din ceruri;
- un chiot de biruință;
- o rugă...

5.3. Justifică afirmația din finalul textului propus cu exemple de istorie, artă, religie etc.

Agenda cititorului

- **Anaforă**
  Procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvînt la începutul mai multor fraze sau părți de frază pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii.
- **Epifóră**
  Figură de stil care constă în repetarea unui cuvînt sau a unor cuvinte la sfîrșitul propozițiilor, frazelor sau al unor strofe.

Cuvîntul şi duhul trăiesc prin credinţă.

6. Examinează detaliat textul şi descoperă valenţele artistice ale culorii albe, în funcţie de perspectivele ce structurează contextele:

Perspectiva personajului

6.1. *Viziunea personajului iniţiat*

- **Determină, referindu-te la noţiunile de *tradiţie, sacru, suflet, ideal*, sensul presupus de Ecaterina în întrebarea:**
  – Dar, părinte dragă,... va mai fi ea albă?...

6.2. *Viziunea personajului în proces de iniţiere*

- **Exemplifică, prin informaţii de factură culturală, istorică, însuşite din materiile altor discipline, sensul înţeles de către părintele Ioan:**
  Părintele Ioan și-a dat seama că albul aici nu e atît o culoare, cît un destin.

Perspectiva naratorului omniscient

6.3. *Viziunea timpului cosmic*

- **Explică semnificaţia repetiţiei verbale şi a conjuncţiei în afirmaţia naratorului:**
  Și albă a tot fost și a fost biserica din Ocolina...
  A fost albă, ș-a tot fost, ș-a fost atît de mult...
- **Determină valoarea semantică a imperfectului *albea* pentru mesajul contextual.**
- **Comentează sugestia albului în funcţie de semnificaţia anotimpurilor:**
  a) iarna; b) toiul verii; c) răscrucea anotimpurilor.

6.4. *Viziunea timpului contingent*

- **Interpretează semnul culorii albe a bisericii în raport cu anumite circumstanţe definitorii ale vieţii:**
  a) zilele de sărbătoare;
  b) vremea aratului;
  c) vremea semănatului;
  d) perioada secetei;
  e) anii cu roadă.
- **Distinge un anumit sens alegoric al timpului contingent ce personifică activităţi umane caracteristice neamului nostru.**

Agenda cititorului

- **Alb**
  Culoare asociată vieții diurne, luminii, divinității, revelației, purității, dar şi vidului, morții.
- **Albastru**
  Culoare simbolică a infinitului, cerului, perfecțiunii, absolutului, lumii spirituale, idealului, dragostei platonice, păsării fericirii, florii visurilor. Sub aspectul ei tandru este o culoare feminină.

6.5. *Viziunea timpului ontologic*

- **Actualizează sensurile conceptului *Alfa şi Omega*, ale motivului *Marii Treceri* şi argumentează sugestia simbolică existenţială a albului bisericii din text:**
  a) albă stătea ..... ?
  b) albă răsărea ..... ?
- **Argumentează semnificaţia extensiunii simbolice a sugestiei spaţiului sacral – *BISERICA ALBĂ* – asupra spaţiului existenţial – *satul Ocolina*.**

6.6. *Viziunea etico-estetică generalizatoare*

- **Demonstrează rolul de concluzie a ultimului enunţ al naratorului la meditaţia sa lirico-filozofică.**
- **Dezvoltă, prin reflecţii proprii, ideea naratorului auctorial că au biruit credinţa, hărnicia şi visul unui popor.**
- **Estimează calitatea poporului nostru de a îmbina valoarea morală cu cea spirituală, munca şi frumosul.**
- **Raportează ideea de aspiraţie spre înalt la mesajul operei.**

1. Cercetează harta Republicii Moldova şi identifică denumirile localităţilor în care *albul* este un element toponimic. Expune-ţi opinia cu referire la calitatea poporului nostru de a da valoare, de a spiritualiza spaţiul de existenţă prin sugestia acestei culori.

1.1. Explică viziunea pe care o are poporul nostru asupra ideii de *sacru*, prin înălţarea bisericilor, mănăstirilor, schiturilor, troiţelor ca semne ale rezistenţei neamului în timp.

2. Valorificînd mesajul fragmentelor studiate, realizează, într-o compoziţie proprie, paralela dintre ideea de frumuseţe a sufletului şi cea de noblеţe a faptei, exprimate în roman, ca două valori ale sufletului românesc.

OPŢIONAL

3. Pornind de la textul romanului *Biserica albă* şi inspirîndu-te din *Rînduri–Gînduri*, scrie o compunere de sinteză în care să argumentezi multitudinea semnificaţiilor pe care le are *albul* ca simbol literar în creaţia a 2–3 scriitori.

Rînduri - Gînduri

- *La alba-ne căsuţă*
  Curată ca un ou
  Eu aşteptam să vină
  Duminica din nou.
  Grigore Vieru

- *Albe cetăţi cresc iar şi iar,*
  Din grai şi din răbdare,
  Cetăţi de patimi cum mai rar
  Au pătimit popoare.
  Ion Hadârcă

- *Albă precum e ziua*
  care mă începu,
  pot să învinş şi-o oaste,
  numai ursita – nu.
  Leonida Lari

ARS DISCENDI

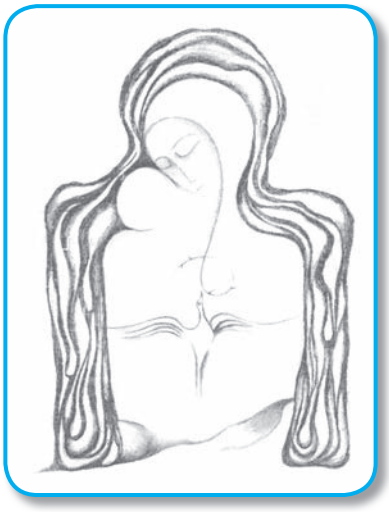

Patima de a vedea o lume
senină în jur mi-a rămas
pentru totdeauna.

22 COMPETENȚA DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE: UTILIZAREA DICȚIONARELOR ȘI A INTERNETULUI

Agenda cititorului

Prezentare de site

- Scurtă prezentare a structurii site-ului (*site map* — „harta site-ului”).
- Ce se poate găsi pe acest site.
- Cui îl poți recomanda.
- Cine și cît de frecvent înnoiește informația.
- Oportunități de contribuție la completarea site-ului.
- Facilități interactive pe site.
- Materialul ilustrativ al site-ului.

1. Prezintă, în scris, pașii pe care îi parcurgi cînd intenționezi să te documentezi asupra unui subiect:

a) din surse tipărite;

b) din surse electronice.

1.1. Lucrînd în perechi, construiți diagrama Venn pentru aceste două tipuri de surse.

1.2. Analizați avantajele și dezavantajele documentării dintr-un singur tip de surse.

2. Pregătește o prezentare de site, urmînd algoritmul propus în *Agenda cititorului*.

2.1. La încheierea prezentărilor, rezumă esența celor comentate de unul dintre colegi.

3. Citește informația oferită prin textul dat și relatează unei persoane neinițiate despre cîteva dintre site-urile pe care le frecventezi cu regularitate. Explică, în cîte un enunț argumentativ, de ce le preferi.

Utilitatea surselor electronice

Una dintre sursele lexicografice electronice, populare și accesibile, este www.dexonline.ro. Spre deosebire de dicționarele tipărite, aceasta oferă, pe aceeași pagină, articole din mai multe dicționare, ceea ce permite o mai rapidă soluționare a problemei lingvistice pentru care este accesată sursa, facilitează comparația și analiza.

Însă nici un dicționar nu poate decide în locul persoanei care este cuvîntul potrivit într-un context.

Există un număr impunător de enciclopedii și dicționare bilingve: www.wikipedia.org; www.wikimapia.org; www.wikicitat.org; www.wikisurse.org; www.wiktionary.org; www.lexilogos.com; biblioteci electronice; site-uri care facilitează accesul la textele literare, mai cu seamă la poezie; alături de acestea, motoarele de căutare sînt o cale de informare rapidă din rețeaua universală.

Pe site-urile specializate pot fi găsite materiale publicate în presă, din domeniile muzicii, filmelor, spectacolelor etc.

4. Citește cu voce (sonorizînd toate abrevierile, siglele și semnele convenționale) articolele din dicționarul explicativ.

4.1. Compară numărul de sensuri date de diferite dicționare explicative.

4.2. Concluzionează asupra diferențelor existente.

Mașină, *mașini*, s.f. 1. Sistem tehnic alcătuit din piese cu mișcări determinate, care transformă o formă de energie în altă formă de energie sau în lucru mecanic util; *p. restr.* dispozitiv, instrument, aparat; mecanism, mașinărie. ◊ *Mașină-unealtă* = mașină de lucru care prelucrează materiale prin operații mecanice. 2. Locomotivă. 3. Autovehicul, automobil. 4. Sobă de bucătărie, care servește la pregătirea mîncării. 5. Fig. (De obicei urmat de determinări) Ansamblu de mijloace folosite într-un anumit scop (reprobabil). 6. Epitet dat unui om care lucrează mult și cu mișcări automate, mecanice. – Din fr. *machine*, germ. *Maschine*.

Sursa: **DEX '98**

Mașină ~i *f.* 1) Sistem tehnic constînd din piese ce funcționează coordonat, transformînd o formă de energie în alta sau efectuînd un lucru mecanic util. ◊ ~ *agricolă* mașină folosită în agricultură. ~ *-unealtă* mașină echipată cu scule pentru așchiere, forfecare, tăiere sau pentru deformare plastică. ~ *electrică* mașină care transformă energia electrică în energie mecanică și invers. ~ *de calcul* (sau *de calculat*) mijloc tehnic de mecanizare sau de automatizare a operațiilor de calcul și de prelucrare a informației, care poate fi acționat manual, electric sau electronic. 2) Orice mecanism (cu motor) sau dispozitiv, instrument (mecanic) ce efectuează un lucru util. ~ *de spălat*. ~ *de cusut*. ~ *de scris*. ~ *de gătit*. 3) Autovehicul pentru transportul de persoane și materiale; automobil. 4) Vehicul de cale ferată pentru remorcarea vagoanelor; locomotivă. 5) *fig.* Ansamblu complex de mijloace folosite într-un anumit scop (reprobabil). ~ *de stat*. [G.-D. mașinii]/<fr. *machine*, germ. *Maschine*.

Sursa: **NODEX**

Mașină *s.f.* 1. sistem tehnic format din organe și mecanisme cu anumite mișcări, care transformă o formă de energie în alta. 2. sistem de mecanisme destinat determinării unor mărimi fizice. ◊ (p. restr.) dispozitiv, aparat, instrument. 3. automobil. ◊ locomotivă. ◊ batoză. (< fr. *machine*, germ. *Maschine*)

Sursa: **MDN**

Mașină *s.f.* 1. Sistem tehnic format din piese cu anumite mișcări, care transformă o formă de energie în altă formă de energie; dispozitiv, aparat, instrument format din mai multe piese, care este pus în mișcare de o forță în scopul obținerii anumitor efecte. 2. Nume dat unor sisteme tehnice puse în mișcare prin diferite feluri de motoare: a) locomotivă; b) batoză; c) automobil. 3. (*Pop.*) Mașinărie; mecanism. [Var. *machină* s.f. / < fr. *machine*, cf. lat. *machina*]

Sursa: **DN**

5. Comentează informația oferită de dicționare, în legătură cu formele gramaticale și ortografia substantivului *mașină*:

mașină s.f., g.-d. art. *mașínii;* **pl.** *mașíni*.

Sursa: **Ortografic**

5.1. Ilustrați diferite sensuri ale cuvîntului *mașínă* cu imaginile obiectelor respective. Confecționați, în grup, ca pentru o planșă într-un dicționar ilustrat, un poster cu toate obiectele la care se face referire în articolul lexicografic.

ARS COLLABORANDI

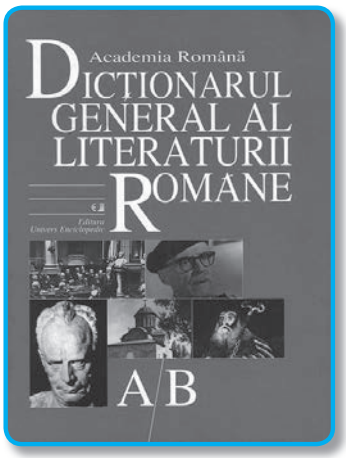

Mașină s. 1. v. *automobil*. 2. v. *locomotivă*. 3. *mașină de calcul* v. *calculator*. 4. *mașină de cules* v. *monotaster*. 5. aparat. *(~ de bărbierit.)* 6. sobă, (prin Transilv. și Olt.) plat, (Bucov., Transilv., Ban. și Olt.) șparhat. *(~ de gătit.)* 7. *mașină de spirt* v. *spirtieră*. 8. *mașină infernală* = bombă.

Sursa: **Sinonime**

Mașină s. v. *batoză, chibrit, fabrică, mașinărie, mecanism, treierătoare, uzină.*

Sursa: **Sinonime**

6. Ce alte dicționare, în afară de cele citate mai sus, cunoști, posezi, consulți? Pe care dintre ele îl accesezi mai des? Motivează succint.

7. Examinează articolul din dicționarul etimologic. Construiește un cîmp derivativ pentru cuvîntul-titlu.

Mașină (mașíni), s.f. – 1. Sistem tehnic. – 2. Automobil. – 3. Primus, spirtieră. – Var. (înv.) ma(c)hină. Mr. *machină,* megl. *mașină.* Fr. *machine* și anterior (sec. XVIII) din lat. *machina.* – Der. *mașinal* (var. înv. *machinal*), adj. (mecanic), din fr. *machinal; mașinalicește,* adv., după fr. *machinalement; mașinărie,* s.f. (mecanism), din fr. *machinerie; mașinist,* s.m. (mecanic); *mașinism,* s.n. *A mașina,* vb., din fr. *machiner* este un galicism.

Sursa: **DER**

8. Relatează, în scris, algoritmul pe care îl respecți atunci cînd:

- Cauți un cuvînt care trebuie tradus;
- Vrei să afli sensul unui cuvînt cunoscut;
- Vrei să afli sensul unui cuvînt absolut necunoscut;
- Vrei să afli sensul unei expresii.

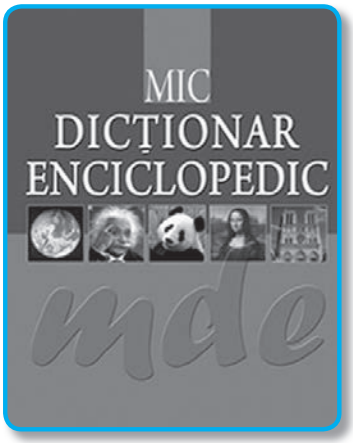

9. Consultă, în clasă, dicționare monolingve și bilingve. Exersează, contra cronometru, operația de căutare a unor cuvinte (20 de secunde este timpul indicat pentru căutarea unui singur lexem).

10. Citește articolul. Utilizează sursele necesare de documentare pentru înțelegerea lui.

MOARE VIAȚA PRIVATĂ PE INTERNET?

În urmă cu 10 ani, într-un obscur Internet café de cartier, un prieten, care pe vremea aceea înțelegea mai bine decît mine la ce folosește Internetul, mă ajuta să-mi fac o căsuță de e-mail.

Adresa de atunci a rămas pînă în ziua de astăzi principala mea adresă de e-mail (în total am cinci, toate cu aceeași parolă). Mi-amintesc că, în momentul în care prietenul respectiv îmi completa formularul de înscriere de pe Yahoo (și s-a întors cu spatele cînd a trebuit să tastez parola), m-a uimit faptul că vor să știe atît de puține lucruri despre mine – „Nu trebuie să dau adresa mea de acasă?”, „Nu le las nici un număr de telefon, în caz că se întîmplă ceva?”, „Pot chiar să dau un alt nume și să mă prefac că sînt altcineva?!”. Obișnuită cu un sistem birocratic în care am fost învățați că Formularul (indiferent de natura lui) e sfînt, că, dacă îl completezi greșit, pot să apară tot soiul de complicații și că datele personale trebuie să fie cît mai exacte, inițial treaba cu e-mailul mi s-a părut una neserioasă. De altfel, acea adresă a apărut din dorința de a fi în *trend*, fără să știu că-mi va schimba definitiv viața.

De atunci, am început să apreciez treptat avantajele e-mailului (iar după 10 ani, dacă nu-l verific într-o zi, seara adorm cu senzația că am ratat ceva extrem de important, care mă privește în mod direct, poate chiar șansa vieții mele), însă am preferat ca prezența mea pe Internet să fie una cît mai discretă. Cred că strictul comunicării de care avem nevoie se poate reduce la e-mail, iar, în mare parte, celelalte aplicații de acest gen nu sînt decît niște fițe pentru oameni nevorbiți.

Adina Popescu

10.1. **Precizează grupul-țintă de cititori cărora le este adresat articolul.**

10.2. **Formulează problema abordată. Dedu, din text, 2–3 aspecte ale acesteia.**

10.3. **Concluzionează despre avantajele comunicării electronice în actualitate.**

ARS DISCENDI

1. **Improvizează un dialog scris între două persoane ce aparțin la generații diferite și care au opinii separate despre utilizarea surselor de informare și documentare.**

1.1. **Construiește argumente convingătoare la temă, astfel încît, la finalul discuției, partenerii de dialog să aibă o opinie comună, apreciind atît sursele tipărite, cît și cele electronice.**

OPȚIONAL

2. **Dezvoltă argumentele de mai sus într-un text publicistic, coerent și expresiv, ilustrînd ideea că utilizarea adecvată a surselor tipărite și a celor electronice facilitează comunicarea și creșterea unei personalități bine informate.**

Cîntecul de tinerețe, cîntecul de mai tîrziu, cîntecul de dincolo de toate...

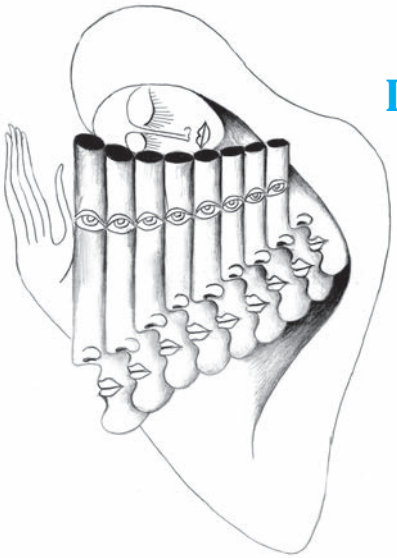

DOINA sau esența sensibilității naționale

1. **Actualizează particularitățile doinei ca specie literară, relevînd gama de sentimente complexe pe care le comunică acest tip de text.**

- **Urmărește, la lectura dramei *Doina* de Ion Druță, stările sufletești ale protagonistului, pe care i le relevă personajul-simbol DOINA.**

DOINA

(fragmente)

(Doina, o stranie *năzărire,* marele dar și marele blestem al neamului nostru; Tudor Mocanu, brigadier; Veta, soția sa; Ionel, unul dintre copii)

Zile posomorîte, zile cu cer senin, nopți înfrigurate, seri cu lună plină, amurguri tîrzii și dimineți culese dintr-un miez de vară secetoasă.
Flori de cireș, flori de măr în zbor din copac spre pămînt, priveliști de basm și scene reale, balade populare și versuri scrise de poeți, puzderii de melodii ce-au fost cîntate odată și se mai cîntă și azi pe meleagurile noastre.

ACTUL ÎNTÎI

1

Scena e numai beznă, dar din inima acelui întuneric răzbate un mare vuiet. Se face de parcă cineva ar lovi disperat într-o bară, într-o poartă de fier, și împreună cu acele vuiete misterioase coboară și versurile poetului:

Într-un boț de humă crudă,
Din adînc, de sub pămînturi,
A născut o mică ghindă
Chip de frunză și de gînduri.

Treptat noaptea se topește și pe scenă apare un cort verde, ridicat din te miri ce în fața unei case de țară. Mai niște tufe de liliac pe la margini, mai o ramură de nuc bătrîn lăsată peste ele, țesături de vie, și toate acestea, legate cu o anumită îndemînare, formează o minune de răcoare unde stăpînii își petrec vara. În fund, fațada casei – o ușă largă, două ferestre cu perdele trase...

Amiaza unei zile de vară. Mătușa Veta umple în butoi un căuș, se așază pe scăunaș și continuă să aleagă fasole, aruncîndu-le cu o anumită socoteală în vasele puse în jur.

Ionel, urcat pe niște lăzi deșarte, bate cuie sub streașina casei...

Prinde aparatul în cuie, îi face legătura.

Sfîrîie ceva în măruntaiele cutiei, urmează un fel de hîrîială și iară apare vocea poetului, continuînd poezia începută în întuneric:

...Și prin luturile oarbe,
Spre un cer c-o rîndunică,
Pui de codru-și face cale,
Pui de codru se ridică.

Crainicul: Cu această baladă a tînărului poet Mihai Cosașu începem astăzi emisiunea muzicală „În țara doinelor”.

A urmat de undeva de departe o melodie la care mătușa a împietrit.

O fi fost, poate, cîntecul ei de tinerețe, o fi fost cîntecul de mai tîrziu,
o fi fost cîntecul ei de dincolo de toate...

Rîs de soare, plîns de stele,
Stă pierdut în lumea-i verde
Și-i voinic cînd i se cere,
Și-i modest cînd nu se vede.

La primele versuri mătușa, tresărind, a pornit cu mîna spre creștet și așa a înmărmurit cu trei degete pe frunte.

Poetul: Orice popor, fie el din cîmpie sau de la munte, păstrează pentru zile mari, păstrează pentru zile negre cîte un cîntec care face să tresalte inima întregului neam. Sufletul neamului nostru răspunde de fiecare dată cînd îl cheamă Doina. Chiar de la primul vers, chiar de la primele acorduri, îți răsare priveliștea unui apus de soare undeva hăt departe, pe-o coastă de deal, o stînă veche, un cioban căzut pe gînduri, o aținșoară de fum peste vatra unui foc uitat. Din acel fundac de imașuri, prin cele șase găurele de fluier, deschise de gura focului, coboară neamul nostru prin pustietăți și nedreptate, prin minuni cerești și veacuri de vremuri grele.

Apare de pe undeva ostenit, purtat de ale sale, Tudor Mocanu.

Vine lîngă rezervorul de zinc, umple o cănuță, o dă peste cap, otărîndu-se amarnic. Gustă dintr-o pătlăgică. Zărește într-un tîrziu cumpărătura de sub streașină. Ascultă pînă la capăt, să vadă ce avea cîntecul să spună, se miră de atîta frumusețe.

După care rămîne smerit, de parcă ar fi fost la judecată, de parcă ar fi fost la spovedanie. Și iată că prin țesătura acelor melodii încep a cerne, rotind sub bolta cortului, flori de măr, flori de cireș. Nici Tudor, nici Veta nu se miră de una ca asta, iar din ninsoare se arată o coastă de imaș, o stînă veche, o aținșoară de fum cu un cioban îngîndurat la vatra focului.

Între stînă și foc crește un copăcel, și stă rezemată de acel copăcel o fată. O simplă fată de la țară – fustișoară de cit, bluză de in brodată, basma albă. Stă vrăjită de fluierul ciobanului, zîmbind cînd o îndeamnă cîntecul, întristîndu-se împreună cu el.

Și tot ninge, ninge, iar împreună cu acea ninsoare se topește vedenia de basm.

Tudor *(mirat și fericit):* Ai văzut, măi Vetă?

Veta: Văzut.

Tudor: Și pe cioban, și stîna ai văzut-o?

Veta: Și pe cioban, și stîna, și pe acea frumoasă domniță...

Tudor: Apoi că aceea nu era domniță, Vetă dragă, aceea se cheamă „Doina", și Doinele celea rar cînd pentru cine se arată...

Veta: Oare cum de ne-o ales tocmai pe noi?

Tudor: Nu putea să nu ne aleagă, dată fiind situația, autoritatea de care mă bucur azi...

2

Noapte tîrzie. Casa Mocanilor doarme dusă și sub cortul verde au rămas doar două suflete - Tudor și tînăra lui musafiră. Stau tăcuți - unul la un colț de masă, altul la celălalt colț. Din mutenia nopții mai răsar cîteva lovituri grele, repezite într-o poartă, și Tudor tresare.

Tudor *(Doinei):* Ce nu te culci? Că iată încep a bate zorile, iar în zori, somnu-i dulce cum nici că se mai poate...

Doina: Parcă vroiai să mai adaugi ceva?

Tudor: Ferit-a sfîntul, că atîta am trăncănit noi noaptea asta, le-ar fi ajuns la două babe pe-o viață întreagă.

Doina: Mi-ai vorbit mai mult nimicuri, pe cînd eu mă așteptam la un mare și tăinuit adevăr, o dată ce ți s-a făcut dor de mine...

Tudor: A, nu, a fost o glumă. Le ziceam oamenilor ceia că mi s-a făcut dor de Doina, și chiar mi se făcuse dor, stînd acolo, la concursul raional, în calitate de membru al juriului. Că au vrut chiar președinte să mă facă, dar s-a zis că se cer studii muzicale. Mă rog...

Doina: Poate nu atît mata m-ai căutat, cît durerea cea mare a matale, durerea care te macină de ani de zile și te face nopțile să te scoli din pat și să ieși aici, sub cortul ista...

Tudor: Care mare durere, că trag la cîntar cît un președinte. Nu-i vorbă, obișnuiesc să ies nopțile pentru a lua un gît de aer curat – am și eu, mă rog, ciudățeniile mele.

Doina: Nu umbla cu povești, că avem atîta aer în Moldova, încît chiar de s-ar dovedi că aerul nu face bine, tot n-am avea încotro... (*după o lungă frămîntare*) Au nu cumva te-i fi temînd de moarte, bade Tudor?

Tudor *(surprins):* Ce să mă tem eu de dînsa, că, oricum, cînd îți cade sorocul – gata...

Doina: Și totuși, simt eu undeva în vorbele matale un fel de frică, poate nu atît frică, cît îngrijorare – măi, nu cumva să deie baba cu coasa peste mine tocmai cînd mi-a fi lumea mai dragă...

Tudor: Ia să mă lași în pace, că nu mă tem deloc. Am trăit o viață lungă și grea, am făcut războiul, am îndurat foame, am văzut atîția oameni vrednici și mintioși, care, fiind de seama mea, s-au dus în pămînt cine știe de cînd, așa că eu, dacă baba ceea ar fi venit după mine mai anțărț, nici atunci n-aș fi putut avea pretenții. Auzi tu, să mă tem eu de dînsa!...

Doina: Poate nu de teamă e vorba, dar înseși gîndurile cu fiece zi ți se întorc tot mai des și mai des la ceea ce se cheamă hotarul vieții...

Tudor *(după o lungă frămîntare):* Mi se întorc, firește, și am să-ți spun de ce. Din tot ce are omul mai frumos pe lume, eu aș pune pe locul întîi demnitatea. Asta-i totul. De mic copil, cum se ridică copăcel, omul caută

cu coada ochiului în jur, nu cumva să-l calce cineva pe ce are el mai sfînt. Demnitatea e ca și cum a-i duce o farfurie cu apă pe-un vîrf de deget. Atîta ești om cît e plină farfuria. Unii se pricep a duce plină farfuria, altora li se varsă ceva, mai rămîne ceva, dar pînă la urmă vine baba ceea cu coasa, ia farfuria din vîrful degetului și o bufnește în pămînt, de-i zboară cioburile. Și după o viață lungă, plină de muncă, plină de chin, de bucurii, omul prinde a lăcrima, vorbește în dodii, și eu, o dată ce-a venit vorba, nu atît de moarte mă tem, cît de înjosirea care vine, împreună cu moartea...

Doina: Au nu cumva te-i fi temînd de propriii matale copii?

Tudor: Ferit-a sfîntul! Nu mă tem deloc, dar, o dată ce-a venit vorba de copii, apoi, ca să fiu sincer, m-am săturat de dînșii ca de hrean. După ce ne-am luat cu Veta, așa cam spre primăvară, l-a născut ea pe cel de la academie, și, cum a rupt-o Tudor din loc, pînă azi nu se mai poate opri. Și dă-i cu munca, dă-i cu alergătura, că, uite, cresc, le-a trebui pămînt, le-a trebui zestre. Alții mai umblau și pe la petreceri, pe la hramuri, da' eu cu Veta – unde, care petreceri, cînd ai o casă de copii?! La război băteam mătănii la fiecare împușcătură și tot săpam la pămînt... Amu, uite, mi-am făcut casă, mi-am crescut copiii, i-am băgat prin școli, dar, ca să fiu sincer, m-am săturat de dînșii ca de hrean. Uneori mă gîndesc: măi, să-i așez odată la casele lor, las slujba și un an întreg am să stau uite aici la masă pentru a mă gîndi la toate cîte au trecut prin viața mea, dar la care nu m-am gîndit bine, pentru că nu am avut cînd...

Doina *(după o pauză lungă):* Atunci dar ce te face să te scoli nopțile, să ieși tiptil din casă, să te așezi aici la masă și să stai pînă în ziua albă cu obrajii îngropați în palme?

Tudor: Știu eu... Iaca așa mă prinde prin somn un val de năbușeală, mă trezește, iar cum m-am trezit, mi se face lînced, mi se face lehamite de toate. Și mă scol, ies din casă, vin sub cortul ista și tot stau pînă se luminează de zi.

Doina *(după o altă pauză lungă):* Inima?

Tudor *(într-un tîrziu):* Inima.

***

ACTUL DOI

4

Tudor: Hei, dragul badei... Sărmana Vetă, uneori, știi, chiar te prinde mila...

Doina: Da' în afară de milă, mai păstrează ceva sufletul matale pentru Veta?

Tudor: Ce poate el păstra în afară de milă?

Doina: Dragoste.

Tudor: Cum, adică, dragoste?

Doina: Păi, ai iubit doar cîndva această femeie!

Tudor: Hei, dragul badei, focul cela s-o stins de atîta vreme, încît amu nici cenușă, nici vatră...

Doina: Bine, dar cel puțin a fost, a ars el odată, focul cela?

Tudor: Ca să fiu sincer, nici nu mai țin minte.

Doina: Cum se poate să nu ții minte, cînd mata ai fost acela care a luat amnarul, cremenea și a scos prima scînteie...

Tudor: Ce amnar, ce cremene, că umblau pe-atunci fetele cu turma după mine!

Doina: Mătușa Veta nu era în turma ceea.

Tudor: Cum, adică, nu era? Atunci de unde s-o luat?

Doina: Dacă nici pe asta n-o știi minte, să-ți spun eu cum a fost. În anul cela, pe după cîșlegi, te-ai întors din armată. Ai făcut armata la Focșani, la cavalerie. Te-ai întors voinic, isteț, și știai să joci o fată că umblau sărmanele...

Tudor: Umblau nebune, pe cuvînt de onoare, nu puteam trece prin sat!

Doina: Și totuși, fata care ți-a plăcut, fata care te-a așteptat, fata cu care începeai jocurile, într-o zi s-a pomenit părăsită, pentru că soldații de la cavalerie nu se lasă furați de ceea ce avea să placă ochilor...

Tudor *(mîndru):* Se poate întîmpla, că eram pe-atunci amarnic...

Doina: Ai lepădat-o nu pentru că erai amarnic, ci pentru că avea puțin pămînt, biata fată. Ș-ai tot fluierat serile pe la răscruci, ai tot ținut pe la șezători furcile ba uneia, ba alteia, pînă ai dat cu ochii de Veta. Biata fată, abia împlinise șaptesprezece ani în iarna ceea, de abia începuse a ieși duminicile în sat. Dar, alegîndu-ți-o, ai scos-o de Paști la joc și toată ziua ai jucat numai cu dînsa.

Tudor: Se poate întîmpla să fi fost așa, că eram dat naibii!

Doina: Ai făcut-o nu pentru că erai dat naibii, ci pentru că Veta, rămasă fără tată, avea trei hectare de pămînt și, luînd-o, te duceai într-o gospodărie gata adunată.

Tudor: Hei, da' n-o mai suci chiar așa! Că dacă e s-o luăm de-a fir a păr, să vedem ce însemna pe atunci o fată frumoasă? Cu ce mă vrăjise atunci Veta? Era sprintenă, avea sîni bourei, glas frumos de privighetoare, trei hectare de pămînt și doi ochi galeși, căprui. Că pe atunci acestea nu se dezlipeau una de alta – sînii de la pămînt ori glasul de la gospodăria tatei.

Doina: Las' că le-ai dezlipit de minune după nuntă. Pe pămînt, ca fiind cel mai de preț, ai pus mîna și n-ai desfăcut pumnul pînă nu s-a făcut colhoz, iar glasul Vetei te miri de-o fi ajuns măcar o singură dată la urechile matale. Știai din gura satului că are glas frumos, dar nu te-ai dus o singură dată la biserică s-o auzi cum cîntă în strană. Pămîntul te scula în zori de zi, te bucura pe vremea aratului, pe vremea semănatului, iar glasul Vetei... te-ai bucurat măcar o singură dată că nevasta-ți are cea mai frumoasă voce din sat?

Tudor: M-am bucurat și mîndru am fost totdeauna.

Doina: Atunci dar cum se face că după nuntă Veta tot mai rar și mai rar se ducea la cor, tot mai rar și mai rar sătenii auzeau cîntecele ei?

Tudor: Vezi, dragul badei, cum vine povestea... Viața țăranului e țesută mai mult din muncă decît din cîntece. Iar femeia măritată – copiii, casa, bărbatul – aiestea i-s cîntecele...

***

ACTUL TREI

6

Ninge, ninge, apoi, prin ninsoarea ceea, cînd revenim sub cortul verde, e noapte tîrzie. Tudor stă la masă, iar musafira lui adună cîte-o petală rătăcită prin văzduh și-o pune cu grijă în coșulețul pe care-l poartă pe brat.

Tudor: Nu cumva vrei să ne lepezi?

Doina: Mă cheamă durerile neamului, că nu ești mata singurul căruia i s-a făcut dor de mine.

Tudor: Nu te supăra pe noi, că, de, ce să-i faci? Așa e viața... Ne învîrtim și noi cum putem sub această piatră de moară, că, dacă nu miști iute, te macină, tovarăș, de nu-ți rămîne nici numele, nici porecla... Și eu unul, drept să-ți spun, uneori...

Răsare din întunericul nopții aceeași ciocănitură la poartă. Tudor tresare și rămîne mut, pe gînduri.

Doina: Nu deschid?

Tudor *(surprins):* Ce, adică, nu deschid?

Doina: Zic, poarta ceea... nu se mai deschide odată?

Tudor: Ca să vezi, nu se deschide... *(După o lungă pauză.)* Auzi, chiar vroiam să te întreb – ce-i cu poarta asta?

Doina: Nimic deosebit. Poartă cerească.

Tudor: Vă-hă-hă... Și cine-o fi bătut acolo!

Doina: Sufletul matale bate.

Tudor: Hm... Și... ce-o fi cătînd el?

Doina: Ispășirea păcatelor celor multe și grele...

Ninge, ninge de nu se vede nici în cer, nici pe pămînt.
Totul e alb, totul e zăpadă, și din albeața ceea se desprinde vocea poetului:

Frunza stă și nu mai pică,
Și tot stă de-un an și-o vară,
Nu se plînge de nimica
Și nici zice că o doare.
Dar prin dunga ei amară
An de an vor tot doini
Cei de-au cunoscut stejarul,
Cei de nu-l vor mai găsi...

Joc de rol

A Fii un spectator competent

2. Ascultă vocea autorului din descrierea inițială și redă-o într-o lectură proprie.

2.1. Respectă regula lecturii artistice: accentuează prin voce elementele enumerației.

3. Cum trebuie să fie, în opinia ta, cîntecul *care face să tresalte inima întregului neam*?

3.1. Exemplifică ce cîntece reprezintă *sufletul neamului* la alte popoare, comparabile cu doina la români.

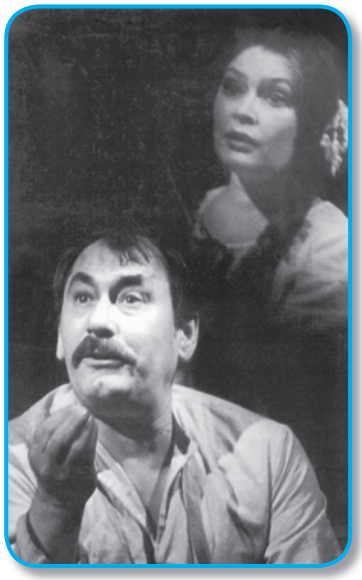

Secvență din spectacolul montat la Teatrul *V. Maiakovski*, Moscova

Ilustrație de Ion Puiu

4. **Precizează ce sugestii de intrare în acțiune îți comunică didascaliile inițiale, în aspectele:**
- cronotopului;
- personajelor;
- limbajului poetic.

5. **Determină semnificația aparatului de radio, element de recuzită, ca semn al:**
a) timpului real trăit de personaje;
b) timpului dramatic din operă.

6. **Motivează comportamentul lui Tudor Mocanu în timpul difuzării doinei:** *Ascultă pînă la capăt, să vadă ce avea cîntecul să spună, se miră de atîta frumusețe...*

7. **Comentează apariția, în scenă, a Doinei. Ce tip de personaj reprezintă aceasta?**

8. **Enumeră subiecte ce servesc pretext de discuție între protagonist și Doina.**

8.1. **Clarifică de ce anume aceste probleme sînt angajate în dialog.**

9. **Urmărește atitudinea lui Tudor Mocanu față de viață, soție și copii.**

9.1. **Definește această atitudine într-un enunț de constatare.**

10. **Concretizează în ce moment al dramei se concentrează conflictul operei.**

B Fii un posibil actor

11. **Alege-ți rolul unui personaj și recitește secvențele în care acesta se confesează despre tainele sufletului.**

12. **Reproduce, aproape de text, episoadele dramei ce evocă povestea dragostei dintre Tudor și Veta.**

13. **Sugerează, prin voce, mimică, gesturi adecvate, momentele în care protagonistul:**
- se supraapreciază;
- încearcă să-și ascundă interesul egoist;
- ignorează totalmente valorile soției;
- intenționează să renunțe la datoria de părinte.

14. **Explică tipul de conflict conturat în dramă (la alegere):**

La nivel tematic
- social
- istoric
- moral
- de dragoste
- dintre concepții, idei

La nivel de structură
- de suprafață
- de profunzime
- simplu
- complex

14.1. **Argumentează conflictul lui Tudor Mocanu:**
- în raport cu familia;
- în raport cu sinele.

14.2. **Formulează două concluzii despre caracterul conflictului din dramă.**

14.3. **Apreciază rolul Doinei în soluționarea conflictului prin:**
- întrebări insistente și provocatoare;
- orientări de judecată și comportament.

Doina în viziunea scenică a lui S.I. Şcurea

15. **Caracterizează imaginea personajului Veta ca replică a protagonistului:**
- ✓ Veta văzută de Tudor;
- ✓ Veta în aprecierea altor personaje.

16. **Comentează semnificațiile, în text, ale simbolurilor propuse:**

a) **NINSOAREA;** b) **CÎNTECUL;** c) **POARTA.**

17. **Selectează, din text, replici memorabile cu valoare etică, fixează-le în tabel, motivîndu-ți opțiunea.**

REPLICA	APRECIEREA PROPRIE
.....	.....

18. **Lucrînd în echipe, formulați argumente pro și contra la tema *Este dialogul dintre Tudor Mocanu și Doina un act de conștiință a protagonistului?***

ARS COLLABORANDI

C Fii un posibil cronicar teatral

19. **Pronunță-te, într-o succintă prezentare, despre valoarea morală a personajelor din dramă.**

20. **Construiește argumente convingătoare cu referire la actualitatea mesajului dramei.**

Un model al demnităţii

21. **Reflectează asupra conflictului şi propune un nou element al acestuia prin care să se aprofundeze tensiunea dramatică.**

22. **Desfăşoară ideea cuprinsă în afirmaţia:** *Din tot ce are omul mai frumos pe lume, eu aş pune pe locul întîi demnitatea. Asta-i totul. De mic copil, cum se ridică copăcel, omul caută cu coada ochiului în jur, ca nu cumva să-l calce cineva pe ce are el mai sfînt.*

23. **Construieşte un alt final al dramei, respectînd logica acţiunii.**

24. **Descoperă în textul poeziei, intercalate în dramă, laitmotivul operei şi comentează-i semnificaţia.**

25. **Demonstrează aproape de text că mesajul piesei circumscrie ideea: Doina este esenţa sensibilităţii naţionale.**

ARS DISCENDI

1. **Rezumă, într-o pagină, mesajul global al dramei, raportat la tema *Drama* Doina*: un cîntec al purificării sufletului uman.***

2. **Exersează şi prezintă o lectură dramatizată a unui fragment, la alegere.**

LEGO, ERGO SUM

1. **Citeşte integral piesa *Doina*.**

1.1. **Examinează sistemul de personaje, observînd alegerea numelor şi informaţia pe care o comunică autorul despre acestea.**

2. **Comentează, în contextul dramei, semnificaţia uneia dintre frazele de mai jos:**

a) *Iată ce înseamnă să ai un suflet de fată la casă.*

b) *Avem mii de feluri de a munci, dar de a ne hodini frumos n-avem nici unul.*

c) *...un an întreg am să stau uite aici la masă pentru a mă gîndi la toate cîte au trecut prin viaţa mea...*

d) *Viaţa ţăranului e ţesută mai mult din muncă decît din cîntece.*

Veta – C. Tîrţău,
Tudor Mocanu – V. Cupcea.
Teatrul Naţional
M. Eminescu din Chişinău

3. **Analizează o secvenţă de monolog aparţinînd personajului Tudor Mocanu.**

3.1. **Determină cuvintele-cheie şi locul accentelor logice. Memorează şi recită secvenţa respectivă.**

3.2. **Raportează ideile exprimate în secvenţa de monolog identificată la alte personaje druţiene *(Păstorul, Onache Cărăbuş, mătuşa Ruţa, Pavel Rusu, Horia Holban etc.).***

Eseul *Mozzart la sfîrșitul verii* sau lecțiile sacrului

1. Consultă *Agenda cititorului* și amintește-ți ce știi despre eseu.

1.1. Formulează un răspuns la întrebarea: *Ce este important într-un eseu literar?*

1.2. Selectează și argumentează răspunsul tău cu 1–2 repere propuse mai jos:

a) problema abordată;
b) credibilitatea exemplelor și a argumentelor;
c) ideile exprimate/mesajul.

2. Numește 3–5 eseuri literare pe care le-ai citit pe parcursul studiilor liceale. Pronunță-te asupra mesajului lor.

3. Cercetează titlurile eseurilor druțiene de mai jos. Ce presupuneri poți face în legătură cu problematica abordată în textele respective?

La umbra cuvîntului;
Eminescu, poet național;
Pămîntul, apa și virgulele;
Lumea lui Cehov;
Țara bărbaților frumoși;
Mozzart la sfîrșitul verii.

- **La lectura textului, imaginează-ți că ești în mulțimea din catedrală. Motivează legătura dintre locul acțiunii și muzica interpretată.**

Agenda cititorului

Eseul

- Este abordat ca o *încercare* de a grupa într-un text personal diverse reflecții, idei, pe marginea unei probleme, relevînd clar și impunător opțiunile, concepțiile proprii.
- Fiind un „gen al genurilor" (N. Balotă), eseul este considerat și un „gen semiliterar" (A. Marino), deoarece îmbină elementul imaginației, al reflecției cu cel al emiterii de idei.
- În funcție de grila tematică identificăm:

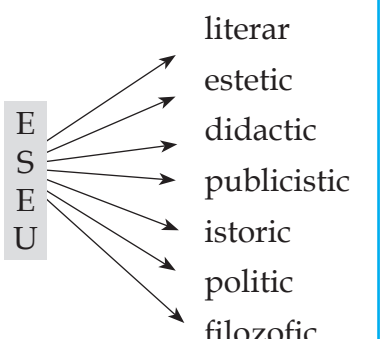

MOZZART LA SFÎRȘITUL VERII

(fragment)

...Atunci cînd colinzi bătrînul oraș și te gîndești la suflet, ochii, vrînd-nevrînd, saltă peste acoperișuri, și tocmai atunci îți răsare în față bătrînul turn proiectat pe nesfîrșitul cer albastru al nordului. E Domul de la Riga... În acest an, sub bolțile catedralei, muzica lui Mozzart va răsuna pentru ultima oară.

Nu știu cum se face, dar chiar din prima clipă cum treci pragul catedralei, ființa ți se înfioară de parcă și-ar fi dat seama că iese

dintr-o lume și intră-n alta. Sala ține în brațe de cîteva secole umbrela unui amurg încununat de bolți albastre. Scaune josute de lemn, tocite de o folosință mult prea lungă. Pereți groși de cetate, prin care nu răzbate nici vuietul, nici forfota lumii înconjurătoare. Ferestre înalte, frumos încheiate, cern prin vitralii colorate lumina unui sfîrșit de august. Bolțile stau la pîndă, culeg orice șoaptă, orice foșnet, îl ridică sus și înfioară, cu o nimica toată, o lume venită cine știe de pe unde...

În Domul din Riga simți și tu cu craniul cum se cern înălțimile sus, deasupra ta. Acum catedrala e arhiplină. Oamenii își găsesc locurile, se așază, amuțesc, încetul cu încetul, și, în tăcerea ce se lasă, pașii plasatoarelor, ce pun zăvoare la ușa de intrare, vin vuind ca o turmă ce coboară din munți. Foșnetul filelor de program se ridică pînă sus sub boltă, transformîndu-se într-un vuiet de codru la ceas de furtună. Scîrțîie un scaun și glasul lemnului, mort de două ori, ajungînd sus, sub cupolă, se transformă în țipătul unui pescăruș rotindu-se disperat în largul mării. Lumea înțepenește. Inimile nu mai bat, piepturile nu mai suflă, ochii nu mai văd, căci veni vremea marelui ospăț al sunetelor.

Apoi se așteaptă pînă se lasă liniștea, o liniște adîncă, nemărginită, pentru că ceea ce urmează să fie spus este vital, este aproape sfînt pentru noi toți. Dirijorul își ridică brațele și răsare din depărtare o lungă, o nesfîrșită frază muzicală. Vine încet, îți scoate sufletul și tot vine și vine, încît nici nu mai ai cu ce o întîmpina, nici nu mai ai cu ce o petrece... În general, frazele muzicale sînt ca și frazele literare, măsurate și socotite după respirația umană, dar această orgă, această pădure de metal cu lumea ei de basm, de prevestiri mari și grele, pare zămislită de Acel ce are o altă respirație, o altă viziune, un alt Adevăr...

Tot urcînd încet, domol, treptele mărețului palat divin, la un moment dat, răsare în depărtare un cor de bărbați. O, acea nemuritoare împletitură a tot ce e mai frumos și plin de viață! Mozzart deschide porțile operei sale cu un cor de bărbați, pentru că viața, în primul rînd, e bărbăție, și nu atît o cîntare despre viață, cît însăși seva vieții se revarsă peste noi. Da, în fruntea tuturora vin bărbații, căci pe umerii lor a căzut tot greul, ei au trebuit să țină piept tuturor furtunilor și lor li s-a cerut, de nenumărate ori, să învingă ori să piară.

E ușor de zis: a învinge ori a muri, dar unde-ți sînt ei, învingătorii, cînd pămîntul, dintr-un capăt în altul, e numai morminte de învinși? Și nu e de mirare că tocmai atunci cînd cîntarea bărbaților fierbe în slăvi, totul se sparge, se surpă, se sfărîmă și peste pămîntul pe care au stat cîntînd bărbații acum plutesc bocete de durere. Plîng mamele, plîng surorile, plîng iubitele noastre, apoi cînd, sleite de puteri, se sting și ele, vine orga să deplîngă nesfîrșitul amar ce n-a putut fi stropit de lacrima bocitoarelor. Tot cernînd povestea vremurilor trecute, orga prinde deodată suflare nouă. La bine și la rău, la bucurie și la durere, omul trebuie să trăiască, copacul trebuie să-și țină frunza, cerul trebuie să picure seninul său peste noi. Și iarăși cresc bărbați pe acel mîndru pămînt, iară se adună într-o împletitură nemuritoare cîntarea lor. Totul e un imn măreț de sărbătoare, dar, vai, acest blestemat pămînt pe care dat ne-a fost să ne naștem! Iar ni se cere să cîștigăm sau să murim, și iar totul se fărîmă, și sub cupola catedralei se zbuciumă glasul divin al unei tinere fecioare...

4. Precizează ce te impresionează:
- în arhitectura catedralei;
- în felul cum se produce sunetul;
- în specificul corului de bărbați;
- în stilul scriitorului de a-ți comunica informația.

5. Interpretează semnele din text ce țin de:
a) arhitectură; b) obiecte de cultură materială.

6. Argumentează, prin secvențe din text, caracterul static sau dinamic al evenimentului cultural din fragmentul eseului.

7. Extrage, din text, segmentele ce se referă la:
- trei motive dominante;
- arta muzicală;
- ideea de receptare a frumosului.

8. Comentează figurile de stil ce sugerează faptul că muzica este o minune ce pasionează, cultivă sufletul omului.

8.1. Relaționează propriile idei cu reflecția lui Grigore Vieru din *Rînduri–Gînduri*.

9. Dezvoltă, într-un text coerent de o pagină, viziunea proprie asupra unor idei din eseu.

10. Formulează tema și ideea fundamentală a eseului.

11. Demonstrează cu argumente din eseul dat și din alte opere valoarea relației muzică–literatură.

12. Reflectează la adevărul din concluzia finală a autorului, exemplificînd cu informații din literatură și din viață.

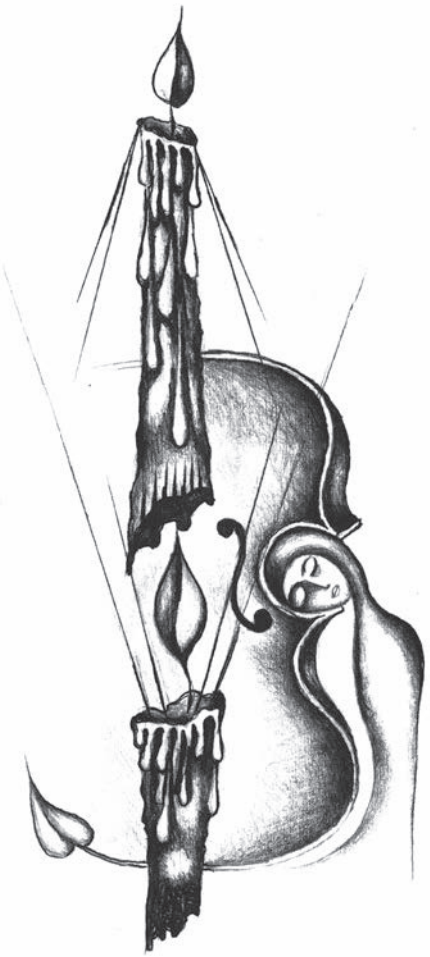

Ilustrație de Ion Puiu

1. Pornind de la eseul lui Ion Druță, construiește-ți propriul eseu, în care să te pronunți despre creatorul Mozzart, opera și viața lui.

2. Citește textul integral al eseului *Mozzart la sfîrșitul verii*. Determină și indică, pe o hartă geografică, locurile pe unde călătorește autorul. Precizează ce impresii își formează, ce sentimente îi trezește călătoria.

2.1. Prezintă, rezumativ, eseul dat ca pe un articol de problemă sau ca pe niște note de călătorie.

2.2. Justifică, prin 2–3 citate, că eseul dat conține *lecții ale sacrului.*

ARS DISCENDI

Rînduri - Gînduri

• Singura artă în care ar putea să încapă, întreg și nestingherit, Universul este Muzica.

Grigore Vieru

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

1. **Documentează-te cu privire la opiniile de sinteză ale criticului Mihail Dolgan în legătură cu:**
   a) mesajul global al creației druțiene;
   b) semnificația spirituală a personajelor, idealul etic al acestora.

„Dacă ar fi să stabilim *cuvintele-cheie* ale întregii opere druțiene, pe care le găsim semănate pretutindeni, ele ar fi acestea, cu vădită încărcătură biblică: bunătate, dragoste, omenie, lumină, credință, demnitate, adevăr, frumos, sfînt, tradiție, dor de tot ce e strămoșesc, curaj, rezistență, vrednicie...

Ion Druță știe atît de bine «căile sufletului omenesc», cu labirinturile și tainițele lui psihologice, cunoaște atît de profund destinul, îndeletnicirile și păsurile personajelor pe care le evocă, încît, la un moment dat, avem iluzia că el se contopește total cu aceste personaje, însuși prozatorul este rînd pe rînd – atunci cînd scrie – ba tractorist, ba pădurar, ba cioban, ba lemnar, ba plugar.

Eroii lui Druță sînt cutreierați de sentimente puternice, de idei obsedante, de năzuințe sacre. Ei au o sănătoasă filozofie țărănească, cu pravilele ei de bine și de frumos, de adevăr și de vrednicie. În destinul lor zbuciumat neapărat se întîmplă ceva neașteptat și dramatic, iar acest ceva neașteptat și dramatic intervine, de regulă, în acele clipe ale vieții, cînd personajul savurează o stare de beatitudine, un bine sau o bucurie ieșită din comun...

Tăria spirituală a eroilor lui Druță rezidă în faptul că ei știu să întoarcă necazul în «bucurie», neplăcerea în satisfacție, pierderea în cîștig. Exact așa cum face mai întotdeauna Tincuța din *Povara bunătății noastre:* «Avea Tincuța un fel al ei de-a întoarce orice necaz în bucurie». De fapt, anume din această *întoarcere a necazului în bucurie* se alimentează în permanență vitalitatea și optimismul sănătos al eroilor druțieni, care, de cele mai multe ori, au destine complexe, poartă anumite «răni» în suflet, suferă înfrîngeri, fiind, în același timp, de o înaltă moralitate. Să-ți trăiești viața demn și cinstit – iată deviza sacră a trecerii lor prin timp.

Ion Druță «citește» în sufletul eroilor săi cum ar citi într-o carte cu litere mascate, cunoscînd ca nimeni altul «alfabetul» inimii și al cugetului. Și nu numai în sufletul eroilor, ci și în «sufletul» a tot ce e ființă și neființă pe acest pămînt."

2. **Selectează două afirmații din text și exemplifică-le prin destinul unui personaj din creația autorului.**

3. **Dezvoltă, prin opinii proprii, una dintre ideile criticului, pe care o împărtășești.**

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

- **Elaborează textul unui discurs propriu, pledînd argumentat în favoarea creației și a personalității literare a lui Ion Druță.**

„Opera lui Ion Druță este, în linii mari, o expresie a rezistenței spirituale și morale în fața a tot ce subminează naționalul, umanul, sacrul.” (Mihai Cimpoi)

Motivația pentru discurs	Unități ale discursului	Peroarația discursului
Fii aproape de idealurile personalității.	Dedu din afirmația scriitorului înțelegerea patriotismului și concepția sa despre lume: *De cîte ori va fi să se schimbe vremea, de atîtea ori ne vor durea rădăcinile.* Raportează această afirmație la actualitate și exprimă-ți acordul sau dezacordul, comentînd și argumentînd.	**Argumentează, în concluzii, utilizînd unități ale discursului, valabilitatea ideii din afirmația lui Mihai Cimpoi.**
Fii în favoarea ideilor, a valorilor din opera scriitorului.	Formulează 2–3 idei pe care le promovează constant Ion Druță prin operă. În baza textelor studiate sau citite independent din creația lui Ion Druță, reperează valorile general-umane pe care le promovează autorul.	
Fii în relație directă cu valențele operei și opinează în spirit critic.	Citește expresiv 2–3 alineate (fragmentul preferat) din creația scriitorului. Motivează-ți alegerea. Exprimă-ți opțiunea asupra textelor lui Ion Druță, în aspectele: vocația pentru arta peisagistică și cea portretistică. Descifrează imaginea de păstor al scrisului întru supraviețuirea neamului, atribuită lui Ion Druță.	
Fii un coautor al textului creat de scriitor și pledează pentru originalitatea viziunilor.	Demonstrează, cu argumente valabile, anumite idei ce fac actuală opera scriitorului. Prezintă, din perspectiva autorului, un personaj druțian cu care: *te identifici/ai vrea să fii contemporan/ai vrea să fii prieten/ai vrea să discuți.*	

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

- ***Realizează, în limita a două pagini, o caracterizare a personajului Anton, prezentat în fragmentul de mai jos.***

– Bine te-am găsit dar, măi băiete!

Anton, o namilă de om cît un munte, cu armă de vînătoare pe umăr, îl privește cu ochi mari, de-o albăstrime deasă ce se întîmplă numai la copii. Vrea să spună ceva, dar nu poate nimeri primul cuvînt și pare foarte necăjit de asta.

– Apoi, ca să vezi, că-i foarte bine, mă rog...

Primirea musafirilor e un lucru pe care Anton niciodată nu l-a putut însuși. Ba strînge cu mîna dreaptă mîna stîngă, apoi cu stînga strînge dreapta și, văzîndu-l așa de încurcat, tata o ia de la început:

– Ei, bine te-am găsit dar, măi băiete!

Anton tresare. Auzul lui fin, răsfățat de atîția ani cu liniștea pădurii, prinde undeva departe, prin văi, o lovitură hoață de topor. Într-o clipă ochii lui albaștri devin triști, de parcă el însuși ar fi copacul în care intră, cu fiecare lovitură, oțelul toporului.

– Iaca, au să pustiască pădurea. Ești ostenit de drum?

– Nu, că eu am venit cu mașina.

– Atunci, hai dar să-ți arăt pădurea, cît a mai rămas.

Pe cît e de mare și voinic, pe atît e de plîngăreț Anton al nostru. Dacă ai sta să-l asculți, mîine-poimîine n-o să avem un petic de umbră în toată Moldova.

Pădurea totuși e o mare patimă a lui, o știe ca nimeni altul și oricine ar trece pe la dînsul e purtat pînă la amețeli prin toate văile și vîlcelele.

Tata, pentru a-i face plăcere, se uită cu mult interes ba la un copac, ba la altul. Întreabă lucruri pe care le pot cunoaște numai pădurarii.

Anton era cel mai cuminte și cel mai ascultător dintre copii. Ca să-l mîngîie cît de cît, tata desface coșul, alege cele mai frumoase nuci, prăsade și prăjituri. Ajunse aici, în miezul pădurii, copturile mamei par o minune cerească și feciorul se bucură grozav:

– Mama... Ea le-a copt.

Ion Druță

- ***În compoziția ta, vei realiza următoarele cerințe:***

1. **Relevarea a două trăsături morale ale personajului prezentat.** — 4 Puncte
2. **Stabilirea, prin două argumente, a tipului uman, reprezentat de personaj.** — 6 Puncte
3. **Comentarea stării de spirit a personajului, în raport cu idealul său profesional.** — 8 Puncte
4. **Prezentarea a două similitudini ale personajului respectiv cu un alt personaj din literatura română.** — 2 Puncte
5. **Formularea, în baza fragmentului, a trei concluzii despre personaj, în raport cu ideea de respect și admirație a părintelui pentru feciorul său, realizat pe deplin în viață.** — 4 Puncte

În total: 24 de puncte

PROFIL REAL

INVITAȚIE LA SUCCES

- ***Pornind de la afirmația lui Ion Druță:*** *Intrînd în viața adevărată, ne convingem că fiecare om e o lume deosebită, în care se răsfrîng, la început, neputincioase, toate ideile și sentimentele noastre. Abia mai tîrziu înțelegem că ne trebuie multă înțelepciune pînă să putem citi în sufletul fiecăruia și fiecare într-al nostru,* ***scrie, în limita de 1,5–2 pagini, un eseu structurat cu tema*** ***Opere literare druțiene ce m-au ajutat să înțeleg și să apreciez frumusețea sufletului uman, să trăiesc sentimentul demnității de neam.***

- ***În eseul tău, vei realiza următorii parametri:***

În total: 40 de puncte

1. **Explicarea modului propriu de a înțelege conceptele de frumusețe a sufletului uman și sentimentul demnității de neam din perspectiva unui cititor avizat.** — **6 Puncte**

2. **Referirea, în explicare, la două opere din creația lui Ion Druță ce reprezintă exemple convingătoare de frumusețe a spiritului uman și de sentiment al demnității de neam.** — **10 Puncte**

3. **Motivarea (prin două argumente) a opțiunii pentru cele două opere angajate în realizarea eseului.** — **6 Puncte**

4. **Argumentarea temei eseului prin referire la:** — **4 Puncte**

✓ **impactul pe care îl are lectura textelor comentate asupra propriului sistem de valori, în aspectul înțelegerii și aprecierii ideii de frumusețe a spiritului uman și a celei a sentimentului demnității de neam;** — **8 Puncte**

✓ **ilustrarea temei, prin comentarea exemplelor relevante din textele alese.** — **2 Puncte**

5. **Angajarea argumentată a unei idei din afirmația propusă.** — **4 Puncte**

6. **Formularea opiniei proprii cu referire la actualitatea subiectului abordat.**

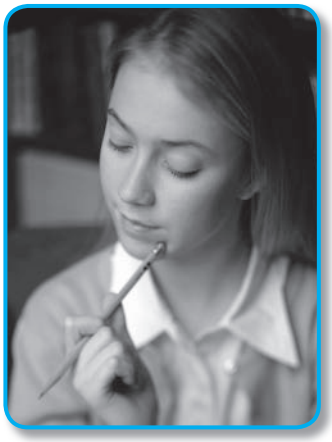

Negociază sensuri și idei, judecăți despre om și fenomene spirituale.

PROFIL UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C	Coordonate ale personalității creatoare
Identificare și înțelegere	
Nivelul de competență B	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Modelare și aplicare	
Nivelul de competență A	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor
Imaginație și creativitate	

Ion Druță

SCRIITORUL-OPERA-CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Numește trei site-uri pe care le accesezi pentru a te pregăti de orele de limbă și literatură română.	6 p.
Arată, pe o axă a timpului, anumite evenimente marcante din istoria națională în perioada 1928–2010, raportate la personalitatea lui Ion Druță. Explică, succint, cum se manifestă impactul a 1–2 evenimente istorice asupra personalității scriitorului.	6 p.
Prezintă, prin prisma creației lui Ion Druță, valoarea unor tradiții ce țin de: a) viața rurală; b) convingeri ale tinerilor din operă.	8 p.
Conturează, în baza afirmației scriitorului, portretul cititorului de azi: *Cu o jumătate de secol în urmă, cititor însemna un fiu destoinic al acestui pământ, ostaș spiritual care participă la o rezistență tacită, un om al speranței, un om al onoarei, urmaș al năzuințelor multor generații.*	8 p.
Generalizează anumite lecturi din opera lui Ion Druță, esențializînd materia studiată într-un tabel, pe rubricile sugerate: • Situații de viață; • Personajul reprezentativ; • Trăsături, caractere, tipologie.	10 p.
Descrie, în limita a 12–15 rînduri, cum prelucrezi informația găsită pe un site.	8 p.
Caracterizează, în 3–5 repere, relația dintre om și realitatea vieții, reflectată în creația scriitorului.	6 p.
Alege un episod din romanul *Biserica albă*. În calitate de reporter la fața locului al unei emisiuni informative, rezumă esența evenimentelor în limita de 1–1,5 pagini, în limbajul specific mass-mediei. Prezintă oral textul rezumat.	9 p.
Exprimă-ți, într-un text argumentativ, atitudinea față de credibilitatea informației preluate din Internet.	10 p.
Realizează un comentariu al unei opere preferate din creația lui Ion Druță, pentru a fi expediat autorului. Expune-ți punctul de vedere despre valoarea operei și formulează, pentru autor, 3–4 întrebări la care aștepți răspuns.	14 p.
Elaborează textul-schiță al unui reportaj televizat. În calitate de ziarist, ai misiunea să relatezi, în zece minute, despre efectul educațional al evenimentului cultural *Ion Druță și lumea adolescenței plină de întrebări* la care este prezent și scriitorul.	15 p.

În total: 100 de puncte

UNITATEA DIDACTICĂ 5

GRIGORE VIERU SAU NUMELE TĂU, POEZIE

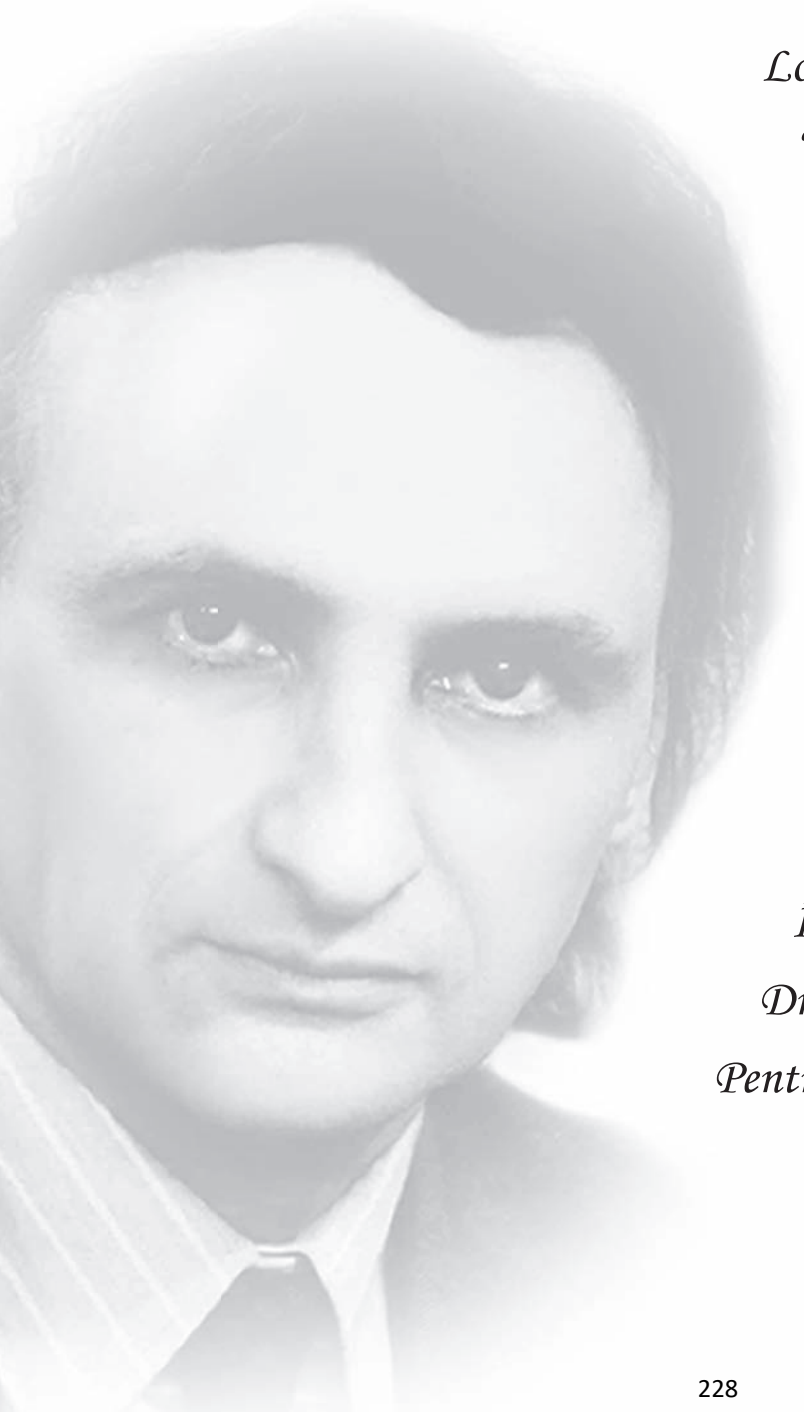

Locuiesc la marginea
Unei iubiri.
În mijlocul ei
Trăieşte credința mea.

Locuiesc la marginea unui cîntec.
În mijlocul lui
Trăieşte speranța mea.

Locuiesc la marginea
Unei pîini,
În mijlocul ei –
Dragostea mea
Pentru voi.

PRE–TEXT:

Intră în lumea creaţiei scriitorului

„Şlefuirea cuvîntului, desăvîrşirea metaforei,
adîncirea şi limpezirea ideii poetice nu au capăt în timp."

Grigore Vieru

1. **Parcurge textul-consideraţie, scris de către Ion Hadârcă. Verifică-ţi propria informaţie despre poet şi creaţia sa, precizînd următoarele aspecte:**
   – fapte cunoscute;
   – informaţie nouă;
   – date pe care le consideri utile de reţinut.

2. **Extinde-ţi cîmpul informaţional, consultînd *Agenda cititorului*.**

GRIGORE VIERU, VERBUL DE LUMINĂ

Vremile desăvîrşesc poemele, şi nu atît vîrsta, pe cît vîrstele definesc biografia Poetului. Mai exact, vîrstele fiinţei. Vîrstele omului şi vîrstele neamului său înrămat de apele civilizaţiei umane. În felul acesta, şlefuit tacit în noaptea suferinţei infinite, chipul şi numele Poetului se răsfrîng adînc în apa vioară a eternităţii şi, treptat, risipeşte la rîndu-i profunzimi de Cristal.

Despre Grigore Vieru, despre poezia viereană, s-a scris mult şi, indiscutabil, se va mai scrie. De la simple cronici, tablete, eseuri, pînă la solide monografii. De la prima micromonografie *Mirajul copilăriei* (1968), semnată de Mihai Cimpoi, pînă la cel mai recent demers monografic *Duminica Mare a lui Grigore Vieru* (2004), realizat de Theodor Codreanu, s-a constituit, treptat, o impunătoare bibliotecă de referinţă.

***

Într-un univers aparent limitat (mama, iubita, copilăria, graiul), Grigore Vieru se mişcă dezinvolt, cu multă inspiraţie, accentuînd parcă inepuizabilul potenţial al valorilor esenţiale. Lansarea antologiei de poezie românească, alcătuită de Grigore Vieru, *Cît de frumoasă eşti* (2004), consacrată acestei sfinte trinităţi, care este mama, iubirea şi limba română, va prilejui mai multe comentarii.

Agenda cititorului

Coordonate biobibliografice

2007

- Teatrul de poezie *A. Mateevici* din Chişinău montează un spectacol original din versurile poetului, intitulat *Strigat-am către tine.*
- Academia de Ştiinţe a Republicii Moldova îi conferă titlul de *Doctor Honoris Causa.*
- Primeşte *Medalia de Aur* a Organizaţiei Mondiale de la Geneva pentru Proprietatea Intelectuală.
- Este laureat a numeroase premii. Trei dintre ele sînt naţionale: *Premiul de Stat al Republicii Moldova* şi premiile *Lucian Blaga* şi *Tudor Arghezi.*

Agenda cititorului

2008

- La Editura *Princeps Edit* din Iaşi, în colecţia *Ediţii critice,* împreună cu Daniel Corbu, îşi pregăteşte editarea operei în două volume:

Vol. I *Taina care mă apără* (opera poetică) şi vol. II *Confesiuni necesare.*

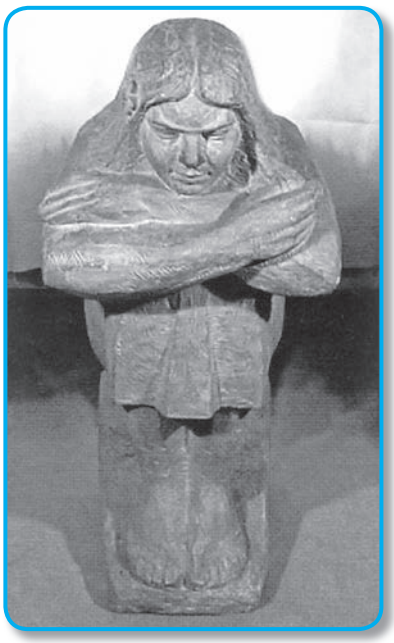

Meditaţie
de Florea Vladimir

***

Astfel, antologia *Cît de frumoasă ești* se prezintă și ca un imn neîntrerupt al generațiilor de poeți, pînă la Poetul Anonim, închinat limbii și ființei iubite, dar și ca un gest reparatoriu față de cei ce și-au sacrificat tinerețile pe altarul Limbii Române.

***

Îngînată la leagănul pruncului, șoptită la urechea iubitei, cîntată inegalabil de regretații Doina și Ion sau rostită patetic de la tribuna Marii Adunări Naționale, în diverse interpretări și circumstanțe, simplă și socratică, aridă și cantabilă, poezia lui Grigore Vieru izvorăște limpede, cu demnitate și convingere în necesitatea inerentă a dreptății sale. Mesianică și neoromantică, eminesciană și blagiană, lorchiană și bacoviană, această poezie, care a schimbat fața poeziei basarabene împotmolită în dogme și inerții, nu se lasă totuși atît de ușor omologată și catalogată în ternicioasele canoane interpretative. Eu aș compara-o cu însăși albia/apele Prutului între ale cărui maluri și în a cărui oglindă se mai zbate și astăzi cămășuica amară a copilăriei Poetului. Pentru că „răbdarea este mîndria ascunsă”, zice poetul și „ceea ce nu înțelegem într-o poezie este sau cu totul real, sau cu totul ireal”. „Scriu nu pentru că sînt poet, ci pentru că am văzut în copilărie cum curgea Prutul. Cred că venea de undeva din Cer.” Aforismele, ideile și meditațiile Poetului, parțial risipite prin periodice, parțial adunate în volumul antologic *Strigat-am către tine* prezintă în sine o altă fațetă, o altă apă de cristal îngîndurat. Observații precise, metafore sclipitoare ori simple improvizații, pete de acuarelă risipită fugar – aforismele lui Grigore Vieru sînt, în marea lor majoritate, poeme într-un singur vers, scrise în cea mai bună tradiție simbolistă a vecinului său de peste Prut, de la Miorcani, – a subtilului poet Ion Pillat.

În Marea Trecere numai trecerea se rostește pe sine, pe cînd marile teme, ca și marile rîuri, rămîn neclintite în revărsare. Sau, ca viața dintre cele două maluri. Sau, ca Luceafărul dintre valuri. Pentru că „știu: cîndva, la miez de noapte / ori la răsărit de soare”, alegoric fiind spus, este, în esență, tatonarea aceluiași spațiu selenar de reaprindere a Candelei și regăsire a Luceafărului.

3. **Explică sensul corelării sintagmelor prin exemple relevante din biobibliografia lui Grigore Vieru:**

vîrstele omului ⟷ vîrstele neamului.

4. **Meditează şi conchide la ce realitate din biografia poetului face trimitere autorul eseului:** *...Apele Prutului între ale cărui maluri şi în a cărui oglindă se mai zbate şi astăzi cămăşuica amară a copilăriei Poetului.*

5. **Cum înţelegi afirmaţia că poetul Grigore Vieru se inspiră, în creaţia sa, din *valorile esenţiale*?**

6. **Organizaţi un recital din fragmente poetice prin care să ilustraţi ideea trinităţii dominante în creaţia maestrului:**

MAMA – IUBIREA – LIMBA ROMÂNĂ.

6.1. **Utilizaţi, pentru crearea atmosferei potrivite, o coloană sonoră sugestivă.**

7. **Selectează, din text, caracteristici definitorii ale creaţiei vierene, argumentîndu-le prin opinii proprii.**

8. **Documentează-te din surse ale *bibliotecii de referinţă Grigore Vieru* şi prezintă un titlu de carte utilă pentru cunoaşterea creaţiei poetului.**

9. **Reflectează la afirmaţiile propuse şi dezvoltă ideile:**

- *...Marile teme, ca și marile rîuri, rămîn neclintite în revărsare.*
- *Știu: cîndva, la miez de noapte...*

10. **Meditează la mărturisirile poetului şi formulează două concluzii despre *lucrarea în cuvînt* a artistului.**

- *Am răsărit ca poet din frumusețea, bogăția și tainele limbii române, căreia îi voi rămîne îndatorat pînă la capătul vieții.*
- *Mărturisesc că nu sînt unul din strălucitii mînuitori ai verbului matern, dar îmi place să mă prenumăr printre cei care se frămîntă, se zbat în căutarea cuvîntului potrivit, printre cei care tind să lege sănătos cuvintele în frază.*
- *Zilele de Paște și de Crăciun, pentru mine, sînt cele ale inspirației, cînd pîinea unui poem, a unui cîntec, a unui aforism se nimerește frumoasă. Atunci mă simt cel mai fericit om din lume. Atunci mă simt puternic și neînvins și-mi pare că pentru prima oară gust din farmecele vieții.*

M-am săturat de simboluri –
Pictează-mi o mirişte.
Mi-e dor de copilărie.
De Prut. De linişte.

ARS COLLABORANDI

Însă cum să vinzi fereastra oare,
Cea la care mama ne-aştepta?

23 POETUL CANDORII ȘI AL COPILĂRIEI

Motto:

„Grigore Vieru caută umbra copilăriei, vîrsta inocenței,
acel univers fericit invadat de blîndețe și blajinătate."
Adrian Dinu Rachieru

- **Actualizează poeziile copilăriei tale şi reintră în starea de spirit a eului liric din textele propuse.**

Plaiul meu

Am un plai ca din poveste,
Altul mai frumos nu este.
El mi-e drag pînă la stele
Şi pîn' dincolo de ele!

- **În ce se măsoară dragostea de plai?**
- **Meditează: cum înțelege un copil ideea de *plai ca din poveste*?**
- **Formulează un răspuns, apelînd la sugestia metaforei din final.**

Izvorul

N-am văzut nici un izvor
Cu lăcată ori zăvor.
El, încet ori repede,
Sparge orice lespede.

- **Ce înseamnă să zăvorăşti un izvor? Explică ideea finală.**

Bună dimineața!

Peste codrul meu străbun
Iese soarele cel bun,
Iese rumen peste mare,
Peste munți şi ochii mumei,
Ca o pîine mare-mare
Pentru toți copiii lumii.

- **Comentează sensul comparației pe care e întemeiat textul.**

- **Descoperă sensuri ascunse şi realizează transferul la propriile valori.**

Soare-soare, frăţioare!

– Soare-soare, frăţioare,
Hai dă drumul la izvoare,
Scoate iarba din ţărînă,
Spune păsării să vină!

- **Apreciază utilizarea adecvată viziunii copilului a lexicului ce conotează ideea de vitalitate.**

Zmeul

Am un zmeu, am un zmeu,
Ce sus zboară zmeul meu!
Bucuros e mîndrul soare:
„Am primit şi eu scrisoare!”

Un joc al cunoaşterii

- **Exprimă-ţi opinia: ce ar putea conţine scrisorile adresate soarelui, în imaginaţia unui copil? Dar a unui adult?**

Dorul şi limba

Cerul e ţesut din stele,
Luncile – din floricele,
Numai dorul strămoşesc –
Din cuvîntul românesc.

- **Motivează intenţia autorului de a-i facilita copilului cunoaşterea unei realităţi abstracte.**

Pasărea

Cînd s-a întors
La puii ei cu hrana,
Găsise cuibul gol
Şi amuţit.
I-a căutat
Pîn’ îi albise pana,
Pîn’ cînd în cioc
Sămînţa a-ncolţit.

- **Asociază destinul păsării cu cel al omului şi exemplifică prin sugestii textuale.**

Copilul ca *homo ludens* sau logica jocului

„Numai atunci omul este cu adevărat întreg, cînd se joacă.” Copilul ca *homo ludens* este, prin urmare, un om deplin.

Jocul ca atitudine suverană față de real presupune imaginație: copilul lui Vieru, care prefa-ce curcubeul într-o coardă, are ca date organice atît impulsul de joc, cît și percepția intuitivă a frumosului; curcubeul nu mai este o jucărie oa-recare, ci parte integrantă a ființei jucătorului.

***

Jocul durează atîta timp cît durează creația, închiderea de sine a jucătorului fiind o condiție a actului creativ, ce urmează să fie respectată neabătut. Delimitarea sferei de joc se face în mod distinct pentru a asigura încredințarea fermă unui *aici* și *acum*, unor reguli exacte.

***

Copilul lui Grigore Vieru este transpus în-tr-un mediu natural, desfășurînd un teatru sub cerul liber: mișcările în aer marchează acți-unile sale ludice cu o notă destinsă, familiară, grațioasă. A se juca înseamnă, pentru el, care nu recurge la jucării artificiale, fabricate, ci ex-clusiv la cele din jur (spicul, frunza, animalele domestice), a trăi organic manifestările naturii. Prioritatea o are nu o oarecare tendință ra-țională de a-și explica pe deplin cauzalitatea și finalitatea lucrurilor, ci predispoziția de a sur-prinde relațiile misterioase dintre ele, simple și totodată complexe.

***

Culoarea, ca și lumina, este marele stimul al bucuriei cunoașterii, la oricare scară s-ar produ-

ce aceasta. „Care din frumusețile vieții vă bu-cură mai mult?”, a fost întrebat poetul nostru. Răspunsul a fost prompt: „Toate, dacă sînt fru-museți adevărate. Dar, cu deosebire, lumina di-mineții. Atît de frumos și curat e soarele dimi-neața, încît, ițindu-se de după deal, aștept parcă să strige ca un copil: *Cu-cu!* Nimic mai frumos ca lumina dimineții! În apele ei îmi simt mai liber sufletul, iar din toate cele măreț și sfinte ale lumii, libertatea sufletului este minunea cea mai desăvîrșită: nimic nu se poate adăuga.”

***

Copilul provoacă jocul, dar și se include în mod dezinteresat în spectacole ludice ale înseși naturii. Beneficiar isteț, mai cu seamă al mișcă-rilor stihiale (ploaia, vîntul, furtuna), el valorifi-că în spațiul ludic toate mijloacele care i se pun la îndemînă, la cele cromatice adăugîndu-se cele sonore, tactile, dinamice.

***

E însăși scara bucuriei supreme a copilului, oferită generos de jocul forțelor naturii, bucurie atît de aeriană și de inocentă! Dacă mai tîrziu poetul va spune – din perspectiva deplinei sale maturități – *fiindcă iubesc*, în momentul scrierii acestei poezii, la începutul anilor șaizeci, el ar fi putut spune cu același aer existențial: *fiindcă mă joc*…

Mihai Cimpoi

1. **Revino la textul criticului și identifică secvențele în care sînt prezente ipostazele jocului, indicate în tabelul de mai jos.**

2. **Surprinde, în titlurile propuse, situații ce adeveresc rolul de copil creator al jocului. Comentează imagini relevante, completînd răspunsul.**

IPOSTAZE ALE JOCULUI	COPILUL, CREATOR AL JOCULUI
Jocul ca atitudine suverană față de realitatea vieții	*Ghicitoare fără de sfîrșit; Mărul; Puiul; Puișorii*
Jocul, imaginație	*Ceasul; Toba ariciului; Trei mici licurici; Cuvîntul mamă*
Jocul, percepție intuitivă a frumosului	*Ce anotimp e oare?; Primii fulgi; Bradul*
Jocul culorilor și al luminii	*Ploaia și curcubeul; Vreau să plouă; Curcubeul; Ce oră e?*
Jocul, bucurie supremă a cunoașterii	*Cum se face o carte; Cîntec despre învățător; Plaiul meu; Proverbul*
Jocul, condiție a actului creativ	*Graiul meu; Izvorașul; Casa nouă; Greierașul*

Eu o strig pe mama mea.
Tu, ecou, pe cine strigi?

3. **Ilustrează informația dobîndită prin studiul temei și prin amintiri din propria-ți copilărie într-un eseu liber cu tema propusă de poetul Grigore Vieru:**

Mi-e dor de fragedul izvor
Curgînd din veșnicie,
Cu ochi curați, strălucitori
Cu ochii tăi, copilărie.

24 CÎNTĂREȚUL VALORILOR FUNDAMENTALE: LIMBA ROMÂNĂ, MAMA, DRAGOSTEA, CREAȚIA

Şi toţi sîntem luminaţi
De-o bucurie neînţeleasă.

Motto:

„Poezia e, pentru el, trăire, experiență interioară,
rostire esențială, adică sacră, a ființei."
Mihai Cimpoi

1. **Completează spectrul valorilor spirituale din titlul temei cu altele din universul liricii poetului.**
2. **Reflectează la afirmația din *mottoul* temei, exemplificînd cu versuri cunoscute.**
3. **Amintește-ți nume de scriitori care au definit poezia ca trăire și experiență interioară.**

PLĂCEREA TEXTULUI:

DIALOGHEAZĂ ŞI DESCOPERĂ SENSURILE OPEREI

Moștenitorul lui Mateevici

- **Parcurge textul şi verifică-ți propria convingere despre valoarea limbii ca mijloc de mărturisire a sentimentelor umane profunde.**

ÎN LIMBA TA

În aceeași limbă
Toată lumea plînge,
În aceeași limbă
Rîde un pămînt.
Ci doar în limba ta
Durerea poți s-o mîngîi,
Iar bucuria
S-o preschimbi în cînt.

În limba ta
Ți-e dor de mama,
Și vinul e mai vin,
Și prînzul e mai prînz.
Și doar în limba ta
Poți rîde singur,
Și doar în limba ta
Te poți opri din plîns.

Iar cînd nu poți
Nici plînge și nici rîde,
Cînd nu poți mîngîia
Și nici cînta,
Cu-al tău pămînt,
Cu cerul tău în față,
Tu taci atuncea
Tot în limba ta.

4. **Scrie:**
a) o listă de texte publicistice, teoretice despre limbă;
b) o listă de texte literare cu tema limbii.

4.1. **Precizează circumstanțele istorico-sociale care le-au motivat apariția.**

5. **Utilizînd ideile aforistice din *Rînduri–Gînduri*, scrie o mini-reflecție (3–4 enunțuri), continuînd titlul *În limba ta...***

6. **Amintește-ți și desenează rolul celor trei tipuri de comunicare, consemnînd particularitățile lor:**

Rînduri - Gînduri

• *Toate zilele mele izvorăsc și se înalță din adîncul și din puterea Limbii Române.*

• *Limba este comoara cea mai de preț a poporului și veghea asupra strălucirii ei nu trebuie să pirotească nicicînd.*

Grigore Vieru

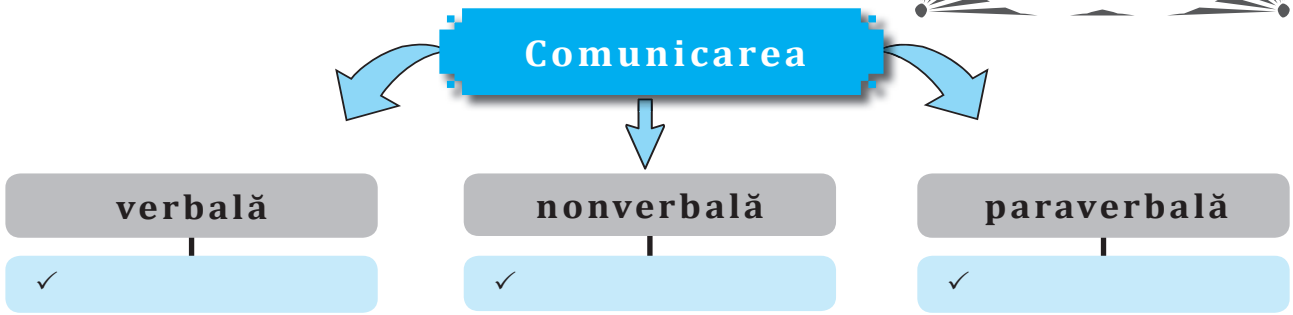

7. **Citește poezia și observă ce tipuri de comunicare invocă eul liric în scopul unei autocomunicări plenare.**

8. **Identifică detalii din text, care ar caracteriza:**

A. Aceeași limbă	B. Limba ta
✓ Toată lumea plînge...	✓ Durerea poți s-o mîngîi...
✓	✓

9. **Comentează metaforele și expresiile metaforice care sugerează performanța comunicării celor mai subtile sentimente umane.**

10. **Interpretează semnificația dilemei din versurile:**
a) nu poți nici plînge și nici rîde;
b) nu poți mîngîia și nici cînta.

11. **Identifică motivele secundare din text, care întregesc motivul principal.**

12. **Ilustrează *motivul tăcerii* ca semn al limbajului, interpretînd ideea din finalul textului.**

Mă-ntorc spre ce mi-e sfînt
și-aproape...
Și-mi curge sufletul ca grîul.

Ilustrație de Igor Vieru

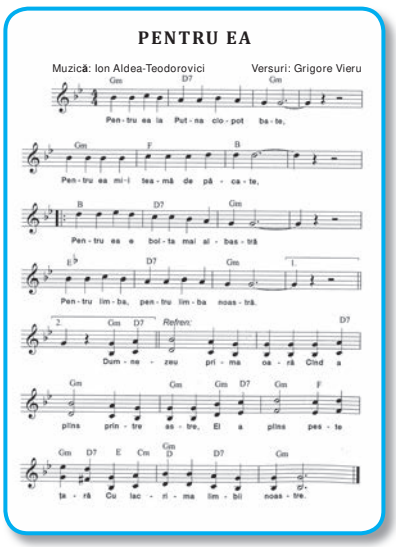

Textul muzical al poeziei

12.1. **Precizează în ce situaţii efectul ar fi invers:**

Ai comunica atuncea tot în limba ta.

13. **Exprimă-ţi opinia:**

a) **De ce** *doar în limba ta / Durerea poţi s-o mîngîi, / Iar bucuria / S-o preschimbi în cînt*?

b) **Ce efect asupra vorbitorului produce cunoaşterea subtilă a limbii materne?**

14. **Comentează sugestia expresiilor metaforice din secvenţa poetică anterioară, comparînd-o cu viziunea asupra creării limbajului artistic din poezia *Testament* de Tudor Arghezi:** *Ca să schimbăm, acum, întîia oară, / Sapa-n condei şi brazda-n călimară...*

1. **Memorizează textul, integrîndu-l în lista preferinţelor tale recitative.**

OPŢIONAL

2. **Prezintă o plachetă de versuri ale poetului despre frumuseţea şi bogăţia limbii, argumentînd cu titluri sugestive de texte şi cu ilustraţiile făcute pentru acestea.**

- **Audiază textul muzical al poeziei semnat şi interpretat de compozitorul Ion Aldea-Teodorovici. Apelează la aprecierea muzicologului Tudor Chiriac din *Rînduri–Gînduri*. Comentează corespondenţa text–melodie. Explică ce stări, trăiri îţi declanşează această piesă muzicală.**

ARS DISCENDI

Rînduri - Gînduri

• *Etic vorbind, muzica lui Ion este de neconceput în afara poeziei timpului său şi în afara acestui timp. Ea s-a născut sub bolţile încărcate de har divin ale poeziei lui Grigore Vieru, care i-a conferit dimensiune.*

Tudor Chiriac

PENTRU EA

Pentru ea la Putna clopot bate,
Pentru ea mi-i teamă de păcate,
Pentru ea e bolta mai albastră –
Pentru limba noastră.

Pentru ea ninsori se cern din spaţii,
Pentru ea puternici sînt Carpaţii,
Pentru ea e caldă vatra poamei –
Pentru limba mamei.

Pentru ea noi văruim pereţii,
Pentru ea mai sînt răniţi poeţii,
Pentru ea cresc florile visării –
Pentru limba ţării.

Dumnezeu prima oară
Cînd a plîns printre astre,
El a plîns peste ţară
Cu lacrima limbii noastre.

1. **Citeşte expresiv poezia şi caracterizează, într-un cuvînt, intonaţia pe care o alegi. Apreciază ce îţi impune anume această intonaţie.**

2. **Audiază cîntecul scris pe aceste versuri. Remarcă rolul muzicii şi al refrenului în construirea mesajului.**

2.1. **Ascultă şi alte piese muzicale interpretate de Doina şi Ion Aldea-Teodorovici şi, pornind de la afirmaţiile lui Grigore Vieru, formulează două concluzii cu referire la ideea de ideal naţional şi de valoare a artei.**

- *Două inimi gemene – Doina și Ion Aldea-Teodorovici. Două inimi care au bătut în același ritm și-au ars în același foc sacru pentru tot ce este frumos și pentru același ideal național.*
- *Credem că în tot spațiul românesc nu există, după piesele lui Ciprian Porumbescu, cîntece patriotice mai tulburătoare.*

3. **Analizează structura textului şi identifică *punctele nevralgice* ale construcţiei. Pe ce *se înalţă* poezia?**

4. **Selectează, din text, numele proprii implicate şi comentează semnificaţia lor contextuală.**

5. **Dedu ideile dominante ale fiecărui catren. Dezvoltă-le într-o discuţie cu colegii, raportîndu-le la experienţa ta de vorbitor.**

6. **Descifrează semnificaţia titlului, angajînd şi alte texte poetice despre limba noastră.**

7. **Raportează textul la o specie literară. Argumentează.**

8. **Dovedeşte că autorul poeziei este un moştenitor al lui Alexei Mateevici.**

1. **Prezintă, într-un eseu de 1–1,5 pagini, relaţia pe care o are *poetul Grigore Vieru* cu *limba* şi *muzica*.**

OPŢIONAL

2. **Creează un text în care să aduci un elogiu Limbii Române, angajînd şi idei din *Agenda cititorului*.**

3. **Consultă lucrarea colectivă *Două vieți și o dragoste: Doina și Ion Aldea-Teodorovici*, apărută la Editura „Universul”, Chişinău, 2004.**

3.1. **Dezvoltă, într-un text-evocare, începutul propus: *Ei ne-au cîntat graiul, scrisul, suveranitatea...***

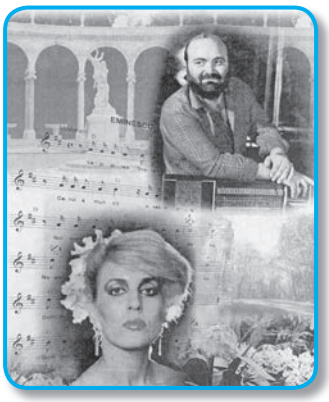

Doina şi Ion Aldea-Teodorovici, o constelaţie a cîntecului românesc

Agenda cititorului

• *După Mateevici, Grigore Vieru este întîiul dintre poeții basarabeni care nu molestează cuvintele sau sintaxa pentru a obține efecte poetice. Tăietura frazei și a imaginii este exactă chiar și atunci cînd poetul adoptă libertățile versului alb sau cînd imită, ironic, „metrul” maiakovskian.*

• *Configurînd, din simboluri, Spațiul Sacru în interiorul căruia se produc dramele ființei (naționale!), Grigore Vieru a sugerat magistral drama limbii române și a limbajului poetic însuși.*

Nicolae Leahu

ARS DISCENDI

25 RADICALI INTERNAȚIONALI ÎN SISTEME TERMINOLOGICE. LIMBAJUL INFORMATIC ȘI AL MEDIILOR ELECTRONICE

1. Asociază ideea de „internațional” cu domeniile vieții contemporane.

1.1. Descifrează conceptele din interiorul sintagmelor:

Echipă internațională, piață internațională, tren internațional, cooperare internațională, conferință internațională, succes internațional, recunoaștere internațională, portal internațional.

1.2. Completează cu cîte un nume sintagmele de mai jos:

Aeroportul Internațional...; Festivalul Internațional...; Concursul Internațional...

2. Definește sensul termenilor formați cu ajutorul elementului de compunere *bio-*.

Biodegradabil, bioacustică, biobibliografie, biochimie, biocurent, biodinamică, biofond, biogeneză, biografie, biomecanică, biosferă, biosinteză.

3. Listează 10–12 cuvinte care au în componență elementul geo-. Descifrează legătura termenilor cu ideea de „pămînt”.

4. Documentează-te referitor la structura elementelor lexicale internaționale.

4.1. Concluzionează despre:

a) apariția termenilor noi;

b) asimilarea acestora de către limba română.

Elementele lexicale internaționale includ atît neologisme provenite din limbi vii, utilizate în diferite idiomuri ale lumii contemporane, cît și cuvinte care provin din limbile clasice – greacă și latină. Există o serie reprezentativă de elemente lexicale grecești și latine, în baza cărora se constituie sistemele terminologice ale științelor moderne, iar cuvintele alcătuite din asemenea elemente pătrund – ca termeni – în lexicul diferitor limbi și sînt ușor descifrabile pentru vorbitori.

Denumirile de medicamente, substanțe chimice, fenomene fizice etc., termeni din matematică, biologie, politică, teorie literară, artă conservă asemenea rădăcini: *tahicardie*: *tahi* – rapid, accelerat; *card* – inimă; *fitocid*: *fito* – plantă; *cid* – a omorî.

Evoluția actuală a tehnologiilor informaționale generează termeni noi, de regulă, construiți în limba engleză, care intră în uz în regim de urgență. Aceștia fie se păstrează așa (*hard, sticks, site*), fie se calchiază: cuvîntul existent obține un sens nou, pe care echivalentul său îl are în engleză: *a salva, a descărca, mesaj, fereastră, viteză, trafic* etc.

Mulți termeni sînt denumiri comerciale, abrevieri, unele construcții de acest gen conțin cifre: *MP3, 3,5G, 3D*. În uzul cotidian al vorbitorilor care sînt în subiect intră, odată cu tehnica respectivă, și unități noi de măsură: *pixel, bit, megabit* etc.

Chiar dacă au o evidentă origine engleză, acești termeni se comportă ca și cum ar fi deja cuvinte românești, cu forme de gen, număr, articol etc.: **bit**, biți s.m. (Inform.) Unitate de informație, reprezentînd cantitatea de informație obținută în urma actului de alegere între două alternative echiprobabile. – Din engl., fr. **bit**.

5. **Construiește diagrama Venn pentru cinci termeni din sistemul terminologic al *geografiei* și al *geometriei*.**

6. **Formează contexte adecvate cu expresiile: *a pune punct, ecuație cu mai multe necunoscute, masă critică, a găsi numitorul comun.***

7. **Citește textul și, în baza informației propuse, reține definiția de *subsistem terminologic.***

Întreg inventarul de termeni dintr-un domeniu constituie un subsistem terminologic, în permanentă completare în limbile vii.

Subsistemul terminologic, de regulă, nu are sinonime în cadrul lui, fiecare unitate de vocabular avînd o singură descifrare în limitele sistemului: *erou* nu este egal cu *personaj*, *subiect* nu este egal cu *fabulă*.

În cadrul subsistemelor diferite, cuvîntul are interpretări diferite: *subiectul operei literare* nu este egal cu *subiectul propoziției*. Domeniile adiacente – fizica, matematica – au o parte din termeni comuni.

Pe lîngă termenii propriu-ziși, sistemul terminologic conține expresii stabile, care, pe măsură ce crește nivelul de cultură generală a vorbitorilor, trec în limba comună. Aceste expresii își schimbă sensul terminologic și nu se raportează la situația din domeniul științei, ci la situații din viața cotidiană: *a pune punct, ecuație cu mai multe necunoscute, masă critică, a găsi numitorul comun.*

7.1. **Precizează sensul anumitor unități de vocabular în limitele unui subsistem.**

Rînduri - Gînduri

• *Cred că am răsărit ca poet din chemare, iar nu din emulație. În același timp, cred că vin ca poet și din suferință, la fel din înțelegerea că viața nu este o joacă. La toate acestea vom adăuga și frumusețea Limbii Române, care ea însăși este un poem, după cum spunea Blaga, ea însăși îți pune în mînă condeiul.*

Grigore Vieru

8. **Analizează sensul termenilor obținuți din compunerea elementelor *antropo-, etno-, demo(s)-* cu elementele *-centrism, -grafie, -lingvistică, -logie, -crație, -geneză*. Vezi *Agenda cititorului*.**

ARS COLLABORANDI

9. **Citiți textul unui paragraf din manualul de fizică. Extrageți termenii și expresiile stabile din domeniul respectiv. Explicați-le sensul.**

Agenda cititorului

Concepte operaționale:

- **Antropo** – element de compunere cu sensul de „referitor la om”.
- **Etno** – element de compunere cu sensul de „referitor la popor”.
- **Demo(s)** – element de compunere savantă cu semnificație de „popor, popular, populație”.

10. **Descrieți rafturile unui magazin de electrocasnice. Menționați specificul diferitor tipuri de denumiri.**

11. **Citiți, în echipă, cu voce, articolul și explicați sensul cuvintelor și al îmbinărilor marcate.**

Hotele Faber Imago îmbină designul cu tehnologia de ultimă oră și oferă utilizatorilor funcții care pînă acum nu puteau fi asociate cu acest gen de electrocasnice. Pe lîngă funcțiile de bază îmbunătățite, hotele Faber Imago sînt echipate cu *ecran LCD* de *19"*, *format WIDE*, cu o *rezoluție de 1 440/900*, cu *funcții de TV* și *PC*. Televizorul are *tuner* digital și analog, teletext și alte sisteme și funcții *Hi-Tech*, iar computerul este prevăzut cu o linie de alimentare de pînă la patru *webcam-uri*, *porturi USB*, intrări pentru căști și microfon și *tastatură virtuală*.

Funcțiile de bază ale hotei sînt și ele îmbunătățite. Zgomotul este redus, programarea închiderii hotei este permisă, intensitatea luminilor poate fi reglată și orice funcție poate fi controlată de la *telecomandă*.

12. **Improvizați un dialog între un cumpărător și un manager de vînzări, oferind răspunsuri ample despre proprietățile (caracteristicile) aparatelor tehnice puse în vînzare.**

13. **Pătrunderea elementului de compunere *soft* (*moale, fin, ușor, delicat, blînd, catifelat* etc.) în limbile lumii s-a produs datorită răspîndirii noțiunilor ce țin de informatică. Explică, apelînd la dicționar, sensul cuvintelor: *software, softpedia, softwin, softdriver*.**

14. **Citește instrucțiunea. Identifică termenii domeniului informatic și rezumă textul în limba română.**

WordPress este unul dintre cele mai folosite scripturi. Astăzi vă voi arăta cum puteți să-l puneți în limba română.

a) Mai întîi trebuie să downloadați fișierul pentru limba română.

b) Acum deschideți fișierul wp-config.php și căutați linia define ('WPLANG'). Înlocuiți această linie cu define ('WPLANG', 'ro_RO').

c) După aceea vă duceți în folderul wp-includes și creați un nou folder cu numele *languages*.

NOTĂ: Acum aveți partea de administrare în limba română. Dacă vreți să aflați mai multe pluginuri şi teme pentru WordPress, vizitați: Scriptul.info.

15. Completează tabelul trăsăturilor semantice şi defineşte termenii tehnici cunoscuți.

Cuvintele	Trăsătura semantică 1 *Categoria generică*			Trăsătura semantică 2 *Funcția*				Trăsătura semantică 3 *Modul de stocare a informației*				Trăsătura semantică 4 *Aspectul*			
	Aparat	Dispozitiv	Mediu	Stocare	Memorare	Reproducere	Comunicare	Mecanic	Electronic	Optic	Digital	Disc	Telefon	Cu fir	Fără fir
iPod															
iPhone															
Stiks															
Player															
DVD															
Disc															
Dischetă															
CD															
CD-ROM															
CD-writer															
USB															

1. Formulează 5 argumente cu structură de enunțuri finite, convingîndu-ți prietenii despre utilitatea cunoaşterii şi aplicării limbajului informatic la comunicare prin mediile electronice.

1.1. Redactează, în scris, o instrucțiune pentru un coleg, explicîndu-i cum să-şi verifice poşta electronică.

ARS DISCENDI

Cea mai frumoasă carte din lume este o mamă

În liniştea inimii tale,
În răbdătoarea ei lacrimă...

1. **Actualizează 3–4 texte poetice cunoscute, axate pe motivul matern.**

2. **Reflectează asupra afirmaţiei lui Mihai Cimpoi, exemplificînd-o:** *Legămîntul cu Mama este o formă superioară a iubirii*.

3. **Ce analogii tematice cu opera poetică eminesciană îţi sugerează tema?**

4. **Evocă, într-un text narativ, relaţia poetului cu mama, apelînd şi la sugestiile imaginii din această pagină.**

4.1. **Demonstrează cum s-a reflectat această relaţie în lirica poetului.**

- **Citeşte textul poeziei, intenţionînd să-ţi imaginezi *făptura mamei* tale.**

FĂPTURA MAMEI

Ușoară, maică, ușoară,
C-ai putea să mergi călcînd
Pe semințele ce zboară
Între ceruri și pămînt.

În priviri c-un fel de teamă,
Fericită totuși ești –
Iarba știe cum te cheamă,
Steaua știe ce gîndești.

5. **Construieşte cîmpul semantic al lexemului *făptură* şi înlocuieşte-l în titlu cu cele mai adecvate sinonime.**

Exemplu: *fiinţa mamei* (vietate, creatură, trup, statură, natură, fire, lume, univers etc.).

6. **Citește poezia, aplicînd intonația:**
a) unei scrisori adresate mamei; **b)** unei rugăciuni; **c)** unui elogiu.

7. **Motivează efectul stilistic al adresării din primul vers în raport cu textul, cu starea eului liric.**

8. **Explică semnificația repetiției determinativului *ușoară*:**
a) raportat la titlu;
b) raportat la sensul frazei poetice din următoarele trei versuri ale primei strofe.

9. **Comentează sugestia expresiei metaforice din ultimele versuri ale primei strofe.**

9.1. **Descoperă valențele simbolice ale metaforei:**

Pe semințele ce zboară
Între ceruri și pămînt.

10. **Determină sensurile posibile ale afirmațiilor contrastive din versurile:**

Mama → În priviri ***c-un fel de teamă,***
→ ***Fericită*** totuși ești –

10.1. **Ce ar putea provoca teama mamei? Dar fericirea ei?**

11. **Exprimă-ți opinia:**
- De ce poetul își imaginează făptura mamei ca pe o ființă aeriană, divină?
- De ce cunoașterea totală a făpturii mamei – *numele* (știe cum te cheamă) și *gîndul* – și-o asumă *iarba* și *steaua*?

12. **Determină trei simboluri care ar cuprinde sentimentele proprii față de mamă.**

13. **Formulează mesajul poeziei, comentîndu-l în limita a 1/2 din pagina de caiet. Angajează și aforismele din *Rînduri–Gînduri.***

14. **Îndreptățește, prin două argumente, intenția autorului de a-și intitula poezia *Făptura mamei.***

15. **Propune un alt titlu adecvat pentru acest text, motivîndu-ți opțiunea.**

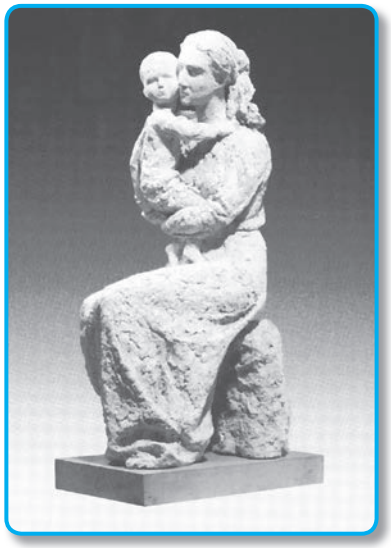

Sculptură de Ion Zderciuc

Rînduri - Gînduri

- *Nu există nici floare, nici mamă urîtă.*
Grigore Vieru

- *Frumusețea e intim legată de chipul mamei.*
Theodor Codreanu

ARS COLLABORANDI

Între ceruri şi pământ
de Roman Cuţiuba

16. **Lucrînd în echipe, elaboraţi un comentariu al poeziei, integrînd şi următoarele repere-simbol:**

MAICA

STEAUA — *numele, gîndul*

CERURI — *semințele*

IARBA — PĂMÎNT

17. **Modelaţi, prin intonaţie adecvată, o variantă de rostire a poeziei.**

18. **Estimaţi, dezvoltînd prin idei proprii, afirmaţia poetului Ioan Alexandru:**

Un asemenea imn închinat mamei este o capodoperă de valoare universală în simplitatea cea de peste vîrfuri a unui clasicism nepieritor, mereu modern, apropiat fiecărei generaţii.

18.1. **Ascultaţi-vă reciproc ideile şi apreciaţi-le pe cele mai convingătoare, mai interesante.**

ARS DISCENDI

1. **Încadrează poezia *Făptura mamei* în contextul poeziilor consacrate acestei teme.**

2. **Redactează, pornind de la textul lui Grigore Vieru, un text poetic, dedicat mamei.**

OPŢIONAL

3. **Pornind de la afirmaţia criticului Mihai Cimpoi, construieşte un intertext-elogiu adresat mamei, utilizînd versuri din poezia lui Grigore Vieru.**

Atîta timp cît există mamele, nici fiinţa, nici lucrurile şi „nici o ţară” nu este săracă, prezenţa sau, cel mai bine zis, omniprezenţa ei (în ram, în rîu, în toate) valorizînd totul în univers.

Cu cît iubim mama, cu atît sîntem.

LEGO, ERGO SUM

1. **Citeşte expresiv poezia *O, mamă (trei culori)* de Grigore Vieru. Observă şi explică rolul semnelor de punctuaţie, al aranjării grafice a textului pentru lectură şi înţelegere.**

2. **Descifrează sensul simbolurilor *ploaie, spice, măr* în context.**

3. **Comentează elementele de intertextualitate, arătînd semnificaţia şi actualitatea citatelor şi a aluziilor.**

- **Urmărește, prin lectura poeziei de mai jos, similitudinea dintre ideea divinității făpturii mamei și cea de genialitate a ei.**

TU EȘTI UN GENIU

Tu n-ai asemănare
În cele pământești.
Născînd, tu ești un geniu,
Un geniu, mamă, ești.
Tu ești zămislitoarea,
Ești pomul numai vers,
Iar noi – de aur mere
Vărsate-n Univers.
Noi mere, iar tu paznic
Veghind din moși-strămoși
Să nu dea peste ele
Mistreții lăcomoși.

Învingătoare-n toate
Războaiele ce-au fost,
Tu ești eroul lumii
Și-al izbîndirii rost.
Erou rămas tot mamă,
Tot legănînd copii,
Cu teamă de războaie,
Cu frică de tării:
Că n-or trimite ploaie
Pe grîul omului
Sau or trimite brumă
Pe floarea pomului.

Erou ce ca un slujnic
Se porăie din zori
În casă și pe-afară
Cu fruntea în sudori,
Ce dă întîi la păsări
Și-apoi mănîncă el
Și dă întîi la floare
Să bea din cofăiel.
Tu ești un geniu, mamă,
Tîrziu recunoscut:
Abia atunci cînd iarbă
Răsai din tristul lut.

1. **Citește poezia, urmărind să descoperi sensurile/să identifici versurile ce se raportează la afirmația din titlu.**

2. **Motivează, prin două argumente, structura tripartită a poeziei.**

2.1. **Intitulează strofele cu metafore/simboluri din text.**

2.2. **Observă și comentează semnificația ultimelor patru versuri din fiecare strofă:**
a) ca element de structură; b) ca segment al mesajului.

3. **Construiește un clustering semantic din detalii textuale ce confirmă sensul titlului.**

3.1. **Integrează exemplele din text într-un succint comentariu prin care să relevi semnificația titlului.**

3.2. **Explică în ce măsură titlul te ajută să descifrezi mesajul, referindu-te și la sugestia imaginii alăturate.**

Să-ţi treacă prin faţă izvoare
La chip şi la vorbă ca mama...

4. Explică valoarea corelației pronominale Tu–Noi pentru discursul poeziei, reperînd cuvinte-cheie din text.

4.1. Înscrie rezultatele în tabelul propus.

TU		NOI	
Cuvinte-cheie	Interpretare	Cuvinte-cheie	Semnificație

5. Argumentează investirea mamei în poezie cu titlul de erou.

6. Determină semnele celor două spații, *cosmic* și *terestru*, în care poetul proiectează chipul/imaginea mamei și interpretează-le sensul.

7. Justifică ideea continuității, a perpetuării vieții și a valorilor umane, cuprinsă în poezie.

8. Examinează textul și desprinde repere poetice care conturează imaginea mamei ca o ființă totală.

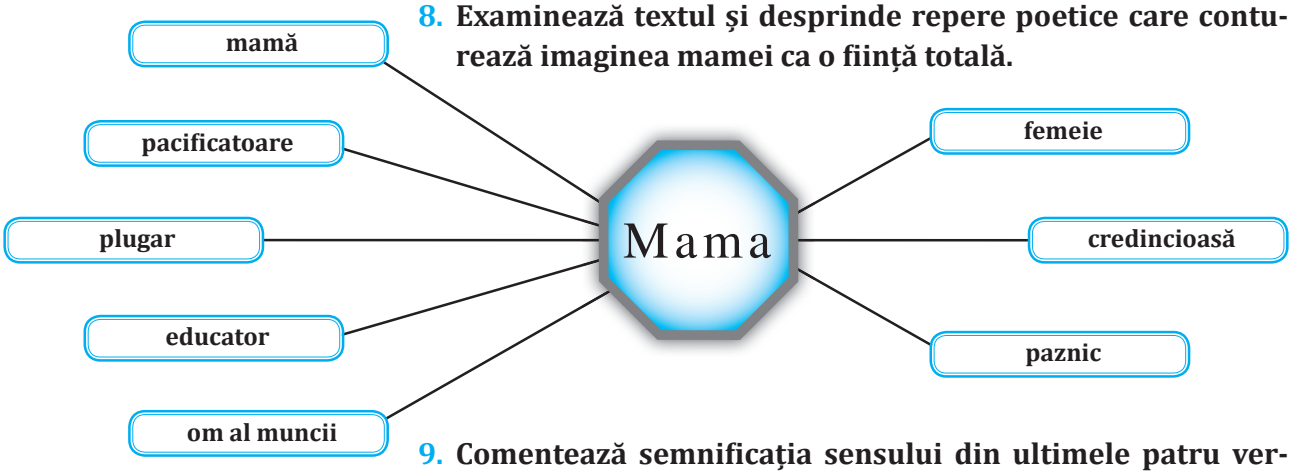

9. Comentează semnificația sensului din ultimele patru versuri ale poeziei, raportate la conceptul de geniu.

9.1. Argumentează în ce măsură este plauzibilă paralela:
mama – un geniu; savantul – un geniu;
poetul – un geniu.

10. Potrivește o sintagmă din text în calitate de titlu. Motivează alegerea.

ARS DISCENDI

1. Memorizează poezia, declamînd-o în clasă.

2. Comentează, secvențial, versurile ce ți-au plăcut mai mult, argumentînd valoarea lor.

OPȚIONAL

3. Redactează un eseu nestructurat cu titlul *Mama este un geniu*, valorificînd textul poeziei.

- **În emoția lecturii, încearcă să înțelegi starea eului liric din poezia ce urmează.**

A CĂZUT CERUL DIN OCHII TĂI...

A căzut cerul din ochii tăi
Și s-a fărîmițat.
A căzut de pe fața ta soarele
Și-a înghețat.

Încremenit e vîntul cel răcoros
Fără harnicele tale mîini.
Căutîndu-te pe tine,
S-au tăinuit izvoarele-n țărîni.

Ca un pom doborît
Însuși graiul
Parcă se aude căzînd.
Doamne, atît de singur,
Atît de singur
N-am fost niciciînd!

Cine-i pasărea albastră,
Ce-a venit la noi pe ramuri,
Sufletul mamei?

1. Poezia face parte din ciclul *Litanii pentru orgă*. Motivează încadrarea poeziei în acest ciclu, inspirîndu-te din *Agenda cititorului*.

2. Citește poezia, potrivind intonația unei litanii.

2.1. Comentează valoarea stilistică a semnelor de punctuație din ultima strofă.

3. Estimează rolul lexemelor: *a căzut, s-a fărîmițat, a înghețat, încremenit, s-au tăinuit* în conturarea universului interior al eului liric.

4. Reflectează asupra faptului ce a cauzat *apocalipsa lumii lăuntrice* a eului liric.

5. Interpretează următoarea secvență poetică ca pe o confesiune făcută unei persoane reale din viața ta.

Căutîndu-te pe tine,
S-au tăinuit izvoarele-n țărîni.

Agenda cititorului

- **Litanie**, rugăciune lungă, rostită pe un ton puternic interiorizat, ce vizează tema morții, destinul trecător al omului.
- **Orgă**, instrument muzical complex care emite sunete asemănătoare unei întregi orchestre simfonice.

6. **Explică efectul construirii textului poeziei pe metafora *căderii*, urmărind simbolurile-cheie:**

cerul	⇨	ochii
soarele	⇨	fața
vîntul	⇨	mîini harnice
izvoarele	⇨	mama
pom doborît	⇨	graiul

eul liric: *atît de singur!*

Rînduri - Gînduri

• *În ziua cînd a murit mama, a murit în ochii mei întregul univers.*

Grigore Vieru

7. **Exprimă-ți opinia și argumentează de ce poetul încheie șirul simbolurilor cu cel al *graiului*, însoțindu-l de pronumele de accentuare *însuși*.**

8. **Comentează semnificația *universului devastat* din text pentru înțelegerea mesajului.**

9. **Formulează tema și ideea poeziei.**

10. **Raportează o maximă viereană la mesajul global al poeziei.**

11. **Asociază mesajul poeziei *O, mamă* de Mihai Eminescu la cel al poeziei *A căzut cerul din ochii tăi* de Grigore Vieru. Scrie două concluzii.**

1. **Explică efectul sonor de litanie al poeziei. Utilizează și confesiunea din *Rînduri–Gînduri.***

ARS DISCENDI

2. **Memorizează poezia.**

3. **Redactează un eseu despre *Marea Trecere a ființelor dragi*, avînd ca punct de pornire textul poeziei.**

OPȚIONAL

4. **Valorifică aserțiunea propusă într-o compunere de sinteză, în care să comentezi același motiv în creația a doi scriitori români.**

Omul e muritor sau nemuritor în funcție de moartea mamei. O altă cale spre a descoperi condiția de muritor decît cea din Odă (în metru antic). Theodor Codreanu

LEGO, ERGO SUM

1. **Citește întregul ciclu de poezii *Litanii pentru orgă*.**

2. **Alcătuiește un florilegiu de citate, explicînd relația *viață–moarte* în viziunea lui Grigore Vieru.**

Am văzut, am întîlnit lumina dragostei

1. Identifică, în fragmentele propuse, simboluri, metafore, comparații ce conotează motivul iubirii ca valoare spirituală. Comentează sugestiile lor.

A

Toate cîte le vezi şi le-auzi
De roua iubirii se-acoperă.
Clipa

B

Boarea iubirii urcă-n cer. Tu pleci.
Privesc în urma ta.
Iubito! Ca scrisul cel latin –
aşa de mîndru-ți este mersul.
Găsindu-te

C

Dreptate-n lumea asta
Există totuşi.

Zidirea ei
Iubire o numim
Uşor ca florile de lotuşi –
Aşa ți se desface gura
cînd ne iubim.
Rămîi

D

Aceasta-i iubirea, îmi spuneam:
Clipa
Cînd toate se preschimbă
În nenumite flori
Şi nu mai ştii
Pe care să o dărui
Ființei dragi…
Clipa

2. Continuă textul B cu o replică a iubitei, prin care să-ți exprimi opinia proprie despre valoarea iubirii.

3. Formulează o definiție poetică a iubirii, dezvoltînd idei din fragmentul D.

4. Citeşte integral poeziile recomandate la exercițiul 1 şi fă o sinteză orală a ideilor poetului desprinse din acestea, răspunzînd la întrebările formulate în *Agenda cititorului*.

5. Construiește argumente plauzibile pentru o dezbatere în clasă cu tema *Şi-a păstrat sau nu, în contextul vieții actuale, sentimentul de dragoste frumusețea şi semnificația?*

Agenda cititorului

- Ce l-ar motiva pe cititorul contemporan în lectura textelor propuse?
- În ce măsură poeziile interpretate pot ajuta cititorul să-şi clarifice/formeze un ideal al dragostei?
- Cum ar recepta aceste texte cititorul generației viitoare?

- **Recunoaşte, în textul dat, o viziune poetică originală asupra iubirii.**

Te lasă din stelele serii
Pre sufletul meu alungit...

LEAC DIVIN

Iubire! Tu, cea ocrotită
De dulcele luminii mirt,
Ca miezul unei sfinte azimi
De coaja ei doar ocrotit.

Înconjurată de lumină,
Tu însăți din lumină vii.
Pre tine doar te am pe lume
Şi nu voi alte veşnicii.

Iubire! Ram de rouă sfîntă,
Cînt unic, o, ce mă adaşti!
Asupra-ngîndurării mele
Tu nu plîngi lacrima – o naşti.

1. Exprimă-ţi starea postlecturală prin selectarea a două cuvinte, expresii din poezie ce îţi definesc adecvat starea/dispoziţia:

Ceea ce vezi...

Ceea ce simți...

Ceea ce crezi...

Rînduri - Gînduri

- *Sînt liber de restul,*
  FIINDCĂ IUBESC.
  Grigore Vieru

2. Consultă dicţionarul potrivit, pentru a-ţi elucida sensurile generate de lexemele textului, conform tabelului:

Lexeme	Sensul		
	de bază	ocazional	de context poetic vierean
mirt			
azimă			
adaşti			

3. **Rostește textul poeziei. Vizualizează următoarele imagini și explică-le sugestia, pentru a înțelege valoarea lor la conturarea unor idei din cîmpul lexico-semantic *iubire*.**

Imagini	Sugestii	
Tu, cea ocrotită de dulcele luminii mirt	.....	***iubirea* în viziunea poetului**
Ca miezul unei sfinte azimi	.....	
Ram de rouă sfîntă	.....	
Cînt unic	.....	

4. **Formulează, succint, răspunsuri convingătoare la următoarele întrebări și explică, astfel, starea de spirit a poetului.**

Interogarea eului liric

- Ce rol are adresarea de la începutul și finalul poeziei, urmată de valoarea stilistică a semnului de exclamare?
- Care sînt mărcile, în text, ale eului liric, în raport cu cele ale temei?
- De ce această perspectivă a confesiunii, a mărturisirii directe în fața iubirii?
- Ce valoare spirituală atribui ideii-concluzie din final?
- Ce ar însemna că *iubirea e născătoare de lacrimi*?

Cu numele tău
Îmi stropesc ochii în zori.
Pe degetul din dreapta mea
S-a-ncolăcit, înstelat,
Numele tău.

5. **Demonstrează că poezia e *țesută* din simboluri, lucrînd după următorul algoritm:**

- identifică, în fiecare strofă, cîte un simbol dominant;
- explică, cu ajutorul DEX-ului, sensul primar al cuvintelor-simbol;
- determină, cu ajutorul dicționarului de simboluri literare, al dicționarului de arhetipuri culturale, sensul în metatext al simbolurilor identificate;
- relaționează sensurile cuvintelor respective cu cele ale imaginilor din context și dedu semnificația spirituală pe care le-o atribuie Grigore Vieru.

6. **Comentează relația de sens ce se stabilește între anumite entități textuale și rezultă din viziunea poetului asupra *existenței spirituale*.**

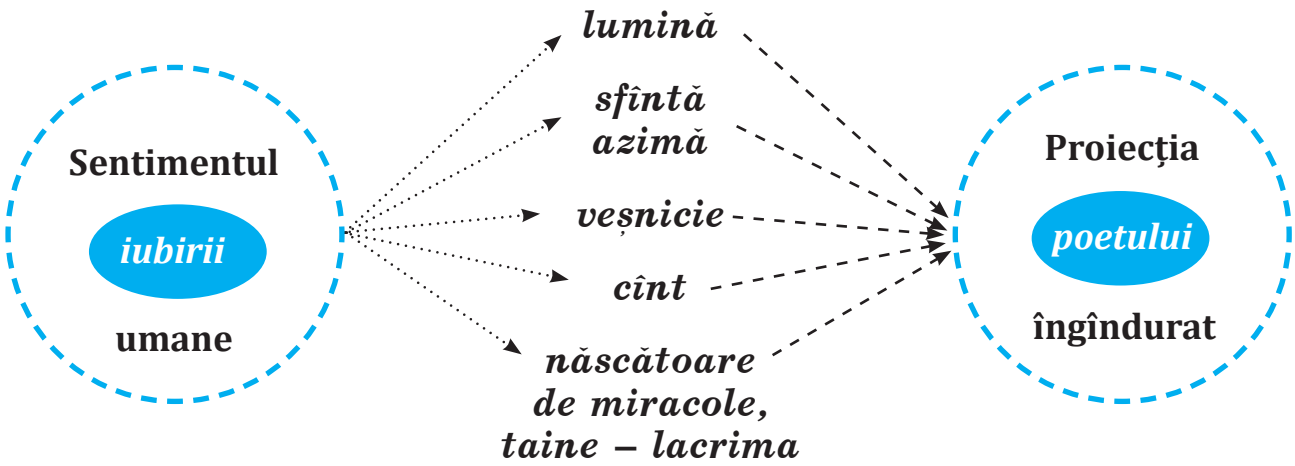

7. **Raportează formula titlului – *Leac divin* – la fiecare catren.**

7.1. **Constată legăturile de sens și explică semnificația titlului în raport cu mesajul pe care ți-l comunică poezia.**

ARS DISCENDI

1. **Dezvoltă, într-un eseu nestructurat de două pagini, o idee poetică la care aderi, în mod prioritar, și pe care s-o raportezi la constatările aceluiași poet:**

- ✓ *Lacrima iubirii nu este altceva decît starea ce păstrează frumusețea omului.*
- ✓ *Sînt om, pot iubi, deci pot totul.*

OPȚIONAL

2. **Identifică trei simboluri din textul vierean în creația altor poeți din perioada contemporană a autorului.**

2.1. **Comentează consonanțele de semnificații pe care le stabilești, rezumînd o dominantă de mesaj.**

LEGO, ERGO SUM

1. **Realizînd lectura textului *Cîntec de iubire*, justifică prezența lexemului *cîntec* în titlu.**

2. **Citește poezia ca pe un cîntec de iubire fredonat celei care personifică sentimentul de care e cuprins poetul – femeia.**

3. **Rescrie, în caiet, secvențe din text ce conturează imaginea fizică și spirituală a iubitei, în raport cu cea a eului.**

- **Stabileşte, la lectura poeziei, spre ce spaţiu sau timp îţi orientează imaginaţia adverbul *dincolo*?**

VALUL, FRUNZA

Dincolo de mierla ce se-aude-n ramuri
Ard ale pustiei nisipoase flamuri.

Dincolo de pulberi ce-n pustii scînteie
Ning străin şi rece sînii tăi, femeie.

Dincolo de roua macului în floare
Răsar ochii mamei, steaua ce-o să zboare.

Dincolo de cerul ochilor tăi, mamă –
Valurile mării, codrii de aramă.

Iar pe valuri steaua. Şi pe frunza poamei –
Tremurîndă umbra sufletului mamei.

Trist de ce-aş fi oare şi cu gura mută?!
Valul mă cuprinde, frunza mă sărută.

Iubirea şi valul alintului protector
Ilustraţie de Igor Vieru

1. **Lucrînd în tehnica reacţiei imediate, verbalizează-ţi, în scris, starea postlecturală: ce vezi, ce auzi, ce simţi? La ce te gîndeşti?**

1.1. **Numeşte alte texte, din creaţia aceluiaşi scriitor sau din poezia naţională/universală, pe care ţi le aminteşti.**

2. **Comentează oral ce imagini ar putea însoţi, în viziunea ta, acest text. Ce secvenţe s-ar potrivi cu un clip regizat? Arată conexiunea cu imaginile textului.**

3. **Rescrie un vers care te impresionează şi realizează comentariul lui poetic.**

4. **Interpretează sugestia a două simboluri dominante din textul poeziei, apelînd la explicaţiile din *Agenda cititorului*.**

5. **Citează alte versuri din creaţia poetului în care apar aceleaşi cuvinte sau aceleaşi imagini. Observă analogiile şi diferenţele.**

Agenda cititorului

- **Valul** se asociază stihiei legănătoare a apei şi desemnează veşnica frămîntare a vieţii, inclusiv a celei sufleteşti.
- **Frunza** personifică viaţa, fericirea, prosperitatea, sensibilitatea.
- **Roua** reprezintă apa pură plină de materie celestă, divinitate a naturii şi dragostei.
- **Ochiul** este simbolul cunoaşterii supreme, al luminii şi al ştiinţei divine.

ARS COLLABORANDI

6. Cercetați, în echipă, textul poetic ca pe un întreg lexical. Aranjați cuvintele semnificative în următoarele coloane. Concluzionați în raport cu fiecare coloană și cu lexicul în întregime.

Ființa umană	Sentimente, stări ale omului	Elemente ale universului	Natura vegetală	Stări ale naturii

7. Comparați acest text poetic cu poemul eminescian *O, mamă*, arătînd, într-o diagramă Venn, lexicul comun și lexicul specific/imaginile comune și imaginile individuale.

8. Arată grafic, unind în caiet, cuvintele care se asociază, în imaginația ta, creînd aceleași imagini, cum ar fi, de exemplu, *ning – rece – roua – valurile mării – tremurîndă – umbra* (pentru ideea de frig).

9. Valorifică informația propusă mai jos, prin raportarea ei la textul lui Grigore Vieru pe care îl cercetezi acum.

Analiza stilistică presupune raportarea textului la un anumit stil/substil. În cazul textelor de graniță, se fac precizările referitoare la interferența stilurilor, la mărcile lor; în cazul textelor artistice (beletristice), după raportarea la gen și specie, este adecvată identificarea reperelor pe care se construiește acel text sau fragment.

Pentru că un text reușit nu valorifică toate resursele expresive ale limbii, ci le explorează/exploatează coerent și cu măsură, se vor observa anumite abateri cantitative sau calitative de la normă, care îi conferă expresivitate.

Analiza semiotică rezidă în identificarea semnelor din sistemele semiotice clare, interpretarea lor în context și comentarea coerenței semnelor.

10. Cum înțelegi noțiunea de *caracter antropocentric al textului artistic*? Raporteaz-o la acest text. Detaliază.

11. Motivează preferința pentru formele de prezent ale verbelor. În ce timp istoric, calendaristic ai încadra textul? Ce indicii de spațiu remarci?

ARS DISCENDI

1. Analizează apartenența textului la o specie a genului liric. Argumentează-ți opțiunea.

2. Integrează, într-un comentariu propriu, simbolurile pe care se construiește textul.

- **Vizualizează, la lectura poeziei, imaginea iubitei, invocată de către eul liric din ploaie.**

BLESTEM DE DRAGOSTE

...Iar tu să vii din ploaie
cu părul lung şi ud
şi eu din plete stropii
cum pică să-i aud.
Să vrei să te apropii,
eu să te blestem crunt:
„Să vii din țări străine
pe-al tău frumos pământ,
să vrei pe la hotare
să calci pe el mereu
şi el mereu să fugă
de sub piciorul tău!”
Ci-n noaptea pletei tale
tu să mă-nfăşuri ghem,
ca eu blestemul negru
a-l spune să mă tem.

Mirajul privirii
de Roman Cuţiuba

1. Stabileşte o altă semnificaţie a *ploii* în textul lui Grigore Vieru.

2. Prezintă pe tablă sau în caiet asocierile pe care le ai în raport cu ideea de blestem şi comentează cauza generării lor.

3. Aminteşte-ţi cîteva contexte literare în care apare motivul blestemului şi prezintă o sistematizare a acestora.

4. Formulează esenţa blestemului (virtual) din poezie şi apreciază gravitatea lui, utilizînd datele din *Agenda cititorului*.

5. Rescrie pe două coloane cuvinte care sînt din aria tematică a blestemului şi cuvinte care sînt din aria tematică a dragostei.

5.1. Stabileşte unde se vor intersecta cuvintele.

Blestem	Dragoste

Agenda cititorului

Blestem

• Motivul blestemului apare, în special, în basme. Călătoria inițiatică a eroului este, de multe ori, determinată de un blestem.

Rostirea blestemului reprezintă o dorință efemeră şi un mod de eliberare. În circumstanțe magice, poate remodela un destin. Tema spațiului blestemat se înregistrează în literatură ca intrigă, respectiv ca probă care trebuie rezolvată.

Rînduri - Gînduri

• *Dacă n-ar fi iubirea, viața m-ar îngrozi.*

• *Cine moare fără a fi iubit e cea mai rușinoasă dintre vieți.*

• *Să-i dai dreptate mai mult decît propriei tale mame – asta vrea dragostea.*

• *Dragostea este una din formele dreptății. Poate chiar dreptatea însăși.*

Grigore Vieru

ARS DISCENDI

6. Descifrează sensul de paradox/oximoron în sintagma *blestem de dragoste.*

7. Extrage, din text, 3–5 cuvinte utilizate frecvent în poezia lui Grigore Vieru.

7.1. Explică semnificația lor contextuală.

8. Analizează dinamica mișcărilor corporale din poezie. Cum ar arăta filmul fără sunet pentru acest text?

9. Apreciază valoarea structurii sintactice și a utilizării semnelor de punctuație în poezie.

10. Dedu sentimentele eului liric și argumentează cu citate din text.

11. Explică semnificația a două motive din text, raportîndu-le la aceleași motive din creația altor scriitori.

11.1. Constată asemănări și deosebiri relevante. Formulează cîte o concluzie în raport cu fiecare situație explicată.

12. Sintetizează, oral, mesajul poeziei, angajînd și idei ale poetului din *Rînduri–Gînduri*.

13. Sonorizează poezia ca pe o dedicație din perspectiva eului liric, respectînd:

• pauzele logice și psihologice; • intonația adecvată.

1. Generalizează propriul demers interpretativ al poeziei într-un eseu nestructurat cu tema *Creatoare e numai iubirea*.

2. Întocmește o listă de texte folclorice în care să fie prezent motivul blestemului, al imprecației.

3. Explică semnificația contextuală a acestui motiv prin raportare la poezia studiată în clasă.

4. Interpretează *blestemul* ca:

a) motiv literar; **b)** figură de stil; **c)** stare, atitudine umană.

OPȚIONAL

5. Estimează rolul invectivelor, al blestemului într-un discurs actual.

6. Caută pe Internet melodii în care este prezent motivul blestemului. Interpretează specificul melodiei și diversitatea formelor de exprimare verbală.

- **Surprinde, la lectură, sugestia metonimică a titlului:** ***eul liric ↔ brațele mele.***

BRAȚELE MELE

Brațele mele
Care pot sfărîma piatra
Şi frînge oțelul;
Care pot sugruma
Peste fagul cel verde
Vipera şuierătorului fulger;
Care pot ține strîns
Ca pe-o monedă de aur
Rana lăsată în palmă
De tîrnăcop;
Care pot legăna pe ele
Toată zăpada pletelor mamei;
Şi pot ridica sus
Mormîntul tatălui meu –
Aceste brațe (uitați-le!)
Sînt două strigăte
Înăbuşite c-o roză.
Ah, dragoste!

Cheamă soarele,
Primeşte-l în inima ta
Şi vei trăi dragostea!

Cheamă gîndul drept,
Căci inima bună
Cu el se cunună...

1. **Citeşte textul şi prezintă (verbal sau grafic) imaginile pe care ți le inspiră.**
2. **Comentează structura sintactică a textului. Ce rol au atributele şi propozițiile subordonate atributive?**
3. **Extrage imaginile care sugerează puterea/duritatea/tandrețea. Observă cum se combină ele.**
4. **Explicitează trei dintre semnele textului. La ce sistem le raportezi? Cum le interpretezi?**

4.1. **Formulează 2 concluzii, angajînd şi idei din *Rînduri–Gînduri.***

5. **Efectuează, în scris, analiza stilistică a textului, reperînd trei momente esențiale.**

Rînduri - Gînduri

• *Iubirea n-are nevoie de vorbe. Limbajul e un obstacol pentru adevărata iubire. Oamenii caută să exprime prin semne sonore ceea ce e inexprimabil, ceea ce numai se simte şi ceea ce fiecare simte altfel.*

Liviu Rebreanu

LEGO, ERGO SUM

1. Compară sistemul de imagini din poezia *Brațele mele* cu imaginile din poezia ce urmează.

SFÎNTUL

Vroia să mîngîie cu palma
Părul femeii.
Dar și-a lăsat mîinile
Pe cîmpul de luptă.
Vroia să ia plugul
Din mîinile ei
Și coasa.
Privind cum obosește ea,
El singur obosea.
Vroia seara
Să-și lase pe genunchi
Mîinile.
Vroia uneori să izbească
Cu pumnul în masă.
Vroia să arunce
Milostivirea cazonă,
Nu putea primi ceva
Nemuncit de brațele sale.
Vroia să-și ducă mîna
La inimă.
Era sfînt.
Cînd a murit,
Nevasta vroia să-i pună la piept
Mîinile ei.
Pe cînd undeva,
Pe pămînturi străine,
Creștea din palmele sale
Firul de iarbă:
Linia vieții lui
Care părea lungă și liniștită.

2. Examinează contextele specifice pentru fiecare dintre cuvintele: *palmă, pumn, mînă, braț*, indicînd situațiile în care e posibilă înlocuirea (cuvintele sînt interșanjabile).

ARS DISCENDI

1. Încadrează poezia *Brațele mele* în contextul creației lui Grigore Vieru.

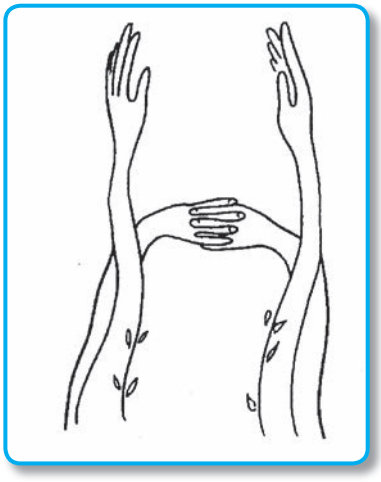

Ilustrație de Ion Găină

2. Comentează unul dintre aforismele lui Grigore Vieru, apelînd la tehnica *6 De ce?*

- *Întreaga viață ar putea să încapă în palma morții dacă ar vrea ea s-o desfacă; întreaga moarte ar încăpea în pumnul vieții dacă ea ar vrea să-l strîngă.*
- *Pînă la urmă, îți obosesc mîinile pălmuind pe cel cu două fețe – el nu simte nimic dacă nu-l plesnești peste bot.*
- *Ceea ce făgăduim unui copil sau mamei să nu fie mai departe de mîinile noastre.*
- *Dați mîniei în mînă mai bine o piatră decît hîrtie de scris.*
- *Dacă mîna dreaptă ar fi mai aproape de inimă, s-ar trezi și ea stîngace.*

- **Parcurge vizual textul și urmărește *episoadele* destinului eului liric.**

PĂDURE, VERDE PĂDURE

Draga i-a fugit. Cu altul.
S-a ascuns în codru. Uuu!
El a smuls pădurea toată,
Însă n-a găsit-o, nu.

El a smuls pădurea toată
Și s-o are începu.
Și-a arat pădurea toată,
Însă n-a găsit-o, nu.

Semănă pădurea toată,
Din grîu azime-a gătit
Și-o corabie-și cioplise
Din stejarul prăvălit.

Și-o corabie-și cioplise
Și-n amurgul greu, de stînci,
A plecat pe mări, s-o uite,
Clătinat de ape-adînci.

A plecat pe mări, s-o uite –
Dar sub lună, dar sub stea,
Răsărea la loc pădurea,
Iar corabia-nfrunzea.

Aripi
de Agneta Covrig

1. Citește poezia, observînd figurile eufonice care conturează o melodicitate deosebită.

2. Explică valoarea stilistică:
- a interjecției *Uuu!* din prima strofă;
- a repetării conjuncției *și* din strofele a doua și a patra, a liniei de pauză din ultima strofă.

3. Aplică pe textul poeziei sugestiile interpretative formulate de Mihai Cimpoi în *Agenda criticului.*

3.1. Generalizează, în două concluzii, despre starea de spirit a eului liric.

Agenda criticului

Capodopera Cîntecelor de iubire *este, după noi,* Pădure, verde pădure, *în care energetismul pasional irumpe în accente de intensitate, ce rostogolesc (împreună cu verbele nerăbdării puse la toate modurile perfectului, cu nervoasele conjuncții „şi", „dar", „însă", cu desele cezuri şi săgetătoarea negativitate a lui „nu", reiterat întreit) un aer răvăşitor, incandescent, dulce-tiranic.*

Mihai Cimpoi

4. **Motivează efectul contextual semantic obținut prin schimbarea lexemului *codru* cu *pădurea*.**

5. **Determină valoarea accentuată a unor versuri din text în raport cu starea eului liric.**

5.1. **În ce măsură ele amintesc de refrenul dintr-un cîntec? Explică.**

Agenda cititorului

Pădure

- Spațiu misterios, labirint, sălaș al zînelor, pădurea reprezintă un loc al încercărilor și al izbînzii.
- Pentru romantici, pădurea este locul fericirii absolute, univers al ideilor și al rătăcirilor inocente, spațiu al visării, al purificării.
- Pădurea verde este o metaforă a eternității, un spațiu de rătăcire nesfîrșită, o scenă pentru un spectacol cu final neprevăzut.
- Mircea Eliade afirmă că pădurea este un sanctuar și un centru, un spațiu originar în care ființa își regăsește natura primordială și pătrunde în miezul lumii.

6. **Interpretează semnificația simbolică a acțiunilor eului liric în procesul căutării iubitei:**

✓ prima dimensiune

a smuls pădurea toată → a arat pădurea toată;

FINALITATEA: n-a găsit-o, nu.

✓ a doua dimensiune

a semănat pădurea toată → din grîu azime-a gătit →

→ o corabie-și cioplise → a plecat pe mări;

SCOPUL: s-o uite.

7. **Comentează sugestia simbolurilor: *corabie, stejarul prăvălit, amurgul greu, ape-adînci, lună, stea.***

8. **Rezumă starea eului liric din textul poeziei, axînd-o pe semnele din versurile:** *Și-n amurgul greu, de stînci,...*
Clătinat de ape-adînci.

9. **Exprimă-ți opinia:**
- Ce semnificație are schimbarea ipostazei eului îndrăgostit din plugar în meșter-călător?
- De ce totuși: *Răsărea la loc pădurea,*
Iar corabia-nfrunzea?

10. **Exersează lectura în voce a poeziei, potrivind intonația adecvată trăirii eului liric. Conchide: *Această trăire poate fi și a ta?***

11. **Argumentează, cu exemple din text, preferința autorului pentru idei filozofice. Observă capacitatea poetului de a le contextualiza într-un mod original.**

12. **Examinează ordinea strofelor, urmărind:**
- *respectarea ideii de nemărginire a iubirii în fața timpului;*
- *potrivirea adecvată a titlului în raport cu fiecare secvență.*

13. **Raportează ideea de veşnicie a iubirii la motivul curgerii implacabile a timpului şi scrie răspunsurile pe care ţi le oferă textul.**

13.1. **Selectează, din poezie, două idei convingătoare, în opinia ta, şi dezvoltă-le într-un comentariu propriu, reperînd explicaţii din *Agenda cititorului* de la pagina 260.**

14. **Reflectează la perspectiva interpretativă a mesajului poeziei, propusă de Theodor Codreanu.**

Verdele poate deveni pasionalitate devoratoare… Expresia artistică cea mai puternică se produce în capodopera Pădure, verde pădure. *Căutarea iubitei, care a fugit cu altul, capătă tonuri tragice în această bijuterie unică în lirica erotică românească, demnă de geniul eminescian, căci nu are nimic eminescian în ea, deşi aminteşte de iubirea cu ochi păgîni şi plini de suferinţe.*

15. **Compară semnificaţia poeziei date cu alte două cunoscute, cu tema iubirii. Formulează 3–4 concluzii cu referire la tema iubirii în creaţia lui Grigore Vieru.**

16. **Lucrînd în echipe, integraţi poezia dată în contextul creaţiei lui Grigore Vieru.**

PROIECT DE GRUP

17. **Selectaţi 3–4 texte cu tema iubirii din creaţia populară orală sau din creaţia poeţilor preferaţi.**

18. **Cercetaţi semnificaţia a 2–3 laitmotive ale erosului, urmărind aspectele:**

- contextele lirice;
- conotaţiile originale;
- episoade ale destinului eului;
- relaţia cu idealul uman.

18.1. **TRANSFER LA ACTUALITATE**

Raportaţi la anumite situaţii de viaţă sau fapte din actualitate rezultatele cercetării efectuate.

1. **Prezintă o variantă de rostire a poeziei *Pădure, verde pădure*.**

2. **Comentează, succint, poezia în raport cu tema iubirii în creaţia lui Grigore Vieru.**

3. **Redactează un eseu nestructurat cu tema Pădure, verde pădure, *un cînt al dragostei înveşnicite*.**

Soarele părului tău
proaspăt ca un colind...

ARS COLLABORANDI

Rînduri - Gînduri

• Fără participarea intensă a sufletului, dragostea nu e sinceră şi nu întreţine spiritual fiinţa omului.

Tudor Arghezi

ARS DISCENDI

Literatura este o metaforă din care te hrănești ca din pîine

Taina care mă apără

1. **Reflectează asupra afirmației din temă, relaționînd-o și la expresia lui Alecu Russo:** *Literatura este pîinea zilnică a unui neam.*
2. **Exprimă-ți opinia cu privire la afirmația lui Grigore Vieru:** *Mort este poetul care nu crede în mîntuire prin cîntec.*

- **Citește textul ca pe o mărturisire a unui crez poetic.**

METAFORA

Beau miedul Soarelui
Din cupa de aur.
„Bună dimineața, miere de rîu
Cu prundul de grîu!”

Întors în ani, copil, călăresc
Calul mărului către cocori
Pînă cînd trupul său
Se umple de-o albă și sfîntă
Sudoare: de flori.

Mă uit
Cum fire de-argint, lichide,
Leagă cerul de pămînt.

Admir mireasa
Teiului înflorit:
Pe albină.
La fel și rotunda planetă
A florii-soarelui
Cu cea mai deasă și calmă,
Cu cea mai cucernică și unită
Populație.

***

Sălbăticiuni mici și dragi,
Îmi arunc în apă copiii,
În adînca, strălimpedea
Apă a graiului –
Să văd cum înoată.

***

Îmi las pe genunchi
Ostenitele brațe spre seară
Ca două ramuri tăioase de brad
Care-au arat
Omătul sălbatic pe munți,
Vijelia.

Bucurii simple,
Dar care dorul de viață-mi aprind.

Și nu există moarte!
Pur și simplu, cad frunzele
Spre a ne vedea mai bine
Cînd sîntem departe.

3. **Amintește-ți definiția metaforei ca figură de stil și motivează funcțiile ei ca element al limbajului poetic.**

4. **Lansează idei originale în raport cu structurile stilistice propuse în *Agenda cititorului*.**

5. **Comentează starea eului liric în funcție de verbele-cheie ale textului: *beau, călăresc, mă uit, admir, văd, îmi las*...**

5.1. **Definește statutul eului liric din poezie și tipul de destin pe care îl semnifică.**

6. **Alcătuiește o listă de metafore din text, care, în opinia ta, sugerează sensuri determinante și comentează-le, sintetizînd ideile într-un tabel:**

Metafore	Sugestii comentate
✓	✓

6.1. **Identifică segmentul de text în care metaforele sînt cele mai sugestive și argumentează.**

7. **Interpretează, succint, valoarea simbolurilor dominante din text.**

7.1. **Precizează în ce mod sugestiile acestora se interferează cu cele ale metaforelor.**

8. **Comentează finalul textului în raport cu titlul.**

9. **Demonstrează, cu detalii din text, că poezia este o metaforă a destinului de creator/de poet.**

1. **Dezvoltă, într-un scurt comentariu, una dintre metaforele din text.**

2. **Redactează un eseu cu tema *Poezia este metafora destinului de poet*.**

OPȚIONAL

3. **Construiește un șir de metafore pentru temele propuse în *Agenda cititorului.***

4. **Integrează imaginile proprii obținute într-un text-meditație *Metafora vieții...***

Agenda cititorului

- Metafora este o poezie în miniatură.
- Poetul poate salva o lume.
- Cîntecul se naște dintr-un suflet înaripat.
- Poezia este un limbaj al ineditului.

Tema 1: DIVINITATE

Tema 2: FLORI

Tema 3: TEI

Tema 4: APĂ

Tema 5: GRAI

Tema 6: TIMP

Tema 7: DOR

ARS DISCENDI

- **Citește textul poeziei, urmărind persistența sensului simbolic.**

Stropit de slavă
Ca de sînge,
Poetul nu-i decît iubire.

HARPA

1. Să cînte pot (credeam) și șerpii.
2. I-am pus ca grave strune harpei
Alăturea de coarda poamei
Și sfîntul fir de păr al mamei.
Cu harpa stam sub mere coapte.
Ei blînd cîntau. 3. Ci-n neagra noapte,
Trecînd prin codru, singuratic,
Au prins a șuiera sălbatic,
Săreau să-mi muște mîna, fața,
Să-i sugă cîntecului viața.
4. Sunai al mamei păr sub cetini,
Veniră-n fugă-atunci prieteni.
5. Cînd mă trezisem ca din vise,
Văzui c-o strună-ncărunțise.

1. Amintește-ți și explică sensul simbolic al harpei în cultura antică și în prezent.

2. Scrie, din text, lexemele din cîmpul noțional al titlului, explicînd sensul contextual.

3. Observă segmentarea numerotată a textului poeziei:

(1) *Să cînte pot (credeam) și șerpii.*
(2) *I-am pus ca grave strune harpei*
(3) *Ci-n neagra noapte,*
(4) *Sunai al mamei păr sub cetini,*
(5) *Cînd mă trezisem ca din vise.*

3.1. Motivează-o în funcție de:

a) ideea de destin al creatorului; **b)** starea eului liric din poezie.

4. Exprimă-ți opinia:

- Cum ar fi (ar suna) un cîntec de șarpe?
- De ce alături de șerpi, eul liric (harpistul) a pus și *sfîntul păr al mamei*?
- De ce *o strună-ncărunțise*?

5. Parcurge informația din *Agenda cititorului* pentru a înțelege semnificația simbolurilor dominante care integrează mesajul poeziei.

Agenda cititorului

- **Topos**, loc comun într-o creație literară, într-o literatură.
- **Cronos**, zeitate mitologică personificînd timpul.
- **Harpă**, instrument muzical, simbol al artelor poetice.

6. **Accesează *Agenda criticului* și argumentează schimbarea toposului în poezie:**

a) stam sub mere coapte; **b)** în neagra noapte.

6.1. **Ce valori simbolice comportă ele?**

7. **Comentează sugestia metaforelor asupra stării eului liric în cele trei regimuri:** regimul zilei ···▸ regimul nopții ···▸ regimul visului

7.1. **Rezumă sugestiile comentate în raport cu semnificația stărilor eului liric pe dimensiunea celor trei regimuri.**

8. **Identifică, în ordinea amplasării lor în text, 5 motive-cheie.**

8.1. **Determină motivul principal și explică semnificația lui pentru mesajul global al textului.**

9. **Raportează mesajul global al poeziei la ideea de trăire plenară a vieții de către creator, de salvare, purificare prin arta sa.**

10. **Reflectează, în 5–6 enunțuri, la destinul de poet al lui Grigore Vieru, relaționîndu-l cu opera *Harpa*.**

1. **Memorizează poezia și recit-o, imaginîndu-ți că ești autorul ei.**

2. **Întocmește o listă de argumente prin care să convingi că Grigore Vieru este poetul valorilor fundamentale, utilizînd ca reper documentar afirmația lui Nicolae Leahu:**

Armătura poemelor sale se structurează din fermitatea proba(n)tă a eticii populare, discursul liric întemeindu-se ca un ritual al celebrării valorilor esențiale – Mama, Graiul, Casa părintească, Satul, Eminescu, Iubirea, Pruncul, Poezia –, opuse Răului în acea accepție simplă, nesofisticată, pe care a primit-o drept moștenire sacră de la înaintași.

3. **Redactează o compunere în care să meditezi la destinul poetului în societate, realizînd o paralelă între creația lui Grigore Vieru și cea a lui Mihai Eminescu.**

4. **Formulează argumente, în structură de enunțuri finite, despre rolul și importanța poeziei într-un secol al globalizării, tehnologizării activității umane.**

5. **Explică, în scris, cum înțelegi una dintre misiunile poetului: *De a se face explicit pentru toate vîrstele și generațiile de cititori*.**

5.1. **Utilizează informația din *Rînduri–Gînduri* ca reper documentar.**

Agenda criticului

Într-o ambianță de paradis arhetipal „sub mere coapte”, șerpii, puși ca grave strune harpei, alături de coarda viței-de-vie și simbolicul fir de păr al mamei, confirmă credința cîntărețului în forța tainică a harpei. Într-o altă situație, în neagra noapte, trecînd prin codru singuratic, șerpii-hulubași devin agresivi, sar să sugă cîntecului viața. Credința naivă, enunțată în primul vers, este spulberată. Trezirea din vise echivalează cu instituirea adevărului.

Alexandru Burlacu

ARS DISCENDI

Rînduri - Gînduri

• *O pasăre nu poate zbura cu o singură aripă, precum și în poezie: primează și forma, și fondul. Unii poeți complică prea mult limbajul poetic, probabil, de teamă să nu creadă cititorul că nu sînt… poeți.*

Grigore Vieru

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

GRIGORE VIERU, POETUL ACESTUI NEAM

Într-un catren fără titlu, o simplă inscripție, Grigore Vieru se autoprezintă ca exponent al comunității, cum anterior făcuseră Eminescu, Coșbuc, Goga și nu numai aceștia: „Noros ori clar ca o amiază, / Eu sînt poetu-acestui neam / Și-atunci cînd lira îmi vibrează, / Și-atunci cînd cîntece nu am...” Iată-l apoi într-o altă efigie, afirmînd că Poetul, „acest duh al vieții”, încorporează într-o singură ființă un tribun și un ascet. Pe un versant al existenței sale, Grigore Vieru e un afectiv, un patetic, un apropiat cîntului în latura lui visătoare, de unde aluviuni folclorice, o pasionalitate calmă cu aspirații transorizontice; pe celălalt versant se conturează tribunul, omul de acțiune destinat să devină personalitate focalizantă ori, mai adecvat, figură întemeietoare.

***

Atîta timp cît Eul lui Grigore Vieru se menține în propria biografie psihologică, poetului nu-i găsim accente fulminante, combustii frapante; acest Eu se sprijină mai degrabă pe gingășii, blîndețea fiind la el o dispoziție naturală generatoare de simpatie, răspînditoare de ingenuitate. De îndată ce intră în joc ceilalți, unda lirică energică se suprapune conotațiilor melancolice, elegiace. Rostirea lină, sensibilizatoare, cedează pasul unui rezonator, unui rostitor oracular respirînd credință și eticism. Într-o ipostază, lucrurile se scaldă într-o atmosferă de legendă și mit, în cea de a doua, figurația limpede, sobră, lăsînd jelirea în urmă, punctează traumatisme, crize, stări de impas, realități perturbatoare frizînd absurdul. Pe scurt, Grigore Vieru nu e nici auroral, nici vesperal, ci un poet al amiezii, fără nimic criptic ori incifrat, iar opera sa, în totul, se vrea un portret al vocilor din juru-i în dialog cu vocea interioară.

***

După ce, prin intermediul folclorului, a descoperit poezia, după ce de la *Meșterul Manole* și *Miorița* a trecut la Eminescu (acesta un „arbore-dor”, „arbore ce vede cu rădăcinile”), după ce, într-o nouă etapă, la maturitate, s-a apropiat de Arghezi, de Blaga, de Nichita Stănescu și ceilalți, autorul *Rădăcinii de foc* avea să atingă nivelul maximelor sale disponibilități. Harului natural i s-a adăugat o substanțială informație în materie de fenomenologie poetică, în acest sens revelatoare fiind confesiunile lui despre *Lucrarea în cuvînt*, nu o dată cu totul remarcabile. Aflăm de aici, bunăoară, că în afară de nostalgia infinitului spiritual, nici o alta nu l-a tentat. „Dorul de alte nesfîrșiri nu mă

mistuie. Nesfîrșirea e fără trecut, iar eu sînt o ființă iubitoare de toate care au un început, un trecut. Eu sînt o ființă prea casnică, legată de firul de iarbă, de firul izvorului.” Îl frămîntă necontenit fuziunea cu înconjurimea: „De ce nu sînt vînt?! / De ce nu pasăre oare?! / De ce sînt numai cuvînt?”. Spre deosebire de alții, poetul nu crede în ideea de generație; „există doar grupuri”, zice el; „un poet bun ține de toate generațiile, mediocritatea de nici una”…

***

A păstra în mod curent prospețimea senzorială a copilăriei, a imprima cuvîntului vibrație și autenticitate, a pune în toate ipostazele o clară personalitate, iată motive pentru care poezia lui Grigore Vieru, în totul atașantă, înscrie în tabloul literaturii noastre contemporane valori de cea mai bună calitate.

Constantin Ciopraga

1. Argumentează statutul de poet al neamului deținut de Grigore Vieru, revelînd următoarele aspecte:
- poetul exponent al comunității;
- poetul afectiv-visător;
- personalitate calmă, cu aspirații transorizontice;
- personalitate a acțiunii, tribun.

2. Descoperă, în text, note ale lirismului vierean.

3. Pornind de la constatările criticului, pronunță-te asupra interferenței creației vierene cu lirica altor poeți.

4. Rescrie enunțurile care se referă la ideea de *crez poetic*. Concluzionează despre specificul acestuia.

5. Confirmă ideea finală că poezia lui Grigore Vieru înscrie în tabloul literaturii noastre contemporane valori de cea mai bună calitate.

5.1. Demonstrează, prin exemple și idei concludente, prezența acestora în creația lui Grigore Vieru.

5.2. Exprimă-ți opinia cu referire la actualitatea acestor valori.

6. Pornind de la constatarea artistului plastic Gheorghe Vrabie din *Rînduri–Gînduri*, relevă prezența ideii de sincretism al artelor în creația poetului.

Rînduri - Gînduri

• În creația lui Grigore Vieru, imaginile artistice se pretează de minune transpunerii în alte domenii și genuri de artă. Tocmai de aceea, între copertele multora din cărțile sale conviețuiesc și conlucrează armonios literatura, arta plastică și muzica.

Gheorghe Vrabie,
artist plastic

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

Meditează și convinge-te de utilitatea ideilor.

Agenda cititorului

- Plasează alături sensul lexical al cuvîntului – imaginea simbolică a obiectului, fenomenului – și descifrarea simbolului, conform dicționarelor de simboluri.
- Alege interpretările care țin de tradiția românească, europeană, creștină.
- Descifrează valorile contextuale ale simbolurilor.
- Generalizează și fă o prezentare în clasă.

- **Exersează variante și posibilități de receptare a textelor din creația viereană, demonstrînd competențe lingvistice și lectorale.**

1. **Generalizează temele din această unitate didactică și întocmește o listă de idei care te pot ajuta să-ți formezi o impresie generală despre valoarea creației lui Grigore Vieru.**
2. **Elaborează textul unei comunicări cu tema *Opera lui Grigore Vieru mă ajută să-mi formez caracterul și demnitatea de om*, angajînd idei relevante, pe care să le ilustrezi cu titluri de opere și citate din acestea, ca pe propriile convingeri.**
3. **Formulează o listă de argumente plauzibile pentru un cetățean străin, pe care trebuie să-l convingi de faptul că *poeziile maestrului Grigore Vieru sînt veritabile cărți de vizită ale neamului nostru*.**
4. **La ce probleme, idealuri, viziuni susținute de către generația lui Grigore Vieru aderi în calitate de cititor contemporan?**
5. **Realizează o cercetare a simbolurilor în poezia lui Grigore Vieru.**

5.1. **Extrage, din cadrul unei plachete a poetului, 5–10 simboluri, aplicînd reperele din *Agenda cititorului*.**

6. **Prezintă cadrul sociocultural în care și-a desfășurat activitatea Grigore Vieru.**

Repere:

A. Perioada interdicțiilor impuse de către regimul totalitar;
B. Perioada mișcării de renaștere națională și revenirii la autenticele valori spirituale;
C. Probleme de stringentă actualitate;
D. Idealuri socioumane și culturale susținute;
E. Viziuni poetice dominante în creația lui Grigore Vieru;
F. Specii poetice valorificate.

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

- ***Revino la poezia*** **Leac divin** ***de la pagina 250,*** ***cu intenția de a demonstra, la lectura în profunzime, competența culturală, pe cea de înțelegere și interpretare a textului.***

În total: 50 de puncte

1. **Scrie, din text, patru cuvinte/sintagme din cîmpul lexico-semantic *divinitate*.** — 4 Puncte
2. **Alcătuiește două enunțuri în care lexemul *miez* să aibă un sens propriu și altul figurat.** — 6 Puncte
3. **Subliniază, în șirul propus, sinonimul care ar putea substitui cuvîntul *a ocroti* în acest text, motivînd, într-un enunț, alegerea:**

   a apăra, a feri, a păzi, a oblădui. — 4 Puncte
4. **Explică, în două enunțuri, valoarea stilistică a două semne de punctuație, la alegere.** — 6 Puncte
5. **Comentează, în două propoziții, sugestia contextuală a unei comparații din poezie.** — 8 Puncte
6. **Explică, în trei enunțuri, semnificația motivului *luminii* în contextul strofei a doua a poeziei.** — 8 Puncte
7. **Propune un alt titlu pentru acest text, exprimat printr-un simbol.** — 2 Puncte
8. **Desfășoară, în zece rînduri, ideea de iubire ca sentiment general-uman irepetabil, în raport cu afirmația:** — 10 Puncte

Ca rîul cel truditor curgînd spre mare, omul trebuie să-și croiască propriul drum în căutarea iubirii adevărate.

Din oficiu: 2 Puncte

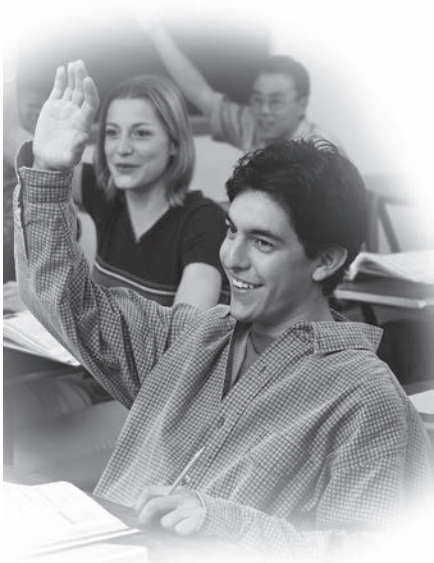

Mizează pe propriul orizont spiritual.

PROFIL REAL ȘI UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C	Coordonate ale personalității creatoare
Identificare și înțelegere	
Nivelul de competență B	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Modelare și aplicare	
Nivelul de competență A	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor
Imaginație și creativitate	

Grigore Vieru

SCRIITORUL-OPERA-CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Rescrie lexeme/sintagme, din textele cercetate, ce fac parte din cîmpul lexico-semantic *mama, limba, iubirea, creaţia.*	4 p.
Identifică teme definitorii ale liricii lui Grigore Vieru.	6 p.
Selectează, din textele preferate, două comparaţii, trei simboluri şi cinci metafore.	6 p.
Alcătuieşte o listă de şapte motive literare din creaţia lui Grigore Vieru, pe care le consideri ca fiind surprinse original în textele poetului.	7 p.
Analizează semantica a două substantive frecvente în textele poetului, prezentînd polisemia lor şi angajînd sensurile actualizate în contexte proprii.	8 p.
Formulează idei convingătoare în raport cu tema *Casa, mama, copilul – simboluri ce se înscriu în imaginarul poetic vierean.*	6 p.
Dezvoltă tema propusă într-un comentariu propriu de două pagini: *Proiecţii ale femininului în lirica lui Grigore Vieru.*	8 p.
Urmăreşte, în opera poetului, destinul eului creator şi construieşte argumente pro sau contra pentru o lecţie-dezbatere a subiectului: *Pot sau nu pot fi îndreptăţite manifestările eului liric vierean în raport cu anumite probleme ale timpului în care a trăit şi a activat autorul?*	9 p.
Convinge, printr-un discurs argumentat, expus într-o conferinţă, publicul cititor despre actualitatea mesajului pe care îl comunică poeziile lui Grigore Vieru.	6 p.
Apreciază, în 8–10 rînduri de text propriu argumentativ, specificul lexical al creaţiei lui Grigore Vieru: este un lexic tradiţional? Arhaic? Neologic?	10 p.
Alege o formă de exprimare scrisă (text coerent sau versificat) şi scrie o scurtă dedicaţie, confesiune poetului, dezvoltînd ideea: *Pe tine, cîntec, / În inima mea crescut – / Cuprins-am dragostea, / Lumină de început.* (Grigore Vieru)	14 p.
Generalizează 2–3 valori ale personalităţii creatoare a scriitorului, pornind de la versurile-dedicaţie: *E magul... cine-ar mai putea să cheme / Acea putere tainică-n cuvinte, / Şi să se nască-aşa, din vreme-n vreme, / Şi c-a murit să nu-şi aducă-aminte...* (Leonida Lari)	16 p.

În total: 100 de puncte

UNITATEA DIDACTICĂ 6

MARIN SORESCU SAU DESPRE IRONIA MÎNTUITOARE

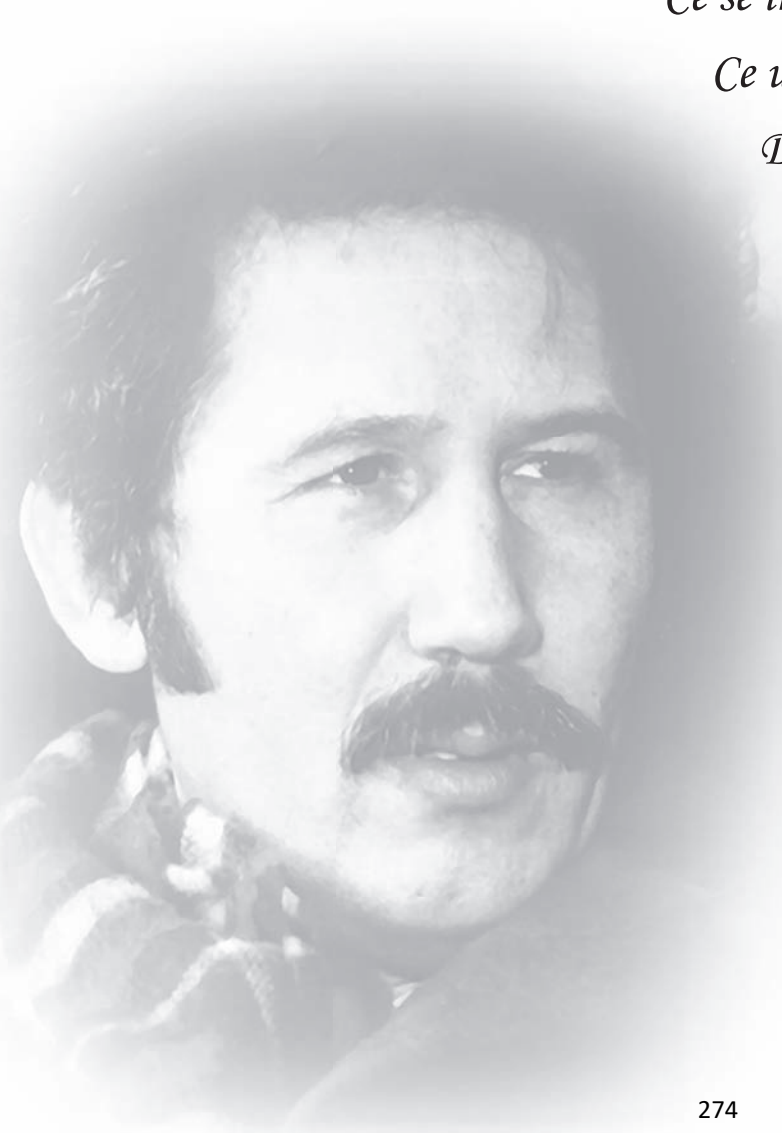

Mă uit cum se măreşte ziua,
Ce se întinde ca o pînză
Ce umple-ncet acelaşi spaţiu,
Deodată devenit mai vast.

Eu trag, de margini, pînza albă,
Eu trag, de margini, vălul zilei,
Pe spaţiul devenit mai vast.

Eu însumi sînt o prelungire,
Ceva în plus, un vechi mister,
Şi nu mă mai cunosc, lumina
Încorporîndu-mă luminii.

Marin Sorescu

PRE-TEXT: Intră în lumea creației scriitorului

„Cu mine se întîmplă ceva: o viață de om."

Marin Sorescu

1. **Inițiază-te în creația lui Marin Sorescu, citind informația sintetică din *Coordonate biobibliografice*.**
2. **Definește specificul relației dintre autor și cititorii săi.**
3. **Formulează, în calitate de cititor, 2–3 obiective pe care dorești să le realizezi studiind creația acestui scriitor, ce anunță o nouă perioadă literară, postmodernă.**
4. **Relaționează sensul citatului propus cu datele de mai jos, demonstrînd că pentru Marin Sorescu o viață de om a însemnat meseria de a scrie.**

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Marin Sorescu (1936–1996) a făcut şcoala primară în satul natal, Bulzeşti, urmînd apoi Liceul „Frații Buzești" din Craiova şi Şcoala Medie Militară „Dimitrie Cantemir" din Predeal (absolvită în 1954). S-a înscris la Facultatea de Filologie a Universității din Iași, luîndu-şi licența în 1960. A debutat publicistic în 1959, cu versuri, în „Viața studențească", iar editorial – cu volumul de parodii *Singur printre poeți* (1964). Acesta este primul dintr-o serie impresionantă de titluri în mai multe genuri, traduse, în mare parte, în numeroase limbi: *Poeme* (1965), *Moartea ceasului* (1966), *Tinerețea lui Don Quijote* (1968), *Iona* (1968), *Paracliserul* (1970), *Tușiți* (1970), *Suflete, bun la toate* (1972), *Astfel* (1973), *Matca* (1976), *La Lilieci, I–VI* (1973–1995), *Descîntoteca* (1976), *Răceala* şi *A treia țeapă* (1980), *Fîntîni în mare* (1982), *Ecuatorul şi polii* (1989), *Poezii alese de cenzură* (1991), *Traversarea* (1994), *Puntea (Ultimele)* (1996).

Creația lui Marin Sorescu (în special poezia şi teatrul) se bucură de un succes foarte mare şi constant. Acest succes se întemeiază, desigur, pe valoarea poemelor şi a pieselor sale – valoare omologată inclusiv prin numeroase premii ale Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei (1970) şi Premiul Herder (1991). El se explică însă şi printr-o anumită particularitate a operei lui Sorescu, şi anume, prin deschiderea sa către cititor, prin firescul cu care ea propune (şi instituie) o relație de cooperare cu lectorul.

Poetul dă impresia că ține atît de mult la cititori, încît, dărîmînd zidul pe care alții îl ridicaseră între poezie şi public (tot mai rarefiat), îşi „trădează" chiar colegii de breaslă, poeții. Primul său volum de versuri are, din această perspectivă, un titlu simbolic *(Singur printre poeți)* şi el este unul de parodii, adică unul în care se „demontează", cu ingeniozitate şi talent, formulele tipice altor autori. Iar extraordinarul volum *Puntea*, scris pe patul de moarte, este cel mai tulburător document al poeziei soresciene, al felului în care scriitorul se angajează, umăr la umăr cu cititorul, într-o aventură a cunoaşterii.

26 POETICA REGÎNDIRII MISTERELOR

Motto:
„Se ştie că misterul modern stă închis în safe sau
la extremităţile globului, înăuntrul unui aisberg,
cît toate zilele."
Marin Sorescu

Agenda cititorului

- **Mister**
  Ceea ce este (încă) necunoscut, neînțeles sau nedescoperit; taină; secret, enigmă.
- **Modern**
  Care aparține timpurilor apropiate de vorbitor, recent, actual; care este în pas cu progresul actual; care aparține unei epoci posterioare Antichității. Conform cu moda zilei. (DEX)
- Pentru cei mai mulți oameni, *misteriosul* devine *natural*, nu fiindcă parvin să-l înțeleagă, ci fiindcă se obişnuiesc cu el.

1. Actualizează informaţia cunoscută şi formulează, succint, o definiţie proprie a noţiunii de *mister*.

2. Precizează în ce opere ai întîlnit fenomenul misterului.

3. Explică, actualizînd cunoştinţele, în ce scop recurg scriitorii la mister, ce sugestii conotează misterul într-o operă literară. Utilizează informaţia din *Agenda cititorului*.

4. Cum crezi, este valabilă, pentru tînărul de azi, ideea lui Lucian Blaga: *Cîteodată datoria noastră în faţa unui adevărat mister nu e să-l lămurim, ci să-l adîncim aşa de mult, încît să-l prefacem într-un mister şi mai mare*?

4.1. Raportează constatările proprii la afirmaţia lui Marin Sorescu din *motto*.

4.2. De ce şi în ce condiţii de viaţă se poate susţine că misterul *stă închis în safe sau... înăuntrul unui aisberg*?

5. Aminteşte-ţi sensul noţiunii blagiene de *cunoaştere luciferică*.

5.1. Explică noţiunea prin sugestiile conotative ale poeziei *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, pe care ai studiat-o în clasa a X-a:

...așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi fiori de sfînt mister
și tot ce-i ne-nțeles
se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari
sub ochii mei –
căci eu iubesc
și flori și ochi și buze și morminte.

5.2. **Definește concepția lui Lucian Blaga despre condiția poetului și a creației, interpretînd cuvîntul-cheie *mister*.**

6. **Discutați în plen cele două atitudini și maniere ale poeților față de actul de creație, structurînd informația constatată într-un grafic T.**

ARS COLLABORANDI

Condiția poetului și a actului de creație	
Lucian Blaga, creator de „sfînt mister”	**Marin Sorescu, „spărgător de mister”**
✓	✓

7. **Actualizînd cunoștințele despre modernism și neomodernism, rezumă informația din tabel și formulează o concluzie despre apartenența poeților la unul dintre cele două curente literare. Utilizează două repere din *Agenda cititorului*.**

PLĂCEREA TEXTULUI:

Dialoghează și descoperă sensurile operei

- **Citește poezia și sesizează, în întrebările eului liric, apartenența ei la modernitate.**

ÎNTR-UN TÎRZIU

Într-un tîrziu
Vine și poezia.
După frămîntări de o noapte,
Spre ziuă.
(Pe la cîntatul cocoșilor de ziuă.)

– Ceva nou? întreb încercănat.
– Nimic.
– Atunci de ce-ai mai venit?
– Ca să-ți fac o viață mai frumoasă, zice.

Ilustrație la opera poetului de C. Guluță

Rînduri - Gînduri

POVARĂ

O carte mică,
N-am luat cu mine
Decît o carte subțire,
Așa ca o frunză.
Așa ca o viață de om.

M-am gîndit c-o să mă
doară spinarea.
C-o să mă doară numele
Care-o va căra.

Marin Sorescu

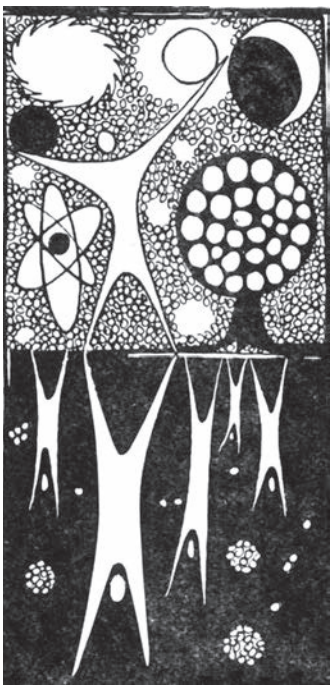

Mai bine cîntă tu
Și cu sufletul meu.

ARS DISCENDI

1. **Examinează discursul poeziei și identifică 2–3 particularități în raport cu:**
   a) titlul textului;
   b) relația titlului cu textul;
   c) deosebirea dintre structura frazelor din prima strofă și din cea de-a doua;
   d) formula dialogică.

2. **Interpretează două caracteristici ale procesului de creație prezentat în prima strofă.**

2.1. **Explică semnificația precizării dintre paranteze.**

3. **Caracterizează starea eului liric din strofa a doua.**

4. **Opinează: care este rostul dialogului dintre eul liric și poezie?**
   - De ce prima întrebare vizează importanța noutății?
   - De ce eul liric atestă inutilitatea poeziei?
   - Ce sensuri presupune răspunsul poeziei?
   - Ce personifică poezia?

5. **Concluzionează, într-o succintă reflecție, în ce mod poate orice poezie să cultive frumosul.**

6. **Argumentează, folosind detalii din textul poeziei, mărturisirea de credință a lui Marin Sorescu:** *Poezia mea se naște dintr-o bucurie a comunicării, este o descărcare de energie și o cărare pe scurt între mintea și inima mea.*

1. **Prezintă două argumente, demonstrînd că textul este o artă poetică.**

2. **Interpretează mesajul textului, raportîndu-l la crezul poetic al autorului, exprimat în *motto*.**

OPȚIONAL

3. **Comentează mesajul poeziei *Povară* din *Rînduri–Gînduri*, relevînd caracterul ei de testament poetic.**

4. **Determină anumite similitudini cu poezia *Testament* de Tudor Arghezi sau cu alte poezii cunoscute.**

4.1. **Relevă, prin comparație, noutatea poeziei soresciene.**

Am legat..., o poezie a bucuriei și a durerii

Chipurile mele vechi din oglindă

1. **Reflectează asupra ideii din mărturisirea lui Marin Sorescu:** *Sper că acest dublu aspect, al bucuriei și al durerii, să se poată observa la lectură și, dacă se poate, molipsitoare să fie doar bucuria.*

- **Citește textul poeziei, sesizînd acest dublu aspect, al bucuriei și al durerii.**

AM LEGAT...

Am legat copacii la ochi
Cu-o basma verde
Și le-am spus să mă găsească.

Și copacii m-au găsit imediat
Cu un hohot de frunze.

Am legat păsările la ochi
Cu-o basma de nori
Și le-am spus să mă găsească.

Și păsările m-au găsit
Cu un cîntec.

Am legat tristețea la ochi
Cu un zîmbet,
Și tristețea m-a găsit a doua zi
Într-o iubire.

Am legat soarele la ochi
Cu nopțile mele
Și i-am spus să mă găsească.

Ești acolo, a zis soarele,
După timpul acela,
Nu te mai ascunde.

Nu te mai ascunde,
Mi-au zis toate lucrurile
Și toate sentimentele
Pe care am încercat să le leg
La ochi.

2. **Identifică sensul contextual al verbului *am legat*, explicînd funcția lui de anaforă și laitmotiv.**

Atemporalitate
de Valentin Tănase

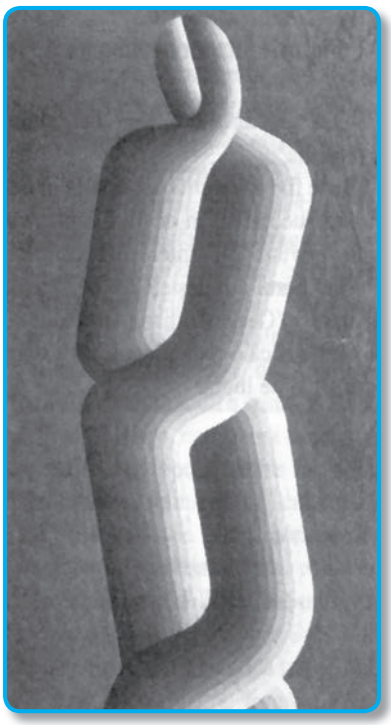

Pereche
de Dorel Zaica

3. Determină semnificația semnelor universului imaginar al creației poetului, în baza celor din poezie:

AM LEGAT
(eu)

copacii
păsările
soarele
→ **CU** →
basma verde
basma de nori
nopțile

Toate lucrurile și sentimentele → ?

4. Precizează care ar mai fi lucrurile și sentimentele neinvocate, dar pe care poetul ar mai fi încercat să le lege la ochi.

4.1. Argumentează răspunsul, urmărind o anumită coerență a imaginarului poetic din text.

5. Interpretează starea eului liric din text în raport cu intenția de „a lega”:

a) „tristețea la ochi / Cu un zîmbet”;
b) anumite „lucruri și sentimente”

și rugămintea de a fi găsit.

6. Comentează sugestia „legătorilor”-metafore din text: basma verde; basma de nori etc.

7. Exprimă-ți opinia: de ce eul liric întotdeauna a fost găsit destul de repede?

- Despre care timp îi vorbește soarele?
- De ce toate lucrurile îi spun să nu se mai ascundă?

8. Demonstrează, prin două argumente, ce tip de destin uman poate reprezenta eul liric:

- al unui individ obișnuit;
- al unui creator;
- al unui filozof;
- o altă opțiune.

9. Meditează asupra mesajului poeziei și definește atitudinea lui Marin Sorescu-poetul față de universul uman existențial.

ARS DISCENDI

1. Recitește poezia, selectează un fragment ce te provoacă și interpretează-l.

2. Comentează încercarea eului liric de a reface lumea în mijlocul căreia există.

Sincronizare, o viziune ironică asupra umanului

1. Precizează ce impresie îți produce vizionarea mișcărilor sincronice în coregrafie, în alte arte, în natură etc. și desincronizările în mișcările umane, haosul în natură, în anumite arte.

- **Citește textul poeziei *Sincronizare* și identifică atitudinea poetului față de ideea de sincronizare, atestată în viața contemporană.**

SINCRONIZARE

Totul e perfect
Pe pînza acestui secol
Al cinematografului:
Și imaginea noastră
Și sonorul.

Numai că de multe ori
Ne facem corect apariția,
Începem să gesticulăm și să vorbim
omenește –
Dar nu se aude nimic.
Cuvintele ți-au fost expediate pe ecran
mai înainte,
Sau au fost oprite la vamă.
Alteori te pomenești exprimînd
Replicile interlocutorului,
Care nu se potrivesc pe gura ta,
Îți vin prea mari, ori prea mici.

Cel mai rău este
Cînd glasul începe să ți se audă
După ce tu ai ieșit demult
Din fascicolul de proiecție
Al soarelui.
Nu-i nimic.
Sînt cîteva mici defecțiuni
De sincronizare.
Poate vom ajunge, cu vremea,
Să spunem exact ceea ce gîndim
Și să vorbim
Chiar în timpul vieții.

2. Consultă dicționarul explicativ și reține sensurile lexemului *sincronizare*.

2.1. Identifică sensurile valorificate în textul poeziei.

3. Descoperă, în text, cele *cîteva mici defecțiuni de sincronizare*.

ARS COLLABORANDI

Rînduri - Gînduri

Gînduri utile

• *Cititul este la fel de pasionant ca și scrisul. Scriitorul trebuie să fie, în primul rînd, un foarte bun cititor. Un cititor care creează. Adevăratul cititor colaborează cu autorul. Apare un fel de complicitate între ei. Eu vreau să dialoghez cu cartea, de aceea citesc numai autori care-mi plac sau din cei care, dacă-mi displac, îmi displac la modul polemic, deci tot angajez un dialog.*

• *Interviul se sprijină pe un răspuns și poartă în spinare o întrebare.*

Marin Sorescu

ARS DISCENDI

Aveam o poezie
care nu mă lăsa să dorm.

4. Lucrați în echipe, consultîndu-vă opiniile și discutînd răspunsurile în plen:

4.1. Recitiți textul și justificați structurarea acestuia în cele trei strofe, urmărind:

a) imagini de realitate vizate;
b) atitudinea eului liric față de aceste imagini;
c) ideile principale enunțate.

4.2. Determinați 4–5 motive dominante ale poeziei, interpretîndu-le semnificația prin detalii contextuale și relevînd motivul dominant: *criza comunicării.*

4.3. Comentați sugestia imaginilor și a limbajului din poezie, care ironizează tendința spre sincronizare falsă, spre pierderea identității și a valorii umane.

4.4. Pornind de la ideile autorului din *Rînduri–Gînduri,* argumentați, prin exemple din experiența proprie de viață, din experiența umanității și din lecturi, situațiile:

- „Începem să gesticulăm și să vorbim omenește –
  Dar nu se aude nimic."
- Cînd „te pomenești exprimînd
  Replicile interlocutorului..."
- „Cînd glasul începe să ți se audă" prea tîrziu;
- Cînd „vom ajunge, cu vremea,
  Să spunem exact ceea ce gîndim."

5. Rezumați, prin 2–3 concluzii, actualitatea mesajului poeziei.

1. Interpretează semnificația referirii eului liric la importanța congruenței dintre limbajul verbal și cel nonverbal.

2. Comentează mesajul poeziei în raport cu realitățile regimului totalitar din anii 60–80 ai secolului XX.

3. Demonstrează, într-o reflecție de 7–8 enunțuri, valabilitatea a două idei din textul poeziei pentru generația ta.

OPȚIONAL

4. Ilustrează, într-un succint eseu, că mesajul poeziei *Sincronizare* confirmă convingerea scriitorului irlandez Seamus Heaney, deținător al Premiului Nobel pentru Literatură, în 1995: *Cea mai bună poezie scrisă sub presiunea condițiilor totalitarismului își păstrează forța poetică intrinsecă și după ce condițiile acelea au trecut și s-au schimbat – și opera lui Marin Sorescu apare ca un caz fericit, care confirmă în timp această afirmație.*

Semne sau despre fețele ludicului

1. Invocă o serie de semne ale naturii, de semne-tradiții populare, superstiții, pe care le cunoști și motivează apariția, rostul lor în viața poporului român.

1.1. Explică semnificația unor semne ce au pentru tine o anumită importanță.

- **Citește textul recomandat și identifică atitudinea eului liric față de valoarea unor semne din categoria superstițiilor.**

SEMNE

Dacă te-ntîlnești cu un scaun,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu un munte,
E semn rău, ajungi în scaun.
Dacă te-ntîlnești cu carul mare,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu un melc,
E semn rău, ajungi în melc.
Dacă te-ntîlnești cu o femeie,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu o față de masă,
E semn rău, ajungi în sertar.
Dacă te-ntîlnești cu un șarpe,
E semn bun, moare și tu ajungi în rai.
Dacă șarpele te-ntîlnește pe tine,
E semn rău, mori și el ajunge în rai.
Dacă mori,
E semn rău.

Ferește-te de acest semn,
Și de toate celelalte.

2. Identifică în discursul poeziei situații alternative și observă „înlănțuirea" lor ciudată în text.

Agenda cititorului

Toate semnele sînt premonitorii, ele fiind şi nişte avertizări care provoacă teamă.

Scaunul – mijloc de locomoție spre cer, fiind, în mitologie, vehiculul folosit de zei pentru a coborî pe Pământ.

Muntele – un obstacol, un mijloc de comunicare cu infernul, fiindcă se opune cerului, nepermițînd călătorului să-l atingă prin ascensiune terestră.

Carul mare – la fel, un vehicul folosit de zei; Phaeton își folosea propriul car pentru a ajunge deasupra pămînturilor locuite de oameni.

Melcul – lucrul ocolit, o metaforă a ascunzișului în sine.

Femeia – calea spre mîntuire, pentru că ea împlinește unitatea androginului, ajută la recompunerea unității prime a arhetipului.

Agenda cititorului

Şarpele – animal malefic şi cel care a ademenit pe om în rai să muşte din mărul cunoaşterii, de aceea are o karmă negativă, el trebuind să fie omorît, pentru ca făptuitorul să ajungă în rai.

Fața de masă – miracolul ei constă în faptul că îl poate închide pe cel întîlnit în cale într-un sertar.

Moartea – o boală a omenirii de proporții universale, fenomenul cel mai reprobabil al umanității, încărcat de cea mai nefastă energie negativă.

2.1. **Citeşte, împreună cu un coleg, textul, construind oral un dialog: unul citeşte semnele bune, altul – semnele rele.**

3. **Rescrie în caiet, în două coloane, cele două tipuri de semne şi notează alături interpretarea lor, utilizînd *Agenda cititorului* (paginile 281, 282) şi *Dicţionarul de simboluri*.**

SEMNELE BUNE		SEMNELE RELE	
Semnul	Interpretarea	Semnul	Interpretarea

4. **Consultă opinia colegului şi explică mesajul poeziei ca un cod de reguli, a căror cunoaştere te va ajuta să eviţi urmările nefaste, la o eventuală încălcare a acestora.**

5. **Interpretează sugestiile a 2–3 simboluri pe care le consideri definitorii pentru actualizarea mesajului poeziei.**

6. **Demonstrează, prin detalii din text, că toate semnele au un caracter premonitoriu, eul liric reprezentînd anonimul înţelept din folclor sau oracolul.**

7. **Motivează rolul finalului ca surpriză-ruptură în enumerarea logică continuă.**

8. **Exprimă-ţi opinia: moartea reprezintă**

a) punctul final al vieții;
b) inutilitatea distincției dintre bine și rău;
c) absența de semn;
d) anularea textului.

1. **Memorizează textul poeziei şi rosteşte-l într-o tonalitate ironică.**

2. **Continuă poezia, enumerînd alte perechi de semne ce ar defini opoziția bine–rău.**

3. **Comentează mesajul poeziei, demonstrînd că este dominată de o viziune comică asupra superstiţiilor.**

OPȚIONAL

4. **Argumentează, într-un succint comentariu, afirmația:** *E mai degrabă în ele (cuvintele din poezie) o energie vitală primară, un preaplin de forțe jucăușe și încrezătoare în ea însăși, precum în ghicitorile populare mimate de acest discurs – el însuși plin de viziuni.* (Maria Vodă Căpușan)

ARS DISCENDI

Cu toate pînzele... în marea iubirii

1. Amintește-ți cîteva sugestii ale simbolului *pînză*, întîlnit în textele studiate, și fixează-le într-o schemă-reper.

- **Citește poezia *Cu toate pînzele...* și completează schema cu interpretări proprii, dezvoltînd reperele orientative propuse.**

CU TOATE PÎNZELE...

Sugestii ale autorului

De n-ai fi tu, atîta sete
S-ar pierde, timpul ar fi gri,
Cu fața-ntoarsă la perete
Izvoru-n piatră s-ar opri.

Așa ca o adulmecare,
Cu toate pînzele plîngînd,
Cîte-o corabie pe mare
Ar luneca numai în gînd.

Împovărat doar c-o aripă,
Pe cer, în raiuri somnolente,
Aș fi și eu doar o risipă
A neființei existente.

SEMNELE IUBIRII ?

Sugestii ale cititorului

STROFA 1:
- „sete" imensă s-ar pierde... _____
- timpul ar fi gri... _____
- izvorul... _____

STROFA a 2-a:
- toate pînzele... _____
- cîte-o corabie... _____

STROFA a 3-a:
- o aripă... _____
- raiuri... _____
- o risipă... _____
- neființei... _____

2. Observă semnele iubirii de care este copleșit eul liric și determină din ce spațiu al imaginarului fac parte:
- al gîndirii abstracte;
- al naturii;
- al abisului interior etc.

3. Explică în cîte un enunț relația dintre semnele utilizate de poet ca repere ale lumii și civilizației:

piatră ⟷ izvor; corabie ⟷ pînză;
cer ⟷ aripă.

Rînduri - Gînduri

- *Azi am văzut un ochi*
  Care mă iubea.
  Vedeam bine că m-ar fi primit
  Sub sprînceana lui.

- *Cîtă vreme ne înțelegem*
  ca două
  Păsările pe creangă,
  Să ciripim dragostea noastră,
  Care, sînt sigur, va face
  creanga să înverzească.

- *De fapt, poezia de dragoste*
  ar trebui să fie semnată
  Chiar de muze.

- *Chiar ești o mică făbricuță*
  de dor
  Care se poate exporta,
  Pentru că dorul este
  intraductibil,
  Dar mi-l livrezi mie în
  cantități mari,
  Că abia le pot duce.

Marin Sorescu

3.1. **Continuă cu alte trei serii de cuvinte-simboluri, relaționîndu-le cu:**
a) flora; b) fauna; c) literatura.

4. **Completează șirul de analogii cu cea selectată din strofa a treia:**
izvor – a se opri;
corabie – a luneca;
.....

5. **Desfășoară imaginea vizuală *Cu toate pînzele plîngînd*, descriind verbal, în cele mai mici detalii, corabia respectivă.**

5.1. **Raportează imaginea la o persoană, prezentînd starea ei sufletească și aspectul exterior vizibil. Care ar fi imaginea antitetică acesteia: *cu toate pînzele...*?**

6. **Explică semnificația structurii discursului liric ce începe cu invocația: *De n-ai fi tu...* și se încheie cu: *Aș fi și eu...***

6.1. **Identifică starea eului liric în raport cu cele constatate.**

7. **Interpretează, în scris, semnele iubirii, indicate pe coloana laterală a textului, notînd și anumite idei ale colegilor.**

8. **Comentează sugestiile a două simboluri și a două metafore ce relevă tensiunea sentimentului iubirii trăit de eul liric.**

9. **Formulează, în baza a 2–3 expresii metaforice din text, o definiție proprie a conceptului de iubire.**

10. **Rescrie textul poeziei în registrul afirmativ al verbelor, în registrul luminos al culorilor.**

Model: Pentru că ești, e atîta sete.
.....

10.1. **Caracterizează efectul obținut.**

10.2. **Opinează:**
a) S-a schimbat starea de spirit a eului liric?
b) S-a păstrat maniera proprie scrierii lui Marin Sorescu?

1. **Memorizează poezia, propunînd o variantă adecvată de rostire.**

2. **Definește, într-un comentariu al poeziei, viziunea sorescian asupra iubirii. Utilizează și imagini poetice ale autorului din *Rînduri–Gînduri*.**

ARS DISCENDI

Iona sau redescoperirea propriului eu

1. **Informează-te despre mitul lui *Iona* din *Agenda cititorului* (pagina 288) sau din alte surse.**

2. **Ia cunoștință cu rezumatul piesei și pregătește-te pentru o lectură a descifrării simbolurilor dominante.**

În actul I al piesei, Iona, aflat într-un decor simbolic, într-o gură de pește gigant, întors cu spatele spre interiorul întunecos și cu fața spre mare, cer, dialoghează cu sine însuși, încercînd să-și conștientizeze identitatea, să-și înțeleagă/aleagă destinul. Se strigă pe sine, dar ecoul nu-i răspunde, semn al uitării, al întoarcerii la starea primordială. Iona repetă greșeala inițială, păcatul originar, alegînd calvarul muncii, vrînd să fie din nou pescar. Visează numai pești, peștele cel mare personificînd idealul trufaș al omului. Încearcă să pescuiască dintr-un acvariu cu cîțiva peștișori, semn al spațiului limitat, un produs artificial, o tentație, echivalentul mărului biblic. Înghițit de pește, Iona reia labirintul existenței umane, fiind captiv în universul existențial. În actele II și III, personajul încearcă eliberarea sa, visează depășirea limitelor speciei sale umane, care nu se deosebește prin nimic, nu prosperă intelectual, iar timpul îi devine dușman, îl pune în pericol, fiind singur printre semenii săi.

- **Citește textul piesei lui Marin Sorescu, urmărind să descoperi în el elementele mitului.**

IONA

Tragedie în patru tablouri

(fragmente)

(Personaje: *Iona*, pescar; *Pescarul I, Pescarul II*, fără vîrstă, figuranți)

TABLOUL PATRU

– Strașnic năvod mai am. Vreau să prind cu el acum soarele.

– Doar atît! Soarele! *(Rîzînd.)* Și să-l pun la sărat, poate ține mai mult.

– *(Se arată și Iona, își pune mîinile la ochi, ferindu-se de lumină.)* Marea. *(Luîndu-și mîinile de la ochi.)* Marea!

– Aerul! *(Respiră adînc. Constatativ.)* Da, ăsta e aer. *(Mai respiră o dată, adînc.)* Să nu-mi spui că și cel dinăuntru a fost aer.

– Nu, să nu-mi spui mie asta că...

– Numai eu știu ce-am respirat. Eu, și cu nările astea ale mele.

– *(Dîndu-și un bobîrnac peste nas.)* Acum

încep să înfrăgezească și ele. *(Vesel.)* Aici, în larg, la înfrăgezirea nărilor...

– *(Dilatîndu-și nara stîngă.)* Ia respiră tu acum cum știai să respiri la tinerețe. *(Respiră.)*

– Și tu! Lenește! *(Același joc, cu cealaltă.)*

– *(Cu emoție.)* Aer adevărat.

– Aer de-al nostru – dens.

– Că avem munți înalți.

– Că avem păduri.

– Că avem mare.

(Întinde mîna dreaptă înainte, răsfirîndu-și degetele.)

***

– Aici e foarte bine.

– Ar trebui să fiu fericit.

– Chiar sînt.

– Nu.

– Așa e.

– Poate, mai tîrziu.

– Da, că fericirea nu vine niciodată atunci cînd trebuie.

– O să mă bucur pentru clipele astea, atît de importante, cine știe cînd.

– *(Zîmbind.)* Cînd am sărutat prima fată – asta a fost demult –, n-am simțit nimic, decît un gust de carne. Un gust de mînă. Parcă sărutasem o mînă în plus.

– N-am putut sesiza deosebirea, fiorul.

– Așa se întîmplă.

– Abia după vreo două zile, m-a apucat o fericire. Așa din senin.

– La urmă, mi-am dat seama că din cauza sărutului ăluia.

– Așa și acum.

– Simt numai că am pus piciorul pe uscat și că mă duc acasă.

– Încotro o veni casa mea?

– Să-ntreb pe cineva.

– Cam pustiu pe aici.

– Unde-or fi?

– La pescuit.

***

– Dar cine anume era omul acela? Ce gîndea?

– Și de ce tocmai el?

– Puteți să-mi spuneți?

– Nimeni nu suflă nici un cuvînt...

– Precis, nenorocitul n-a mai reușit să spintece burta imensă...

– *(Făcîndu-și curaj.)* Dar eu...

– *(Meditativ.)* Problema e dacă mai reușești să ieși din ceva, o dată ce te-ai născut. Doamne, cîți pești unul într-altul!

– Cînd au avut timp să se așeze atîtea straturi?

– Lumea există hăt, de cînd...

– *(Luminat.)* Toate lucrurile sînt pești. Trăim și noi cum putem înăuntru.

– Hm! Naiv ce sînt! Poate că am trecut de mult de locul unde eram la-nceput. Vezi, trebuia să-l însemn și pe ăsta. Mă opream acolo și trăiam în continuare. Ca toată lumea. Nici nu-mi dădeam seama că totul plutește. Așa e, trebuie să punem semne la fiecare pas, să știi unde te oprești. În caz de ceva. Să nu tot mergi înainte. Să nu te *rătăcești* înainte.

– *(Meditativ.)* Afară... *(Rectificînd primul gînd.)* Un astfel de loc trebuie totuși să existe. Poate nu prea mare, să încapi tot... Dar așa, măcar cît a-ți întipări tălpile în el. Pentru o clipă. Apoi să vină altul cu tălpile lui arse de noapte. Și altul. Trebuie să fie pe undeva această palmă de loc...

– *(Ironic.)* E o proorocire? Ce prooroc ai mai fost și tu! Viitorul am văzut ce bine ți l-ai ghicit. Ia încearcă acum să prezici *trecutul.*

Să vedem dac-o nimerești măcar cu ăsta, proorocule! Încearcă să-ți amintești *totul. (Își acoperă cu mîinile fața, stă așa cîteva clipe, dă din cap că nu poate.)* E ceață!

– Încearcă să-ți amintești măcar *ceva. (Același joc.)* Ce ceață! *(Îngrozit.)* Nu-mi aduc aminte nici o limbă-n vînt. *(Pauză.)*

– *(Cu mîna streașină la ochi.)* Cum se numeau bătrînii aceia buni, care tot veneau pe la noi cînd eram mic? Dar ceilalți doi, bărbatul cel încruntat și femeia cea harnică, pe care-i vedeam des prin casa noastră și care la început parcă nu erau așa bătrîni? Cum se numea clădirea aceea în care-am învățat eu? Cum se numeau lucrurile pe care le-am învățat eu? Ce nume purta povestea aia cu patru picioare, pe care mîncam și beam și pe care am și jucat de vreo cîteva ori? În fiecare zi vedeam pe cer ceva rotund, semăna cu o roată roșie, și se tot rostogolea numai într-o singură parte – cum se numea? Cum se numea drăcia aceea frumoasă și minunată, și nenorocită, și caraghioasă, formată de ani, pe care am trăit-o eu? Cum mă numeam eu? *(Pauză.)*

– *(Iluminat, deodată.)* Iona. *(Strigînd.)* Ionaaa!

– Mi-am adus aminte: Iona. Eu sînt Iona.

– Și acum, dacă stau să mă gîndesc, tot eu am avut dreptate. Am pornit-o bine. Dar *drumul,* el a greșit-o. Trebuia s-o ia în partea cealaltă.

– *(Strigă.)* Iona, Ionaaa!... E invers. Totul e invers. Dar nu mă las. Plec din nou. De data aceasta, te iau cu mine. Ce contează dacă ai sau nu noroc? E greu să fii singur.

– *(Scoate cuțitul.)* Gata, Iona? *(Își spintecă burta.)* Răzbim noi cumva la lumină.

ARS COLLABORANDI

3. **Realizați o caracterizare a personajului Iona din următoarele perspective:**
   a) a legăturii sale cu mitul (claustrarea, destinul de salvator al omului etc.);
   b) a semnificației moderne (însingurarea, omul primordial, omul profan, trufaș, condiția umană limitată, destin nedrept, marcat puternic de artefactele civilizației moderne);
   c) a iluminării finale, a redobîndirii propriului eu;
   d) a includerii într-o tipologie, la alegere.
4. **Comentează semnificațiile timpului și ale spațiului din text.**
5. **Selectează, din text, replici ale personajului care conțin idei moderne despre: *idealul uman de libertate, de căutare a identității, protestul împotriva universurilor închise, captive.***
6. **Motivează starea de criză a omului modern, urmărind gîndurile personajului din întreaga operă:**
   - „Să se termine cu gălăgia pe mare!";
   - „Fiecare om să pescuiască în cercul său,... și să tacă.";

Agenda criticului

Opera întreagă circumscrie „tragicul, sublimul, grotescul în plasa fină a ironiei... Piesele trilogiei „Setea muntelui de sare" sînt opere dramatice în sensul nou pe care îl dau termenului scriitorii moderni de genul Beckett sau Ionesco: „o căutare spirituală".

Eugen Simion

Agenda cititorului

Piesa *Iona* este scrisă în 1965 şi publicată în 1968, făcînd parte, împreună cu piesele „Paracliserul” şi „Matca”, din trilogia „Setea muntelui de sare”.

Personajul biblic Iona este trimis să propovăduiască cuvîntul Domnului la Ninive, unde fărădelegile oamenilor ajunseseră fără margini. El este ales să fie salvatorul cetății, căci legea divină nu iartă neascultătorii (exemplu: cazul Sodomei şi a Gomorei). *Iona* refuză să fie proroc şi încearcă să fugă în cetatea Tarsis, pe o corabie, dar Dumnezeu îl pedepseşte: corabia este prinsă într-o furtună şi corăbierii, pentru a se salva, se aruncă în mare. Iona este înghițit de o balenă şi stă închis trei zile şi trei nopți în pîntecele acesteia, pocăindu-se şi acceptînd misiunea divină. Balena îndeplineşte şi ea un destin transcendent, o poruncă divină, călăuzindu-l pe răzvrătit.

- „Ar trebui să pescuim în altă mare.”;
- „Parcă poți să-ți schimbi marea?”;
- „E greu să fii singur.”

7. Citeşte reflecţiile lui Nicolae Manolescu şi argumentează justeţea ideilor evidenţiate, referindu-te la piesa *Iona*.

„Teatrul cu un singur personaj este, întrucîtva, invenția lui Marin Sorescu. Dar nu e o chestiune de formă: **ceea ce el exprimă cu ajutorul unui singur personaj nu se poate exprima altfel**. El n-a creat o modalitate scenică, ce ar putea fi reluată pur și simplu la rîndul ei, ci o viziune dramatică organică. Nici una din piese nu trebuie interpretată ca o alegorie, ci **ca o metaforă compactă a existenței**, ca un raport dintre om și lume, în care lumea nu poate fi închipuită în afara omului.”

8. Exemplifică faptul că destinul personajului din piesă poate avea următoarele sugestii simbolice:

- este un eșec al personajului;
- este o răzbire spre lumină;
- este o eliberare dintr-un labirint al orizonturilor succesive.

9. Pornind de la specificarea autorului, făcută în subtitlu, şi de la informaţia din *Agenda criticului* (pagina 287), încadrează textul într-o specie a genului dramatic, exemplificînd cu citate adecvate.

1. Prezintă, succint, drumul parcurs de Iona către libertate.

2. Demonstrează semnificaţia simbolică a protagonistului.

3. Argumentează, într-un eseu nestructurat, că piesa propune pentru meditaţie cea mai acută temă a literaturii moderne: Căutarea căii adevărate pentru salvarea condiţiei umane şi redobîndirea propriului eu.

OPȚIONAL

4. Redactează o compunere de sinteză în care să reflectezi la tema *Eşecul omului modern în descoperirea căilor spre eternitate, în retrăirea mitului nemuririi*.

4.1. Angajează în textul tău cîte o operă de Mihai Eminescu, Lucian Blaga şi *Iona* de Marin Sorescu.

Viziunea vizuinii sau despre dimensiunea intertextuală a literaturii

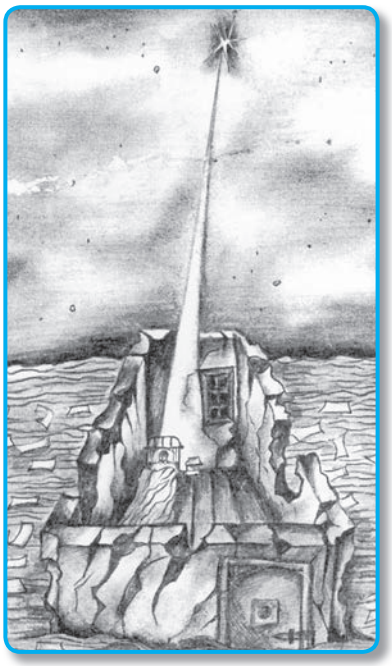

1. **Actualizează lecturile din lirica lui Marin Sorescu și exemplifică două idei din afirmațiile unui critic și a unui cititor pasionat al operei poetului, Marco Antonio Campos (Mexic):** *Sorescu se oprește asupra faptelor care par a fi mai puțin observate sau absurde și construiește poeme cu humor mușcător, care-i face să sîngereze pe alții și chiar pe el însuși. „Cine este inocent – și cum ar putea fi? – dacă lumea și oamenii sînt cu capu-n jos?" Atunci imaginea liniștită și ironică ce intrigase își arată cealaltă față, tumefiată, feroce. Omul relatează lucrurile ca și cînd ar fi vorba de ceva banal și care, dintr-o dată, mai ales în final, capătă o rotație surprinzătoare, care paralizează și taie respirația.*

- **Citește fragmentele din „romanul într-o doară" – *Viziunea vizuinii* de Marin Sorescu și pronunță-te asupra ineditului, neobișnuitei viziuni a autorului asupra vieții.**

VIZIUNEA VIZUINII

(fragmente)

Capitolul I: O VIZUINĂ DIN ZILELE NOASTRE

Motto:
A fost odată o pereche de oameni. Ei n-aveau copii. Într-o zi, fiind cu voie bună, zise bărbatul către femeie: – Soro, de la mila lui Dumnezeu noi n-avem copii. Să mergem pe cîmp și ce vom găsi, aceea să ne fie copil.
Petre Ispirescu

Vizuina în care intrase – bineînțeles nu pentru prima dată, fiindcă era a lui, moștenită – avea ceva primitiv și desuet, ceva de „boîte", cum poți vedea pe la Paris, deși Ursul nu bătuse Cartierul Latin nici cu gîndul.

***

Dar să vă prezentăm sălașul.

Deci, în primul rînd, un lung coridor...

Era întortocheat. O lua întîi la dreapta, după aceea iarăși la dreapta și tot așa mereu, pînă se realiza o spirală aidoma cu cea incrustată pe țeava puștii spre a-i imprima glonțului o viteză din ce în ce mai mare. Se poate spune că Ursul intra și ieșea glonț din vizuină.

La capătul lungii spirale, sau, dacă o luăm calitativ, lungii „deveniri” a Ursului, se afla culcușul, moale și cald. Ursul „devenea” aici să se culce. Unii obișnuiesc să-și mobileze interioarele cît mai fistichiu, în pas cu moda. Și de ce, mă rog? Cînd primești la tine o vizită, dacă vizitatorul observă că nu ești în pas cu moda pe pereți, e înclinat să mormăie.

***

Capitolul V: VULPEA VINE „ÎNTR-O CHESTIUNE”

Motto:
Cîmpia e verde.
Verde e un adjectiv.
(Dintr-un manual de logică)

Ursul se concentrase așa de bine pe ideea de nimic, încît toată ființa lui nu mai contempla decît acest nimic, cu *n* mare, și se căznea să realizeze contemplarea unui nimic cu *n* mic. Operația chiar începuse să-i reușească atunci cînd Bursucul, trezit și el din bîrfa lui cu totul dulce și inofensivă, pentru că o făcea din dragoste, veni să-i anunțe vizita cumetrei Vulpi.

– Ce poftește? făcu Ursul morocănos.

– Vine într-o chestiune, așa mi-a spus să vă spun.

– Iar a făcut vreo potlogărie? Iar a furat vreo găină și acum vrea să o scap. Să nu mă amestece pe mine în chestiunile ei de borfașă.

– Vai, cumetre Urs, dar se poate să vă exprimați așa, făcu Vulpea care și intrase și ținea într-o labă un cocoș, mai mult mort decît viu.

– Acest cocoș v-a vorbit de rău, făcu ea, clocotind de indignare. Vi l-am adus să-și primească pedeapsa.

Cocoșul, care era mai mult mort decît viu, simțind prezența unui ocrotitor, începu să fie mai mult viu decît mort. Bătu din pinteni și începu militărește, ca toți cocoșii:

– Vă raportez că mă mănîn...

Ultima silabă însă nu i se mai auzi, întrucît capul îi și dispăruse în gura Vulpii, care probabil că l-ar fi și înghițit de-a binelea, dacă n-ar fi simțit, ridicată asupra ei, o labă ca aceea. Așa că își luă gura de pe capul cocoșului, care slobozi și cealaltă silabă:

– ...că.

***

Vulpea, cu coada între picioare, primind o lecție de umanitarism din partea harnicelor muncitoare cu gura, plecă fără să-și ia rămas-bun. Dar cînd să scoată capul din vizuină, observă la timp parul săteanului Ion Lungu, care bănuia ceva, că ea trebuie să fie pe aici prin jur, și se întoarse.

– Știi ce, cumetre Urs, zise ea mieros. Mi-a venit o idee la țanc.

– Ce idee? întrebă Ursul care, văzîndu-se aproape fără solicitatori, rămăsese și fără idei.

– Să facem poezii pe rime date.

– E-he! zise Ursul, scărpinîndu-se lîngă ureche. E vreo zi mare astăzi?

– E vineri. Post. Adică zi mare. Dar oricum, n-am mai făcut de mult poezii pe rime date și mi-era dor de literatură.

– Literatură bună, adăugă Ursul, care avea și cîteva caiete cu versuri și uneori, seara, cînd se simțea într-o stare deosebită, le mai răsfoia și le mormăia în metru antic.

– Propun următoarele rime, zise Ursul: *vizitiu, spanchiu, destin, sublim.*

– *Destin-sublim* nu prea rimează, se amestecă și Cocoșul. Sînt admise și asonanțele?

– Ai dreptate, răspunse Ursul. Dă-mi o rimă la... la *sublim* sau la *destin*?

– *Copac*, *capac*, eu propun să le introducem pe acestea, zise Vulpea.

– Bun, mormăi Ursul. Începem.

Toți căzură pe gînduri. Vulpea se pare că fu prima vizitată de inspirație, smulse, ca din greșeală, o pană din Cocoș, și-o puse după ureche, bătu de cîteva ori cu laba în pămînt, ca pentru a măsura ritmul, și începu:

Trăsura n-are vizitiu,
Că a rămas de mult spanchiu,
Cînd s-a izbit de un copac
Și-acuma doarme sub capac.

– Nu le știai de-acasă? întrebă Ursul, căruia mintea îi mergea mai încet chiar și la versuri.

– Eu, dar drept cine mă considerați?

Ursul începu să se plimbe prin vizuină, se așeză cu capul în jos și cu picioarele-n sus, își puse o compresă cu apă rece, pînă cînd reuși să-și amintească una din poeziile lui mai vechi:

M-am înțeles c-un vizitiu
Să nu mai fie-așa spanchiu,
Ca-n scurta viață cît trăim
Să ne izbim doar de sublim.

– Frumoase versuri, n-am ce zice, zise Vulpea roșie de indignare, dar unde-i *copacul*, unde-i *capacul*?

Cocoșul ceru permisiunea să citească și el strofa lui:

– Dar mai întîi să vă explic *poetica* mea. Orice cuvinte aș folosi, toate trebuie să aibă un sens major, fiind o satiră la adresa Vulpii, spuse el mîndru și indignat:

Dacă Vulpea mai vine sub salcîmul
În care dormim noi vara,
Și sub pretextul că se uită la stele
Ne hipnotizează de cădem în gura ei,
O blestem de trei ori... huo, huo, huo.

***

– În primul rînd, nu respectați rimele date și, în al doilea rînd, asta nu-i poezie.

– Dovedește-mi că asta nu e poezie, zise Cocoșul, știind că poezia este ca și nevroza astenică, dacă spui că o ai, nimeni nu te poate contrazice și controla.

– Detest versul liber, pe care voi, ăștia mai tineri, îl tot lăbărțați prin reviste. Și, la urma urmei, aș putea să te dau în judecată pentru insultă. De ce mă huiduiești?

– Cine te huiduiește, sări Cocoșul. Eu nu vorbesc despre dumneata. Vulpea mea e un simbol. Poate că eu prin Vulpe înțeleg altceva. De exemplu, „norul aducător de inundații”. Am voie să critic norul, într-o poezie închinată forțelor naturii?

– Bine, da' ai pomenit cuvîntul Vulpe, intervine ea blînd.

– Cuvîntul acesta n-are nici o valoare luat separat, toată poezia e o metaforă și chiar dacă aceste vorbe, luate separat, înseamnă ceva, luate împreună, înseamnă altceva ori nu mai înseamnă nimic.

Disputa literară ar fi continuat multă vreme, poate chiar în presă (fiecare își avea ziarul său intim, încît, dac-ai fi răscolit pădurea,

dădeai de un adevărat zăcămînt folcloristic cult). Deci, s-ar mai fi sporovăit încă, dacă n-ar fi intrat brusc și foarte neliniștit iepurele Fără-Cap-Și-Fără-Coadă, cum îi spunea toată lumea, deși adevăratul său nume era... na, că l-am uitat. Pînă și iepurelui îi venea acum greu să-și mai amintească adevăratul său nume, din cauza repeziciunii cu care se întinsese această poreclă scornită într-o zi de cineva și care acum îl întrecea în „viteză peste dealuri și cîmpii". Fără-Cap-Și-Fără-Coadă spuse într-un suflet:

– Se afumă vizuina...

– Atunci de ce te-ai mai băgat și tu aici, bă? Tu n-ai cap? izbucni Cocoșul care avea, în secret, oarecare simpatie pentru neamul iepuresc.

– N-am putut să mă opresc la vreme.

– Totul e să știi să te oprești la timp, rosti Ursul, în viață, ca și-n literatură. Pentru că, reluă el, chiar discuția noastră despre poezie o apucase pe un făgaș lăuntric și trebuia să se întîmple ceva concret.

Ceva concret se întîmpla, de bună seamă, întrucît vizuina începuse să capete un miros greu, ca și cînd miile de furnici, care încă o mai evacuau, s-ar fi descălțat brusc, uitîndu-și obielele de pînză de păianjen.

Trebuia luată o hotărîre cît ai zice pește, după expresia Vulpii, care folosea mereu expresii de acestea, care puteau fi mîncate.

Cocoșul se înfierbîntase însă pe ideea versificației moderne și nu admitea o întrerupere tocmai acum, cînd sîntem în plin avînt și trăim un moment poetic mare.

– Dați-mi voie să vă mai spun ceva.

– Nimic, ripostă Vulpea.

– Cealaltă poezie, bîigui Cocoșul.

– Dacă e pe rime date, dă-i drumul, îngădui Ursul, să vedem unde-ai ajuns cu măiestria și dacă generația tînără știe să respecte vreo rigoare.

Cocoșul bătu din pinteni și începu să recite:

Cînd fumul intră-n vizuină
Adio orișice jivină
Vrînd să ne prindă în bîrlog,
Lăsa-vom Vulpea noi zălog.

– Tot la Vulpe a ajuns, chicoti Bursucul.

– Ce e porcăria asta? protestă cumătra. Vrei să spui că asta e poezie?

– Bahică... despre vinul care se subînțelege.

– Te-am întrebat dacă e sau nu poezie, de ce te eschivezi?

– Nu e poezie, dar are o idee nobilă la mijloc, se încăpățînă Cocoșul. Și în anumite momente, o idee nobilă își poate permite să facă ceva pe poezie, numai să fie clară și profundă.

Fumul se simțea acum cu oarecare pregnanță, ochii Ursului chiar începuseră să se umezească.

– V-am spus de atîtea ori că nu se fumează la cenaclul meu, zise el, luîndu-l pe iepurilă de o ureche, dar acest gest putea fi interpretat și ca un semn de simpatie.

– Cred că nu-i cazul să denigrăm poezia adevărată. Adică tocmai noi! Și Fără-Cap-Și-Fără-Coadă își duse lăbuța la obraz și, cum stătea așa ridicat de Urs pînă aproape de tavan, domină un moment adunarea.

– Adică să versificăm toți aforisme, prinse curaj și Bursucul, ce-am învățat noi de la Homer?!

– Află că Homer a fost pus să scrie așa, se înfurie Cocoșul, făcîndu-se roșu pe gîtul plin de mărgele.

– Da, că l-ai fi pus tu, rînji Bursucul.

– Vă mai citesc o poezie, zise Cocoșul, ca să fim mai clari:

Unde mergem, unde mergem?
Mergem care încotro
Eu în sens unic în toate,
De la A și pîn-la O.

– Asta-mi place, că rimează. Dar eu știu că de la A la Z. Mă rog, fie! Și Ursul, care se înneca de-a binelea de fum, unde avea și plămînii mai mari și înghițea mai mult deodată, ajunse la convingerea că e cazul să stăpînească adunarea.

– Ce facem, dragi colegi? Văd că fumul putem să-l tăiem acum cu cuțitul. Închidem discuția despre poezie și trecem la proză sau la dramaturgie? Care-a adus proză?

Iepurilă ardea de nerăbdare să citească romanul său fluviu, pe care se gîndea să-l publice fără titlu, doar cu numele autorului „Fără-Cap-Și-Fără-Coadă", dar instinctul său de artist al fugii (ca-n muzică) parcă-i șoptea că e timpul s-o ia la sănătoasa.

– Ce facem, fraților, intră realitatea peste noi, zise el, arătînd valurile de ceață care se învîrteau în jurul lor. Și mai spuse o dată că afară nea Nae Bag-Samă înfundase vizuina cu paie și dăduse foc.

– Ia te uită drăcie, zise Ursul. Ce-o fi de făcut?

– În curînd fumul o să ne înece pe toți și o să dăm buzna spre ieșire și acolo o să ne prindă săteanul și-o să ne omoare.

– Pe mine nu mă omoară, că sînt de sămînță, bătu din pinteni Cocoșul și imediat îi veni ideea unei poezii despre germinația universală, pe care vru chiar s-o spună, dar fu literalmente ținut de plisc de Vulpe, care, în acel moment, trecea printr-un fel de lehamite și față de arta pură, și față de arta cu tendință.

– Uite care e chestia, murim cu toții aici în bîrlog sau nu murim?! bătu Ursul cu laba în tavan. Cred că am putea scăpa numai dacă cineva dintre noi se sacrifică.

– Bineînțeles sacrificăm Cocoșul, găsi Vulpea prilejul să se răzbune pe lipsa lui de talent literar.

– Cred că numai dacă am zidi o femeie, această vizuină ar rezista veacurilor, afumată sau nu, sări imediat Iepurele care, temîndu-se că Ursul va lua apărarea Cocoșului, știa că al doilea în ordinea cronologică a celor sacrificați ar fi fost el și de aceea voia să dea dilemei o tentă metafizică, împingînd-o spre eternul feminin. Ceea ce și izbuti.

2. Exprimă-ți propria atitudine și stare de spirit provocate de lectura fragmentelor.

2.1. Răspunde ilustrînd prin exemple din text: Lectura te-a amuzat? Te-a întristat? Te-a îngrijorat? Te-a provocat?

3. Explică intenția autorului de a-și subintitula opera: *Roman într-o doară*, inserînd și următoarea notă în subsolul paginii: *În două părți (* Partea întîi *și* Partea a doua *) cu un număr suficient de capitole, fiecare avînd un motto întîmplător, și cu două volume de versuri inedite, în afară de text, intitulate* Țoiuri și Ventuze *(vol. I* Țoiuri *și vol. II* Ventuze*). La care se adaugă un indice alfabetic și cuprinsul.*

Imagine de pe coperta romanului: o parodie la portretul scriitorului

Agenda cititorului

Parabolă
(fr. *parabole*; lat. *parabola* = „comparație") – narațiune fictivă, dar verosimilă, ce conține încifrată o învățătură morală sau religioasă. În cărțile religioase, parabola este folosită pentru a face accesibil un adevăr ezoteric, imposibil de înțeles fără o inițiere prealabilă. Parabola are un înțeles dublu:
a) direct, propriu;
b) neexprimat, figurat.
Structura parabolei este a unei comparații care porneşte de la particular (evenimente cotidiene), ajungînd să-i atribuie acestuia o semnificație generală.

Paradox
(fr. *paradoxe*; gr. *paradoxon* = „contrar aşteptării") – figură de gîndire prin care se enunță ca adevărată o idee aparent contrară adevărului sau opiniei comune.

4. Identifică valoarea semnelor textuale din cîmpul terminologic al structurii unei opere epice şi a ironiei subtile, susținînd una dintre opțiunile propuse:
a) autorul intenționează să lucreze în formula clasică, tradițională;
b) autorul creează impulsionat de ludic și de o activitate-divertisment.

5. Verifică-ți opțiunea, motivînd cu următoarea precizare pe care o face autorul pe una dintre paginile romanului:

Toate transformările eroilor noştri în eroi pozitivi şi iar în negativi, ca imediat să facă saltul în pozitivi, şi la urmă înapoi... şi iar înainte... şi tot aşa; precum şi transformările animalelor în oameni şi-a oamenilor în animale, plante şi, mai rar, în flori – au fost observate de autor, alternativ, la microscop şi la telescop, într-o cameră obscură şi sub cerul liber. Din păcate, fără martori.

6. Consultă informația din *Agenda cititorului*, plasată în această pagină şi în cea ulterioară, şi justifică viziunea ironico-parodică a romanului, intenționată de autor.

7. Comentează exemple relevante din text care sînt, în opinia ta, o parodiere a modului de a scrie literatură: *tradițională, modernă* sau *postmodernă*.

8. Exemplifică prezența în text a două atitudini auctoriale din cele menționate de criticul mexican, ce definesc viziunea asupra unei realități reflectate în roman:
a) „Lumea și oamenii sînt cu capul în jos.";
b) „Omul relatează lucrurile ca și cînd ar fi vorba de ceva banal."

9. Interpretează exemple prin care autorul parodiază moravuri, atitudini şi comportamente social-politice, culturale.

9.1. Precizează detaliile care localizează evenimentul în timp şi în spațiu.

9.2. Demonstrează actualitatea viziunii soresciene asupra realității reflectate în roman, argumentînd formula parabolei parodice.

10. Lucrînd în echipe, examinați textul, identificați și interpretați:

- semnificația diverselor configurații intertextuale create de autor, în scopul realizării parabolei parodice;
- procedeele de paratextualitate, care punctează relația textului cu titlul, reluat în partea a doua, în topică inversă: *Vizuina viziunii*, prefața, mottoul, cu notele marginale, infrapaginale, desenele făcute de autor, indicele alfabetic de nume de la finalul romanului, realizate în stil parodic;
- modul original de a „citi" (vedea, înțelege, prezenta) epoca, de a releva deformități ale unei societăți și culturi totalitare, ceea ce este un ideologem;
- limbajul amorf, gratuit, jocul frenetic de cuvinte, care poate exprima doar vidul existenței umane, absolutismul spiritului dogmatic în plan literar-artistic, exemple de elaborare a textului „în ochii cititorului";
- imitația, transformarea parodică a discursului critic fals, mozaicul de mostre din variate surse și registre expresive, aluziile, expresiile idiomatice, clișeizate, mottourile, ceea ce conturează fenomenul intertextualității în roman;
- împrejurările banale, alegorico-parodice, comportamentul aluziv al naratorului, jocul parodic, aluziv al personajelor.

1. Exersează și prezintă o mostră de lectură ironico-parodică a textului.

2. Demonstrează, prin două argumente, că textul adevereşte un roman-parabolă parodică.

3. Comentează, într-un eseu personalizat, valoarea textului studiat, fragmentele din romanul *Viziunea vizuinii,* în formarea profilului tău de cititor.

4. Rezumă spectrul valențelor ironiei în creația lui Marin Sorescu, demonstrînd rolul ei salvator pentru destinul uman.

OPȚIONAL

5. Cercetează textul şi prezintă, într-un referat de două pagini, format A4, subiectul: Valoarea jocului intertextual în romanul *Viziunea vizuinii* de Marin Sorescu.

ARS COLLABORANDI

Agenda cititorului

Parodie
(fr. *parodie*; lat. *parodia*; gr. *para* = „alături" şi *ode* = „cîntec") – specie literară în versuri sau în proză, care porneşte de la textul unui alt autor, căruia îi aprofundează şi îi ridiculizează trăsăturile caracteristice sau defectele evidente. Parodia este prezentă în practica literară în toate epocile: de la grecii antici (*Batrahomiomahia* – *Bătălia broaştelor cu şoarecii* – parodie a Iliadei) pînă în zilele noastre (I. L. Caragiale, G. Topîrceanu, M. Sorescu ş.a.).

ARS DISCENDI

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

- **Citește și reține cîteva reflecții critice despre creația lui Marin Sorescu ce aparțin criticului și istoricului literar Nicolae Manolescu.**

1. Interpretează mesajul etic al poeziei din perspectiva ta de cititor.

În fiecare poezie a lui Sorescu este un sîmbure etic, ca într-o fabulă cu morala implicită.

2. Demonstrează, pe baza a 2–3 secvențe poetice, că stările emoționale ale eului liric din poeziile lui Marin Sorescu sînt comunicate sincer și direct.

E o poezie sinceră și directă, de o mare simplitate. Nu mai e loc de glumă. Nici referințe, nici perifraze. Strictul necesar pentru ca o teribilă emoție să se comunice… Capodopera acestei poezii austere și adînc religioase este Scară la cer.

3. Selectează, apelînd la o culegere de poezii soresciene, un text care ți se pare ilustrativ pentru afirmația propusă:

Versurile lui ingenioase, pline de sugestii șocante, au făcut deliciul unui public larg și i-au satisfăcut totodată și pe critici, care vedeau în ele un simptom și o promisiune de înnoire.

4. Identifică, în textele soresciene studiate, 2–3 exemple de intertext, comentînd valoarea lor poetică.

Puțini poeți permit un mai complex examen al raporturilor intertextuale decît Sorescu, de la cel mai ieftin paradox la prefacerea radicală.

5. Actualizînd lectura piesei *Iona,* reflectează asupra aprecierii date:

Excepțional este și teatrul lui Sorescu. Dacă este în piese poezie, este în două înțelesuri: o dată, ca splendoare a imaginii, a vizualului, a corporalului, greu de separat de prezența unui om în carne și oase, a unei voci, a unui decor, a unei mișcări, a unui joc de lumini; și, a doua oară, ca metaforă a existenței umane, confruntată cu tot ce se află dincolo de ea. Iona nu e prizonierul unui pește. Omul este însăși lumea. Lumea este însuși omul. Dintr-un raport exterior, bucuria, speranța, deznădejdea sau ura devin un raport interior, care transformă dialogul în monolog și așază în centrul scenei un unic personaj: omul-lume.

5.1. Rescrie, din text, cîte un exemplu ce pune în evidență ideile de poezie a imaginii, poezie a decorului, a farmecului vocii ce aparține personajului.

5.2. Raportează la destinul protagonistului anumite aspecte de realitate a vieții umane, prezente în operă.

5.3. Ilustrați prin exemple că Iona este un personaj unic: OMUL–LUME.

6. Generalizează, în baza citatelor anterioare, 2–3 particularități definitorii ale creației lui Marin Sorescu.

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

- **Confirmă-ți performanța de cititor printr-o interpretare intertextuală în raport cu simbolul integrator SCARA, ce definește imaginarul poetic sorescian.**

1. **Citește poeziile și determină sensul titlurilor.**
2. **Explică sensurile determinate, relaționînd detalii din textele propuse cu informația din *Agenda cititorului*.**

A

SCARA

Cineva-mi lua scara. Eram sus
Și eu soarelui îi luam scara.
Ca un meteor mă prăvăleam prin apus
Și în cap îmi cădea noaptea (întîi bună seara).

Bolovan sieși își era Sisif,
Trebuind numai și numai să se prăvale,
De o mie de ori, fără motiv,
Să-și cadă din vîrf pînă-n poale.
Pînă-n poalele Domniei sale.

Aveau dreptate vorbele foarte-nțelepte,
Rostite – îmi amintesc – de ursitoarea amară:
„Totul va fi urcare de trepte,
Totul va fi luare de scară.”

B

SCARA

Orizontul
Îmi ridică pe nesimțite
Scara
Pe care m-am urcat
La ceruri mai întîi,
La urmă la pătrat.

Agenda cititorului

Scara, în mitul biblic, reprezintă efortul sufletului uman de a urca la cer, în paradis, prin probele de viață curată din punct de vedere creștin.

În poezii, scara este semn al celestului, e oferită de „orizont” sau e trimisă de la cer, ca dintr-un spațiu impersonal, spre care eul liric jinduiește ca ultima speranță de salvare, este semnul comunicării umane cu universul sacru. Scara este punte de legătură, punct de pornire a călătoriei în eternitate, a ruperii de lumea contingentului ca loc al alungării omului din paradis.

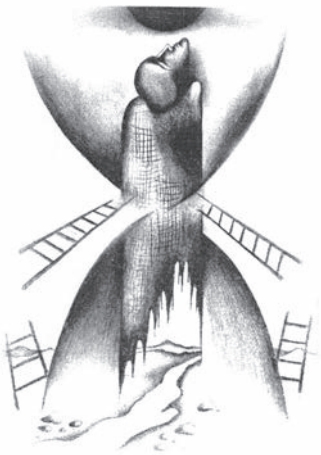

C SCARĂ LA CER

Un fir de păianjen
Atîrnă de tavan,
Exact deasupra patului
meu.
În fiecare zi observ
Cum se lasă tot mai jos.
Mi se trimite și
Scara la cer – zic,
Mi se aruncă de sus!

Deși am slăbit îngrozitor
de mult,
Sînt doar fantoma celui
ce am fost,
Mă gîndesc că trupul meu
Este totuși mult prea greu
Pentru scara asta delicată.
– Suflete, ia-o tu înainte,
Pîș! Pîș!

Agenda cititorului

Păianjenul, cu semnificația de demiurg, de călăuză a sufletelor, de mijlocitor între două tărîmuri, lumea terestră şi cea divină, este simbol al înțelepciunii în multe mituri ale popoarelor; firul de păianjen certifică această legătură inedită cu transcendentul, cu infinitul, legînd cele două tărîmuri.

Poezia *Scară la cer* este ultima scrisă de Marin Sorescu pe patul de spital, înainte de a se stinge din viață. Semnificația ei amintește de un caz similar al lui Nicolae Labiş, care, grav rănit într-un accident de tramvai, a scris poezia *Pasărea cu clonț de rubin*, metaforă sîngeroasă a morții.

3. Interpretează valențele titlului ca motiv principal şi ca simbol al celor trei texte pe care le-ai citit.

4. Compară textele şi descoperă similitudini şi diferențe de semnificație, fixîndu-le într-o diagramă Venn.

5. Motivează funcția poetică a mitului lui Sisif şi a simbolului ursitoarei, prezente în textul A.

6. Poezia *Scară la cer* a fost publicată în volumul *Puntea (Ultimele*), 1996. Informîndu-te din *Agenda cititorului,* determină şi explică legăturile de sens ce se stabilesc între titlurile:

PUNTEA – ULTIMELE – SCARĂ LA CER.

7. Argumentează ineditul abordării motivului Marii Treceri de către Marin Sorescu, în comparație cu un alt poet studiat.

8. Formulează două concluzii cu privire la semnificația structurilor intertextuale prezente în aceste trei poezii.

8.1. Stabilește şi exemplifică 2–3 relații intertextuale dintre aceste poezii şi alte texte cunoscute, semnate de alți autori.

9. Demonstrează, valorificînd propria experiență de cititor:

a) Ce cîştigi la interpretarea unei poezii de Marin Sorescu, în raport cu alte texte?

b) Ce calități de cititor demonstrezi prin performanța de a interpreta intertextual diverse opere?

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

- ***La lectura fragmentului din romanul* Trei dinți din față *de Marin Sorescu, urmărește raportul dintre personajul Val, sculptorul, și actul de creație ca plăsmuire a operei de artă.***

Căutîndu-și un pahar, Val se împiedică de grămada lui de lut...

– Ia treci aici, Olga...

După puțin timp, începu să se contureze o față de om, apoi chiar trăsăturile Olgăi ieșeau încet de sub degetele butucănoase ale modelatorului... Finisajul dură însă foarte mult și Olga aproape că amorțise acolo pe geamantan. Nu putea să vadă prea bine ce iese și se temea ca Val, trăsnit cum era, să nu-și bată joc de ea.

Ieșea însă ceva straniu, peste așteptările și-ale lui Val, care nu-și închipuise că e atît de „fotogenică". Ochii mari, sprîncenele arcuite, nasul drept și mai ales gura cu buze subțiri, totuși ușor senzuale, ca două arcuri încordate, treceau încet, încet de la original pe chipul de lut, pe care mîna de meșter îndrăgostit îl „cioplea" cu o fervoare neobișnuită. La lumina aceea destul de slabă, a unui bec atîrnat sus, pierdut în fundul unui glob mare, galben, în care se vedeau fluturi și muște moarte, creația lui Val căpăta parcă un mister în plus.

– Nefertiti! exclamă Tudor, remarcînd abia acum, cu ajutorul statuii, că Olga avea într-adevăr ceva din frumusețea interiorizată a „faraoanei"...

– Ce înțelegeți voi prin mister? interveni și Șandru. Ce atîta „vrajă"? „Vraja" în sensul de aiureală, bineînțeles, povești de adormit copiii.

Însă toată lumea rîse, chiar și Nefertiti.

– Pot să mă ridic? întrebă ea. Uf, am amorțit!

Se sculă îndreptîndu-și fusta și alergă să se vadă. Se apropiase prea mult și nu distingea bine cam cum putea arăta „statuia"...

Modelînd-o, Val simți că își iubește opera, și prin creație se întorcea la original. E una din micile perversități ale artei care, oferindu-ți copii, te trimite săgeată la original...

(Șandru) simți că trebuie să plece. Ochii îi căzură pe statuia începută, din care Olga, „caldă încă", parcă îi zîmbea într-un mod special, care-l făcu, dacă nu să înțeleagă clar, măcar să intuiască ce e, sau ce poate fi, acela „mister". Privirea îi străluci o clipă ca la nebuni... se repezi la statuie și o luă în brațe...

– E a mea! zise el. O duc acasă!... părea un fanatic în atingere cu idealul.

- ***În compoziția ta, vei realiza următoarele cerințe:***

1. **Definește, succint, valoarea evenimentului din text, în raport cu personajele participante la el.** — 6 Puncte
2. **Caracterizează-l pe Val ca artistul surprins de scriitor în fervoarea neobișnuită a creației, relevînd atitudinea fiecărui personaj față de opera acestuia.** — 8 Puncte
3. **Formulează, în baza fragmentului, două concluzii proprii despre relația dintre prototipul real și opera originală.** — 2 Puncte
4. **Argumentează, prin exemple din acest text și prin opere ale altor scriitori, ideea că opera de artă, creația este un mister.** — 4 Puncte

În total: 20 de puncte

PROFIL REAL ȘI UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C	Coordonate ale personalității creatoare
Identificare și înțelegere	
Nivelul de competență B	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Modelare și aplicare	
Nivelul de competență A	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor
Imaginație și creativitate	

Marin Sorescu

SCRIITORUL-OPERA-CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Identifică, conform propriei aprecieri, două evenimente importante din biografia lui Marin Sorescu. Argumentează-ți răspunsul.	4 p.
Reflectează cum trebuie să fie o poezie ca s-o reții mai ușor? Prezintă-ți, într-o *Pagină de jurnal*, experiența de a selecta, memora, înregistra, reproduce texte artistice din creația lui Marin Sorescu.	6 p.
Formulează trei probleme, abordate în opera scriitorului, ce te-au interesat în mod deosebit.	8 p.
Caracterizează anumite semnificații ale mitului din piesa *Iona*.	10 p.
Apreciază, în limita de o pagină, universul semnelor simbolice în creația lui Marin Sorescu și exprimă-ți atitudinea argumentată față de limbajul artistic al scriitorului.	10 p.
Raportează reflecțiile autorului la mesajul a două opere din creația acestuia. Dedu, în baza lor, două dominante tematice ale universului liric sorescian: ✓ *Eu sînt un om de interior / Pentru că sînt numai suflet.* ✓ *Poezia este o artă care doare. Doare atît cît doare arta.* ✓ *Versul e un chin, o sodomă de ispășire și purificare.* ✓ *Operație pe ochi cu laserul vagului – aceasta e poezia.*	12 p.
Creează un text propriu în care să valorifici trei simboluri din creația scriitorului, raportate la viziunea generației tale, despre *viață, ludic, dragoste, ironie, mister.*	14 p.
Spiritul critic în acțiune: imaginează-ți că participi, în rol de critic literar al operei lui Marin Sorescu, la lansarea unei cărți de referință a autorului. Identifică titlul respectivei cărți și determină trei aspecte dominante despre care vei vorbi la eveniment.	16 p.
Alcătuiește textul unei scrisori deschise pentru a fi publicată în revista „Semn”, prin care să abordezi, în manieră sorescian, anumite probleme din realitatea actuală, pe care le dorești soluționate.	20 p.

În total: 100 de puncte

27 POPAS ÎN CÎMPUL ACTUALITĂȚII LITERARE

Motto:
„Lumea se dezvoltă în limbaj
și limbajul în lume…”
Mircea Cărtărescu

ARS COLLABORANDI

1. Realizați, într-un proiect de grup, o cercetare a particularităților de limbaj în discursul:

- retoric al cronicarilor;
- psalmilor lui Dosoftei;
- liric al poeziei pașoptiste;
- romantic eminescian;
- simbolist bacovian;
- liric blagian;
- textului postmodernist.

1.1. Interpretați efortul poeților de creare sau de recreare a unui limbaj literar.

1.2. Demonstrați, prin argumente convingătoare, că aceste eforturi reprezintă aventuri ale limbajului literar.

2. Valorificați, în fiecare caz, afirmația din *mottoul* temei.

Mircea Cărtărescu sau recuperarea postmodernă a tradiției

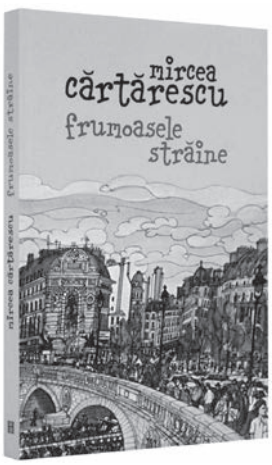

1. Actualizînd cunoștințele dobîndite în clasa a XI-a, definește tradiția și inovația.

1.1. Precizează care este valoarea corelației dintre ele în domeniul culturii, al artelor, al literaturii și în viața cotidiană.

1.2. Explică rolul lor:

a) în procesul de formare a unei individualități creatoare;

b) în procesul de constituire a unei epoci literare, a unui curent literar.

Exemplifică răspunsul, folosind afirmația lui Mircea Cărtărescu din *Rînduri–Gînduri.*

2. Citeşte textul semnat de Mircea Cărtărescu şi identifică starea de spirit a eului liric.

„Eram student, era studentă,
eram eminent, era iminentă
și erau steluțe în genele ei.

Aerul era rece, tramvaiele reci,
maxi-taxiurile, abia înființate,
mergeau toate pe patru roate
și erau steluțe în genele ei.”

2.1. Determină dacă poezia este una meditativă, confesivă, ludică sau ironică?

2.2. Argumentează-ți opțiunea identificînd, în text, două detalii ce adeveresc recuperarea, într-o manieră postmodernă, a elementelor de tradiție literară.

2.3. Consultă opinia colegului şi interpretează două indicii din text: unul ce îl înscrie într-o tradiție tematică a liricii românești şi altul ce ilustrează o inovație de limbaj.

2.4. Comentează implicația elementului cotidian în textul poetic, intenție a autorului postmodernist.

3. Amintește-ți informația pe care o cunoşti despre Mircea Cărtărescu ca reprezentant de vază al postmodernismului literar românesc.

4. Completează-ți cunoştințele cu detalii din *Coordonate biobibliografice* şi formulează o idee despre noutatea limbajului pe care îl creează autorul prin titluri de opere.

Rînduri - Gînduri

• *Prin conceptul postmodern, literatura română s-a resincronizat cu pulsul spiritual al lumii occidentale, democratice şi liberale, id est al lumii civilizate.*

Mircea Cărtărescu

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

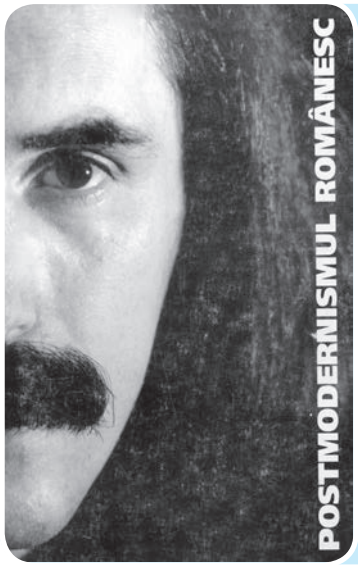

Poetul, prozatorul şi eseistul Mircea Cărtărescu s-a născut la 1 iunie 1956, în Bucureşti. Redactor la revista „Caiete critice”, profesor la catedra de istorie a literaturii române a Facultății de Litere din Bucureşti, el este şi un exponent reprezentativ al generației optzeciste.

DIN CREAȚIE:

Versuri: *Faruri, vitrine, fotografii* (1980); *Aer cu diamante* (1982); *Poeme de amor* (1982); *Totul* (1984); *Levantul* (1990); *Dragostea* (1994). **Proză**: *Nostalgia* (1993), ediție integrală a cărții *Visul*, tradusă în franceză, germană, maghiară şi spaniolă; *Travesti* (1994, 2009), roman tradus în franceză şi olandeză; *Orbitor. Aripa stîngă* (1996); *Jurnal* (2001); *Orbitor. Corpul* (2002); *Enciclopedia zmeilor* (2002); *Frumoasele străine* (2010). **Eseu**: *Visul chimeric* (1991).

Cîteva cuvinte despre Ioana sau o ilustrare a biografismului poetic

- **Citește fragmentele din poemul *Cîteva cuvinte despre Ioana*, observînd ce a provocat actul de creație și urmărind consecințele acestuia în comunicarea ideii de valoare a familiei, a dragostei.**

1

Citeam Kundera cu micul dicționar
francez-român pe piept
Și ea mi se juca feroce cu degetele mîinii:
băga unul în gură și îl molfăia, mîrîind,
cu gingiile.
Apoi am luat-o pe piept: se uita țintă în carte,
atentă, de parcă știa să citească
și atunci m-am gîndit: „Ioana,
mă laud tuturor că ești cel mai bun produs
al meu,
că ești mai presus de orice literatură
dar așa te scot din literatură
adică din viața mea.
Ioana, ca să fii în literatură și în afara ei
mă gîndesc să scriu un poem despre tine”.

***

8

Noi, Cri, aș vrea să îmbătrînim împreună
s-o ajutăm pe Ioana să trăiască (mă-ntreb
ce vremuri va apuca)
Și să fim prieteni mereu. Să nu ne devenim
nesuferiți,
să nu ne încăpățînăm în certuri.
Să ne fim dragi mereu.

9

Apoi, de mînă
să ajungem în fața unei porți uriașe
cu sculpturi reci, nu prea expresive:
îngeri de granit, cu aripi sparte.
Să batem: Bang! și să intrăm
pe toboganul de sînge –
prin gîtul năpîrcii s-alunecăm,
prin mațele cîrtiței,
prin rădăcinițele trandafirului
pînă în floarea cea galbenă...

Nu ți-aș da drumul la mînă, Cri, nu ți-aș da
drumul
iar dacă poteca se va bifurca
vom împietri acolo, la răscruce
și vom rămîne acolo în țara înserării,
două statui colosale, Mama și Tata,
de granit cenușiu.

1. **Identifică, în text, notele „biografiste” și determină motivele literare pe care acestea le comunică, reperînd ideea lui Mircea Cărtărescu: *Consecințele cele mai spectaculoase pentru evoluția poeziei de după 1989 a avut-o una din poetici, numită* biografistă *sau* personistă.**

2. **Argumentează semnificația acestei corelări, sistematizînd informația în tabelul propus.**

Note „biografiste”	Motive	Semnificația motivelor

3. **Motivează trecerea eului liric de la starea ludică la trăirea intensă a unor sentimente general-umane: *paternitatea, intenția de a-și pune în valoare viața, dragostea, Marea Trecere.***

3.1. **Descifrează semnificația motivelor *carte* și *literatură*, implicate în poem.**

3.2. **Informează-te din *Agenda cititorului* și comentează aluziile poetului la problema ce denotă autoreferențialitatea poeziei postmoderniste: *cititorul și lectura, tradiția și exprimarea anumitor stări de spirit.***

4. **Interpretează particularitățile limbajului poetic din ultima parte a poemului.**

5. **Generalizează efectul împletirii în textul poetic a elementelor de tradiție literară cu cele de poetică postmodernistă.**

6. **Comentează unul dintre fragmentele textului, la alegere.**

7. **Demonstrează, într-o compoziție, valoarea general-umană a mesajului comunicat de fragmentele citite.**

1. **Descoperă o altă formulă a scriiturii postmoderne, lecturînd poemul *Levantul* de același autor.**

2. **Justifică opțiunea autorului de a-și defini părțile poemului prin *cînturi*.**

3. **Explică semnificația călătoriei personajului principal Manoil.**

4. **Analizează 2–3 particularități ale limbajului neobișnuit utilizat de către autor, referindu-te la diverse registre stilistice ale limbii: arhaic, popular, de jargon, argotic.**

4.1. **Observă scopul declarat al autorului de a-și făuri un limbaj propriu.**

5. **Exemplifică una dintre viziuni:**

- *Levantul* este o „carte în carte”;
- Poemul *Levantul* este o parodie a spectacolului poeziei.

Agenda cititorului

Specificități ale textului postmodernist

• Coborîrea poeziei în realitatea cotidiană, haotică și fluidă, revenirea narativității, a impurității, a hazardului.

• Renunțarea la metaforă și la imaginea elaborată în favoarea vorbirii cotidiene.

• Înlocuirea marelui principiu modernist al impersonalității actului creator cu ceea ce se numește biografism: dependența textului literar de personalitatea, biografia și experiențele reale ale autorului, chiar neînsemnate și puțin semnificative pentru ceilalți.

Mircea Cărtărescu

LEGO, ERGO SUM

Garofița, o lectură parodică a tradiției literare

- **Citește poezia, încercînd să intuiești și să identifici autorul și hipotextul parodiat.**

GAROFIȚA

Teiul Doamnei pare zugrăvit în cridă,
În cofetărie intră o gravidă.
Astfel stă la coadă între mușterii
Ca o garofiță între păpădii.
Astfel între brazii cu tulpini de ceară,
Lîng-un șipot dulce șade-o căprioară.
Checuri cu stafide doarme în vitrine.
E frigoriferul greu de savarine.
Eu la o măsuță îmi consum frucola
Și citesc cum Nică pleacă la Socola,
Că-l predau pe Creangă astăzi la amiază.
Mușteriii merge, coada-naintează…

Rumeioara junǎ, cu burtica mare,
A ajuns în față, chiar la vînzătoare:
– Mumă-mea, duduie, astăzi m-a trimis
să îmi dai pachetul ce i l-ai promis:
patru excelenturi, două amandine
și ilone șase, glazurate bine,
cinci cutii de frișcă albă ca zăpada
și fursecuri unse gros cu șocolada.

Vînzătoarea scoate un oftat adînc.
Pe la mese pruncii cremele-și mănînc.
– Mergi și spune celei care te-a trimes
Că i-am pus și nuga, un delicates,
Și că totul face, socotit în lei,
Doar un fleac, o sută patruzeci și trei.

Lămpile gălbuie, de la Fondul Plastic,
Dau cofetăriei un lucit fantastic,
Iar copila noastră, galeș durdulie,
Vine la măsuța-mi cu o sarailie.
Coamele îi trece dincolo de șale.
Are sub bluziță două portocale,
Iar sub gene lunge, ca de hurioară,
O privire dulce, ca de surioară,
Și-un obraz ca luna, pal îi schinteiază.
Mușteriii merge, coada-naintează…

Eu îmi pun șepcuța și cu forțe nouă
Merg să-l iau din stradă pe 109.

1. **Pronunță-te asupra faptului de viață asociat sensului din primul vers, ce trimite la textul parodiat.**
2. **Precizează un spațiu și un timp al întîmplării evocate în text.**
3. **Determină modalitatea poetică de relatare a evenimentului banal din realitatea vieții cotidiene.**
4. **Explică insistența pe imaginea *cozii*, la care stau clienții, *mușteriii*, și a rolului acestui vers ca element de structură.**

5. Lucrînd în echipe, demonstraţi că poezia este o ilustraţie elocventă a poeticii postmoderniste.

- Interpretați „prozaismul” existențial din text, semnificat de prăjiturile din frigider și de registrul vorbirii directe.
- Comentați prezența tinerei ca o nouă percepție a existenței, a poeticului vieții cotidiene.
- Demonstrați că poezia parodiază compoziția și stilul baladei de tradiție pașoptistă, comparînd-o cu legendele lui Bolintineanu și Alecsandri și analizînd lexicul, procedeele retorice, caracterul lor aluziv.
- Motivați rolul eului liric, al autorului, în constituirea viziunii poetice prin care *totul*, fără excepții, poate fi cuprins în orizontul poeticului. Utilizați informația din *Agenda criticului*.

5.1. Sintetizaţi, pe un poster, 3–4 argumente care să certifice trăsăturile postmoderniste ale textului.

1. Comentează caracterul parodic al poeziei, relevînd anumite similitudini cu parodiile lui Marin Sorescu.

2. Demonstrează valoarea intertextualităţii în construirea textului dat, semn distinctiv al discursului poetic postmodern.

3. Interpretează trăsăturile postmodernismului, în baza textului *Garofiţa*.

OPŢIONAL

4. Argumentează factura postmodernistă a textului poetic, pornind de la afirmaţia autorului că poezia trebuie să arate *o înaltă fidelitate faţă de referent, de lumea reală*, să exprime *gîndurile şi emoţiile strict personale, netipice, neestetice ale poetului*.

5. Pornind de la specificul stilului lui Mircea Cărtărescu, realizaţi, în grup, o cercetare a problemei: *Literatura de azi se întemeiază pe recuperarea, în manieră postmodernistă, a tradiţiei literare*.

5.1. Valorificaţi texte din creaţia scriitorilor I. Mălăncioiu, Em. Galaicu-Păun, N. Leahu etc.

5.2. Prezentaţi rezultatele cercetării voastre în cadrul unui colocviu tematic.

ARS COLLABORANDI

Agenda criticului

Mircea Cărtărescu îşi face un program din a recicla stilurile vechi... Cu un capăt al lăncii parodiază, iar cu altul reintemeiază. Parodia nu este la el niciodată integral parodică. Ceva se salvează, rîsul spală cocleala versurilor îmbătrînite şi roase de timp…

Văzute dintr-un unghi favorabil liric, obiectele-kitsch, deşeurile civilizaţiei moderne, urîtul cotidian participă la un mare spectacol. Poezia este, desigur, a ochiului care ştie să vadă şi să dea o semnificaţie mai înaltă acestor aglomerări de lucruri nepoetice.

Eugen Simion

ARS DISCENDI